

ÇİNGİZ ABDULLAYEV

ABIRKA
ADAM

Çingiz Abdullayev ABIRLI ADAM

Tənhalıq və alçaqlıq arasındakı seçimdən başqa dünyada yalnız nadir istisnalar mövcuddur.

Artur Şopenhauer

O öz ruhunu ovqatının xoş
vaxtında üz tutduğu və keşişin
eyni ahənglə elə hey «siz... siz... siz...»
deyə vird elədiyi missioner kilsəsində,
öz dəmir zirehinin altında gizlənmişdi.
Bir dəfə hansısa həvəskar əllaməçi
qəfildən soruşdu ki, axı niyə də «siz»
əvəzinə «biz» deyilməsin.
«Nə?» – deyə keşiş heç nə anlamadı.

Stiven Kreyn, «Küçə qızcığazı Meqqi»

Alicənab adam
yalnız borcunu düşünür,
ləyaqətsiz adamsa yalnız qazancını.

Konfutsi

BİRİNCİ FƏSİL

Təyyarəyə minik başlanmasına təxminən qırx dəqiqə vaxt qalmışdı. Əvvəllər bu salonlara «deputat salonları» deyirdilər. Sonra onlar rəsmi nümayəndə heyətləri üçün nəzərdə tutulmuş salonlara çevrildilər, axırda da dönüb VIP-salon oldular. Əlbəttə, adların dəyişməsindən mahiyyət çox da dəyişmədi, amma həmin salonlardakı xidməthaqqının qiymətləri kəlləçarxa qalxdı və əsla təsadüfi deyil ki, hazırda Moskva-Bakı təyyarəsinə obaş-bubaş üçün alınmış biletlərin qiyməti qonaqların qarşılanıb yola salındığı bu tip salonlardakı xidməthaqqından xeyli ucuzdur. Belə bir hiss yaranırdı ki, mövcud salonlar hələ milyardlarını xərcləməyə macal tapmayan «Forbs» siyahısındakı qonaqlar üçün nəzərdə tutulub. Amma bir məsələ də var ki, həmin vaxt birinci klasla, yaxud biznes-klasla uçan sərnişinlər öz salonlarında rahatca əyləşərək müftə nahara, növbənöv alkoqollu içkilərə, cürbəcür qəlyanaltılara, pirojnalara, şirniyyata, sulara, şirələrə qonaq ola bilərdilər. Halbuki VIP-salondan keçən müştəri əlavə yeddi-səkkiz dollar ödəmədən bir şüşə mineral su da ala bilməzdi.

Görünür, mövcud hərc-mərcliklə artıq hamı barışmışdı. Və statuslu sərnişinlər aldıkları biletlərə müvafiq olan birinci klasın sərnişinləri üçün nəzərdə tutulmuş daha komfortlu salonlardan imtina edərək, adətən məhz belə salonları sifariş edirdilər. Dronqo bu cür israfçılığı heç xoşlamırdı. Onun qəti inamına görə, beş yüz dollarlıq məbləğ nüfuzlu bir salonun sürtülmüş divanlarında oturub gözləməkdənsə, hansısa daha faydalı bir şeyə sərf oluna bilərdi. Elə bu səbəbdən də, o öz biletini qeydiyyatdan keçirəndən sonra, uçuşdan öncə bir qədər konyak içməyi və rahatca əyləşib qəzetləri gözdən keçirməyi daha üstün tutaraq biznes-klasla uçan sərnişinlər üçün nəzərdə tutulmuş salona keçdi.

Moskvanın bütün digər hava limanlarında olduğu kimi, Domodedovo aeroportunda da qiymətlər çox biabırçıydı, biznes-klass sərnişinləri üçün nəzərdə tutulmuş salonların vəziyyəti isə ildən-ilə yaxşılaşırdı. Dronqo qəzeti böyründəki balaca mizin üstünə qoydu, bir qədər konyakını içdi və saata baxdı. Vaxta hələ otuz beş dəqiqə vardı. Tezliklə London təyyarəsinə minik başlanmasını elan edəcəkdilər. O, sağ əlinin barmaqlarının bir-birinə yapışdığını hiss etdi; deyəsən, şirə süzərkən bir neçə damcı stəkanın çöl tərəfinə tökülmüşdü. Uçmazdan qabaq əllərini yumaq lazım gəlirdi.

Bizim təsvir etdiyimiz həmin dövrdə o artıq qırx yaşı çoxdan arxada qoymuşdu. Hündür boyu, enli kürəkləri, şax və tarım qamətilə o hamının Dronqo adıyla tanıdığı dünyanın ən məşhur analitiklərindən birinə yox, daha çox keçmiş idmançılara, yaxud cəngüdənlərə bənzəyirdi. Bir qədər məzəli səslənən bu ləqəbi o özü üçün xeyli illər bundan qabaq seçib götürmüşdü və heç vaxt, heç bir şəraitdə ondan imtina etmirdi. Tünd rəngli gözlərin diqqətli baxışları, nazik dodaqlar, tərtəmiz qırıxılmış uzunsov baş, enli, böyük alın.

Dronqo tualetə tərəf addımlayarkən arxasında kiminsə şən çığırtısını eşidib geriye qanrıldı.

– Cənab Dronqo, – deyə ölçüyəgəlməz gövdəyə və inanılmaz dərəcədə böyük qarına malik şişman bir kişi bütün zal uzununu qışqırırdı, – sizi görməyimə necə də şadam!

– Qışqırmayın, – Dronqo kişinin əlini sıxıb xahiş etdi, – mən də sizi görməyimə şadam, cənab Markeviç.

– Siz heç təsəvvür də etməzsınız ki, biz hamımız sizi nə qədər sevir və qiymətləndiririk, – deyə Markeviç səsinin tonunu demək olar ki, bir tikə də aşağı salmadan sözünə davam elədi. Kişinin çəkisi azından yüz əlli kiloqram gəlirdi; əndazəsiz qarnı, çiynindən balaxon kimi sallanmış yekə pencəyi və pencəyin altından görünən qadın döşlərinə bənzər iri döşləri ona gülməli bir görkəm verirdi.

– Bizim bütün mütəxəssislərimiz sizi dünyanın ən yaxşı eksperti adlandırırlar, – deyə sevincək olmuş Markeviç öz tərifinə davam etdi. – Mənim sığorta şirkətim sizi ən obyektiv peşəkar hesab edir, sizinlə işləmək bizə həmişə xoşdur.

– Çox da şişirtməyin, – Dronqo etiraz etdi, – belə ucadan danışmaq da lazım deyil. Mən yaxşı eşidirəm.

Zalda əyləşmiş adamlar dönüb onlara baxırdı.

– Sizi görməyimə mən necə də şadam, – yaxınlaşan növbətçi qadın dirsəyinə toxunanda Markeviç bir daha təkrar etdi.

– Siz öz reysinizə gecikirsiniz, – deyə növbətçi qadın ona ciddi şəkildə bildirdi.

– Əlbəttə, əlbəttə, – deyə Markeviç dərhal bir neçə iri paketi götürüb çıxışa tərəf tələsdi. Sonra yenə geri döndü və vida üçün paketlər olan əlini yuxarı qaldırıb havada yellətdi.

– Bizə qonaq gəlin, – deyə o yenə qışqırdı, – biz buna ürəkdən şad olarıq!

Dronqo gülümsündü. Heç şübhəsiz ki, belə nataraz və kök adamlar adətən bütün dünyanı sevən xeyirxah adamlar olurlar. O, tualetə daxil olub kabinələrdən birinə tərəf yönəldi. Fikirləşdi ki, Markeviçə rast gəlməsi əcəb yaxşı oldu. Belə xeyirxah adamlarla görüşəndə adam sanki yüngülləşir. Birdən o, tualet qapısının açıldığını və kiminsə içəri girdiyini eşitdi. Az sonra nə isə qəribə, anlaşılmaz səs eşidildi.

Dronqo qulaq kəsildi. Tualetdə bir neçə kabinə vardı və səsin bu kabinələrin hansından eşidildiyi bilinmirdi. Elə bil kimsə astadan gülürdü, ya da miyovuldayırdı. Bəlkə içəridə pişik vardı, kimsə pişiyi burda unudub getmişdi? O yenə qulaq verdi. Yox, bu gülüş səsi deyildi, gülüşdən daha çox hıçqırtıya oxşayırdı, sanki kimsə astadan ağlayırdı və çalışırdı ki, heç kəs onu eşitməsin. Ümumiyyətlə, kişi xeyləğının səssiz ağlaması çox dəhşətlidir. Heç bir şübhə ola bilməzdi, hansısa kişi əlüzyuyanın böyründə durub ağlayırdı. Elə buna görə də kabinədən çıxmaq istəyən Dronqo qeyri-ixtiyari ayaq saxlayaraq yerindəcə donub qaldı. Əlbəttə, ağlayan adamın üstünə çıxmaq yaxşı deyil, bu, heç münasib də düşməzdi. Belə halda yaxşı olar ki, gözə görünməyəsən və ümumiyyətlə, çalışıb özgənin işinə qarışmayasan. Bəlkə naməlum adamın, sadəcə, başı ağrıyırdı, ya da öz ailəsi barədə bəd xəbər almışdı. Ya da ola bilsin, iqtisadi böhran onun şirkətini böyrüüstə qoymuşdu. Nə desən ola bilərdi, ona görə də salamatı budur, öz zəhlətökən canıyananlığıyla adamı narahat etməyəsən.

O, yenə qulaq verdi. Bütün səslər kəsildi. Naməlum adamı utandırmaq üçün Dronqo gözə çarpmadan kabinəni tərk etmək qərarına gəldi. Adamlar adətən istəməirlər ki, müsibətə düşəndə, çarəsiz məqamlarında kimsə onları görsün. Bədəbəddə, heç o, əlini yumaya da bilərdi, həmişə üstündə gəzdirdiyi antiseptik salfetlə silərdi. Əgər naməlum adam kabinələrdən birinə keçibsə, onda ümumiyyətlə, rastlaşmayacaqdılar.

Beləcə, Dronqo kabinədən sakitcə çıxdı, amma güzgünün qarşısında dayanmış ortaboylu bir kişini gördü. Güzgüdə özünə baxan kişinin üzü dərd-qəm içindəydi və elə baxırdı ki, sanki özünü ilk dəfə görürdü. Xırda üz cizgiləri olan pırpızsaçlı kişinin gözləri qəhvəyi, qulaqları bir qədər pələydi. Əynində tünd rəngli bahalı kostyum və açıq rəngli köynək vardı. Qalstuk taxmamışdı.

Naməlum kişi əlüzyuyanın üstünə əyilib, yuyunmaq üçün suyu açdı. Güzgüdə bir daha sifətinə baxıb dərinədən ah çəkdi. Elə bir vəziyyət yaranmışdı ki, Dronqo artıq bu yad adamı heç cür görməzliyə vurub yanından ötə bilməzdi.

– Özünüzü pis hiss edirsiniz? – deyə Dronqo naəlac qalıb soruşdu. – Mən sizə nəyləsə kömək edə bilərəm?

Naməlum adam cavab əvəzinə başını bulayıb əlüzyuyanın üstünə əyildi və özünü saxlaya bilməyib qəfildən hönkürdü, özü də çox bərkdən hönkürdü. Dronqo ona yaxınlaşdı və narazılıqla fikirləşdi ki, deyəsən, kişinin bu hərəkəti bir az teatral oldu, nəyə tamaşaya oxşadı. Axı bu cür ucadan hönkürməyə nə lüzum vardı? Ola bilsin ki, kişiye hansısa müsibət üz vermişdi, bununla belə gərək adam özünü saxlamağı bacarsın. Adətən Dronqonun cibində həmişə iki cib dəsmalı olurdu. O, cib dəsmalının birini çıxarıb naməlum kişiye uzatdı.

– Üzünüzü yuyun və qurulanın, – Dronqo kişiye dedi. – Belə bərkdən ağlamaq da lazım deyil. Bizi eşidə bilərlər.

– Hə, hə, əlbəttə, – naməlum kişi içini çəkdi. O, əlüzyuyanın üzərinə əyildi və yuyunmağa başladı. Sonra cib dəsmalını götürüb üzünü yaxşı-yaxşı silib quruladı.

– Sağ olun, – kişi dedi, – əgər icazə versəydiniz, mən dəsmalı özümdə saxlayardım. Onu yaş-yaş sizə qaytarmağa üzüm gəlmir.

– Qoy qalsın sizdə, – Dronqo razılaşdı, – heç bir problem yoxdur.

– Yalnız bir müddətliyə, – naməlum kişi dedi, – əgər telefon nömrənizi mənə versəydiniz, yuyandan sonra dəsmalı hökmən sizə qaytarardım.

– Əlbəttə, mütləq və mütləq qaytarın, – deyə Dronqo başını tərpətdi, – yoxsa bu cib dəsmalının ucbatından mənim gecələr gözümə yuxu getməz. Tualetdə rastıma çıxan hər adama dəsmal paylamağa başlasam, onda mən tamam müflisləşərəm ki!

Yad adam içini çəkib gülümsədi.

– Hə, bax bu artıq yaxşıdır, – deyə Dronqo davam elədi, – indisə, əgər özünüz istəyirsinizsə, nə baş verdiyini mənə danışa bilərsiniz. Sizə nə olub ki, belə bərkdən ağlayırsınız? Nəsə bir şey baş verib?

– Hə, – kişi başını silkələdi, – baş verib. Arvadım məni atıb gedib.

– Və siz də onunçün özünüzü beləcə öldürürsünüz? – Dronqo kinayəsini gizlətmədi. – Məncə, buna yalnız sevinmək lazımdır. Əgər arvadınız sizi atıb getmək qərarına gəlibsə, heç şübhəsiz ki, onu saxlamaq qeyrimümkün olub və o sizinlə yaşamağı çox da istəməyib. Belə vəziyyətdə bu, demək olar ki, ideal qərardır. Cütlükdə əzab çəkməkdənsə ayrılmaqda tək yaşamaq yaxşıdır. Çünki adamı atıb getmək istəyən qadınla bir yerdə yaşamaq, əslində, çox dözülməz şeydir.

– Axı o bizim yeganə qızımızı da özüylə aparıb, – kişi aciz şəkildə bildirdi.

– Bu da düzələn məsələdir. İstənilən sivil cəmiyyətdə qanunlar mövcuddur. Siz məhkəməyə müraciət edib, öz qızınızı ürəyiniz istəyən qədər görmək haqqı əldə edə bilərsiniz.

– Siz heç nə bilmirsiniz, – deyə yad kişi üzgün halda ah çəkdi. – Bizdə vəziyyət tamam ayrı cürdür. Mən heç bilmirəm bunu sizə necə izah edim. Bir sözlə, o eləbelə getməyib. O, məni atıb. Öyrənib ki, xəstəyəm və atıb. Dərdə bax ki, qızımızı da özüylə aparıb. Qorxuram ki, mənim öz övladımı görməyə heç bir şansım olmasın. Həkimlər belə hesab edir ki, məndə... onkologiyadır... – o bu sözü bir qədər çaşqın halda, candərdi söylədi. – Deyəsən, limfa vəzilərimdə şiş var. Mənim heç ağlıma da gəlmirdi ki, hər şey belə tez baş verə bilər. İndi deyirlər ki, iki ildən çox çəkməz.

Dronqo qaşqabağını tökdü. Adamın üstünə birdənbirə bu qədər bədbəxtlik töküləndə, ona təsəlli vermək çətin olur. Hə, öz acı qismətindən xəbər tutan və dərhal da arvadının dönüklüyünə, etibarsızlığına rast gələn bir adamı sakitləşdirmək çətindir.

– Siz çoxdan evlisiniz? – Dronqo soruşdu.

– Səkkiz ildir, – kişi bildirdi, – bu mənim ikinci arvadımdır. Birinci arvadımla çoxdan ayrılmışıq. Larisa isə mənə həyatımın mənası, ümid yeri kimi görünmüşdü. Beş il qabaq bizim qızımız dünyaya gəldi. Biz onun adını Lena qoyduq, Lenočka. Çox qəşəng qızıdır. İndi hamısı belə gözlənilməz alındı, hər şey məhv oldu, bütün ümidlərim puça çıxdı. Mənim xəstəliyim, Larisanın məni atıb getməsi, bizim işdə baş verən xoşagəlməzliklər.

– Sizin adınız nədir?

– Bağışlayın ki, mən özümü təqdim etmədim. Suteyev. Nikolay Yevgeniyeviç Suteyev. Bilmirəm vizit kartımı hara qoymuşam, bağışlayın, – deyə o, ciblərini üstədən yoxladı.

– Narahat olmayın, elə bir dəhşətli şey yoxdur. Ola bilsin, həkimlər səhv salıblar, sizin diaqnozunuzu bir də dəqiqləşdirmək lazımdır.

– Yox, həkimlər heç nəyi səhv salmayıblar, – Suteyev dərindən ah çəkdi, – mən artıq hər şeyi iki dəfə yoxlatdırmışam. İndi Almaniyaya uçuram, yəqin ki, bu mənim son cəhdimdir.

– İstənilən halda ruhdan düşmək lazım deyil. Mən sizin vəziyyətinizi başa düşürəm, ancaq əgər siz bundan sonrakılara kişi kimi mərd-mərdanə sinə gərrib, baş verənləri təmkinlə qarşılasanız, hər şey xeyli yaxşı olacaq.

– Demək asandır, – deyə o, əlini pencəyinin yan cibinə saldı və ora dürtüyü qalstukunu çıxartdı. Bu vaxt yerə iki vizit kartı da düşdü. O, əyilib hər iki kartı yerdən qaldırdı və onlardan birini Dronqoya uzatdı.

– Burda göstərilib ki, mən «Rostan» kompaniyasının baş direktorunun müaviniyəm, – deyə Suteyev izahat verdi, – hərçənd, tezliklə bizim bu kompaniyadan yalnız xatirələr qalacaq.

– Belə niyə?

– İqtisadi böhran. Biz əlimizdən gələni edib duruş gətirməyə can atdıq, əməkdaşlarımızın yarısını işdən azad etdik, qeyri-istehsal məsrəflərini ixtisara saldıq, hər şeydə qənaət etdik. Ancaq bu da kömək etmədi. Bir sözlə, hər yerdə pisdır, – deyə o, üzündə qəfil peyda olmuş amansızlıqla əlini yellədi.

Səsucaldanla Londona uçan təyyarənin sənişinlərini minişə dəvət etdilər. Dronqo elana qulaq asıb başını qaldırdı. Suteyev başa düşdü ki, bu onun həmsöhbətinin reysidir.

– Gedin, – deyə o, vida üçün başını yellədi, – cib dəsmalına görə də çox sağ olun. Əgər siz vizit kartınızı mənə versəniz, mən mütləq zəng vurub dəsmalı sizə göndərərəm.

Dronqo cibindən öz vizit kartını çıxarıb Suteyevə uzatdı. O, kartı alıb gözücu baxdı və cibinə qoydu, deyəsən, heç əməlli-başlı oxumadı da. İndi onun karlıq halı yox idi.

– Xudahafiz, – Dronqo dedi, – sizə uğurlar arzulayıram. Kaş sizə qoyulan diaqnoz təsdiqlənməsin.

– Daha heç nə vecimə deyil, onsuz da mənə olan olub, – deyə Suteyev əlini yellədi.

– Hər necə olsa, axıradək mübarizə aparmaq lazımdır, – Dronqo xudahafizləşib tualetin qapısından çıxarkən əminliklə bildirdi. Bəxtin üz döndərdiyi, üstünə birdən-birə bu qədər bədbəxtlik tökülmüş bir adamın yanında dayanmaqdan özünü nə isə birtəhər hiss edirdi. Kompaniyasının iflasa uğraması, arvadı tərəfindən atılması, sağalacağına heç bir ümid olmayan ağır xəstəlik...

Dronqo çantasını götürüb salonun çıxışına tərəf yönələrkən artıq Suteyevin barəsində fikirləşirdi. Axı niyə həyatda hər şey bu qədər ədalətsizdir? Deyəsən, belə bir məsəl var: «Dərd gələndə batmanla gəlir». Qədər in bu cür üst-üstə düşməsi həttə heç statistika üzrə də mümkün deyil. Amma «üst-üstə düşmə» niyə? Bəlkə hamısının yerini dəyişmək lazımdır? Bütün dünyanı sarsıdan iqtisadi böhran nəticəsində Suteyevin kompaniyası da çökməyə, dağılmağa başlayır. Gərgin iş şəraiti xəstəliyi daha da şiddətləndirir, əsəb sarsıntıları orqanizmə mənfi təsirini göstərir. Bu da öz növbəsində Suteyevin xarakterində və qadınla münasibətlərində öz sözünü deyir. Hadisələrin tamamilə mümkün inkişafı. Tualet otağında Suteyevin özünü necə aparmasından göründüyü kimi, onun xasiyyətində bir az isteriklik var ki, bu da arvadıyla münasibətlərinə təsir edə bilər. Elə yaş da öz sözünü deyə bilər. Görkəmindən onun yaşı əlliyə yaxındır. Maraqlıdır, görəsən, arvadının neçə yaşı var? Və görəsən, Suteyev öz birinci arvadından niyə ayrılıb?

Dronqo təyyarəyə daxil oldu, keçib öz yerində əyləşdi. O, adətən illüminatorun böyründə oturmurdu, aşağı baxmağı xoşlamırdı.

Bizim səbatlı, möhkəm həyatımız bir anın içindəcə dağıla bilər, – o, kədərlə düşündü. Hardasa hansısa gen sıradan çıxır, yaxud hansısa hüceyrənin mutasiyası baş verir. İşdə qar topası kimi getdikcə artıb böyüyən xoşagəlməzliklər başlayır. Bu xoşagəlməzliklər tədricən şəxsi həyata keçir. Yaxud əksinə, evdəki xoşagəlməzliklər özünü işdə göstərir, adamı əsəbi, acıqlı, vasvası, inamsız, bədbin edir.

Fikirləşdi ki, görəsən, Yaradanın niyyəti nədir? Nəyə görə bir adamın maliyyə məsələsi də, ailə həyatı da uğursuz olur, özü də uzun və xoşbəxt bir ömür sürür, başqa birisi isə sanki bütün həyatını ağır tərzdə və dəhşət içərisində yaşamaq üçün doğulur? Yaradan, yaxud Tanrı niyə bir adamı bu cür xəlp etməklə, o birinə aşkar iltifat göstərir? Bu cür iltifat nəylə müəyyən edilir? Yoxsa Allahın da öz «istəkliləri» ola bilər?

Layner lazımi yüksəkliyə qalxmağa başlayanda Dronqo gözlərini yummuşdu. Domodedovo aeroportundakı xoşagəlməz insidenti yaddan çıxarmaq lazım idi. İstənilən adamın öhdəsindən gəlməyə çalışdığı öz problemləri mövcuddur. Bəziləri bu problemlərlə bacarır, çoxlarısa mübarizə aparmağa əlavə cəhdlər etmədən əlqolunu yanına salıb asanlıqla təslim olur. Hər şeydən göründüyü kimi, Suteyev özünü xilas etməyi bacaran insanlardan deyil. Deyəsən o, adət etdiyi qaydada əlqolunu yanına salıb ümumi axınla üzürdü. Hərçənd, nə bilmək olar? Bir tərəfdən o ağlayır, ancaq digər tərəfdən, yeni analizlər verməkdən və öz diaqnozunu biryolluq təsdiqləməkdən ötrü Almaniyaya uçar. Yəni doğrudanmı arvadının onu tərk etməsi Suteyevi bu qədər narahat edirdi? Yoxsa onu xüsusilə ağrıdan

arvadının bütün emosional təzahürlərin kəskinləşdiyi belə bir məqamda dönük çıxması, faktiki olaraq, həyatının ən mürəkkəb anında ondan ayrılıb getməsiydi?

– Siz nə içəcəksiniz? – deyə stüardessa yaxınlaşıb ondan soruşdu; bu vaxt layner artıq lazımi yüksəkliyə qalxmışdı.

– Deməli belə, – Dronqo tutqun və dumanlı düşüncələrdən ayrılaraq qıza baxdı. – İki stəkan olsun – birinə limonlu və istiotlu tomat şirəsi, o birinəsə araq süzün, amma o da limonlu olsun. Heç nəyi qarışdırmayın, mən özüm qarışdıraram.

– Yaxşı, – stüardessa gülümsündü, – siz, yəqin, «Qanlı Meri» düzəltmək istəyirsiniz?

– Hə. Amma özüm.

O, stüardessaya deməyəcəkdi ki, adi həyatda dilinə demək olar ki, alkoqol vurmur, yalnız nahar vaxtı, yaxud şam yeməyində bir stəkan qırmızı şərəblə kifayətlənirdi. Təyyarədəsə, o adətən özünə bir qədər sərbəstlik verirdi. O da məhz ondan ötrü ki, uçuşu rahat keçirsin. Artıq yarım saatdan sonra Dronqo özünü məcbur edib Suteyevi yerli-dibli yaddan çıxartmışdı və bu zaman heç ağlına da gəlməzdi ki, bir aydan sonra, Moskvaya qayıdarkən aşağıdakı hadisəylə qarşılaşacaq.

İKİNCİ FƏSİL

Dronqo Moskvaya düz otuz dörd gündən sonra qayıtdı. Londondan o, birbaşa Romaya uçmuş, orada Cillə və uşaqlarıyla iki həftə vaxt keçirmişdi. Sonra hamısı bir yerdə dincəlməyi çox xoşladıkları İspaniyaya yollanmışdılar, yarım aydan sonra isə təzədən İtaliyaya qayıtmışdılar. Hər şey o dərəcədə yaxşıydı ki, istirahəti uzun müddət davam etdirmək olardı, amma Cil bilirdi ki, o gedəcək və heç nə soruşmurdu. Qadın onun bu cür tez-tez gedişlərinə, qəfil səfərlərinə, ezamiyyətlərinə çoxdan alışmışdı, Dronqonun bir neçə ölkədə, ayrı-ayrı evlərdə yaşamasına artıq öyrəncəliydə. Dronqosa səmimi qəlbdən belə hesab edirdi ki, xüsusi ekspert qismindəki peşəsi onun ailəylə birgə yaşamasına, sadəcə, mənəvi haqq vermir, çünki apardığı təhqiqatlar ailəsini istər-istəməz öz opponentlərinin nifrətinə tuş edə bilərdi.

Aeroportda onu Edqar Veydemanis – köhnə dostu və ortağı qarşıladı. Maşında aeroportdan şəhərə getdikləri vaxt o, Dronqoya qısaca şəkildə bildirdi ki, onu hansısa cənab Suteyev axtarır, ev telefonundan onların Mir prospektindəki ofislərinə zəng edib tez-tez Dronqonu soruşur.

– Hansı Suteyev? – Dronqo bir şey başa düşmədi. – Mən bu soyadı ömrümdə ilk dəfə eşidirəm.

– O deyir ki, onda sənin vizit kartın var.

– Bilmirəm, yadımda deyil. Kimdir ki, o?

– Özünü cənab Suteyev kimi təqdim edib. Səni təcili şəkildə görmək istəyir. Deyir ki, çox vacib işdir.

– Suteyev, Suteyev, – deyə Dronqo iki dəfə təkrar elədi. – Sən özün onu görmüsən?

– Yox, görməmişəm. O, yalnız telefonla danışib, ofisə zəng vurub və Lyonyayla danışib.

Leonid Kruckov Dronqonun ikinci köməkçisiydi. Əslində köməkçilər ştatı elə bu iki nəfərdən ibarət idi.

– Suteyev. Nə isə tanış gəlir. Ola bilsin ki, mən onu tanıyıram. O mənimlə hansı məsələylə əlaqədar görüşmək istədiyini sizə deməyib?

– Yox. Amma deyib ki, səni mütləq görmək istəyir.

– Suteyev, – deyə Dronqo yenə xatırlamağa çalışdı. Təxminən beş həftə öncə aeroportdakı görüş xəyalında canlandı. Hə, əlüzyuyanın qabağında dayanıb ağlayan adam. O, həmin adama cib dəsmalını vermişdi, o isə Dronqoya öz vizit kartını uzatmışdı. Və onun soyadı... Suteyev. Bəli, Suteyev. Elədir ki, var. Dronqo, nəhayət ki, xatırladı. Suteyev. Arvadıyla qızı tərəfindən atılmış həmin o bədbəxt kişi. Deyəsən, o vaxt kişi Almaniyaya uçurdu. Hə, Almaniyaya uçurdu ki, öz diaqnozunu dəqiqləşdirsin. Dəqiq o idi. Hələ Dronqo da ona öz cib dəsmalını və vizit kartını vermişdi.

– Deyəsən, mən onu yadıma saldım, – Dronqo bir qədər məyus halda bildirdi, – çətin taleyi olan vasvası bir adamdır. Mən həqiqətən də ona öz vizit kartımı vermişəm. Edqar, bəlkə sən özün onunla görüşüb danışasan? Mən bu adamla təzədən görüşmək istəməzdim.

– Niyə ki? O sənin ürəyinə yatmayan adamdır? – Veydemanis soruşdu.

– Əksinə. Mənim ona yazığım gəlir. Bir tərəfdən iqtisadi böhran onun kompaniyasını çökdürüb. O biri tərəfdən həkimlər onda sağalmaz xəstəlik aşkar ediblər, bu azmış kimi, üstəlik də arvadı onu atıb.

– Belə olmur, – Edqar qımışdı, – belə şey, bəlkə kinoda ola bilər.

– Yox, elə məhz həyatda bu cür şeylər olur. Əgər iflasa uğrayırsansa, onda gərək hər cür xoşagəlməz şeylərə də hazır olasan. Ya da əksinə, sağalmaz naxoşluğa mübtəla olmusansa, onda tamamilə mümkündür ki, biznesdə işlərin yaxşı getməsin, bu da gec-tez ailə münasibətlərində öz əksini göstərəcək.

– Sən Suteyev barədə bunları hardan bilirsən?

– O özü mənə danışib. Bədbəxt, zəif adamdır, hələ səsini qısıb astadan ağlayırdı da, elə bilirdi heç kəs eşitməz. Hansısa məqamda mənim ona əməlli-başlı yazığım da gəlmişdi.

– Onda həqiqətən də salamatı budur ki, sən heç onunla görüşməyəsən. Mən özüm görüşüb danışaram. Doğrudan da, sən ona necə kömək edəcəksən ki?

– Amma fikirləşirəm ki, özüm görüşməsəm yaxşı çıxmaz. Yəqin, o mənimlə, sadəcə, ona görə görüşmək istəyir ki, ürəyini boşaltsın, nəyisə izah eləsin. Mən bu Suteyevlə onun çox pis vəziyyətində görüşmüşdüm.

– Onda necə bilirsən, elə də hərəkət elə, – deyə Edqar çiyinlərini çəkdi, – amma nəzərə al ki, sən Terezaana deyilsən, dərd-səri başından aşan bütün bədbəxtlərə də kömək edə bilməzsən. Hər halda, hansısa kompaniyadakı iqtisadi böhranın, yaxud ayağı sürüşkən xanımla boşanma məsələsinin sənə səlahiyyətinə az dəxli var.

– Az yox, ümumiyyətlə, dəxli yoxdur, – Dronqo gülümsündü. – Ona zəng vur və de ki, mən sabah onunla görüşməyə hazıram. Harda istəyirsə.

Daha bu mövzuda danışmadılar. Ertəsi gün Veydemanis Dronqoya zəng vurdu və bildirdi ki, Suteyev şəxsi görüş üçün bu gün saat beş tamamda onların Mir prospektindəki ofislərinə gəlməyə hazırdır. Dronqo razılaşdı və dəstəyi asdı.

Mir prospektində onlar üç balaca otaq icarəyə götürmüşdülər. Qəbul otağında adətən telefon zənglərinə cavab verən və faksları qəbul edən katib qız əyləşirdi. Qonşu otaqda Edqar Veydemanis və Leonid Kruckov, kabinetdəsə Dronqo özü otururdu; hərçənd Dronqo ofisdə çox nadir hallarda peyda olurdu. Katiblər tez-tez dəyişdirilirdi, çünki onlar ekspertin işinin bütün təfərrüatlarını bilməli deyildilər. Onların vəzifəsinə yalnız daxil olan müraciətləri qeydiyyatdan keçirmək və xarici aləmlə əlaqə saxlamaq, həmçinin lazımi ödənişləri – işıq, qaz, su, ofisin icarə haqqı və digər borcları vaxtında ödəmək daxil idi. Maliyyə məsələləri ilə bilavasitə Kruckov məşğul olurdu.

Dronqo ofisə saat beşin yarısında gəldi. Suteyevlə ötən görüşləri yadında olduğundan qabaqcadan özünü kövrək çalarlı həzin bir görüşə hazırlamışdı. Düz saat beş tamamda katib ona qonağın gəlişi barədə məruzə elədi. Qapı açıldı və əlli yaşlarında ortaboylu bir kişi içəri daxil oldu. Kişinin seyrək və sarımtıl saçları, solğun sifət cizgiləri, bir az dik burnu, əynində cins şalvar, tünd rəngli poliver və dəri gödəkcə vardı. Dronqo heyrlətlə qonağa baxdı. Deyəsən, onunla məzələnmək qərarına gəlmişdilər. Bu, Suteyev deyildi, tamamilə başqa bir adam idi.

– Salam, – içəri daxil olan adam bir qədər qətiyyətsiz şəkildə dilləndi, – bağışlayın ki, sizi narahat edirəm. Mən Suteyevəm.

– Siz Suteyevsiniz? – Dronqo inamsızcasına soruşdu. – Məni bağışlayın, amma vizit kartımı verdiyim cənab Suteyev mənim çox yaxşı yadımdadır. Siz ona qətiyyən oxşamırsınız. Olarmı mən sizin sənədlərinizə baxım?

– Hə, hə, əlbəttə, – deyə qonaq cibindən pasportunu çıxarıb Dronqoya uzatdı. – Buyurub, baxa bilərsiniz. Mən Suteyev Dmitri Romanoviçəm.

Dronqo pasportu alıb baxdı. Hər şey düz gəlirdi, gələn adam həqiqətən Suteyev idi – heç şübhəsiz ki, onun vizit kartını verdiyi həmin Suteyevin qohumlarından idi.

– Əyləşin, – Dronqo pasportu qaytarıb qonağa yer təklif elədi, – mən elə düşünmüşdüm ki, siz tamamilə ayrı Suteyevsiniz.

– Siz tanıdığınız Suteyev mənim əmim oğluydu, – Dmitri Romanoviç izah elədi. – Nikolay Yevgeniyeviç Suteyev. Bizim atalarımız qardaş olublar.

– «İdi» neyçün? – Dronqo soruşdu. – Bəyəm ona nə isə olub?

– Hə, olub. Onu öldürüblər.

Araya çökən sükut zamanı Dronqo masanın üzərindəki qələmləri səliqəyə saldı, qarşısındakı təmiz kağız topasını bir az yaxına çəkdi.

– Bu haçan baş verib? – Dronqo dəqiqləşdirdi.

– Təxminən iki həftə qabaq, – Dmitri Romanoviç bildirdi. – O, evə qayıdarkən, qatil onu pilləkənin üstündə gözləyirmiş. Nikolay liftin kabinəsindən çıxıb mənzilin qapısına tərəf gedəndə arxadan ona yaxınlaşıb və atəş açıb. Atəş açılan vaxt Nikolay geriye qanrılib, güllə demək olar ki, düz ürəyindən tutub. Cəmi birçə güllə atılıb, amma bu güllə ölümcül olub. Mən bu qarətçini öz əllərimlə boğardım.

– Qarətçi niyə?

– Qarətçidən, soyğunçudan başqa ayrı kim ola bilərdi ki? Amma ən qəribəsi budur ki, qatil heç nəyə əl dəyməyib, heç nə götürməyib. Müstəntiqlər Nikolayın cibində iki min avro pul tapıblar. Görünür, qatil imkan tapmayıb, ya da onu qorxudublar. Mənzilin açarlarını da

götürməyib. Deyirlər ki, Kolya yerindəcə keçinib. Ancaq qonşu qadın onu yarım saatdan sonra görüb və dərhal milis çağırıb. Müstəntiq deyir ki, orda bir saatdan çox qalmayıb.

Suteyev qaşlarını düyünləyib susdu. Bir qədər sakitcə dayanandan sonra sözünə davam elədi:

– Mən həmin axşam şəhərdə deyildim, Kiyevə ezamiyyətə getmişdim. Mənə gecəyarısı Kiyevə zəng vurub dedilər, mən də əlüstü geri döndüm. Bədbəxt Nikolay, axı kimin ağlına gələrdi ki, hər şey bu cür dəhşətlə qurtaracaq!

– Bəs mənim onunla tanış olmağımı siz necə bildiniz?

– Biz sizin vizit kartınızı onun cibində tapdıq, – qonaq izah elədi. – Ona görə də mən dərhal sizi tapmaq, məhz sizə müraciət etmək qərarına gəldim.

– Niyə məhz mənə?

– Mən artıq bir sıra məlumatlar toplamışam və mənə deyiblər ki, siz cinayət işlərini araşdıran ən yaxşı ekspertlərdən birisiniz. Qətdən keçən iki həftənin müddətində prokurorluğun müstəntiqi hələ də heç nə tapa bilməyib. Bizim hər sorğumuzun cavabında mənə bildirirlər ki, istintaq gedir. Mənəsə toxunur, çox toxunur. Axı Kolya ölməli adam deyildi! Həm ona görə toxunur, həm də elə bizim hamımıza görə. Bu necə ola bilər, axı? Hansısa əclaf, hansısa qatil yer üzündə rahatca gəzib dolansın, həyatdan kamını alsın, Nikolaysa soyuq qəbirdə yatsın? Ədalətsizlikdir. Bir halda ki, sizin vizit kartınız onun cibindəydi, onda fikirləşdim ki, yəqin, siz mənim əmioğlumla yaxın tanışlar olmusunuz, ola bilsin, hətta dostluq da ələmisiniz, bilmirəm. Ancaq mənim gəlişimin məqsədi ondan ibarətdir ki, siz mənə kömək edəsiniz.

Dronqo susurdu.

– Mən başa düşürəm ki, siz xüsusi ekspertsiniz, – deyə Dmitri Romanoviç sözünə davam elədi. – Bir halda ki, siz bu qədər məşhur adamsınız, onda heç şübhəsiz, külli miqdarda qonorar götürürsünüz. Amma bizdə hazırda elə imkan yoxdur. Düzü, mən bilmirəm, sizinlə necə danışım, doğru sözümdür, bilmirəm. Ekspertdən təhqiqatı pulsuz aparmağı xahiş etmək – təxminən bizim sizdən borc istəməyimiz kimi bir şeydir. Başa düşürəm ki, ayıbdır, qətiyyən münasib deyil. Amma sizə hazırda pul verməyə də imkanımız yoxdur. Bilirsiniz, hələlik onun hesabları dondurulub, əmlakınasa həbs qoyulub. Nikolayın əmlakına onun xanımı iddialıdır.

Dronqo hələ də susurdu.

– Mənim əmioğlum heç də kasıb adam deyildi, – Dmitri Romanoviç tələsik əlavə elədi, – mən elə düşünürəm ki, siz bu barədə bilirsiniz. İstənilən halda bizdə onun vəsiyyətnaməsi var. Həmin vəsiyyətnaməyə görə Nikolay mənə Nijni Novqoroddakı şəhərkənarı evini vəsiyyət edib. Evin qiyməti otuz-qırx min dollardan az olmaz. Hər şey başa çatandan sonra mən o evi satın sizin haqqınızı ödəyə bilərəm...

– Siz elə düşünürsünüz ki, kömək üçün yanına gəldiyiniz adam yalnız öz bank hesablarının qayğısına qalan sələmçidir? – deyə Dronqo narazı şəkildə soruşdu. – Mən sizin əminiz oğluyla təsadüfən tanış olmuşam. Sırf təsadüfən. Özü də bir aydan yuxarı olar. Bizim tanışlığımız məndə cansıxıcı bir təəssürat yaratdı. O, büsbütün dərd-sər içindəydi, yazığın üstünə o qədər bədbəxtliklər tökülmüşdü ki, ondan qat-qat möhkəm adam da bu ağırlığa tab gətirməyib sarsılırdı. İndi də bu amansız qətl. Cənab Suteyev, mən sizin vəziyyətinizi anlayıram, ancaq məni təhqir etmək lazım deyil. Mən hər şeydən qabaq bu cür hadisələrə biganə qalmamalı olan bir insanam. Ən azından ona görə ki, bu dünyanın gözəlliyi üçün biz hamımız cavabdehik. Hə, ingilis krallarından biri məhz belə deyirdi.

– Sağ olun, – Dmitri Romanoviç həyəcanla dilləndi.

– İndi mən öz ortağımı bura çağıracam və biz sizin qətlə yetirilmiş qohumunuz barədə daha ətraflı danışarıq, – deyə Dronqo bildirdi və Edqar Veydemanisi çağırmaq üçün dəstəyi qaldırdı. Edqar kabinetə daxil olanda Dronqo qonağı ona təqdim etdi:

– Dmitri Romanoviç Suteyev. Mənim tanışımın əmisi oğlu. Təəssüf ki, artıq mərhum tanışımın.

– Cənab Suteyevlə nə baş verib ki? – Veydemanis masaya yaxın oturub dəqiqləşdirdi.

– Onu öldürüblər, – deyə Dronqo məyus halda bildirdi. – İndi onun əmisi oğlu bizim yanımıza kömək xahişilə gəlib.

– Bu necə baş verib? – Edqar soruşdu.

– Pilləkənin üstündə, mənzilin giriş qapısının düz qarşısında. O, liftin kabinəsindən çıxanda kimsə ona atəş açıb.

– Bəlkə qatil adicə soyğunçu olub?

– Bilmirəm. Bəlkə də soyğunçu olub. Amma mərhumun cibindən iki min avro pul tapıblar, həm də mənzilin açarlarını. Mən hamısını düzmü deyirəm? – deyə Dronqo Dmitri Romanoviçə müraciət etdi.

– Düzdür, – Dmitri Romanoviç başını tərpətdi, – məhz siz dediyiniz kimi olub.

– Siz bilirdinizmi ki, sizin əminiz oğlu ağır xəstədir? – Dronqo qonaqdan soruşdu.

– Bilirdim. Düzdür, xəstəliyinin nə qədər ciddi olduğunu o mənə deməmişdi. Amma məni çağırıb, vəsiyyətnamədə evi mənə bağışladığını bildirmişdi. Bizim atalarımız Nijni Novqoroddan olublar, orda Nikolayın ailəsinin ata evi qalmışdı. O da həmin evi mənə vəsiyyət etmişdi. Dedi ki, belə ədalətli olar. Mən hələ ona zarafat da eləmişdim ki, vəsiyyəti yetmiş yaşdan sonra yazarlar, amma Nikolay mənə ciddi tərzdə belə cavab verdi ki, bəs buna möhləti çatmaya bilər. Bax, onda mən başa düşdüm ki, zarafat eləmir. Elə onun üz-gözündən, sifətindən də hiss olunurdu ki, səhhətilə bağlı problemləri var. Amma o mənə konkret heç nə bildirmirdi. Bircə bunu demişdi ki, müayinə üçün Almaniyaya gedəcək.

– Almaniyadan qayıdandan sonra siz onu görmüşdünüz?

– Əlbəttə, görmüşdüm. İki dəfə görmüşdüm. Mənə elə onda demişdi ki, bəs həkimlər ona heç bir zəmanət vermirlər, ancaq belə hesab edirlər ki, kimyəvi cərrahiyyə kursu keçmək lazımdır. Deyəsən, onun adı belədir. Bax, onda mən başa düşmüşdüm ki, onun xəstəliyi nəşə ciddi xəstəlikdir.

– Siz onu axırıncı dəfə nə vaxt görmüsünüz?

– Ölümündən iki gün qabaq. Həmin gün mən onların evinə getmişdim, bir yerdə şam eləmişdik. Nikolay restorana getməyi çox da xoşlamırdı, evdə yeməyə üstünlük verirdi.

– Siz ikiniz idiniz?

– Hə. O, evlərinin yaxınlığındakı restorandan yemək sifariş vermişdi.

– Əminiz oğlu harda yaşayırdı?

– O qədər də mərkəzdə yaşamırdı. Profsoyuz küçəsində olurdu. Akademik Keldiş meydanının yaxınlığında.

– Siz bəyəm oranı mərkəzdən uzaq yer sayırsınız?

– Qabaqlar o, Akademik Saxarov prospektində, təzə evdə yaşayırdı. Qabaqlar... boşanana qədər. Ayrılana qədər.

– O, arvadıyla boşanmışdı?

– Yox. Rəsmi olaraq onlar ər-arvad idilər, amma artıq iki ay idi ayrı yaşayırdılar. Arvadı uşağı da götürüb birgə yaşadıkları bağ evindən getdi və onların təzə mənzilinə qayıtdı. O isə, ləyaqətli və abırlı bir adam kimi, həmin mənzilə heç bir iddia etmədi, belə qərara gəldi ki, köhnə mənzilə köçsə, daha düzgün olar. Onlar əvvəl Profsoyuz küçəsində yaşayırdılar, təzə evə sonradan köçmüşdülər. Lenoçkanın doğulmasından düz altı ay qabaq. Lenoçka onun qızıdır.

– Bu andan, bu yerdən başlayaraq, gəlin hər şeyi tam təfəsilatıyla danışaq. Sizin əminiz oğlunun neçə yaşı vardı?

– Qırx yeddi. Onlar evlənəndə Nikolayın otuz doqquz yaşı vardı.

– Bəs onun arvadının?

– Təxminən, otuz. Bu nikah hər ikisinin ikinci nikahıydı. Düzü, mən həmişə hiss edirdim ki, arvadı Kolyaya qarşı tam səmimi deyil. Ərinin qohumları gələndə, Larisa həmişə hansısa gərginlik keçirirdi, özünü nəşə anlaşılmaz aparırdı, əsəbiləşirdi, gərilirdi. Axı onun birinci əriylə nikahı uğursuz olmuşdu. Birinci əri vergi idarəsinin məmuruydu. İri məmurlardan sayılırdı, deyəsən, idarənin rəisiydi. Amma içkiyə meyillənmişdi, nəfsinə korluq verən deyildi, hətta kənarda əyləncələr düzəltməyi də özünə rəva görürdü. Bir sözlə, özünü tələb olunduğu qaydada aparmadığından axırda onlar ayrılmalı olmuşdular. Onda qadının vur-tut iyirmi beş yaşı vardı, kişisə ondan on dörd yaş böyük idi. Yəqin, bu hansısa anlaşılmaz bir kompleksdir, axı ikinci əri Nikolay da ondan doqquz yaş böyük idi. Əvvəlcə onların bir xeyli müddət uşaqları olmadı, yalnız

evliliklərindən üç il sonra Lenoçka doğuldu. Siz görəydiniz ki, uşaq doğulanda Nikolay necə sevinmişdi, uçmağa qanadı çatmırdı. O öz qızıyla fəxr edirdi. Axı əmioğlumun birinci nikahdan övladı olmamışdı.

– Bəs onun birinci arvadı hardadır?

– Çoxdan ərə gedib. Nikolayla evlənəndə onların hərəsinin on doqquz yaşı vardı. Dörd ildən sonra da boşandılar. Yəqin, bu, elə belə də olmalıdır. Cavan idilər, səfeh idilər, məktəbdə bir yerdə oxumuşdular. Ağilsız yeniyetməlik məhəbbəti. İndi qız ərdədir, onun da qırx yeddi yaşı var, iki oğul anasıdır. Deyəsən, hətta nəvələri də var. Svetlana Lebedenko. Amma deyəsən, indi ərinin soyadını götürüb, Novikova olub. Səhv etmirəmsə, belədir, amma mən nəyisə qarışdırıram da bilərəm.

– Bəs əminiz oğlunun arvadının birinci nikahdan övladı vardı?

– Hə, onun bir oğlu var. İndi artıq on altı yaşındadır, məktəbi bitirmək üzrədir. Deyirlər ki, çox çətin uşaqdır. Amma mən onunla demək olar ki, tanış deyiləm. O, əsasən nənəsinin, Larisanın anasının yanında yaşayır.

– Larisa yasa gəlmişdi, dəfndə iştirak edirdi?

– Əlbəttə, iştirak edirdi. Özü də yaman çox ağladı. Siz görəydiniz ki, o, necə əzab çəkirdi, hətta dərddən rəngi də qaralmışdı. Bu arvad tayfasından baş açmaq mümkün deyil. Özü qızını da götürüb evdən getmişdi, sonra da dəfndə bir mərəkə qopardırdı ki, gəl görəsən. Baş çıxartmaq olmur. Amma formal olaraq, o indi mənim əmim oğlunun bütün əmlakının varisidir. O və onun qızı. Vəkil mənə belə dedi.

– Onların ayrılmasının səbəbini bilmirsiniz?

– Başım çıxmır, heç bir anlayışım yoxdur. Nikolay mənə bu barədə bir kəlmə də demirdi, mən də soruşmurdum. Bəyəm belə şeyi soruşmaq mümkündür?! Kişinin halı onsuz da ağır idi, belə bir vaxtda öz sorğusualınla onun ürəyinə necə girəsən, qəlbinin altını üstünə necə çevirəsən?

– Sizin şübhələndiyiniz konkret bir adam varmı?

– Yox, – Dmitri Romanoviç qorxan kimi oldu, – əlbəttə, yoxdur. Yoxsa mən o qatili dərhal prokurorluğa təhvil verərdim. Yox, mən heç kəsdən şübhələnmirəm, ağlıma heç kəs gəlmir. Düşünürəm ki, Nikolayın düşmənləri ola bilərdi. O, çox yaxşı insan idi. Bu hansısa yaramazın əməli ola bilər.

– Bəs işdə necə? Axı onun işlədiyi kompaniyada xoşagəlməz hallar baş vermişdi.

– Siz hardan bilirsiniz?

– Bu barədə özü mənə demişdi.

– Hə, olmuşdu. Kim qabaqcadan düşünə bilərdi ki, belə bir böhran başlayacaq. Onlar iri məbləğdə borc götürmüşdülər, borcu qaytarmaq lazım idi. Borcu dollarla götürmüşdülər. Onda dollarla götürmək sərfəliydi, çox sərfəliydi, axı rublun məzənnəsi gündən-günə artırdı, az qala bir dollar iyirmi üç rubla bərabər olmuşdu. Belə alınırdı ki, on min dollar borc götürürsən, faizlə bir yerdə sə doqquz min yarım qaytarırsan. Kimin ağlına gələrdi ki, böhran qapını kəsdirəcək, devalvasiya baş verəcək və rubl təxminən əlli faiz enəcək.

– Siz onunla bir yerdə işləyirdiniz?

– Yox. Mən başqa bir şirkətdə təchizatçıyam. Supermarketləri ət məhsullarıyla təchiz etməklə məşğulam. Bizim də öz problemlərimiz var. Özü də çox böyük problemlərimiz.

– Əminiz oğlunun dəfnində yaxın qohumlarınızdan daha kim iştirak edirdi?

– Mənim bacım. O, Sankt-Peterburqda yaşayır. Daha iki bibioğlumuz, yəni bizim atalarımızın bacısı uşaqları. Onlar Belorusda yaşayırlar. Bizim bibimiz də öz əriylə elə orda yaşayır. Vəssalam, başqa heç kəs. Yaxın qohumlardan yalnız biz idik.

– Siz onun vəsiyyətnaməsini görmüsünüz?

– Yox. Ancaq deyirlər ki, vəsiyyətnamə notariusda saxlanılır. Yazıq Kolya hər şeyi qabaqcadan nəzərə almışdı. O, ümumiyyətlə, çox ehtiyatlı, hər şeyi qabaqcadan ölçüb-biçən, götür-qoy eləyən adam idi. Uşaqlıqdan belədir. Həmişə riyaziyyat olimpiadalarının qalibi olurdu, rəhmətliyin yaxşı hesablamaq qabiliyyəti vardı.

– Onun nə kimi əmlakı qalıb? Saxarov prospektindəki mənzil, Profsoyuz küçəsindəki mənzil. Daha nə?

– Bağ evi də var, Nikolay onu üç il qabaq tikmişdi. Elə də böyük deyil, çayın kənarında ikimərtəbəli balaca evdir. Yüz əlli-iki yüz min qiyməti olar, çox olmaz. Sən deyən dəbdəbəli, təmtəraqlı bir şey yoxdur.

– Vəssalam? Onda başqa kompaniyaların səhmləri yox idi?

– Mən bildiyim qədər, yox idi. «Rostan» kompaniyası onun üçün həyatın, mövcudluğun mənasına çevrilmişdi. Kompaniyada problemlər yaşananda, xoşagəlməzliklər ortaya çıxanda Nikolay əməlli-başlı dörd çəkirdi. Hətta Avstriyaya, Almaniyaya getmişdi, orda kreditorlar tapmağa can atırdı, amma hər dəfə də əliboş geri qayıdırdı.

– Bəs banklarda hesabı necə?

– Düşünmürəm ki, onun pulu çox qalmış olsun, çünki «Rostan»-nın baş direktoruyla birgə onlar öz kompaniyalarını xilas etməyə çalışırdılar, əllərində-ovuclarında olanların hamısını işə qoymuşdular. Mən onun mərdliyinə, sadəcə, heyranam, – Dmitri Romanoviç həyəcanla dedi, – axı o öz qismətini, məhkumluğunu artıq başa düşmüşdü.

– Bir halda ki, o özünün sağalmaz xəstəliyə düçar olduğunu bilirdi, onda hər şeyi qabaqcadan nəzərə alması heç də təəccüblü deyil. Deməli, onun birinci nikahdan uşağı olmayıb və orda onun mülkiyyətinə iddia edəsi heç bir varis qala bilməzdi.

– Yox. Onun yeganə varisi – hazırda beş yaşı tamam olan doğma qızıdır.

– Tam elə deyil. Vəkil sizə hər şeyi düzgün izah edib. Rusiya qanunvericiliyinə əsasən, sizin əminiz oğlunun xanımı onların birlikdə yaşadıkları müddətdəki əmlakın və pulun tən yarısına iddia edə bilər. O biri yarısısa varislər arasında yarı bölünür. Yəni xanımıyla qızı arasında.

– Belə çıxır ki, o, Kolyanın bütün pullarını götürəcək? – Dmitri Romanoviç hirsəlndi. – Axı bu, ədalətli bölgü deyil.

– Məhz elə bu cür ədalətlidir. Rəsmi olaraq qadın, daha doğrusu, dul qadın onun arvadıdır, axı boşanma olmayıb. İstənilən məntiqlə əmlakın tən yarısı arvada, yaxud ərə keçir, o biri yarısı ilk növbədə varislər arasında bölüşdürülür. Bu, uşaqlar və valideynlərdir.

– Bəs onun əmioğlanları və əmiqızları?

– Onlar dördüncü dərəcəli varislər sayılır, – deyə Dronqo izah etdi. – Bir şərtlə: əgər sizə vəsiyyət edilən Nijni Novqoroddakı ev kimi, sizin haqqınızı təsdiq eləyən xüsusi vəsiyyətnamə yoxdursa. İkinci dərəcəli varislər – nəvələr, babalar və nəvələrdir. Üçüncü sırada dayılar və bibilər gəlir. Və yalnız bundan sonra növbə əmioğlulara və əmiqızlarına çatır. Ərlər və arvadlar isə ümumiyyətlə, kateqoriyaya daxil deyillər; onlar kateqoriyadan kənardadırlar və istənilən halda ümumi əmlakın tən yarısı, üstəlik də ikinci yarıdan olan əmlakın tən yarısı onlara çatır.

– Ədalətli deyil, – Dmitri Romanoviç köks ötürdü.

– Mənəsə elə gəlir ki, əksinə, çox ədalətli və məntiqli bölgüdür. Axı ərlə arvad bu əmlakı birgə əldə edir, onu müştərək toplayırlar, deməli, onlar ilk növbədə həmin sərvəti yarıya bölməlidirlər və yalnız bundan sonra yerdə qalan hissədən ərə, yaxud arvada pay ayrılır. Əgər həddi-büluğa çatmamış uşaqlar və valideynlər yoxdursa, onda ümumiyyətlə, bütün əmlak ərə, yaxud arvada çatır.

– Bundan sonra biləcəm, – Dmitri Romanoviç başını tərpətdi. – Mənim uşaqlarımın yaşı artıq on səkkizi keçib. Deməli, mən ölsəm bütün varidatım arvadıma qalacaq. Təkcə ona çatacaq, eləmi?

– Əgər vəsiyyətnamə qoymasanız, yalnız ona çatacaq. Sizin uşaqlarınızın neçə yaşı var?

– Oğlum iyirmi üç, qızım iyirmi yaşındadır. Hələ onların ikisi də oxuyurlar.

– Övladlarınız artıq yetkinlik yaşına çatıblar. Deməli, sizin əsas varisiniz xanımınızdır. Eləcə də, xanımınızın əsas varisi sizsiniz.

– Ancaq bu, ədalətli deyil, – Dmitri Romanoviç qaşqabağını töküb yenə öz dediyini təkrar elədi. – Mənim əmioğlum bütün ömrü boyu çalışıb, əlləşib, tər töküb və çoxlu pullar qazanıb, təzə mənzil alıb, bağ evi tikib. İki maşını var. Larisa isə həmişə evdə oturub. Amma iş pulları bölməyə çatanda, deməli, hamısını yarı bölmək lazımdır. Bu bəyəm ədalətlidir?

– Sizi danışdıran səfeh kişi şovinizmidir. Bəs qadının evdəki əməyi kişinin işdəki əməyindən az vacibdir? Bəyəm qadınlar evdə az işləyirlər?

Bəs bu onların şərikli həyatı kimi hesablanmamalıdır? Axı qadın evin, uşaqların, ərinin qayğısına qalmalıdır və bu da qətiyyən az zəhmət deyil.

– Əbəs yerə məni inandırmağa çalışmayın. Larisanın əlinin altında dayəsi də vardı, aşpazı da, qaravaşı da, ev qulluqçusu da, sürücüsü də. Hamısı da mənim əmioğlumun pulunun hesabına. Bunun nəyi zəhmətdir? Larisa gözəllik salonlarından, fitnes mərkəzlərindən çıxmırdı. Əgər siz onu görsəniz, dərhal bunu anlayarsınız. Onun fikri-zikri yalnız fiqurası və makiyajıydı, – Dmitri Romanoviç yana-yana üdüləyib töküdü. – Hə, amma elə ki, həqiqətən mənim əmioğluma onun köməyi lazım oldu, onda da yazığı atıb getdi.

– Buna baxmayaraq, əgər sizin əminiz oğlu xüsusi bir vəsiyyətnamə qoymayıbsa, qanun Larisanın tərəfində olacaq. Və hətta belə olduğu, yəni vəsiyyətnamə qoyulduğu təqdirdə də, əmioğlunuz əmlakın və pulun yalnız bir yarısına sərəncam verə bilərdi. İkinci yarı isə tam təminatlı qaydada onun dul arvadına çatır. Qanun belədir.

– Onda belə alınır ki, onun ölümündə hamıdan çox da elə arvadı maraqlıdır, – deyə Dmitri Romanoviç qaşqabaqlı halda dilləndi. – Axı Kolya onunla boşana bilərdi və özünə daha sözbəxan, tərsliyi, şıltaqlığı daha az olan başqa arvad tapardı.

– Mümkündür, – Dronqo razılaşdı, – ancaq bu hələlik fərziyyədir, yalnız sizin fərziyyəniz.

– Yazıq Kolya. Deməli, siz bizə kömək etməyə razısınız? Mən Nijni Novqoroddakı evi satmağa hazıram. O ev mənim adıma rəsmiləşən kimi mən dərhal onu satıb sizin haqqınızı ödəyəyəm. Amma qatili tapın, mütləq tapın. Mən istəmirəm ki, Kolya o dünyaya qisası alınmamış yollansın. Axı xəstə adamı öldürməyə hansı alçağın əli qalxdı? Mən hamısını bilmək istəyirəm.

Dronqo Veydemanisə baxdı və onun istehzal təbəssümünü gördü; dostunun nə cavab verəcəyini Veydemanis artıq bilirdi.

– Yaxşı, – Dronqo dedi. – Pul barədə biz danışmayacağıq. Siz bizim təhqiqat prosesində ortaya çıxacaq cari xərclərimizi ödəyəcəksiniz. Şəhərdə hərəkət edəcəyimiz nəqliyyatın və telefon danışqlarımızın xırda xərclərini. Mən sizə kömək etməyə çalışaram. Əlimdən gələni edəyəm. Amma siz də mənə kömək etməlisiniz. Danışdıq?

– Hə, – deyə Dmitri Romanoviç gözgörəsi sevindi, – çox sağ olun. Siz bilirsiniz tanışlarımdan biri sizin barənizdə mənə nə deyib? O, cinayət axtarışının keçmiş əməkdaşı olub, hazırda iri bir supermarketdə təhlükəsizlik xidmətinin rəisidir. Eşidəndə ki, bəs mənim əmioğlumun cibindən sizin vizit kartınız çıxıb, əvvəlcə mənə heç inanmadı da. Sonrasa dedi ki, sizin hamınızın, sadəcə, bəxtiniz gətirib. «Əgər Dronqo sən qətlə yetirilmiş əmioğlunu şəxsən tanıyırsa və təhqiqatı boynuna götürsə, bu işi aparmağa razılıq versə, hesab elə ki, qatil artıq həbsxanadadır», – bax tanışım mənə belə dedi.

– O, baltanı çox dibdən vurur, – deyə Dronqo köks ötürdü. – Qatili hələ tapmaq lazımdır.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Sonrakı hadisələrin necə inkişaf edəcəyini fərz etmək çətin idi. Ancaq onlar qabaqcadan ağla gəlməsi mümkün olmayan bir tərzdə açılmağa başladı. Səhər tezdən onun şəhərdəki mənzilində telefon zəng çaldı. O, gözünü açdı və saata baxdı. Hələ yalnız ona iyirmi dəqiqə işləmişdi. Maraqlıdır, belə erkəndən ona zəng vuran tanışlarından hansı ola bilərdi? Dronqo səsucaldanın tanış şıqqıltısını və maqnitofon lentinə yazılmış səsi eşitdi: ev sahibi evdə yoxdur və məlumatı qoymağınızı sizdən xahiş edir. Bunun ardınca dərhal tanış olmayan cavan bir adamın səsi eşidildi:

– Sizinlə prokurorluqdan danışılar. Müstəntiq Talqanovdur. Mən sizinlə görüşmək istəyirəm. Mənim məlumatıma görə, siz artıq Moskvaya qayıtmısınız. Prokurorluğa təcili zəng vurun. Mən indi sizə nömrəni diktə edəram. Əks təqdirdə, biz sizi göndərişlə çağırmağa olacağıq.

Müstəntiq telefon nömrəsini diktə edib dəstəyi asdı. Dronqo qaşlarını düyünlədi. Tam xoşbəxtlik üçün bircə elə bu çatmırdı. Maraqlıdır, o, prokurorluğun müstəntiqinə hansı işdən ötrü lazım olmuşdu? Yoxsa bu iş Suteyevlə əlaqədar idi? Yəqin ki, elə məhz buna görədi. Görünür, mərhumun cibindən tapılan vizit kartından müstəntiq də xəbər tutmuşdu və o da qətlə yetirilən biznesmenin tanış çıxmış Dronqoyla – ağır işlərin təhqiqatıyla məşğul olan bu ekspertlə görüşüb danışmaq istəyirdi. Dronqo çarpayından qalxdı. Onsuz da daha yata bilməyəcəkdi.

Həmişəki adəti üzrə duş qəbul edib üzünü tərtəmiz qırıxdı və telefona yaxınlaşdı. Prokurorluğa zəng vurmaq üçün dəstəyi götürüb müstəntiqin nömrəsini yığdı. Telefonda bayaqkı səsi eşidəndə nəzakətlə dəqiqləşdirdi:

– Cənab Talqanov? Siz bu gün səhər mənə zəng vurmusunuz. Bu vaxt mən duşda olmuşam. Öyrənə bilərəmmi ki, sizin zənginiz nəylə əlaqədardır?

– Bəli. Əgər bu gün mənim yanıma gəlsəniz, hamısını öyrənə bilərsiniz, – müstəntiq sərt şəkildə dedi. – Həm də biz sizin inisialınızı dəqiqləşdirərik. Soyadınızı, adınızı, atanızın adını. Mən Drankonun nə olduğunu yaxşı bilmirəm. Hərçənd mənə deyirlər ki, siz müəyyən dairələrdə kifayət qədər tanınmış adamsınız.

– Bunlar yalnız şayiədir. Mən də Dranko yox, Dronqoyam. Məni adətən, belə çağırırlar.

– Bizdə, prokurorluqda ləqəb-filan qəbul olunmur, – müstəntiq dərhal bildirdi, – biz vətəndaşlara ya onların soyadı, ya da adı və atasının adıyla müraciət etməyə öyrəşmişik. Siz mənim yanıma haçan gələ bilərsiniz?

– Bu, rəsmi çağırışdır?

– Hesab edin ki, belədir. Mən sizi haçan gözləyim?

– Saat on ikidə. Bu sizə münasib vaxtdır?

– Mən bütün günü işdəyəm. Təhqiqatımıza kömək edən istənilən vaxt mənimçün münasibdir. Düz saat on iki tamamda sizi gözləyəcəm. İcazə vərəqiniz növbətçidə olacaq. Çalışın gecikməyəsınız.

– Aydınır. Sizə bir sual vermək olarmı?

– O nə sualdır?

– Sizin neçə yaşıınız var?

– Bunun bizim işlərimizə heç bir dəxli yoxdur, – Talqanov qəti şəkildə cavab verib dəstəyi asdı.

«Cavan və tərs, – Dronqo düşündü, – özünü artıq ən yaxşı peşəkar sayır, özündən cəmi bir neçə yaş böyük olanlarısa heç nəyə yaramayan qoca hesab edir. Hələ yaşı qırxı ötənləri demirəm. Belələri ondan ötrü, sadəcə olaraq, «ağlıni itirmiş brontozavrlar»dır. Hamısı düzdür. Cavanlıqda biz hamımız baltanı dibindən vururuq. Hə, bu Talqanovun yanına getmək lazım gələcək, gərək gedim, öyrənim görüm ona nə lazımdır».

On ikiyə beş dəqiqə qalmış o artıq prokurorluğun qapısındaıdı. İçəri keçib onu Aksen Talqanovun gözlədiyi ikinci mərtəbəyə qalxdı və müstəntiqin otağının qapısını açdı.

– İcazə olar?

– Mən məşğulam! – Talqanov qışqırdı; o, telefonla danışdı.

Dronqo gülümsündü və qapını örtüb dəhlizə çıxdı. Talqanovun yaşı iyirmi beşdən çox olmazdı. Cavan oğlanın girdə sifəti, səciyyəvi qıyıq gözləri, yastı burnu, şişkin, ancaq inadkarcasına sıxılmış dodaqları vardı.

Yəqin ki, əslən Şimali Qafqazdan idi. Heç şübhəsiz ki, o öz vəzifəsindən və bu vəzifənin ona verdiyi geniş səlahiyyətlərdən ləzzət alırdı.

Dronqo pəncərəyə yaxınlaşdı. Öz həyatında belə «xoruzcığazların» neçəsini görmüşdü. Təəssüf ki, həyat onları çox tez sındırır. Bəziləri döyüşkən və qəzəbli xoruzlara çevrilib bərkiyirlər, bəziləri peşələrini dəyişməyə üstünlük verib orqandan uzaqlaşaraq sınırlar, bəziləri də ədəbsizləşir, həyasızlaşır, işlədikləri adamların taleyinə biganə olurlar. Hər kəsin öz həyatı olur, ancaq kobud, lovğa, ambisiya və ümidlərlə dolu olan gənc müstəntiq Talqanovun yolu – həyatı şəraitin əzdiyi, ruhdan saldıqı, təslim etdiyi və heç nəyə iddiası olmayan Nikolay Suteyevə aparan yolu necə də iti, necə də sürətlidir! Dronqo pəncərəyə baxdı.

– Siz harda itib-batmısınız? – o, arxasında müstəntiqin qaba səsinə eşitdi. Görünür, telefon danışığını bitirən Talqanovun səbri çatmamışdı və çağırılmış şahidi tapmaq üçün özü kabinetdən çölə çıxmışdı.

– Siz dediniz ki, məşğulsunuz, – Dronqo ona tərəf dönüb sakitcə bildirdi.

– Keçin, – deyə müstəntiq onu içəri dəvət etdi, – mən artıq boşalmışam.

Dronqo Talqanovun ardınca çox da böyük olmayan kabinetə daxil oldu. Müstəntiq dərhal keçib öz kreslosunda əyləşdi və balaca bir maqnitofon çıxarıb masanın üstünə qoydu.

– Mən bizim danışığınızı yazacam, – deyə o bildirdi, – sonra hamısını protokol kimi tərtib edəcəm. Sizə bir dəfə də gəlmək lazım olacaq; gələrsiniz ki, hamısını oxuyub qol çəkəsiniz.

– Mütləq, – deyə Dronqo başını tərpətdi, – suallarınızı verin.

– Əvvəlcə rəsmiyyət, – deyə Talqanov etiraz etdi. Görünür, gənc müstəntiq istəyirdi ki, şahidlə danışq vaxtı son söz həmişə onun olsun. – Sizin adınız, atanızın adı, soyadınız, təvəllüdünüz, doğulduğunuz yer, milliyyətiniz, vətəndaşlığınız...

O, siyirmədən anket çıxarıb sadalamağa başladı, Dronqo da adət etdiyi qaydada cavab verdi.

– Siz Rusiya vətəndaşı deyilsiniz, – Talqanov dəqiqləşdirdi. – Deməli, siz əcnəbisiniz?

– Tam əcnəbi sayılmıram, mənim yaşayış hüququm var, – deyə Dronqo bildirdi. – Həm də Moskvada mənzilim var. Hərçənd mən burda ilin yarısından azını yaşayıram, buna görə də, Rusiya qanunvericiliyinə uyğun olaraq, Rusiyada vergi ödəmirəm.

– Siz bunu vergi xidmətinə deyərsiniz, – müstəntiq hirs ilə dilləndi. – Deməli, siz Moskvada qeydiyyatda düşməməklə qanunu pozursunuz. Sizi təkcə elə bu qanun pozuntusuna görə bizim ölkəmizin paytaxtından çıxarmaq lazımdır.

– Maraqlı fikirdir, – Dronqo gülümsündü.

– Deməli, belə qeyd edirik ki, siz şüurlu şəkildə qanun pozuntusuna yol verirsiniz və zəruri qeydiyyatınız olmadığı üçün bizim ölkənin ərazisində qalmaq hüququnuz yoxdur.

– Var, – Dronqo razılaşmadı, – mən axı sizə dedim, bir halda ki, mən öz adıma qeydiyyatdan keçmiş mülkiyyətə sahibəm, deməli, mənim yaşayış hüququm var.

– Ancaq siz başqa dövlətin vətəndaşısınız, – Talqanov razılaşmadı, – ona görə də mən prokurorluğun nümayəndəsi kimi sizin bizim ölkəmizə gəlişinizlə bağlı rəsmi sorğu göndərməyə məcbur olacam. Siz Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyini pozursunuz. Bu qanunvericiliyə uyğun olaraq, bizim ölkəmizə üç sutkadan artıq müddətə gəlmiş xarici dövlətlərin bütün vətəndaşları, o cümlədən MDB ölkələrinin sakinləri qeydiyyatdan keçməyə borcludurlar və...

– Bəkdir, – Dronqo xahiş etdi, – mənim diplomatik pasportum var.

– Nə? – müstəntiqə dərhal çatmadı.

– Mənim diplomatik pasportum var, – deyə Dronqo təkrar elədi. – Sizin qanunvericiliyə əsasən, ölkənizə gəlmiş diplomatik və xidməti pasportu olan şəxslər mütləq qeydiyyatdan keçməyə məcbur deyillər.

Talqanov qaşqabağını tökdü. Sonra tələsik dedi:

– Pasportunuzu göstərin görüm.

Dronqo pasportu çıxarıb ona uzatdı. Müstəntiq onu diqqətlə nəzərdən keçirib, sonra sənədi geri qaytardı.

– Bağışlayın. Bizim qanunvericiliyə əsasən, öz ölkələrinin konsulunun iştirakı olmadan, mənim diplomatik işçiləri dindirməyə ixtiyarım yoxdur. Əgər icazə verirsinizsə, biz öz görüşümüzün vaxtını başqa bir günə keçirək və mən səfirliyin əməkdaşını dəvət edərim ki, bizim söhbətimizdə iştirak etsin.

– Buna heç bir zərurət yoxdur, – Dronqo dedi. – Qulaq asın, Talqanov, cürbəcür çətinliklər fikirləşmək, özünü dağa-daşa salmaq lazım deyil. Siz məni bura söhbət üçün çağırmısınız, gəlin söhbətimizi eləyək. Və yadda saxlayın ki, mən həmişə sizin tərəfinizdəyəm. Axı bizim peşəmiz eynidir. Mən də ixtisasca hüquqşünasam və bütün ömrüm boyu o işlə məşğulam ki, günahkarları axtarmaqla günahsızlara kömək edirəm. Həmişə buna çalışmışam. Siz, yəqin ki, bu barədə eşitmişiniz.

– Hə. Deyirlər ki, siz beynəlxalq ekspertlərin ən yaxşılarından birisiniz.

– Buna görə də mənim diplomatik pasportum var. Həm də BMT ekspertinin pasportu. Beynəlxalq təşkilat əməkdaşının mavi pasportu. Ona görə rəsmiyyətçiliyə çox da varmaq lazım deyil. Siz çox güman ki, bura BMT-nin Baş katibini dəvət etmək istəməzsiniz. Üstəlik, o sizin prokurorluğunuza, yəqin, heç gəlməz də. Odur ki, gəlin birbaşa işə keçək. Siz məni niyə çağırmısınız?

– Mən sizinlə sizin səfirliyin əməkdaşı olmadan danışsam qanunu pozmuş olaram.

– Siz heç nəyi pozub-eləmirsiniz. İndiki halda mən özüm söhbət üçün sizin yanınıza gəlmişəm. Və mənə rəsmiyyətçilikdən danışmayın, yoxsa mən tərcüməçi də tələb edərim. Rusiyanın cinayət-prosessual qanunvericiliyinə görə, mənim tərcüməçi tələb etməyə ixtiyarım var, çünki rusca pis danışırım. Təsəvvür edirsinizmi, səfirliyin əməkdaşını və müstəqil tərcüməçini tapana qədər siz nə qədər vaxt itirəcəksiniz?

Talqanov bayaqdan bəri ilk dəfə gülümsündü və dərhal da sərt müstəntiq simasını itirdi. O, cinayət işinin əlifbasını hələ təzə-təzə öyrənən çox cavan bir oğlan idi.

– Siz rusca məndən yaxşı danışırırsınız, – müstəntiq əminliklə bildirdi.

– Bu sizə elə gəlir. Məni niyə çağırmısınız? Güman edirəm ki, Suteyevin işinə görə. Düzdürmü?

– Siz hardan bilirsiniz? Bu barədə sizə kim deyib?

– Çox sadəcə. Mən sizin kabinetinizə girmək istəyəndə Suteyevin soyadını eşitdim. Sizin masanızın üzərində sənədlər var, onların arasında da bu soyad gözümə dəydi. Mən oturanda onu görməyə macal tapdım. Ardıcıl üst-üstə düşən iki təsadüf və mən də bundan lazımi nəticə çıxarıram.

– Hardadır? – Talqanov qarşısındakı kağızlara baxıb soruşdu. – Burda heç nə yoxdur. Özü də mən telefonla danışarkən Suteyev soyadını işlətmədim. Siz onu eşidə bilməzdiniz. Mən telefonda tamamilə başqa bir məsələ barəsində danışardım.

– Əlbəttə, – Dronqo gülümsünərək razılaşdı, – bu, adicə oyundur, cənab müstəntiq. Deduktiv təfəkkür metodlarının nümayişi.

– Siz məni tora saldınız? – Talqanov başa düşdü.

– Bəs siz nə bilmişdiniz? Siz doğrudan da telefonda bu soyadı işlətməmişdiniz və sizin sənədlərinizin arasında Nikolay Suteyevin qətl işiylə bağlı heç bir kağız yoxdur. Amma siz məni məhz bu işə görə axtarmısınız, prokurorluğa da elə bu səbəbdən çağırmısınız, görünür, mənim vizit kartımın mərhumun cibindən çıxmasından xəbər tutmusunuz.

– Düzdür, – deyə müstəntiq təəccüblə başını silkələdi, – amma siz bunu necə bildiniz?

– Bunun izahı çox sadədir. Dünən qətlə yetirilənin əmisi oğlu – Dmitri Romanoviç Suteyev mənim yanıma gəlmişdi. O mənə baş verənlər barədə ətraflı danışdı və ondan öyrəndim ki, mərhumun cibində mənim vizit kartım tapılıb. Görünür, Suteyevlərin tanışlarından hansısa artıq bu barədə milisə xəbər verməyə imkan tapıb, milis isə bu barədə sizi məlumatlandırıb. Bunu kimin deyə biləcəyini də ehtimal edirəm. Dmitri Romanoviçin tanışları arasında cinayət axtarışının keçmiş əməkdaşı var. Onlarsa köhnə adətləri üzrə informasiyanı fəaliyyətdə olan cinayət axtarış əməkdaşlarına həmişə ötürürlər.

– Əla, – Talqanov özünü saxlaya bilməyib heyranlığını bildirdi. Siz doğrudan da əsl peşəkarsınız.

– Çox tərifləməyin. Bu mürəkkəb şey deyil. Deməli, Suteyevin qətli işini məhz sizə həvalə ediblər? Amma qorxuram ki, sizi peşman edim. Mən nə mərhumun barəsində, nə də qatilin kimliyi haqqında heç nə bilmirəm. Ümumiyyətlə, mən bir aydan artıqdır ki, Moskvada deyildim. Moskvadan uçarkən Nikolay Suteyevlə təsadüfən tanış oldum. Sırf təsadüfən. Və öz vizit kartımı ona verdim. Aeroportda o özünü çox pis hiss edirdi, mənsə ona öz cib dəsmalımı verməli oldum. O məndən vizit kartımı xahiş etdi, istəyirdi ki, sonra zəng vurub dəsmalı mənə qaytarsın. Öz vizit kartını mənə verdi, mən də ona özümünkünü verdim. Vəssalam. Başqa heç nə. Bundan artıq heç nə bilmirəm, bilməyim də mümkün deyil. Buna bərk təəssüflənirəm, nəşə bilsəydim sizə bu istintaqda məmnuniyyətlə kömək edərdim.

– Bəs Dmitri Suteyev sizin yanınıza nə məqsədlə gəlmişdi?

– O istəyir ki, mən bu qətlin araşdırılmasında onlara kömək edim.

– Və siz də ona kömək etməyə hazırsınız?

– Mən sualı bu cür qoymazdım. Həqiqəti üzə çıxarmaqda kömək etmək. Əgər istəsəniz sizə də kömək edərdəm.

– Bağışlayın, – deyə Talqanov bir qədər qızardı, – amma biz sizin köməyinizə ehtiyac duymuruq. Yaddan çıxartmayın ki, siz əcnəbisiniz.

– Əvvəla, mən beynəlxalq ekspertəm, bu isə o deməkdir ki, əgər mən həmin dövlətin qanunlarını pozmuramsa, onda istənilən ölkənin ərazisi daxilində işləyə bilərəm. Mənim bildiyimə görə, Rusiya BMT-nin üzvüdür. İkincisizə, şəxsi araşdırma aparmaqla, mənim istənilən işlə məşğul olmağa ixtiyarım var. Məsələn, jurnalist kimi. Mən axı rəsmi şəxs statusuna iddia etmirəm, lakin ailənin dostu qismində, yaxud jurnalist kimi təhqiqat aparmaq hüququna malikəm.

– Sizinlə mübahisə etmək çətindir, – Talqanov qımışdı, – siz çox vasvası hüquqşünassınız.

– Mən təcrübəli hüquqşünas deyərdim. Unutmayın ki, mən bütün ömrüm boyu yalnız təhqiqatla məşğul olmuşam. Bu səhər sizin yaşınızı dəqiqləşdirmək istəyəndə, neçə yaşınız olduğunu mənə demədiniz.

– İyirmi dörd.

– Mən də təxminən belə düşünmüşdüm. Hüquq fakültəsini çoxdan bitirmisiniz?

– İki ildir.

– Bəs müstəqil təhqiqat aparmağa haçandan başlamısınız?

– Yarım ildir.

– Lap yaxşı. Belə də olmalıdır. Amma inciməyin, mən öz araşdırmalarım başlayanda, siz hələ anadan olmamışdınız. Hərçənd bu amil sizin xeyrinizədir, mənim yox.

– İncimirəm, – Talqanov gülümsündü. – Deməli, siz qətlə yetiriləni heç tanımırdınız?

– Onu cəmisi bircə dəqiqəliyə görmüşəm. Siz meyitin müayinəsini aparmısınız?

– Əlbəttə.

– Nə tapa bildiniz?

– Qətdir. Bizim şəhərimzdə baş verən yüzlərlə qətdən biri. Kimsə ona yaxın məsafədən atəş açıb, demək olar ki, düz ürəyindən vurub. Bir neçə addımlıqdan. Qətlin törədildiyi aləti hələ ki, tapmaq mümkün olmayıb. Suteyev dərhal ölüb, görünür, heç ağrı hiss etməyə də macal tapmayıb. Hər halda, bizim ekspertlər belə hesab edirlər.

– Daxili orqanları zədələnməyib?

– Atəş nəticəsində aortanın partlamasından başqa heç bir zərbə yeri, göyərti-filan yoxdur. Biz yerdə tək bircə giliz tapdıq. Yerə yıxılanda bir neçə yeri göyərüb, amma bu, hesabdan deyil.

– Mən onu demirəm. Onda hər hansı patologiya, daxili xəstəliklər, ağır simptomlar yox idi?

– Demək, siz onunla tanış idiniz? – Talqanov ehtiyatla soruşub dəqiqləşdirdi.

– Tanış deyildik. Məni dilimdən tutmaq lazım deyil, – Dronqo qaşlarını çatdı. – Mənim onunla görüşməyim həqiqətən bir dəqiqəlik olub, bundan artıq olmayıb. Uzağı iki dəqiqə. Sadəcə olaraq, həmin vaxt o mənə müayinə

üçün Almaniyaya uçduğunu söyləməyə imkan tapmışdı. Onun hansısa zədəli orqanı varmı? Patoloji anatomlar bu barədə nə dedilər?

– Hə, – Talqanov başını tərpətdi, – onun mədəaltı vəzi bərk zədələnmişdi. Onların fikrincə, mərhum ağır xəstə imiş. Həkimlər, ümumiyyətlə, belə hesab edirlər ki, bu ən qəddar, ən gizli xəstəlikdir, onu aşkar etmək çox çətindir. Amma meyitin müayinəsi zamanı hər şey aydın oldu. O, ölümə məhkum idi. Bizim ekspert deyir ki, onun ən uzağı bir il ömrü qalmışdı. Bəlkə bundan da az.

– Başqa nə isə vardı?

– Ciyərində də bir az nasazlıq vardı, bir qədər böyümüşdü. Başqa heç nə. Ürəyi yaxşı işləyirdi. Ayrı heç bir zədəsi yox idi. Hərçənd fəsadlar artıq başlamışdı.

– Bəs cibindən nə çıxdı?

– Pullar. Kifayət qədər böyük məbləğ. İki min avro. Evdə də üç min nağd pul vardı. Düzdür, biznesmen üçün bu bəlkə də çox deyil, bilmirəm.

– Ona hansı tapançadan atəş açıblar? – Dronqo maraqlandı.

– Məsələ də elə bundadır, – deyə Talqanov kinayəylə gülümsündü. – Köhnə «TT» tapançasından atəş açıblar. Tapança o qədər köhnədir ki, ondan son dəfə, yəqin, altmış il bundan qabaq, müharibə vaxtı istifadə ediblər. Aydın deyil, necə olub ki, killer belə bir silahdan istifadə etmək qərarına gəlib? İstənilən anda xarab ola biləcək Nuh əyyamından qalma bir tapança. Mən sizə fotosunu göstərərəm, görərsiniz ki, gilizi necə əzib.

– Göstərin, – Dronqo xahiş etdi.

– Bu da qanun pozuntusudur, – müstəntiq dedi, – amma sizə, ekspertə göstərə bilərəm.

O, masanın siyirməsindən qovluğu götürüb, içərisindən bir şəkil çıxartdı və Dronqoya uzatdı. Dronqo fotonu əlinə alıb gilizi diqqətlə nəzərdən keçirdi. Sonra onu müstəntiqə qaytardı.

– Həqiqətən qəribədir.

– Ən təəccüblüsü də budur ki, qatil ikinci dəfə atəş açmağa cəhd göstərməyib. Yəni o, doğrudanmı ölümcül atəş açdığına bu qədər əmin olub? Adətən killer öz qurbanlığının axırına çıxmaq üçün başına ikinci gülləni də sıxır. Yoxlayıcı atəş. Ancaq nədənsə qatil bunu etməyib.

– Bəlkə təcrübəli qatildir. Əmin imiş ki, bir gülləyə öldürüb. Ya da onun öldüyünü yoxlamağa imkan tapıb.

– İstənilən halda anlaşılmazdır. Belə bir tapançayla qətl törətməyə getmək çox təhlükəlidir.

– Mərhumun hesabları qalıbmı?

– Mən artıq yoxlamışam. Pul çox az qalıb. Onların şirkəti praktiki olaraq dağılıb, kreditorlar da məhkəmədə öz maraqlarını müdafiə etməyə hazır idilər. Ümumi borc beş milyon dollardan yuxarıdır. Qorxuram ki, məhkəmə təkcə «Rostan» kompaniyasına deyil, həm də faktiki ortaqlar olan şirkət rəhbərlərinin şəxsi əmlakına da həbs qoysun.

– Yəni hər şey bu qədər pisdir?

– Hə. Mən artıq kompaniyanın nümayəndələri ilə görüşüb danışmışam. Onların baş direktorunu da, baş mühasibini də dindirmişəm. Baş direktor çox iddialı, təkəbbürlü bir gürcüdür, mənə elə hey sübut etməyə çalışırdı ki, onlar hələ özlərini düzəldib dirçələcəklər. Amma nəyi sübut edəcək ki, artıq bütün informasiyalar İnternet saytında var. Onlar yeni müəssisənin tikintisinə külli miqdarda pul qoyublar, bankdan iri məbləğdə kredit götürüblər, amma böhran başlarının üstünü kəsdirib. Onda kim güman edə bilərdi ki, hamısı belə fırlanacaq. Faiz ödəmələri artmağa başlayıb, sonra əsas borc da bunun üstünə əlavə olunub. Xarici kreditorlarla tam hesablaşıblar, demək olar ki, bütün pullarını qəpiyinəcən ödəməklə əcnəbilərdən üzülüşüblər. Yerli kreditorlarsa gözləmək istəmirlər. Böyük miqdarda borc yığılıb. Ümumiyyətlə götürəndə, qətlə yetirilən Suteyev heç də kasıb adam olmayıb. Moskvada iki mənzili, böyük bir bağı, iki maşını var – biri «Audi», biri də «Prado». Özü «Audi»ylə gəzirmiş, «Prado»nusa xanımına verib. O hətta xanımının sürücüsünün də haqqını ödəyirmiş. Belə bir abırlı, ləyaqətli bir adam imiş. Hərçənd, mənim məlumatıma görə, arvadı qətdən hələ iki ay qabaq ondan ayrılıbmış, qızını da götürüb ərindən ayrı yaşayırmış. Görünür, bu ona son zərbə olub. İşdə xoşagəlməzlik, evdə xoşagəlməzlik. Belə baxanda, heç onun xəstələnməsi də təəccüblü deyil.

– Siz onun dul qadınıyla danışmısınız?

– O, heç bir ağlabatan izahat verə bilmir. Söz soruşan kimi ağlamaq onu tutur, elə hey dil deyib ağlayır. Qonşular onu qınayırlar. Axı onun ərindən ayrıldığını çoxları bilirdi, indisə bütün gün oturub ərindən ötrü gözyaşı tökür. Hərçənd, buna görə kifayət qədər yaxşı miras ala bilər. Təkcə elə hazırda qızıyla yaşadıkları mənzilin dörd yüz min dollar qiyməti var. Bağlarının da qiyməti az deyil. Bir sözlə, dul qadın çöldə qalmayıb. Ancaq mən bütün versiyaları yoxlayıram, o cümlədən onun bu qətdə iştirakçı ola biləcək ehtimalını da. Axı əsas varis kimi məhz o qalıb. Bir də ölümdən qabaqki bu mübahisəni yoxlayıram. Hamısını yoxlamaq lazımdır.

– Şübhə etmirəm ki, siz hamısını düzgün edəcəksiniz, – Dronqo başıyla təsdiqlədi. – Bəs kreditor versiyasını yoxlamısınız? Adamlar pullarının qaytarılmamasını heç də xoşlamırlar. Xüsusən də Rusiyada. Əgər bu yalnız xarici kompaniya olsaydı, onda hər şey aydın idi. Xaricilər öz məsələlərini adətən məhkəmədə həll etməyə üstünlük verirlər. Amma əgər şirkət rus şirkətidirsə, onda burda vəziyyət başqa cür də olur. Borcluları sevmirlər və bunu heç də həmişə bağışlamırlar.

– Biz ilk növbədə onun bizneslə əlaqəsi, bağlılığı olan bütün mümkün versiyaları yoxlayırıq, – Talqanov bildirdi. – Bizdə, Moskvada mirasa görə nadir hallarda adam öldürürlər. Qətl hadisəsi ən çox biznesmenlər arasında olur, əksər halda da pul maraqlarına görə baş verir. Prokurorluqda işlədiyim iki il ərzində məndə ya məişət zəminində qətlər olub, ya da biznesmenlərin sifarişlə öldürülməsi. Sifarişçi, demək olar ki, həmişə məlumdur. Bu başqa məsələ ki, sifarişçinin qətdə iştirakçılığını sübut etmək heç də asan olmur. Amma «kimə sərfəlidir» latın prinsipi həmişə nöqsansız işləyir. Həmin qətli sifariş edənin kim ola biləcəyi dərhal aydındır. Di gəl ki, Nikolay Suteyevin məsələsində hələlik heç nə aydın deyil.

– Bu problem dünyanın bütün hüquqşünaslarının qarşısında dayanır, – deyə Dronqo gülümsündü, – sübutlar və faktlar lazımdır. Təqsirsizlik prezumpsiyasını hələ heç kəs ləğv etməyib. Hər halda sivil ölkələrdə bu maddə qüvvədədir. Prokurorluğun vəzifəsi də həmişə konkret insanın günahını sübut etməkdir.

– Bütün dünyada belə deyil, – Talqanov etiraz etdi, – Şimali Qafqazda tamamilə başqa adətlər var. Hərdən mənə elə gəlir ki, bəzi adətlər öz aktuallığını bu vaxtadək qoruyub saxlayır. Əgər orda adamı öldürürlərsə, bunu kimin elədiyini, qətli kimin törətdiyini praktiki olaraq hamı bilir. Heç bir şahid-filan axtarmırlar, dəlilsübut toplamırlar. Öldürülənin nəslinin ağsaqqalı gəlib qatilin ailəsinin qapısını döyür və indən belə onların ailələrinin bir-birinə düşmən olduğunu bildirib qanlı qisas alacaqlarını qarşı tərəfə çox sakit tərzdə elan edir. Bilirsiniz bu necə yaxşı təsir göstərir? Axı onda hücumun hədəfi qatilin ailəsinin hər bir kişi üzvü ola bilər. Ona görə də əlinə bıçaq, ya tapança almazdan qabaq istəristəmiz min dəfə ölçüb-biçməli olursan.

– Qan davası adəti keçmişin aşkar qalıdır, – Dronqo etiraz etdi, – üstəlik də qatilin ailəsinin baş vermiş cinayətə ümumiyyətlə, heç bir aidiyyəti olmayan hər hansı üzvünün öldürülməsi. Siz heç bilirsinizmi ki, öldürülənin tərəfindən bağışlanmanı necə əldə etmək olardı? Nəslin ağsaqqalı da daxil olmaqla, qatilin tərəfindən olan bütün kişilər, öldürülənin evinə tərəf dizindizin sürünməli, qatilin özünə tövbə əlaməti olaraq saqqal saxlamalı və saçını qırxdırmamalıydı. Öldürülənin yaxın qohumu iti bıçaqla qatilin başını qırxmalıydı. Və əgər onun əli əsməsəydi, əgər qan çıxmasaydı, onda qatili bağışlayırdılar. Ancaq bu bütün nəsil üçün xoruz səsi eşitməmiş alçaqlıq idi. Və bu cür bağışlanmaqdan, adamlar bir-birini öldürə-öldürə ölməyə üstünlük verirdilər.

– Mən bunu bilmirdim, – Talqanov etiraf etdi, – indən belə biləcəm. Amma cəzanın qarşısıalınmazlığı prinsipi təsir göstərirdi. Bu isə cinayətkarlıqla mübarizədə çox vacibdir.

– Heç vaxt dilinizə gətirməyin ki, siz qanlı qisası, qan davasını təqdir edirsiniz, yoxsa sizi prokurorluqdan, sadəcə, uzaqlaşdırarlar, – deyə Dronqo ona məsləhət gördü.

– Təkcə qan davası məsələsi deyil, – Talqanov dedi, – mən bir dəfə Uralda ezamiyyətdə olmuşdum. Orda növbəti uşaqbaz manyakı tutmuşdular. Görəydiniz ki, o, uşaqların başına nə oyun açmışdı! Bax belə

hallarda mən ölüm hökmünün tərəfindəyəm. Və mənə deməyin ki, bəs maariflənmiş Avropada beləsinə ömürlük həbs cəzası kəsərdilər. Yox, bu cür yaramazları amansızcasına öldürmək lazımdır.

– Ondan başlayaq ki, belə adamlar əməlli-başlı xəstədirlər, – deyə Dronqo kədərlə etirazını bildirdi. – Və belələrini ilk növbədə müalicə etmək lazımdır, nəinki cəzalandırmaq. Ancaq cəmiyyət heç vaxt belə güzəştlərə getməyəcək. İctimai fikir sərt cəza tələb edir. Bu halda mən sizin sualınızın doğru cavabını bilmirəm.

– Sizin böyük təcrübəniz var, – Talqanov xatırlatdı. – Belə olduğu halda mənə bir şeyi açıq deyın ki, hansı yaxşıdır: ömürlük həbs, yoxsa ölüm cəzası? Amma cavabdan yayınmaq lazım deyil. Birinci variant yaxşıdır, yoxsa ikinci variant?

– İqtisadi cinayətkarlığa, yaxud adına dövləti deyilən cinayətlərə görə mən ölüm hökmü verməzdim, – Dronqo dedi.

– Bəs xüsusi amansızlıqla törədilmiş qətlə görə, uşaqların, qadınların, qocaların, yaxud bütöv bir ailənin qətlinə görə? – Talqanov əl çəkmədi.

Dronqo susurdu.

– Cavab vermək istəmirsiniz? – Talqanov rişxəndlə qımışdı. – Bəs sizin obyektivliyiniz harda qaldı?

– İstəyirəm, – Dronqo dedi, – istəyirəm və cavab da verəcəm. Mən belə hesab edirəm ki, bu cür əclaflara, iyrənlərə bizim dünyamızda yer yoxdur. Belə hallarda mən ölüm cəzasının tərəfindəyəm. Tərəddüdsüz-filansız.

Talqanov dodaqlarını dişlədi. Sonra çox astadan soruşdu:

– Avropa konvensiyalarına zidd olan bu cür baxışlarla sizi hələ beynəlxalq ekspertlikdən kənarlaşdırmayıblar?

– Tezliklə, – Dronqo cavab verdi, – yəqin ki, çox tezliklə kənarlaşdırarlar. Ancaq mən də normal insanın görməli olmadığı çox şeyləri görmüşəm. Ona görə də Allah olmadığımı heç vaxt unutmuram; bu mənim həmişə yadımdadır. Və əgər Allah bəzən belə alçaqları bağışlayırsa, mən bağışlaya bilmərəm. Bu mənim prinsipial mövqeyimdir.

Talqanov qəfildən diksindi. Bu vaxt o, Dronqonun nifrətdən parıldayan gözlərini görmüşdü. Müstəntiq həтта bundan qorxdı da. Adətən heç kəs Dronqonun gözlərini bu cür görməmişdi. O, gözlərinin ifadəsini kiməsə göstərməyi, sadəcə, özünə rəva görmürdü. Ancaq bu gün, görünür, bədbəxt Suteyevin qətlinin təsiri altında o, bunun fərqinə varmamışdı və gözlərini göstərməyi, hər necə olsa, özünə rəva görmüşdü. Və o gözlər müstəntiqi həqiqətən qorxutdu.

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Dronqo başa düşürdü ki, müstəntiq haqlıdır. Məişət zəminində törədilən qətlər daha tez-tez və əksər halda əl altında olan vasitələrin – mətbəx bıçaqlarının, baltaların, oxlovların, çəkiclərin, qayçıların, bir sözlə, ələ keçən hər şeyin, hətta ağır tavaların, sapılcaların köməyi ilə baş verir. Lakin odlu silah tətbiq etməklə və bu cür şəraitlərdə törədilən qətlər qabaqcadan planlaşdırılmış qətlərdir və belə qətlər məişət xarakterli olmur. Ancaq Talqanov diqqəti anlaşılmaz bir detalın üstünə yönəltmişdi: nəyə görə belə bir cinayətə qabaqcadan hazırlanmış qatil qətlə törətməyə bu cür köhnə tapançayla getmişdi? Bu hələlik birinci və eyni zamanda, ən vacib «tapmaca»ydı.

Yoxlamaları mərhumun işlədiyi «Rostan» kompaniyasından başlamaq lazım idi. İnternetin köməyi ilə asanlıqla öyrənmək mümkün idi ki, kompaniya on il qabaq yaradılıb və onun sahibkarları Nikolay Suteyevlə Vaxtanq Çaqunovadır.

İki min yeddinci ildə kompaniyanın illik dövriyyəsi iyirmi milyon dollara yaxın vəsait təşkil etmişdi. «Rostan» inşa edilən yaşayış evlərinin metal təchizatı ilə məşğul olurdu və Moskvadakı inşaat bumu dövründə kompaniyanın gəliri qabaqlayıcı tempə yüksəlirdi. Lakin iki min səkkizinci ildə daşınmaz əmlak bazarının altını üstünə çevirən iqtisadi böhran başlanmışdı. Yeni zavodun inşası üçün kredit götürən kompaniya həmin tikintini tamamlayıb başa çatdırma bilməmişdi, hətta kredit faizlərini də lazımi müddətdə ödəməyi bacarmamışdı.

Onlar öz aktivlərini satmağa başlamışdılar, demək olar ki, bütün əməkdaşlarını işdən çıxarmağa, istehsalı dayandırmağa məcbur olmuşdular. Ən vacibi artıq səkkiz milyon dolları keçmiş xarici borcları bağlamaq idi. İki min doqquzuncu ilin əvvəlində onlar borcun böyük hissəsini ödəməyə və yerdə qalan hissəni də yenidən strukturlaşdırmağa nail olmuşdular. İndi Rusiyanın iki bankından götürülən və həcmi beş milyon dollara çatmış kredit borcunu ödəmək qalırdı. Lakin xarici banklarla müqayisədə daha sıxıntılı vəziyyətə düşmüş Rusiya bankları kredit ödənişlərinin gecikdirilməsilə bağlı borclularla danışıq aparmağa və onlara möhlət verməyə hazırlamışdılar. Hər iki bank «Rostan» kompaniyası rəhbərlərinin əmlakının siyahıya alınmasına və bu yolla kreditin ödənişinə ümid edərək məhkəməyə üz tutmuşdular.

Dronqo kompaniyanın binasına günorta saat dördə gəldi. Qabaqlar «Rostan» yeni tikilmiş hündür binanın dörd mərtəbəsini tutmuşdu. İndisə onlar üç mərtəbəni icarədarlara qaytarıb, yalnız bir mərtəbəyə qısılmışdılar və həmin mərtəbə də artıq öz əməkdaşlarının doxsan faizini ixtisar etməyə məcbur qalmış kompaniya üçün ağır yükə çevrilmişdi. Dronqo divarlarında keçmiş «Rostan»ın ən yaxşı vaxtlarına şahidlik edən rəngli plakatların, tədarükün ümumi həcmi göstərən qrafiklərin, gülümsənən sifətli inşaatçıların fotolarının hələ də asılıb qaldığı dəhlizlə addımlayırdı.

O, təxminən qırxyaşlı bir qadının əyləşdiyi qəbul otağına daxil oldu. Qadın hansısa moda jurnalına baxırdı və içəri kiminsə girdiyini görəndə başını qaldırıb laqeydcəsinə soruşdu:

– Sizə kim lazımdır?

Hiss olunurdu ki, əvvəlki təmtəraqdan əsər-ələmət qalмайıb, son bir neçə ayın ərzində burda artıq vacib müştərilərdən yadırgamışdılar. Üstəlik də, katib qadın onun məvacibini yarımayaarı azaltmış öz şefindən əməli-başlı incik idi.

– Mənə cənab Çaqunava lazımdır, – Dronqo dedi.

– O öz otağındadır, – deyərək qadın kabinetin qapısını göstərdi, – keçə bilərsiniz.

– Siz məruzə etməyəcəksiniz? – Dronqo soruşdu.

– Nə mənası var ki? – qadın eyni laqeydliliklə dilləndi. – Biz onsuz da, axırıncı günlərimizi yaşayırıq. Növbəti aydansa, mən yəqin ki, daha burda işləməyəcəm. Şef məni işdən çıxarır. Maaşımı yarımayaarı azaldıb, indisə, ümumiyyətlə, ixtisara salmaq qərarına gəlib.

Dronqo qımışdı.

– Bəs cənab Suteyev harda otururdu?

– Qonşu otaqda, – deyə qadın köks ötürdü, – amma onu artıq öldürüblər. Qorxuram elə mənimkini də eyni aqibət gözləsin. Adamın bu qədər borcu olanda, harda desən vurub öldürərlər.

– Siz belə düşünürsünüz?

– Buna tam əminəm. Siz milisdənsiniz?

– Yox. Vergi müfəttişliyindən.

– Onda birbaşa onun yanına. Kişinin ovqatı indi elə xalis vergilikdir, – qadın bic-bic qımışdı. – Amma bir dəqiqə gözləyin, – deyə qadın dəstəyi qaldırdı, – necə olsa, qayda qaydadır.

– Vaxtanq Mixayloviç, – katib qadın bildirdi, – sizin yanınıza vergi müfəttişliyindən gəliblər.

– Hardan? – Çağunava təəccübləndi.

– Vergidən. Sizinlə danışmaq istəyir.

– Nə vergi müfəttişliyi? Nə vergidir o elə? Hansı gəlirimizdən? Bizim qalan yalnız borclarımızdır, bir də itkilərimiz! – deyə Çağunava bağırdı.

– Onda deyim getsin? – qadın sakitcə soruşdu.

– Mən indi çıxıram! – Vaxtanq Mixayloviç qışqırdı.

Bir dəqiqədən sonra qapı açıldı və kandarda ortaboylu bir adam göründü. Onun qalın, ağ saçları, bir az domba, qırmızı gözləri vardı. Açıq rəngli kostyum, tünd rəngli köynək geyinmişdi. Qalstuk taxmamışdı. O, qonağa sınaıçı nəzər saldı.

– Vergidən gələn sizsiniz? – deyə aşkar hiddətlə soruşdu. O, rusca təmiz danışdı, heç bir gürcü ləhcəsi hiss olunmurdu. Heç şübhəsiz, Rusiyada doğulmuş və Rusiyada yaşamışdı.

– Deyəsən, mənəm, – Dronqo başını tərpətdi. – Olarmı sizin kabinetinizə keçim?

– Əlbəttə, olar, keçin içəri – Çağunava bir az kənara durdu, – Mila, bizə qəhvə hazırla.

– Qəhvə qurtarıb, – qadın kobud şəkildə bildirdi, – bəlkə çay?

– Qurtarıb, onda zəhmət çəkib alın, – Çağunava bağırdı. – Sən axı niyə məni qonağın yanında biabır edirsən? Uşaqlardan birini göndər, qoy bir banka yaxşı qəhvə alsın.

O gürcü dilində daha bir neçə söz əlavə etdi. Gürcü dilini bir az başa düşən Dronqonun istər-istəməz dodağı qaçdı. Milasa qaşqabağını tökdü – qadın gürcü dilini başa düşməsə də, yəqin, bilirdi ki, ona yaxşı bir söz demirlər, söyürlər. Onlar geniş kabinetə daxil oldular. Çağunava qonağı uzun masanın arxasına dəvət elədi, özü də keçib onunla üzbəüz oturdu.

– Bizə görə nə qulluq?

– Mən vergi müfəttişliyindən gəlməmişəm, – deyə Dronqo dərhal sözə başladı, – amma istəmədim ki, sizin katibiniz bunu bilsin. Hər şeydən göründüyü kimi, o burda çox qalmayacaq.

– İti qovan kimi qovacam, – Çağunava dedi. – Ayda üç min dolları qatlayıb cibinə qoyanda ideal məşuqəydi, indisə maaşını bir balaca azaltmışıq, dönüb olub deyingən arvad.

– Bir balaca, yəni nə qədər?

– Sizə şikayətlənməyə vaxt tapıb? Hə, yarıbayarı azaltmışıq. Amma min beş yüz də ona çoxdur. Əlli min rubl pul eləyir. Borclarımızdan başqa bizdə hər şey rublla hesablanır. Əvvəllər altmış beş min rubl alırdı, bu da təxminən üç min dollar eləyirdi, indisə əlli iki min rubl alır. Biz bir balaca azaltmışıq, amma o, pulunu dollarla hesablayır. Əvvəl üç min dollar alırdı, indi min beş yüz. Amma bu cür hesablamazlar axı! İndi mən təqsirkar deyiləm ki, rubl qiymətdən düşüb.

– Hər yerdə böhrandır, – Dronqo razılaşdı.

– Sizin adınız necədir?

– Mənə adətən Dronqo deyirlər.

– Çox qəribə addır. Cənab Dronqo, vergidən deyilsiniz, bəs siz hardan gəlmisiniz?

– Mən xüsusi ekspertəm, sizin ortağınız və həm də keçmiş müavininiz cənab Nikolay Suteyevin qətlinin təhqiqatıyla məşğul oluram.

– Hə, Nikolay çox yaxşı adam idi, – Vaxtanq Mixayloviç sözə başlayıb təəssüflə ah çəkdi, – indi beləsini tapmazsan. Etibarlı dost, çox vacib kompanyon, yaxşı istehsalçı. Biz onunla demək olar ki, sıfırdan başlamışdıq. O vaxt hər şeyini satıb, bütün pullarını işə qoydu. Üç yüz min rubl. Mənsə yeddi yüz min qoydum. Düppədüz bir milyon. Biz bir milyon

rubldan başladıq. Onda bu, avqust defoltundan sonrakı məzənnəyə görə otuz beş min dollar eləyirdi. Öz işimizi açmaq qərarına gəldik. Böyük riskə getmişdik, amma sonra məlum oldu ki, hər şeyi düzgün hesablamışıq. Artıq bircə ildən sonra işlərimiz yaxşı getməyə başladı.

– Kompaniya da genişlənməyə başladı, eləmi?

– Özü də necə başladı! Biz artıq özümüzü oliqarx saymağa başlamışdıq. Bax, mənə həmişə tam yeddi il, ya səkkiz il ərzində qalxan neftin qiyməti haqqında, dünya konyukturası barədə danışılar. Deyirlər ki, yaşayış binaları üçün metal istehsalına pul yatırmaq qərarına gələndə biz hər şeyi düzgün hesablamışıq. Moskvada qiymətlər ağlasığmaz sürətlə qalxırdı. Belə çıxırdı ki, demək, biz hamıdan ağıllıydıq? Əslindəsə, heç də belə deyildi. Mən dəqiq bilirəm ki, məsələ nədədir və yeni əsrdə niyə dərhal hər şey dəyişdi. İş bizim keçmiş prezidentimizdəydi. Nə qədər ki, o, hakimiyyətdəydi, əsl hərc-mərclik, xalis dəlixanaydı. Pullarla da beləydi, hökumətlə də, iqtisadiyyatla da, siyasətlə də, kadrlarla da. Hər şey baş-ayaq idi. Bu insan idarəolunmaz birisiydi. Qorbaçov, sadəcə, zəif adam idi, heç nəyi saxlaya bilmədi. Bu isə öz təbiəti baxımından dağıdıcı adam idi. Mən eşitmişəm ki, o hətta öz vətəninə çarın və uşaqlarının güllələndiyi evi də sökdürüb. Bu insan idarəolunmaz insan idi və nə qədər ki, hakimiyyətdəydi, hər şey baş-ayaq olmuşdu.

Dronqo gülümsündü, amma mübahisəyə girişmədi.

– Sonrasa hakimiyyətə başqası gəldi. Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsindən. Bu da bizə demokrat olması barədə nağıl danışdı. DTK zabiti demokrat ola bilməz, necə ki, yəhudinin xaçpərəst ola bilməsi heç zaman mümkün deyil. O artıq sünnət olunub və onun yalnız müsəlman olması mümkündür. Eləcə də DTK zabitləri. Orda onlara elə bir tərbiyə və təhsil verirlər ki, onlar təyinat üzrə heç cür demokrat ola bilməzlər. Bəziləri demokrat olmağa can atırlar, ancaq belələri adicə satqınlardır. Bax, ona görə də mən dərhal başa düşdüm ki, hakimiyyətə ciddi adam gəlib, özü də uzun müddətə gəlib. O, bizim oliqarxları necə də qısmə-boğmaya alıb sıxışdırdı! Demək olar ki, oliqarxların hamısı qaçıb aradan çıxdı, hətta bəzilərini həbs etdirdi. Öz ətrafından olanlarasa bir xeyli müddət dözdü, toxunmadı, gözlədi. Demək olar ki, eynən Stalin kimi. Gözlədi ki, onları bircə-bircə dənləsin. Hamısını da dənlədi, bircə-bircə hamısını təmizlədi. Amma indi dövr başqadır. Artıq güllələmək olmazdı, o da hamısını ya xaricə qovdu, ya da naməlum yerə göndərdi.

– Sizin bütöv bir nəzəriyyəniz var.

– Nə nəzəriyyə? Bu, praktikadır. Biz yeddi il yağbal içində üzürdük. Elə bilirdik həmişə belə olacaq. Ətək-ətək pulları havaya sovururduq, az qala iyirmi il irəlini planlaşdırırdıq. Quduz pullar, quduz fikirlər. Hamısı düzgündür. Sonra da bayram başa çatdı, xumarlıq başlandı.

Mila içində iki fincan qəhvə və qənddən olan məcməyilə içəri daxil oldu. Hətta soyuq süd də gətirmişdi.

– Qəhvəni nə tez tapdın? – Vaxtanq Mixayloviç dilini saxlaya bilmədi.

– Mühasibatdan borc götürdüm, – Mila incik tərzdə bildirdi və fırlanıb otaqdan çıxdı.

– Mən onu işdən çıxaracam, – Çaqunava yenə xatırlatdı. – Yaxşı, sizin mənimlə nə işiniz var?

– Mən artıq sizə dedim. Suteyevin qohumları məndən xahiş ediblər ki, mərhumun qətl işini araşdırım.

– Dəhşətli cinayətdir, – Çaqunova üz-gözünü qırışdırdı, – heç bilmirəm sizə nə deyim. Hansısa əclaf ona atəş açıb. İndi belələri çoxdur. Əgər Nikolay öz evinə getsəydi, heç nə də olmazdı. Orda onların evi yaxşıdır, mühafizəsi də var, videokamerası da. Burdakı evsə adi evdir, nə binanın çöl qapısı bağlanır, nə də lifti düzəməlli işləyir. Bilmirəm niyə ora, öz köhnə evinə getmişdi. Yəqin hansısa avaranın, soyğunçunun biri onu vurub. Hayıf Nikolaydan, çox yaxşı adam idi. Qızıl adam idi. Hərçənd son vaxtlar tez-tez xəstələnirdi.

– Siz bilirdiniz ki, o xəstədir?

– Deyirdi ki, şəkəri yüksəkdir. Mənim də diabetim var. İndi elə hamının şəkəri var, zəmanə belədir. Hər yerdə əsəbdir.

– Başqa heç nə demirdi?

– Yox. Nikolay ciddi adam idi, özü haqqında çox danışmazdı. Səhərdən axşamədək kompaniyamızın işiylə məşğul idi. Bankların bizi məhkəməyə

verdiyini biləndə necə də narahatlıq keçirmişdi, Siz, yəqin ki, bu hadisəni artıq bilirsiniz. «Alfa-bank» və KTB bankı bizi məhkəməyə verib. Borcumuz beş milyon dollardır. Əlbəttə, biz vəkil tapmışıq, arbitraj məhkəməsində sona qədər vuruşacağıq. Amma bu bankirlər nə isə özlərini çox həyasız aparırlar. Baş açmaq olmur ki, onlar bizi niyə belə sıxırlar. Bizim artıq heç bir aktivimiz qalmayıb, hamısını satmışıq, hətta xidməti maşınlarımızı da satmışıq. Təkcə şəxsi maşınlarımız qalıb. Onlarsa dərhal beş milyonu geri almaq istəyirlər. Bizim indi qalan bircə bu yerimiz, bu ofisimizdir, onu da icarəyə götürmüşük. Burdan nə götürə bilərsən, axı? Tikintisi yarımçıq qalmış zavodumuzunsa heç bir dəyəri-qiyəti yoxdur. Bizim o torpaq sahəmizi bu gün heç kim götürməz, heç havayı da istəməz. Düzdür, biz onu satmaq fikrində deyilik, heç satmırıq da. Bu bizim gələcəyimizdir. Amma ümumiyyətlə, adama toxunur. Bircə il vaxt olsaydı, bizə möhlət versəydilər, biz o zavodu tikərdik və öz məhsulumuzu buraxmağa başlayardıq. Böhran gec, ya tez bitəcək, zavodusa tikib başa çatdıra bilmədik. Amma axı camaat onsuz da ev tikəcək, xüsusən də Moskvada.

– Gəlin Suteyevin məsələsinə qayıdaq. Siz onu çoxdan tanıyırdınız?

– İyirmi ildən yuxarıdır. Biz hələ mühəndis vaxtlarımızdan tanış olmuşduq. O, çox yaxşı mühəndis idi. Ona görə də mən onu dəvət elədim, onu öz kompanyonum, öz şərikim elədim.

– Siz düşünürsünüz ki, bu, təsadüfi qətdir?

– Əlbəttə, təsadüfidir. Hansısa quldurun, qarətçinin işidir. Hazırda, böhrandan sonra Moskvaya xeyli axın var, cürbəcür də adamlar gəlib doluşub. Onların arasında quldurlar kefin istəyən qədərdir. Xüsusən də, taciklərin, qafqazlıların, çinlilərin, vyetnamlıların arasında. Üzr istəyirəm, siz də Qafqazdansınız?

– Bəs siz yox? – Dronqo gülümsündü.

– Mənim əcdadlarım ordan gəliblər. Sxatubodan. Hələ ötən əsrdə gəliblər. Əlbəttə, biz hamımız ordanıq. Amma mən sizi nəzərdə tutmuram, başqalarını nəzərdə tuturam...

– Sonra da biz təəccüblənirik ki, bu skinhedlər haradan peyda olurlar. Əgər siz gürcü ola-ola, öz həmvətənləriniz haqqında bu cür hörmətsizliklə danışırınsınızsa, onda...

– Mən onların barəsində danışmıram, – Vaxtanq Mixayloviç qaşqabağını tökdü. – Mən bura dəstə-dəstə axışan quldurları deyirəm. Tökülüşüb gəlirlər, bizi rüsvay edirlər, maşın oğurlayırlar, evləri talayırlar, adamların üstünə hücum çəkirlər. Mən həmin quldurlardan danışmıram. Abırlı adamları abırsızlardan ayırmaq lazımdır. Siz bilirsiniz həkim işləyən, adamların həyatını xilas edən nə qədər gürcü var? Hələ nə qədər azərbaycanlılar və ermənilər var? Sayıb qurtarmaq mümkün deyil. Demək olar ki, hər xəstəxanada qafqazlıya rast gələrsən. Bəyəm onlar quldurdurlar? Onlar hamımızı xilas edirlər, adamların yaşamasına kömək edirlər.

– Siz güman edirsiniz ki, bu təsadüfi bir soyğunçu olub?

– Əlbəttə. Ayı kim olacaq ki?

– Mərhumun cibindən iki min avro pul çıxıb. Amma həmin pula toxunulmayıb. Razılaşın ki, bu qədər pula əl dəyməyən soyğunçu çox qəribə soyğunçudur.

– Mən bunu bilmirdim, – Çağunava qaşqabağını tökdü, – elədirsə onda o, doğrudan da qeyri-adi soyğunçudur. Bəlkə qatili, sadəcə, qorxudublar və o da pulu götürməyə imkan tapmayıb? Qorxub qaçıb.

– Ola bilər. Bəs sizin müavininizin ölümündə başqa kimin marağı ola bilərdi?

– Bizdə heç kim. Biz hamımız onu çox istəyirdik. Bilirsiniz, rəhmətlik çox yaxşı insan idi. Belə bir ifadə var – «kompaniyanın ürəyi». Bax o, bizim kompaniyanın ürəyi idi. Elə bir adam idi ki, indi düşünəndə adamın ürəyi qana dönür. Larisa, onun arvadı da tək qaldı.

– Onların arasında, deyəsən, nəsə narazılıq yaranmışdı.

– Bunlar şayiədir. Qəsdən belə şayiələr buraxırlar. Onlar çox mehriban yaşayırdılar, yaxşı yaşayırdılar. İdeal cütlük idi. Qızı olanda Nikolay elə sevinmişdi ki, uçmağa qanadı çıxmırdı.

– Bəs onda o, niyə özünün köhnə evinə getmişdi?

– Yəqin, hansısa şey-şüyünü götürməyə gedibmiş, – Vaxtanq Mixayloviç öz mühakiməsini söylədi, – mən burasını dəqiq bilmirəm. Onu

öldürəndə mən şəhərdə olmamışam. Mən onda Sankt-Peterburqdaydım. Ertəsi gün gəldim, yaxşı ki, dəfnə, vidalaşmağa çatdım.

– Sizin kollektiviniz böyük idi?

– Əvvəllər, hə. Demək olar ki, min beş yüz nəfərlik bir kollektiv idi. İndisə xadimələr və katiblərlə birgə yüz əlli nəfər qalıb. Hətta mühafizəni də ixtisara salmışıq. Burda daha qorunası bir şey qalmayıb. Tezliklə daha səksən nəfəri ixtisar edəcəyik. Əvvəllər bu binanın dörd mərtəbəsini tutmuşduq, indi təkcə bir mərtəbədə qalmışıq.

– Borc barədə deyilənlər hamısı düzdür? Məhkəmə sizin əmlakınıza həbs qoya bilər?

– Qoya bilər. Amma heç bir əmlak qalmayıb. Nikolay bundan çox narahat idi, bərk həyəcan keçirirdi. Amma bizim vəkillərimiz yaxşıdır, görək məhkəmə nə qərar çıxaracaq.

– Mən qalan əməkdaşlarla danışa bilərəmmi?

– Əlbəttə. Kiminlə istəsəniz danışa bilərsiniz. Burda onu hamı sevir və hörmət edirdi. O, əsl zəhmətkeş idi. Özünü büsbütün işə həsr edən adamlar olur, o da belələrindən idi. O, bizim kompaniyamızın daha da yüksəlməsini istəyirdi, nəhəng planlar qururdu. Və təsəvvür edin ki, biz hamısını itirdik. Bir neçə ayın içində. Heç bilmirsən də ki, kimi söyəsən – kiçik Buşu, yoxsa başqa birisini. Bilmirəm.

– Aydınır. Mənim axırncı üç sualım. Siz dediniz ki, o üç yüz min rubl pul qoymuşdu, siz isə – yeddi yüz min rubl. Kompaniyanın idarəetməsinə müvafiq olaraq pay da məhz belə bölünürdü. Bəs cavabdehlik payı necə? O da eyni qaydada bölünürdü?

– Yox, – Çaqunava narazılıqla dilləndi, – biz artıq çoxdan bu qərara gəlmişdik ki, ortağıq. Bilirsiniz, Nikolayın əməyi böyük idi, o çox zəhmət çəkirdi, çox can yandırır, məndə fikirləşdim ki, belə daha ədalətli olar. Artıq iki ildir biz bərabər gəlir götürürdük, demək olar ki, bərabər səhmdarlar sayılırdıq. Mənim əlli faizim, üstəgəl bir səsım var. Onunku qırx doqquz tam onda doqquz idi. Biz axı öz səhmlərimizi heç kəsə satmamışdıq, onları yaxşı vaxtlar üçün saxlamışdıq. İndisə bu səhmlərin heç bir dəyəri yoxdur, onlar adi kağız parçasından başqa bir şey deyil. Amma eybi yox, biz bütün dünyanın acığına bu böhrandan çıxarıq.

– Səhmin qiyməti yoxdur, amma şərikli məsuliyyət hər birinizə iki milyon yarıma başa gələ bilər, eləmi? – Dronqo xatırlatdı. – Bu düzdürmü?

– Əlbəttə ki, düz deyil. Amma məhkəmədə işi uduzsaq, onda məhz belə olacaq. Ümid edirəm ki, bizə möhlət verərlər. Heç olmasa, bir il. Çox şirkətlərə əl tuturlar, kömək edirlər, pul verirlər, kredit maliyyəsi ayırırlar, ödəmələrin vaxtını uzadırlar. Amma təkcə bizə yox, təkcə bizə heç nə verən yoxdur. Bizim zavod boş yerdə tikilirdi. O, indi deyildiyi kimi, hazır gəlir gətirən obyekt deyildi. Deməli, bizə barmaqarası baxmaq olar. Bizdə işləmiş hər bir adama. Biz iki dəfə kredit üçün müraciət etmişik, hər ikisində də bizə kredit ayırmaqdan imtina ediblər. Formal olaraq, banklar haqlıdırlar. Biz əvvəlki krediti qaytarmağa borcluyuq. Amma onu necə qaytaracaq ki, hamını işdən çıxarmışıq, zavodun tikintisini dondurmuşuq, bütün fəaliyyətimizi dayandırmışıq. Belədə, bəs pulu hardan alağ? Havadan? Əldən-ələ alıb satmaqdan? Axtar özünə hərif tap. Yox, indi daha bundan pul düzəldə bilməzsən.

– Aydınır. Mənə vaxt ayırdığınız üçün sağ olun.

– Siz qəhvəni içmədiniz. O artıq soyumuş olar.

– Eybi yoxdur, – Dronqo stuldan qalxaraq gülümsündü, – mən çox da qəhvə xoşlayan deyiləm. Bağışlayın ki, sizi narahat etdim.

– Bəs üçüncü sual? – deyə qonağın ardınca ayağa qalxan Çaqunava xatırlatdı. – Siz bayaq dediniz ki, üç sualınız qalıb. Amma cəmi si iki sual soruşdunuz.

– Üçüncü sual... – deyə Dronqo ona tərəf döndü. – Üçüncü sualıma mən demək olar ki, cavab aldım. Amma istəyirsinizsə, o sualı verə bilərəm. Üçüncü sualım bir az qeyri-adidir. Mənim öyrənə bildiyimə görə, mərhumun bütün sərvəti iki milyon yarım dollar təşkil eləmir. Sizin kompaniyasa borcu ödəmək gücündə deyil. Əgər sizin vəkilləriniz işi uduzsa, onda nə cür olacaq? Mərhumun ailəsi bankların borcunu necə qaytaracaq?

– Uduzmazlar, – Vaxtanq Mixayloviç dedi, amma bunu çox da əminliklə demədi, – onlar dul qadının əlindən axırncı qəpiyini də

almayacaqlar ki...

– Aydınır. Mən təxminən elə bu cavabı da gözləyirdim. Xudahafiz.

O, kabinet sahibinin əlini sıxıb çölə, qəbul otağına çıxdı.

«Deyəsən, Vaxtanq Mixayloviç təhlükənin dərəcəsini hələ indiyəcən də qiymətləndirə bilmir, – Dronqo düşündü, – ya da hansısa möcüzəyə ümid edir».

BEŞİNCİ FƏSİL

Qəbul otağında Mila onu istehzayla süzdü.

– Belə tez bitirdiniz?

– Gördüyünüz kimi, – Dronqo gülümsündü. – Siz mənə deməzsınız ki, kompaniyanızın maliyyə məsələləri barədə mən kiminlə söhbət eləsəm yaxşı olar?

– Əlbəttə ki, mühasiblə. Ya da bizim plan şöbəsinin rəisilə. Onu onsuz da işdən çıxarırlar, bəlkə bu çıxarışda da o sizə nəşə xosh bir şey deyə bilər.

– Onlar harda otururlar?

– İkisi də dəhlizin axırında, özü də bir-birilə üzbaş otaqlarda. Antonina Alekseyevna Podrez bizim baş mühasibimizdir, Yakov Andreyeviç Dimçevskisə plan şöbəsinin rəisi. Onlarla danışa bilərsiniz. İndi ikisi də öz kabinetindədir.

– Sağ olun. Siz, sadəcə, tayı-bərabəri olmayan bir katibsiniz.

– Mənim məvacibimə baxanda, bunu demək olmaz. Burada mənim qiymətimi bilən yoxdur. Heç getməyə də bir yer yoxdur. Hər yanda böhrandır, – deyə qadın gileyləndi.

– Böhran tezliklə keçib gedəcək, – Dronqo dedi. – Mən bir vergi müfəttişi kimi sizi əmin edirəm.

O, dəhliz boyunca axıracan addımlayıb lövhəciyinin üzərində «Dimçevski» yazılmış qapının qarşısında dayandı və qapını astadan tıqqılatdı.

– Buyurun, – içəridən kişi səsi eşidildi.

Kabinetdə təxminən qırx beş yaşlarında bir kişi əyləşmişdi. Onun başı tərtəmiz qırılmışdı, bir qədər ağarmış nazik, yaraşqlı bıqları, yekə burnu, qəhvəyi gözləri vardı. Kişi əyninə tünd göy rəngli köynək geyinmiş, qalstuk taxmamışdı. Qonağı görəndə o, başını yüngülcə tərpədirib onun içəri gəlməsinə icazə verdi. Sonra tənbcəsinə yerindən qalxıb əlini irəli uzatdı.

– Yakov Andreyeviç Dimçevski. Kiminlə görüşmək şərəfinə nail oluram?

– Mənə adətən Dronqo deyirlər. Məni şefin qəbul otağından Mila xanım sizin yanınıza göndərib. Sizin şefinizlə mən elə indicə danışib qurtardım.

– Aydındır. Hansı məsələylə bağlı təşrif buyurmusunuz? Olmaya siz bizim kreditorların nümayəndəsisiniz? Yənə pul çəkməyə gəlmisiniz?

– Yox, yox. Mən xüsusi ekspertəm, hazırda mərhum Nikolay Suteyevin qətlinin təhqiqatıyla məşğulam.

– Onda aydındır. Mən bu cür də bilirdim, düşünürdüm ki, ya hüquq-mühafizə orqanlarındasınız, ya da onlara aidiyyətiniz var. Lakin ağıma birinci gələn bu oldu ki, siz bizdən pul qoparmağa gəlmisiniz.

– Belə cəhdlər artıq olub?

– İki dəfə. Birinci dəfə vəkillər gəldilər, bizim hamımız üçün bir sürü xoşagəlməz sürprizlər vəd edib gətdilər. İkinci dəfəsə KTB bankından gəlib dərhal təzyiqə başladılar, bizim məhz hansı problemlərlə üzləşə biləcəyimizi bizə izah etdilər, qandırdılar. Açıq şəkildə olmasa da, dolayısıyla bizə hədə-qorxu gəldilər.

– Qəribədir ki, Çağunava mənə bu barədə bir söz demədi.

– Heç deməz də. O, axı gürcüdür, knyaz nəslindəndir. Ölər, amma problemdən danışmaz. Ancaq biz daha heç bir şey edə bilmədik və beləcə, hər şeyi satmalı olduq. Nəyi sata bilərdiksə, satdıq. Bu talançılar suyu süzülə-süzülə çıxıb gətdilər. Hərçənd, söz vermişdilər ki, qayıdacaqlar. Amma mən düşünürəm ki, onlar o biri bankı dilə tutublar və indi birləşib bizi məhkəməyə verirlər.

– Bütün məbləği tələb edirlər?

– Əlbəttə. Bütün məbləği və üst-üstə yığılıb artan faizi. Hələ məhkəmə xərclərini bunun üstünə qoya bilərlər. İndi özünüz hesablayın ki, biz nə qədər borca düşmüşük. Vəkillər Vaxtanq Mixayloviçi sakitləşdirirlər, başının altına yastıq qoyub ondan pul çəkirlər. Mənsə yaxşı başa düşürəm ki, onsuz da biz uduzacağıq. Borclarımızı yenidən strukturlaşdırmaq üçün bizim əlimizdə heç bir inandırıcı sübutumuz yoxdur. Əgər kimsə ortaya

çıxıb bizə təzədən on milyon borc verməsə, bizdə nə bir ildən, nə iki ildən sonra heç bir pul peyda olmayacaq.

– On niyə? Mənim başa düşdüyümə görə söhbət beş milyondan gedir.

– Beş milyon – borcdur. Axı bizə zavodun tikintisini başa çatdırmaq lazımdır. Onu tikmək üçün bizə əlavə beş milyon da lazımdır. Düz beş milyon. Özü də zəmanətsiz. Çünki bizim məhsulumuz şəhərə bir ildən sonra lazım olacaq. Böhran xeyli uzun da sürə bilər. İki il də davam eləyə bilər, üç il də.

– Siz bədbinsiniz.

– Bədbin olmağa haqqım var. Onsuz da, ayın birindən mən burdan gedirəm. Bir kompaniyada ki, işləmək üçün cəmisi otuz-qırx adam qalır, plan şöbəsinə onun nə ehtiyacı var? Hələ qalanlar da qısa müddətə qalırlar. Gərək həqiqətin gözünə düz baxasan. Biz faktiki olaraq dağılmışıq və bu, həqiqətdir – gözünün içinə düz baxılası həqiqət.

– Siz özünü təzə iş yeri tapmısınız?

– Yox, tapmamışam. Qorxuram ki, hələ bir xeyli müddət də tapmayım. Pis vaxtdır. Mənimsə yaşım əlliyə yaxındır. İndi yaxşı ingilis məktəblərinin diplomlu gənclərinə ehtiyac var, nəinki mənə. Mənim yaşında olan adamı, üstəlik də cibində iflasa uğramış kompaniyanın xidmət dəftərçəsi olan birisini heç kim işə götürməz. Yalnız dalandarlığa getmək, süpürgəçi işləmək olar, hələ onu da götürsələr.

– Bu qədər məyusluğa qapılmaq lazım deyil. Siz Suteyevi yaxşı tanıyırdınız?

– Əlbəttə, tanıyırdım. Çox yaxşı tanıyırdım, demək olar ki, iyirmi ildir tanış idik. Qiyamət adam idi. Ağillı, dərrakəli, istedadlı, qabiliyyətli, bacarıqlı. Bir ucdan ideya püskürürdü. Başqa şirkətdə o, əsl milyonçu olardı, amma Suteyev istəyirdi ki, özü öz şirkətinin yiyəsi, sahibkarı olsun. Sizə deyim ki, onlar Çağunavayla birgə heç də yaxşı sahibkar deyildilər. İkisi də çox mülayim, həddən ziyadə yumşaq, liberal. İşdə belə olmaz. Bizim kompaniyada azından on nəfər vardı ki, əllərini ağdanqaraya vurmadan müftə maaş alırdılar. Heç bir iş görmürdülər, əllərindən də bir iş gəlmirdi. Onları süpürüb atmaq lazım idi. Amma birinin ailəsindən keçə bilmirdilər, o biri Suteyevin, ya Çağunavanın məktəb yoldaşıydı, başqa birisi üçün hansınınsa qohumları ağız açmışdı. Onlar da özəl kompaniyada «gəlirli vəzifə» üstündə oturmuşdular. Buna yol vermək olmaz. Hesab elə ki, pulu küləyə sovurursan. Əlbəttə, nə qədər ki, işimiz yaxşıydı, nə qədər ki biz inkişaf edirdik – bu elə də böyük pul deyildi. Amma elə ki, böhran başımızın üstünü kəsdi, hə, bax onda məlum oldu ki, heç demə biz ağlasığmaz dərəcədə böyük pulları yelə vermişik. O vaxt hamısını işdən çıxartmalı olduq, hamısını qovmaq lazım gəldi.

– Və beləcə xeyli düşmən qazandınız, eləmi?

– Yox. Nə düşmən? Hamı başa düşürdü ki, bunu kefirmizdən eləmirik, onları yaxşı günümüzdən işdən çıxartmırıq. «Bərəkətli illərdə» hərəsi öz yerində arxayın oturmuşdu və yaxşı da maaş alırdılar. Heç kəs günahkar deyil ki, böhran başladı. İşə bu qədər adam götürmək heç əvvəldən lazım deyildi. Xüsusən də Nikolay Yevgeniyeviç. O hətta iki il qabaq öz universitet yoldaşının on yeddi yaşlı qızını – Marqarita Karvalisi işə götürmüşdü. Təsəvvür edirsiniz? Qız Kinematografiya İnstitutuna daxil ola bilməmişdi, imtahandan kəsilmişdi, o da qızı işə götürmüşdü. Qəbul otağında bütün günü oturub gözünü döyürdü, heç nə eləməirdi, əlindən heç bir iş gəlmirdi. Ondən hətta kuryer kimi də istifadə etmək mümkün deyildi, çünki Moskvanı yaxşı tanımırdı. İndi daha nəyini deyəsan? Suteyev çox yaxşı adam idi, onu öldürən əclaf cəhənnəm odunda yanacaq.

– Sizinkilərdən kiminsə ondan bu tərzdə qisas alması mümkün idi?

– Heç bir halda. Bizdə işləyənlər hamısı normal adamlar idi. İşdən çıxanlar da yaxşı başa düşürdülər ki, burda Suteyevin heç bir təqsiri yoxdur. Hərçənd bizdə bir «qəribəsi» vardı. O, tikintidə iş icraçısıydı, mühəndis işləyirdi. Pyotr Daniloviç Geveliç. Əslən Vitebskidən idi. Belaruslar adətən mülayim adamlar olurlar, elə mənim atam da belarus olub, anamsa ukraynalı. Ona görə də bu sözü deməyə haqqım var. Amma bu Geveliçin bir az dəlisovluğu vardı, həmişə hamıdan ədalət tələb edirdi, özü də özünün bildiyi, anladığı şəkildə ədalət. Hətta bir dəfə bizə də gəlmişdi. Mənə həmişə elə gəlirdi ki, o bir az özündə-sözündə deyil. Nəsə səbirsiz, çılğın, təcavüzkar adam idi. Sonradan öyrəndim ki, onun ailəsi

avtomobil qəzasında həlak olub. Arvadı və iki qızı. Yeddi il qabaq. Elə o vaxtdan da belə əsəbi gəzirmiş. Suteyevsə, əksinə, ona hər cür kömək göstərir, onu həтта himayə edirdi. O, Geveliçin sağ qalan oğlunu baxçaya düzəltmişdi, həтта dava-dərmanına da kömək edirdi.

– Çətin ki, belə bir adam gəlib Suteyevi öldürəydi, – Dronqo dedi.

– Mən də onu deyirəm. Həтта ən narazı adamlar da Nikolay Yevgeniyeviçin tərəfində idilər. Siz onun qatilini əbəs yerə burda axtarmayın. Onsuz da, heç kəsi tapmayacaqsız. Yaxşısı budur, qoy milis həmin rayonu yaxşı-yaxşı silkələsin və qatili doza üçün pul gəzən narkomanların arasında axtarsın. Onda bəlkə də tapdılar.

– Siz bilirdiniz ki, Suteyev ağır xəstədir?

– Ağır niyə? Onunku diabet idi. İndi bu xəstəlik çox adamda var, bəziləri mənim qayınatam kimi iynəyə də keçiblər.

– Başqa xəstəliyi yox idi?

– Məncə, yox idi. Amma olsaydı da, o bunu bizə danışmazdı. Bizi öz problemlərilə yükləməzdi.

– Siz onun evində olmuşdunuz?

– Yox, olmamışdım. Niyə soruşursunuz ki?

– Siz dediniz ki, onu iyirmi ildir tanıyırsınız.

– Hə, elədir. Amma mən sizə demədim ki, biz yaxın dostlar olmuşuq, yox. Bizim, sadəcə, yaxşı münasibətlərimiz vardı və həm də bir yerdə işləyirdik.

– Bəs onun öz arvadıyla münasibətləri necə idi? Siz bunu bilirdiniz?

– Deyirlər normal imiş. Bu axı onun ikinci arvadıydı. Birinci arvadıyla hələ cavanlıqda ayrılmışdılar.

– Siz onların mübahisələri barədə eşitmişdiniz?

– Yox, eşitməmişdim. Heç eşitmək də istəməzdim. Biz işdə konkret məsələlərlə məşğul idik, rəhbərlərimizin şəxsi həyatları barədə qeybətə, dedi-qoduya qulaq asmırdıq. Hərçənd Suteyevə həmişə deyirdim ki, qəbul otağında otuzdurduğu o qızı işdən çıxartsın. Mən Marqarita Karvalisi nəzərdə tuturam.

– O, Suteyevə nədə mane olurdu ki?

Heç nədə mane olmurdu. Mən biləni, qız onun xoşuna da gəlirdi. Ümumiyyətlə, qız hamının xoşuna gəlirdi. Boylu- buxunlu gözəl bir qız idi, gözləri də yaşıl. Amma bilirsiniz, hər ağza qıl vura bilməzsən. Suteyevin qızla arasında heç nə olmadığına mən şəxsən şübhə etmirdim. O, çox dözümlü, gözü-könlü tox və abırlı adam idi. Üstəlik də öz arvadını çox sevirdi. Amma əgər sizin qəbul otağınızda katiblə birgə belə bir gözəlçə də oturursa, onda dəhlizlərdə istər-istəməz şayiələr dolaşacaq, bunun qarşısını ala bilməzsən. Sonra o da məlum oldu ki, Suteyev bizim idarənin yaxınlığında, qonşu küçədə qız üçün kirayə etdiyi mənzilin pulunu da ödəyir. Bu kifayət idi ki, bütün kompaniyada dedi-qodular baş alıb getsin. Mən bu barədə ona bir neçə dəfə desəm də, heç bir xeyri olmadı. Cavabında o yalnız gülümsünürdü, vəssalam. Sonrasa qız instituta daxil oldu və bizdən getdi.

– Hara getdi?

– Deyəsən, yataqxanada yaşayır. Yaxşısı budur, bunu Miladan, ya da Nikolay Yevgeniyeviçin keçmiş katibi Alladan soruşun.

– Yaxşı, belə də edərim. Necə fikirləşirsiniz, əgər məhkəmə sizin kompaniyanın əleyhinə qərar çıxartsa, onda necə olacaq?

– Pis olacaq, – Dimçevski tam əminliklə dedi, – çox pis olacaq. Onda həmin pulu bizim kompaniyanın sahibkarlarından çıxarmağa başlayacaqlar. Vaxtanq Mixayloviçdən və Nikolay Yevgeniyeviçdən.

– Axı Nikolay Yevgeniyeviç sağ deyil, – Dronqo razılaşmadı.

– Bu onları öz yolundan saxlamayacaq, – Dimçenko üz-gözünü turşudub məyus halda dilləndi, – qanun qanundur. Suteyevin mülkiyyəti qalıb – mənzilləri, bağı, maşınları, yəqin ki, bank hesabları da var. Deməli, pulu qaytarmağa cəhd etmək olar. Onun yerində varisləri qalıb. Mən onun arvadını və qızını nəzərdə tuturam. Bizim kompaniyanın səhmlərinin yarısı məhz onların payına düşür. Deməli, formal olaraq, bütün iddialara görə tələb edilən borcu da onlar ödəyəcəklər. Axı onlar Vaxtanq Mixayloviçlə bərabər surətdə kompaniyanın sahibkarına çevrilirlər. Amma Vaxtanq Mixayloviçin ödəmək imkanı var, o Aeroflotun və hansısa tikinti kompaniyasının səhmlərinə də malikdir. Əgər özünü sıxsaxsa iki milyon yarım

düzəldə bilər. Suteyevlərdənsə son qəpiklərini də tutub alacaqlar. Bizdə sənədlər bu cür tərtib edilib. Kompaniya ortaqlarının şərikli məsuliyyəti. Ortaqsa iki nəfərdir – Çaqunava və Suteyev. Deməli, hər şeyə də onlar cavabdehdir.

– Amma sizin kompaniyanın mənfəətindən göründüyü kimi, əvvəlki illərdə onlar belə bir vəziyyətin yaranması ehtimalına görə müəyyən ehtiyatlar etməliydilər.

– Bu vəziyyəti kim ehtimal edə bilərdi? Kim bilərdi ki, bir barel neftin qiyməti yüz əlli dollara qalxacaq? Moskvada nələr baş verdiyi sizin yadınızdadır? Restoranlarda, mağazalarda nə cür qiymətlər vardı! Bizim camaat nə günə düşmüşdü! Bəs paytaxtda bir kvadratmetrin qiyməti neçəyə qalxmışdı, yadınızdadır? Bizim paytaxt dünyanın ən bahalı şəhərinə çevrilmişdi, hətta Londonu da vurub keçmişdi, Tokionu da arxada qoymuşdu. Bax ona görə də heç kəs «qara» gün üçün ehtiyat görməmişdi. Bizim hamımıza elə gəlirdi ki, qara günlər artıq ötüb keçib, bitib. Elə bilirdik indən belə yalnız «ağ» günlər olacaq.

– Aydınır. Söhbətə görə sağ olun, Yakov Andreyeviç. Bağışlayın ki, bu qədər vaxtınızı aldım.

– Buyurun. Bu söhbət mənə hətta maraqlıydı. Əgər mənim bir köməyim lazım olarsa, istənilən vaxt zəng vura bilərsiniz. Onsuz da, mən indi öz qırx yeddi yaşında məcburi pensiyaçı olacam. Oturub ona-buna məsləhətlər verəcəm, əlbəttə, əgər məsləhət eşitməyə kimsə həvəs göstərsə. Gülməlidir, eləmi?

– Çox da yox, – deyə Dronqo xudahafizləşib qapıdan çıxdı.

Üzbəüz otaq kompaniyanın mühasibat otağıydı. Dronqo saata nəzər salıb qapını döydü.

– Buyurun, – içəridən qadın səsi eşidildi.

Baş mühasibin kabinetində özündən başqa daha iki qadın vardı. Onlar içəri girən qonağa təəccüb və maraqla baxdılar.

– Siz mənim yanıma gəlmisiniz? – Antonina Alekseyevna soruşdu.

Onun yaşı qırxa yaxın olardı, amma kökəlməyə imkan tapdığından xeyli yaşlı görünürdü. Sapsarı rənglənmiş açıq rəngli saçları, ətli dodaqları, yaşıl gözləri vardı. Çox güman ki, cavanlıqda gözəl olmuşdu, – Dronqo özlüyündə düşündü. İndisə onun qarşısında rəqəmlərlə, hesabat işlərilə, pul sənədlərilə məşğul olan tipik baş mühasib vardı.

– Bağışlayın ki, sizi narahat edirəm. Mənə baş mühasib lazımdır. Siz Antonina Alekseyevna Podrezsiniz?

– Bəli, mən Podrezəm. Buyurun, sizə nə lazımdır?

– Sizinlə danışmaq. Əlbəttə, əgər bu mümkündürsə.

– Siz hardan gəlmisiniz?

– Qəbul otağından. Mən Vaxtanq Mixayloviçlə danışmışam və indi Mila məni sizin yanınıza göndərib.

– Qəribədir, nə əcəb Mila mənə bu barədə heç nə deməyib, – deyə Antonina Alekseyevna daxili telefonun dəstəyini qaldırdı və kompaniya şefinin katibinin səsinə eşidib, tələsik soruşdu: – Mənim yanıma sən adam göndərmisən?

– Hə, – deyə Mila cavab verdi, – o bizim Vaxtanq Mixayloviçlə görüşüb. Deyəsən, vergi müfəttişliyindəndir.

– Bizə bircə bu çatmırdı, – baş mühasib dodaqaaltı mızıldandı. Sonra dəstəyi yerinə qoyub, masanın yanında dayanmış qadınlara baxdı. – Sonra qızlar, sonra gələrsiniz. Mən bizim qonağımızla danışmalıyam. Gedin işləyin, mən özüm sizi çağıraram.

Hər iki qadın sakitcə kabinetini tərk etdi. Görünür, onlar mühasibatda işləyirdilər.

– Yaxın əyləşə bilərsiniz, – deyə Antonina Alekseyevna öz masasına yaxın olan stulu göstərdi.

Dronqo keçib göstərilən yerdə, qadına yaxın əyləşdi.

– Mən sizi eşidirəm, – deyə Podrez qalın şüşəli eynəyini taxıb gur səslə dilləndi. İndi o daha da yaşlı görünürdü. – Sizi konkret nə maraqlandırır? Bizə sizin idarə tərəfindən heç vaxt irad olmayıb. Biz bütün vergiləri vaxtında və təsdiq olunmuş normalar əsasında ödəyirik. Mənim «Rostan» kompaniyasında işlədiyim müddətdə heç bir qanun pozuntusu aşkar edilməyib. Özüm də burda çoxdan işləyirəm.

– Sizə deyilib ki, mən vergi müfəttişliyindənəm, amma bu heç də belə deyil, – deyə Dronqo sözə başladı. – Əslində mən Nikolay Yevgeniyeviç Suteyevin qətlinin araşdırmasıyla məşğul olan ekspertəm.

Baş mühasib eynəyini çıxarıb masanın üzərinə, öz böyrünə qoydu. Dərindən köks ötürdü.

– Məni artıq prokurorluğa çağırmışdılar, – deyə o bildirdi.

– Müstəntiq Talqanov çağırmışdı?

– Bəli. O mənə xeyli sual verdi. Məncə, onlar belə hesab edirlər ki, burda böyük bir dəstə fəaliyyət göstərüb, başçıları da Suteyev olub. O, elə hey soruşurdu ki, Suteyev məni nəyə təhrik edib, hansı maliyyə pozuntuları etməyə məcbur edib. Mən ona düzünü deyəndə ki, bəs əksinə, Nikolay Yevgeniyeviç məndən həmişə düz işləməyi, qanunla işləməyi tələb edib, bu cavab onları bərk təəccübləndirdi.

– Prokurorluğun müstəntiqləri üçün istənilən özəl kompaniya qanunvericiliyin mümkün pozuntu mənbəyidir, – deyə Dronqo gülümsündü.

– Elədir, mən bunu dərhal başa düşdüm, – deyə Antonina Alekseyevna başını silkələdi. – Ona görə də onlara dedim ki, mərhum çox abırlı, çox ləyaqətli adam idi. Prokurorluq nəhaq yerə ona kompromat axtarır. Bu heç yaxşı da deyil.

– Siz yaxşı başa düşməmisiniz. Onlar mərhum haqqında kompromat axtarmırlar. Onlar istənilən bir ilişgi, qarmaq axtarırlar ki, ondan yapışıb bütün mümkün versiyaları yoxlasınlar. Əgər sizin kompaniyada pozuntular, əlavə artırmalar, gizli hesabatlar, yaxud vergidən yayınma halları olsaydı, onda mümkündür ki, Suteyev bunu heç də tək etməyib. Kompaniya faktiki dağılma məqamında olarkən və kreditorlar borclarının qaytarılmasını tələb edəndə, sizin şirkətdə kimsə belə qərara gələ bilərdi ki, Suteyevin ömürlük susması işin xeyrinə olar. Ona görə də sizin kompaniyanızdakı bütün mümkün pozuntular müstəntiqləri belə narahat edir. Çünki həmin pozuntuların vasitəsilə ehtimal olunan cinayətkarlara çıxmaq olar. Ya da cinayətin sifarişçilərinə.

– Siz nə danışırırsınız? Bizdə mafiya heç vaxt olmayıb. Hər şey dəqiqdir və qanun üzrədir. Mən heç təsəvvür də edə bilmərəm ki, rəhmətlik məndən nəyisə düzəltməyi, ya da hansısa saxta sənəd verməyimi tələb etsin. Bunu heç ağıma da sığışdırmıram.

– Lap yaxşı. Bağışlayın, mən sizə öz adımla demədim. Dronqo – məni adətən belə adlandırırlar.

– Siz xüsusi ekspertsiniz?

– Bəli. Belə demək olar.

– Elə isə, bu təhqiqatı aparmağı sizdən kim xahiş edib? Siz kimin maraqlarını təmsil edirsiniz? – qadın dəqiqləşdirmək istədi.

– Nikolay Yevgeniyeviçin əmisi oğlu. Dmitri Romanoviç Suteyev. Belə demək mümkündür ki, mən Suteyevlər ailəsinin maraqlarını təmsil edirəm.

– Çox yaxşı. Cənab Dronqo, mən sizə deməliyəm ki, bizim çox ləyaqətli kompaniyamız vardı. Əgər bu böhran olmasaydı, biz hələ çox inkişaf edəcək, çox qabağa gedəcəkdik. Bizdə heç bir qanun pozuntusu tapmaq mümkün deyil. Bu yaxınlarda bizdə audit yoxlaması oldu, onlar da təsdiq etdilər ki, bizim bütün sənədlərimiz qaydasındadır. Düzəltməyə borclu olduğumuz yalnız bir-iki xırda nöqsan var ki, onları da nizama salmaq çətin deyil.

– Mən buna şübhə etmirəm. Amma məni sizin kompaniyanın fəaliyyətindən daha çox Nikolay Suteyevin qətli maraqlandırır. Siz necə fikirləşirsiniz, sizin kompaniyanızda bu kimə sərfəli ola bilərdi?

– Heç kimə. Vaxtanq Mixayloviç onsuz bir qolunu itirmiş kimidir. Hətta təsəvvür də etmirəm ki, Suteyevsiz o neyləyəcək. Biz özümüz də elə bil yetim qalmışıq. Amma bilirsiniz, Nikolay Yevgeniyeviç son aylar tez-tez naxoşlayırdı, tez-tez xəstəxanalara üz tuturdu. O, çox narahatlıq keçirirdi, mən onu başa düşürdüm. Amma sizə bir şey deyim: adətən onun kabinetində, masasının üzərində həmişə bir səliqəsizlik nəzərə çarpardı, necə deyim, işgüzar bir nizamsızlıq. Kağızlar, cürbəcür qovluqlar, hesabatlar hamısı masanın üstündə bir-birinə qarışmış vəziyyətdə olardı. Onun ölümündən sonrasa, biz onun kabinetinə girdik. Komissiya təşkil elədik, məni də komissiyaanın tərkibinə daxil etmişdilər, bax onda biz içəri,

onun kabinetinə daxil olduq. Mən gördüklərimdən, sadəcə olaraq, dəhşətə gəldim: otaqda hər şey ideal səliqə-sahman içindəydi. Bütün sənədləri səliqəylə ayıraraq qaydaya salmışdı, sanki öz ölümünü hiss eləmişdi. Deyirlər, adamlar bunu hiss edə bilirlər. Siz də belə hesab edirsiniz?

– Bilmirəm. Mənim ağıma başqa versiya gəlir: o, ağır xəstə olduğunu bilirdi və bəlkə qərara alıb ki, bütün sənədlərini nizama salsın, özündən sonrakı üçün həll olunmamış məsələ saxlamasın. Belə variant mümkündür?

– Əlbəttə. Amma əgər o ölsəydi, onda siz deyən idi. Onunku isə adi diabet idi. Belə xəstəliklə hələ iyirmi beş il də yaşamaq olardı. İndi elə dərmanlar icad eləyiblər ki...

– Deməli, siz deyirsiniz kabinet elə səliqəliydi ki, sanki o özünün gedəcəyini hiss eləmişdi?

– Hə, mən məhz belə deyərdim. O, sanki qabaqcadan bunu hiss eləmişdi.

– Onun çox pulu qaldı? Mən onun şəxsi hesabdakı pullarını nəzərdə tuturam.

– Bilmirəm. Onun şəxsi hesabları mənimçün bağlıydı. Mən yalnız onun maaşını hesabına keçirirdim.

– Bəs məvacibi böyük idi?

– Əvvəl böyük idi. Son illərsə yalnız simvolik maaş alırdı. Suteyev də, Vaxtanq Mixayloviç də özlərinə on min rubl məvacib təyin etmişdilər, bu təxminən üç yüz, üç yüz əlli dollar pul eləyir, o da ondan ötrü ki, ordan vergi tutulsun. Doqquz aydı onlar məhz bu maaşı alırdılar. Kompaniyanın sahibkarı olduqlarını əlbəttə ki, işçilərin hamısı başa düşürdü, amma onların bu jesti adama çox təsir edirdi. Axı, onlar hər şeyə ilk növbədə öz məvaciblərini azaltmaqdan başlamışdılar.

– Amerikanın avtomobil kompaniyalarının birində təzə menecersə özünün milyonlarla hesablanan maaşından imtina etməklə başlamışdı və razılaşmışdı ki, kompaniyanı böhrandan çıxaranacan ayda ona cəmi bir dollar pul ödənilsin, – Dronqo cavabında dedi. – Yəni demək istəyirəm ki, belə şeylər artıq olub.

– Mən bunu heç bilmirdim, – Antonina Alekseyevna canlandı, – əhsən belə menecərə. Bəs o, sonra kompaniyanı böhrandan çıxartdı?

– Özü də necə çıxartdı! Amma bu çoxdan olub.

– Yenə də ona «əhsən» düşür. Bax, elə bizimkilər də təxminən belə etdilər. Hərçənd Suteyevə çətin idi. Onun qızı böyüyür, arvadı da işləmirdi. Belə baxanda, Vaxtanq Mixayloviçlə müqayisədə onun artıq pulu da az idi. Amma kompaniyanın digər əməkdaşlarına nümunə göstərməyin vacibliyini başa düşərək hər ikisi bu addımı atdı.

– Yaxşı nümunədir, – Dronqo başını tərpəlib təsdiqlədi, – amma mənə deyiblər ki, sizin kompaniyanın hər iki ortağı əvvəlki vaxtlar özlərini heç də «ağıllı və dərrakəli» aparmayıblar. İşə kimi gəldi götürüblər, öz tanışlarına kömək etmək məqsədilə pullarını havaya sovurublar, əlini ağdan-qaraya vurmayan neçə adamı özlərinə artıq yük eləyiblər. Belə şey olub?

– Bunu yəqin sizə Yakov Andreyeviç deyib, – deyə Antonina Alekseyevna güldü. – Əlbəttə, hərdən belə şeylər olur. Yakov Andreyeviç həmişə tələb eləyirdi ki, biz kəsərli ixtisarlara eləyək. Amma Nikolay Yevgeniyeviç onunla razılaşmırdı. Beləcə, onlar hər iclasda höcətləşirdilər, mübahisəyə çıxırdılar. İndisə Suteyev daha yoxdur, Dimçevskinin özünü də bu gün-sabah işdən çıxarırlar.

– Mən eşitmişəm ki, hələ çoxlarını da işdən çıxaracaqlar, bu düzdür?

– Qorxuram ki, lap çox adamı çıxartsınlar. Biz təxmini plan hazırlamışıq. Kompaniyada təxminən yetmiş nəfər işçi qalacaq, bundan çox olmaz, – deyə baş mühasib etiraf etdi. – Amma ötən ilin əvvəlində bizim əməkdaşlarımızın sayı min dörd yüz otuz nəfər idi. Təsəvvür edirsiniz? Biz həтта aldığımız kreditin hesabına metal konstruksiyası zavodunun qurğusuna başlamışdıq. Fikirləşirdik ki, qısa müddətdə zavodu tikib başa çatdıracağıq. Amma qəfildən bu lənətə gəlmiş böhran başladı.

– Suteyevin ailəsində vəziyyət necəydi?

– Normal. Mən şəxsən onların evində olmamışam, bir söz deyə bilmərəm.

– Siz onun arvadını tanıyırdınız?

– Bir neçə dəfə görmüşdüm. Gözəl qadındır. Amma təkrar edirəm ki, haqqında heç nə deyə bilmərəm. Əgər siz onun şəxsi həyatı barədə öyrənmək istəyirsinizsə, onda yaxşı olar ki, Alloçkayla danışasınız. O, Suteyevin şəxsi katibiydi.

– Şəxsi? – deyə Dronqo gülümsündü. – Bəs şəxsi olmayan da vardı?

– Bizdə bir Marqarita Karvalis işləyirdi, – deyə Podrez izah elədi, – köməkçi kimi tam bir ili Suteyevin qəbul otağında əyləşdi. Hərçənd ki, əslində heç nə eləməirdi, Yakov Andreyeviçin dediyi kimi, əlini ağdanqaraya vurmurdu. Yalnız pul alırdı və növbəti il instituta daxil olmaq üçün ona lazım olan əmək kitabçası üçün staj toplayırdı.

– İnstituta daxil oldu?

– Hə. O, Nikolay Yevgeniyeviçin dostunun qızıydı, Nikolay Yevgeniyeviç də onu işə götürmüşdü.

– Qız hara daxil oldu ki?

– Deyəsən, Şukin məktəbinə. Hə, ora girdi.

– Aydındır. Bəs Alla harda oturur?

– Daha oturmur. Hələ Nikolay Yevgeniyeviçin sağlığında, Alla sonradan işdən getməklə məzuniyyət götürmüşdü. Qətdən iki ay qabaq. Nikolay Yevgeniyeviç son həftələri, ümumiyyətlə, katibsiz işlədi. İndi yəqin ki, Alla evdə bekar oturub. Bilirsiniz, düzünə qalanda, bizimkilər onları, ümumiyyətlə, başlarında oturtmuşdular.

– Onları, yəni kimləri?

– Milayla Allanı deyirəm. Onların hərəsinə üç min dollar pul verirdilər, onlar da burda özlərini əvəzedilməz hesab edirdilər. Bəyəm katibə bu qədər pul verərlər? Bu barədə hamının arasında pıçapıç düşmüşdü. Ancaq Vaxtanq Mixayloviç bunu belə əsaslandırırırdı ki, katib kompaniyanın simasını müəyyənləşdirir; o yaxşı geyinməlidir, onun ətri gözəl olmalıdır və sairə. Digər bütün qadınlar əlbəttə ki, paxıllıq edirdilər. Onların məvaciblərini azaldanda Mila əməlli-başlı qalmaqal salmağa başladı, Allasa ümumiyyətlə, işdən getdi. Mən hesab edirəm ki, heç biri yaxşı hərəkət eləmədi, hərçənd Alla haqqında mən yaxşı fikirdəydim.

– Sizdə onun telefonu, yaxud ünvanı varmı?

– Əlbəttə, var. İndi yazıb sizə verərəm.

– Deyirlər, Marqarita çox gözəl qız imiş və sizin kompaniyada cürbəcür söhbətlərin yaranmasına səbəb olub.

– Eh, bu Yakov Andreyeviçə nə deyim, – Podrez yenə başını buladı, – kişi heç cürə sakitləşmək bilmir. Bilirsiniz niyə? Yalnız ona görə ki, qız onun xoşuna gəlirdi. Marqarita burda elə hamının xoşuna gəlirdi. İyirmi yaşdan yuxarı bütün kişilər ondan kəsirdi.

– Deməli, doğrudan da qəşəng qız olub.

– Olub. Həqiqətən qəşəng qız idi, – Podrez dərindən köks ötürdü. – Siz necə düşünürsünüz, müstəntiq bu qatili tapa bilər?

– İstək olan yerdə istənilən cinayətin üstünü açmaq olar, – Dronqo dedi.

– Yəqin ki, qatil artıq sağ deyil, – Antonina Alekseyevna pıçıltıyla bildirdi.

– Siz kimin barəsində danışırırsınız? – Dronqo da səsinin tonunu azaltdı.

– Qatilin barəsində.

– Niyə sağ deyil ki?

– Mən onu kimin göndərdiyini bilirəm, – baş mühasib astadan dedi. – Və qatili də, yəqin ki, çoxdan aradan götürüblər. Onlar onu qəsdən göndəriblər ki, Nikolay Yevgeniyevin axırına çıxsınlar, Vaxtanq Mixayloviçi də qorxutsunlar.

– Çox maraqlıdır, – Dronqo bu dəfə adi səslə dilləndi, – indən beləsini bir az ətraflı, təfsilatıyla danışın.

ALTINCI FƏSİL

Baş mühasib qorxa-qorxa qapıya baxıb başını buladı.

– Amma söz aramızda qalsın, nəzərə alın ki, mən sizə heç nə deməmişəm. Mən heç prokurorluqda da bir söz danışmamışam. Düzü, mənim onlara heç bir inamım yoxdur, onlar heç nə tapan deyil. Sizə isə inanıram, axı siz bura Suteyevlər tərəfindən gəlmisiniz. Onu, əlbəttə ki, «sifariş» veriblər, indi deyildiyi kimi, sifarişlə aradan götürüblər. Onlar Suteyevin üstünə qatil göndəriblər ki, bizim hamımızı qorxutsunlar və pulu ödəməyə məcbur eləsinlər.

– «Onlar», yəni kim?

– KTB bankı, – Antonina Alekseyevna dərhal bildirdi. – Məsələ ondadır ki, biz «Alfa-bank»a hardasa bir milyondan bir qədər çox borcluyuq, qalan pullarisa KTB-dən götürmüşük, baxmayaraq ki, o vaxt mən bunun əleyhinəydim. Onların etibarlı partnyor imici həmişə bir qədər axsayıb. Amma bizə az faizlə pul götürmək lazım idi, ona görə də qərara gəldik ki, risk edək. Böhrandan sonra, əsas borcun ödənməsinə başlamazdan qabaq biz əvvəlcə güc-bəlayla da olsa, faizləri ödədik. Və bax bu yerdə onlar öz sifətlərini tam şəkildə açıb ortaya qoydular. «Alfa-bank» bizim üstümüzə vəkillərini göndərdi, KTB isə öz təhlükəsizlik xidmətinin quldurlarını. Və o quldurlar bizə hədə-qorxu gəlməyə başladılar, tələb etdilər ki, bəs borcu yubatmadan dərhal ödəyək.

– Siz bu söhbətlərdə iştirak etmisiniz?

– Məni sonradan dəvət etdilər. Orda əvvəlcə Vaxtanq Mixayloviçlə Nikolay Yevgeniyeviç oturmuşdular. Sonra Dimçevskiylə məni də çağırdılar. Mən dərhal başa düşdüm ki, onların söhbətləri gərgin keçib. Maraqlanırdılar ki, biz onlara hansı aktivləri təklif edə bilərik. Mən deyəndə ki, bizim tikintisi başa çatmayan zavodumuza artıq yeddi milyon yarım xərclənib, üstəlik ordakı torpağın qiyməti də milyon yarımından artıqdır, onlar elə pis-pis güldülər ki. Onlardan birisə mənə baxıb qısaca dedi ki, indi o yerin qiyməti heç çölə tökülmüş mal təzəyinə də dəyməz. Görünür, həmin adam onların böyüyüydü, belə hündürboy, hər gözü bir rəngə çalan ağsaç və xoşagəlməz bir kişi idi. Mən hələ yumşaq dedim, «təzək» əvəzinə o lap pis ifadə seçmişdi. Siz məni başa düşürsünüz də?

– Başa düşürəm. Bəs niyə hər gözü bir rəngə çalan?

– Bilmirəm. Amma mən elə qorxdum ki! Onun bir gözü tünd rəngdəydi, bir gözü açıq rəngdə. Bəyəm belə olur?

– Hərdən rast gəlinir. Sonra nə oldu?

– Sonra biz çıxdıq, onlarsa qaldılar ki, bir yola gəlsinlər. Bir saatdan sonra Suteyev məni yanına çağırdı. Onun ovqatı çox pis idi. Mən onu heç vaxt bu cür görməmişdim. Dedi ki, onlar işi məhkəməyə verməklə və kompaniyanın bütün əmlakına həbs qoymaqla qorxudurlar. Əmlakınsa o vaxta kimi hamısı praktiki olaraq təkrar-təkrar girova qoyulmuşdu. Mən ona elə bu cür də dedim. Əlbəttə, dörd milyon dolları KTB bankına qaytarmaq lazım idi, amma onları necə qaytarasan? Kompaniyada heç kimdə bu qədər pul yoxdur, sadəcə, yoxdur. O pul, olsa-olsa, yalnız Vaxtanq Mixayloviçdə ola bilərdi. Mən Nikolay Yevgeniyeviçə elə belə də dedim. O mənə belə birtəhər, qəmli-qəmli baxıb soruşdu: «Nəyə görə Vaxtanq bizim səhvlərimizə görə cibindən pul ödəməlidir?» Mən onda heç bilmədim ki, ona nə cavab verim.

– Bu çoxdan olub?

– Üç ay bundan qabaq. Mən fikirləşirəm ki, KTB bankında yaxşı bilirdilər ki, Suteyevin özündə belə pullar yoxdur və üzərinə həbs qoyacaqları əmlak da onlara lazım olan məbləğdə deyil. Deməli, əlac Vaxtanq Mixayloviçi qorxutmağa qalırdı, ona hədə-qorxu gəlmək lazım idi ki, pulu ödəsin. Bax, bu səbəbdən də onlar Suteyevin üstünə qatil göndərdilər ki, bizim baş direktorumuzu qorxutsunlar. Amma onlar Çaqunavanın xasiyyətinə yaxşı bələd deyillər. Axı Vaxtanq Mixayloviç gürcüdür, tərsin, inadkarın yekəsidir. Yox, onu qorxutmaq mümkün deyil. O indi məhkəmənin nə qərar çıxaracağını gözləyir və ümumiyyətlə, ona hədə-qorxu gələn bu kreditorlarla danışmaq istəmir.

– Ona görə siz bu barədə prokurorluqda heç nə danışmadınız?

– Niyə danışım ki? Öz başıma iş açım? Onsuz da, başımızın bəlası çoxdur. Bizim kompaniyanı tezliklə bağlayacaqlar. Suteyevi öldürəndən sonra başqa bir adam tapmaq lazım idi ki, Vaxtanq Mixayloviçi sındırsın və onu borcları ödəməyə məcbur eləsin. Mən qorxurdum ki, növbəti adam mən olacam. Və əgər siz indi durub burdan prokurorluğa getsəniz və hamısını müstəntiqə desəniz də, xeyri yoxdur, mən öz sözlərimdən imtina edəcəm. Axı bu artıq başağrısı, əlavə xoşagəlməzliklər mənim nəyimə lazımdır? Qoy Suteyevi kimin öldürdüyünü onlar özləri axtarıb tapsınlar. Mən düşünürəm ki, onlar qatili, yaxud qatilləri heç vaxt tapmayacaqlar. Yadınıza salın ki, nə qədər cinayət açılmamış qalıb.

– Bu hələ əsas deyil ki, hüquq-mühafizə orqanlarıyla əməkdaşlıq eləməyəsən, – Dronqo bir qədər inamsızlıqla dedi.

Qadın Dronqonun səsindeki inamsızlığı hiss etdi.

– Lap yaxşı əsasdır. Uzun yaşamaq və heç kəslə əlaqəyə girməmək üçün çox yaxşı əsasdır, – deyə o, qəti şəkildə bildirdi.

– Amma KTB bankının əməkdaşları formal olaraq haqlıdırlar. Siz borca pul götürmüşünüz və onu qaytarmağa borclusunuz. Başa düşürəm, siz niyə belə hesab edirsiniz ki, məhkəmə sizin tərəfinizdə olmayacaq? Məhkəmə çəkişməsinin predmeti nədir?

– Elə məsələ də bundadır ki, hər şey siz düşündüyünüz qədər sadə deyil. Biz pulu beş il müddətinə götürmüşük, faizləri də həmişə vaxtında ödəmişik. Sonrasa zavodun tikintisini «dondurduq». Biz tikintini dayandıran kimi, onlar bunu fors-major vəziyyəti kimi yozdular və tələb etdilər ki, bütün məbləği faizlərilə bir yerdə qaytaraq. Ancaq bizim hələ üç il yarım vaxtımız var, axı. Biz pulu niyə vaxtından qabaq qaytarmalıyıq? Hələ mən onu demirəm ki, belə götürəndə fors-major bizim xeyrimizədir. Əslində həqiqəti hamı bilir. Onların da problemləri var, hazırda işləri heç də yağ kimi getmir, onlar da problemlərinin həllini öz borclularının üstünə qoyurlar. Amma bu düzgün deyil – pulu vaxtından qabaq tələb etməyə əslində onların haqqı yoxdur və bu ədalətli deyil. Axı bizim hələ düz üç il yarım vaxtımız var və biz əsas məbləğə hesablanan faizi ödəməyə hazırıq.

– Qorxuram ki, sizin mövqeyiniz hüquqi cəhətdən tam qüsursuz olmasın, – deyə Dronqo qaşqabaqla bildirdi. – İş ondadır ki, onlar sizin haqlı olmadığınızı asanlıqla sübut edə bilərlər. Zavodun tikintisini başa çatdırmaq üçün sizin pulunuz yoxdur və bu pulu sizə heç kim verməz. Belə bir şəraitdə onların da ixtiyarı var ki, kompaniyaya rəhbərlik edən ortaqların əmlakına həbs qoysunlar. Mən hətta belə hesab edirəm ki, onların sizinlə söhbəti təhdidedici deyil, xəbərdaredici kimi də qiymətləndirilə bilər. Siz deyirsiniz ki, üç il yarım vaxtınız var, amma üç il yarımdan sonra sizin onsuz da, belə vəsaitiniz olmayacaq. O vaxtacan siz, yəqin ki, özünüzü bankrot elan edəcəksiniz.

– Heç vaxt, dünyasında ola bilməz, – Antonina Alekseyevna etiraz etdi. – Siz bizim Vaxtanq Mixayloviçi yaxşı tanıyırsınız. O özünü bankrot elan etsin?! Belə bir şeyə yol versin?! Siz nə danışırırsınız?! O, nəyi varsa satar, amma kompaniyasının müflis elan edilməsinə yol verməz. Biz hamımız bunu bilirik.

– Onda pulu faizlə birgə vaxtından qabaq qaytarmaq lazımdır, – deyə Dronqo öz qənaətini bildirdi. – Və nəzərə alın ki, onlar həqiqətən əmlaka həbs qoya bilərlər, o cümlədən də hörmətli Vaxtanq Mixayloviçin əmlakına. Bir neçə gün əvvəl ingilis məhkəməsi bankın iddiası əsasında tanınmış bir gürcü oliqarxının mülkiyyəti üzərinə həbs qoymuşdu. Bəlkə siz qəzetlərdə buna rast gəlmisiniz. Şalva Çinqrinskini deyirəm – Moskvada ən tanınmış adamlardan biridir. Götürülmüş məbləğin tam surətdə geri qaytarılmasını təmin etmək üçün onlar təkcə oliqarxın evlərini, mənzillərini deyil, hətta onun bir cüt saatını da ora daxil etmişdilər.

– Dəhşətdir! Mən bu barədə oxumuşam. Sadəcə, dəhşətdir.

– Bu kapitalizmdir, özünün ən yaxşı təzahüründə, – Dronqo istehzayla güldü. – Gəlin, biz sizinlə belə danışaq. Sizin mənə dedikləriniz barədə heç kimə danışmayacam, amma çalışın siz də bu barədə heç kimə bir söz deməyəsınız. İndisə mənə Marqarita Karvalisin və Suteyevin katibi olmuş Allanın telefonlarını verin. Allanın soyadı necədir?

– Çokanu. Alla Çokanu. O, moldovandır. Buyurun, mən onların hər ikisinin telefon nömrələrini və Allanın ünvanını kağızda yazmışam. Marqaritasa hazırda yataqxanada yaşayır. Ancaq ünvanını dəqiq bilmirəm.

– Eybi yoxdur. Çalışaram tapım. Köməyə görə sağ olun və danışdığımız kimi, bizim söhbətimiz barədə heç kimə bir kəlmə də deməyin.

– Oldu, – deyə qadın başını tərpətib xudahafızlaşdı.

Dronqo baş mühasibin kabinetindən çıxanda fikirləşdi ki, birinci Alladan başlamaq lazımdır. Gün kimi aydın idi ki, Suteyev haqqında ən çox məlumatı onun şəxsi katibi bilərdi. Necə olmuşdu ki, o bunu yaddan çıxartmışdı? Ağlayan kişinin surəti yenidən onun gözləri qarşısında canlandı. Öz kabinetində oturan, sağa-sola əmrlər, sərəncamlar verən Suteyevin simasını təsəvvür etmək Dronqo üçün çətin idi. Yəqin, elə bu səbəbdən də o, işə Suteyevin katibini axtarmaqdan başlamamışdı, halbuki bu daha məntiqi başlanğıc olardı. Bunun əvəzində o, kompaniyanın başçısı və maliyyə sektorunun rəhbərilə danışmışdı. Heç şübhəsiz, bu danışqlar da son dərəcə vacib idi.

O öz avtomobilinə əyləşdi. Artıq neçə illərdi ki, maşını özü sürməyi xoşlamırdı, sürücüylə gəzməyə üstünlük verirdi. Maşında demək olar ki, heç vaxt musiqi səsi eşidilməzdi, çünki musiqi onu düşüncələrindən ayırırdı. Məhz elə buna görə də heç vaxt sükan arxasına keçmirdi. Avtomobil yerindən tərpənəndə o, telefonu cibindən çıxarıb Alla Çokanunun nömrəsini yığdı, dərhal da xoş bir qadın səsi ona cavab verdi.

– Mən sizi eşidirəm.

– Bağışlayın ki, narahat edirəm, – deyə Dronqo sözə başladı. – Mən hazırda Suteyevlər ailəsinin maraqlarını təmsil edirəm, Nikolay Yevgeniyeviçin ölüm faktı üzrə təhqiqat aparan xüsusi ekspertəm və sizinlə təcili olaraq görüşməyim lazımdır.

Alla dərhal cavab vermədi; Dronqo xəttin o başındakı qadının nəfəsini eşidirdi, ancaq qadın susurdu.

– Alo, siz məni eşidirsiniz? – nəhayət, Dronqo soruşdu.

– Eşidirəm, – deyə qadın dilləndi, – amma siz məhz kimi təmsil edirsiniz? Olmaya mənə Larisa Kirillovnanın tapşırığıyla zəng vurursunuz? Əgər belədirsə, onda söhbətimiz alınmayacaq.

– Yox. Məndən Nikolay Yevgeniyeviçin əmisi oğlu – Dmitri Romanoviç xahiş edib. Siz bu adam barədə eşitmisinizmi?

– Mən onu tanıyıram. O, hərdənbir Nikolay Yevgeniyeviçin yanına gəlirdi. Əgər etiraz etmirsinizsə, mən sizin sözlərinizi yoxlayardım, ona zəng vurub dəqiqləşdirərdim.

– Xeyr, heç bir etirazım yoxdur. Sizdə Dmitri Romanoviçin telefon nömrəsi varmı?

– Var. Zəhmət olmasa, siz mənə beş dəqiqədən sonra zəng vurun, – deyə qadın ondan xahiş edib telefonu söndürdü.

«Artıq detektiv başlanır, – Dronqo telefonu böyrünə qoyub narazı tərzdə düşündü, – o niyə mənə inanmır? Və nəyə görə o öz şefinin arvadının göndərdiyi adamla görüşmək istəmir? Qəribə qadındır, anlaşılmaz şiltaqlıqları var».

O beş dəqiqə gözləyib, sonra yenə qadının nömrəsini yığdı, qadın da bayaqkı kimi yenə dərhal ona cavab verdi.

– Hə, mən Dmitri Romanoviçlə danışdım. Siz mənim yanıma gələ bilərsiniz. Ünvanımı bilirsiniz?

– Ünvanınızı mənə sizin iş yerinizdə verdilər.

– Keçmiş iş yerimdə, – deyə qadın düzəliş verdi. – Buyurub gələ bilərsiniz, mən sizi gözləyəcəm. Mən on birinci mərtəbədə yaşayıram, mənzilimin nömrəsini – qırx yeddi rəqəmini yığın və mən sizə çöl qapısını açaram.

– Aydındır. Sağ olun. Mən sizdə yarım saatdan sonra olacam, – Dronqo saatına baxıb dedi.

Sonra başqa nömrə yığdı. Bu dəfə çox gözləmək lazım gəldi. O, artıq telefonu qapatmaq istəyirdi ki, bu vaxt telefonda gənc bir qadının şən səsini eşitdi.

– Kimdir danışan?

– Salam. Bu Marqarita Karvalisdir?

– Bəli. Mənimlə danışan kimdir? Sizin telefonunuzun nömrəsi mənə tanış deyil.

– Düzdür. Mən Nikolay Yevgeniyeviç Suteyevin qətlinin araşdırmasıyla məşğul olan xüsusi ekspertəm və bu gün axşam sizinlə görüşmək istərdim. Bu mümkündürmü?

– Siz nə danışırırsınız? – deyə qız aşkar narazılıqla bildirdi, – bu axşam... bu axşam mən bacarmaram. Bu axşam mənim... mənim... mənim... – dayan görüm! – qız kiməsə qışqırdı. – Yox, bu gün mən bacarmaram, mümkün deyil. Bağışlayın.

– Onda sabah səhər, – Dronqo dedi.

– Sabah mən dərsdə olacam, – deyə Marqarita bir qədər günahkarcasına bildirdi. – Bəlkə sabah günün ikinci yarısında? Hara desəniz, ora da gələrəm. Başqa cür məndə, sadəcə, alınmır.

– Gəlin, başqa cür edək. Mən saat dördə sizin yataqxananın yanına gələrəm. Siz hazırda yataqxanada yaşayırsınız, elədirmi?

– Bəli. Bu lap yaxşı olardı. Mən sizi yataqxananın tinində gözləyəyəm. Sizin maşınıınız hansındandır?

– «Volvo».

– Çox gözəl, – qız xəttin o başında güldü. – «Volvo» – öz təhlükəsizliyini qiymətləndirən aristokrat maşını». Mənim tanışlarımdan biri belə deyir.

– Təhlükəsizlik barədə bir söz deyə bilmərəm, ancaq ehtiyat hissələri od bahasınadır, həqiqətən kralların cibinə görədir, – deyə Dronqo da zarafata keçdi.

– Mən sabah saat dörd tamamda sizi gözləyəcəm. Siz Allah bağışlayın, mən qaçmalıyam. Xudahafiz, – qız telefonu söndürdü.

«O, birinci il institutdan kəsildə on yeddi, məktəbə girəndə on səkkiz yaşı olub, deməli, indi on doqquz yaşındadır, – Dronqo fikirləşdi. – Təəccüblü deyil ki, onun telefonla danışmağa da vaxtı yoxdur. On doqquz yaşda həyat çox maraqlı və zəngin görünür».

Telefon zəng çaldı. Bu, Dmitri Romanoviç idi.

– Mən artıq bilirəm ki, siz iş başındasınız, – o sevincək bildirdi, – ümidvaram ki, sizdə hər şey normal gedir.

– Səhər məni prokurorluğa, müstəntiqin yanına çağırmışdılar, – Dronqo bildirdi.

– Siz nə danışırırsınız? – Dmitri Romanoviç, deyəsən, əməlli-başlı qorxuya düşdü. – Niyə çağırmışdılar ki? Siz neyləmişiniz? Nikolayın işinə görə çağırmışdılar?

– Əlbəttə. Mən ondan şübhələniyəm ki, məni sizin lazımsız açıqlığınız ucbatından ora çağırmışdılar. Siz ağzınızdan söz qaçırtmışınız, öz əminiz oğlunun cibindən mənim vizit kartımın tapıldığını kiməsə demisiniz, bu da prokurorluğun müstəntiqinə məlum olub.

– Mən bu barədə demək olar ki, heç kimə bir söz deməmişəm, – Dmitri Suteyev özünə bəraət qazandırmağa çalışdı.

– Hə, «demək olar ki». Bir halda ki, belədir, deməli, kiməsə demisiniz, – deyə Dronqo nəticə çıxartdı. – Çalışın ki, bundan sonra daha heç kəsə deməyəsınız.

– Bir kəlmə də demərəm. İndicə mənə Alla zəng vurmuşdu, Nikolayın keçmiş katibi. O deyir ki, siz onunla görüşüb danışmaq istəyirsiniz.

– İndi elə onlara gedirəm.

– Çox gözəl. O, Kolyayla yaxından dostluq edirdi. Siz onunla danışın və hər şeyi başa düşəcəksiniz. Alla Nikolayın necə bir adam olduğunu sizə təfəsilatıyla danışar.

– Şübhə etmirəm ki, o başqalarından çox şey bilir. Bir dənə qeyri-ciddi sual vermək olar?

– Qeyri-ciddi sual? Mənə? Buyurun.

– Səsindən göründüyü kimi Alla kifayət qədər cavan qadındır.

– Allanın yaşı otuza yaxındır.

– Onun sizin əminiz oğlulla hansısa münasibəti vardı? Amma düzünü deyən. Əgər düzünü bilmirsinizsə, yaxşı olar deyəsınız ki, bilmirəm.

– Bilmirəm, – Dmitri Romanoviç dərhal cavab verdi, – amma düşünürəm ki, yox. Onların arasında heç nə olmayıb. Nikolay Larisanı çox sevirdi. Amma əlbəttə ki, ayrılana qədər, Larisa qızını da götürüb gedənəcəm. Mən düşünmürəm ki, Nikolay ona xəyanət eləsin. O, ümumiyyətlə, belə adam deyildi.

– Bəs Marqarita Karvalis? Siz bu adı eşitmişiniz?

– Siz onu hardan tanıyırsınız? – Dmitri həyəcanlandı.

– Mənə dedilər ki, o qız sizin əminiz oğlunun ən yaxın dostlarından birinin qızıdır və düz bir il «Rostan» kompaniyasında işləyib.

– Qızın orda, sadəcə, adı gedirdi, – Dmitri Romanoviç bildirdi, – ciddi bir şey olmayıb. Cavan və səfeh qızıdır. Qəbul otağında otururdu. Onunla görüşməyə də bilərsiniz.

– Gəlin kiminlə görüşüb-görüşməməyə mən özüm qərar verim. Qızın atası doğrudan da, sizin əminiz oğlunun yaxın dostu olub?

– Mən bunu bilmirəm, xəbərim yoxdur, – Dmitri Romanoviç bir qədər əsəbi halda dedi, – Nikolayın belə bir dostunun olmasını xatırlamıram.

– Amma həmin dostun qızını xatırlayırsınız, hətta qızın harada işlədiyini də bilirsiniz. Bu mənə bir qədər qəribə görünür.

– Sadəcə, qızın adı nadir addır – Marqarita. Soyadı da Litva soyadıdır. Ona görə də yadımda qalıb. Amma neyləmək lazım olduğu barədə siz özünüz qərar verərsiniz. Bu, əlbəttə ki, sizin hüququnuzdur.

– Aydındır. Sizin mənə deyiləsi başqa sözünüz varmı?

– Yox, heç bir sözüm yoxdur. Əgər mən sizə lazım olsam, telefonum həmişə açıqdır.

– Mən bunu bilirəm, xudahafiz.

Dronqo telefonu söndürüb kənara qoydu. Nəyə görə Dronqonun bu cavan qızla görüş ehtimalı barədəki xəbər Dmitrini belə narahat etdi? O, aşkar narahat oldu. Maraqlıdır, görəsən, qız mənə nə danışa bilər? Bəlkə mərhumun öz sirləri varmış? Və bu sirlərdən biri onun qəbul otağında oturan həmin o on səkkiz yaşlı qəşəng qız imiş? Bütün bu təfəsilatları çalışıb Alladan öyrənmək lazımdır. Əgər arada nəşə olubsa, qəbul otağındakı ikinci qadın bunu mütləq bilməliydi. Ya da ən azından hiss etməliydi.

Allanın evinə otuz beş dəqiqədən sonra çatdı. Avtomobildən çıxıb qapıya yaxınlaşdı, qadının telefonda söylədiyi rəqəmləri yığdı. Alla ona yenə də dərhal cavab verdi, sanki qapının ağzında durub Dronqonun nə vaxt peyda olacağını gözləyirdi.

– Salam, – qadın dedi, – buyurub, qalxa bilərsiniz. Mən bu dəqiqə qapını açıram.

Kilid avtomatik şəkildə açıldı. O, təmiz girəcəkdən içəri keçdi, kabinəyə daxil olub, liftlə on birinci mərtəbəyə qalxdı. Alla mənzilin qapısını açıq saxlayıb onu gözləyirdi. Saçları səliqəylə kom yığılıb düyünlənmiş otuz yaşlarında cavan bir qadındır; sifət cizgiləri düz və hamar idi. Uca boy-buxunundan və şax duruşundan dərhal hiss olunurdu ki, cavanlıqda idmanla məşğul olub. Kifayət qədər hündür və düz qaməti vardı, hərçənd o vaxtdan bəri xeyli kökəlmişdi. Əyninə tünd boz rəngdə idman kostyumu geyinmişdi. O, Dronqonun əlini sıxıb mənzilə dəvət etdi.

Dronqo qonaq otağına keçdi. Otağın görümlü yerində kubok və medallar gözə dəyirdi, görünür, onları ev sahibəsi qazanmışdı.

– Məni adətən Dronqo çağırırlar, – qonaq özünü təqdim etdi.

– Lap yaxşı, – deyə Alla masanın ətrafındakı stulları göstərdi. – Buyurub əyləşə bilərsiniz. Sizə çay düzəldim, yoxsa qəhvə?

– Yox, heç birini, sağ olun. Nə çay, nə qəhvə – mən yalnız danışmaq üçün gəlmişəm.

– Necə xətrinizdi, – deyə Alla keçib onunla üzbəüz əyləşdi.

Dronqo yenə gözlərini kuboklara zillədi.

– Siz idmançısınız?

– Keçmiş idmançı, – deyə Alla köks ötürüb gülümsündü. – On yeddi yaşında mən idman gimnastikası üzrə yığma komandanın üzvüydüm. Amma elə həmin vaxt ehtiyatsızlıq ucbatından pəncəmi sındırdım, bundan sonra idmanla xudahafizləşmək lazım gəldi. O vaxtacan yaxşı ki, Avropanın vitse-çempionu və ölkə çempionu olmağa imkan tapmışdım. Bax, burda mənim nailiyyətlərim toplanıb.

– Siz perspektivli idmançı olmusunuz.

– Yəqin ki. Amma hər şey tez və biryolluq başa çatdı. Sınıq ayaqla mən artıq çıxış edə bilmədim. Həkimlər yarışa çıxmağımı mənə qadağan elədilər.

– Yəqin, bu, adama pis təsir edir.

– Çox pis. Məhz necə olduğunu heç bir sözlə ifadə edə bilmərəm. Amma məni o xilas elədi ki, çox tezliklə gələcək ərimə vuruldum. O da yığma komandanın heyətinə daxil idi. İl yarımından sonra mənim oğlum dünyaya gəldi. Ona görə də bəxtin məndən tam üz döndərdiyini

deyə bilmərəm, yox. Hər halda belə hesab etmirəm ki, bəxtim gətirməyib. Yoxsa mənim İqorum olmazdı.

– Oğlunuzun hazırda neçə yaşı var?

– Artıq on iki, – deyə Alla gülümsündü. – Ərimlə biz çoxdan ayrılmışıq, oğlumsa mənə yalnız sevinc bəxş edir. O, bir azdan gəlməlidir. İqor da idmanla məşğul olur. Amma gimnastikayla məşğul deyil, xokkey oynayır. Deyirlər, yaxşı hücumçu olacaq. Nəzərə alanda ki, valideynlərinin hər ikisi beynəlxalq dərəcəli idman ustalarıdır, elə belə də olmalıdır.

– Siz Suteyevlə çoxdan bir yerdə işləyirdiniz?

– Yox. Birgə işləməyimiz son dörd ildə olub. Lap dəqiqi, üç il doqquz ay. Mənə qədər orda Klavdiya Anatolyevna işləyib. Ancaq sonra o, Voronejə, öz nəvələrinin yanına getdi. Onun yaşı artıq altmışa yaxın idi.

– O sizi kənardan işə götürmüşdü?

– Yox. Mən plan şöbəsində işləyirdim. Bir neçə dəfə ona sənəd aparmışdım. Nikolay Yevgeniyeviç mənim nə işlə məşğul olduğumu özü soruşub dəqiqləşdirmişdi. O vaxtacan mən artıq texnikumu bitirmişdim və plan şöbəsində işləyirdim, özüm də İqtisadiyyat institutuna daxil olmaq qərarına gəlmişdim. Nikolay Yevgeniyeviç bu cür təşəbbüsləri, layihələri çox təqdir edirdi, istəyirdi ki, bizim bütün əməkdaşlarımız öz ixtisaslarını artırınsınlar. Kompaniya hətta mənim təhsil haqqımı da ödədi. Yaxşı ki, mən öz təhsilimi iki il qabaq başa vurmağa imkan tapdım. Onda bizim yaxşı vaxtlarımız idi, hər şey yaxşıydı. Yoxsa indi həm pulsuz, həm də təhsilsiz qalardım.

– Mən öyrənə bilərəmmi kompaniyada sizə nə qədər pul ödənilirdi?

– Bəli. Demək olar ki, üç min dollar. Necə deyərlər, yaxşı, ixtisaslı katib məvacibi. Biz Milayla eyni məvacib alırdıq. Mila Vaxtanq Mixayloviçin katibidir.

– Milayla mən artıq tanış olmuşam. İndi onun maaşını yarıbayarı azaldıblar.

– Elədir, – Alla gülümsündü, – elə ona görə də mən getdim. Nikolay Yevgeniyeviç çox yaxşı adam idi və bizim maaşımızı azaltmaq istəmirdi. Mənsə bilirdim ki, kompaniyada vəziyyət çox mürəkkəbdir. Hamının əməkhaqqını azaldanda, o məni yanına çağıraraq bildirdi ki, mənim maaşımın üstünə öz pulundan əlavə edəcək. Mən fikirləşdim ki, bu düzgün olmaz. Həmin vaxt bizim kompaniyanın boynundan artıq milyonlarla borc asılmışdı. Ona görə də mən ərizə yazıb işdən getdim. Üstəlik də, artıq mənə iş təklif ediblər. Ayın birindən mən idman məktəbində işə çıxıram. İdman gimnastikası üzrə pedaqoq işləyəcəm. Orda direktor mənim yaxın tanışımdır.

– Təbrik edirəm. Siz işdən getmək barədə ərizə yazıb gətirəndə Suteyev sizdən incimədi?

– Yox. Biz bu barədə onunla qabaqcadan danışmışdıq. O mənə pul təklif edəndə doğrusunu etiraf elədi ki, kompaniya müflisləşmənin astanasında, bir addımlığındadır. Əlbəttə, Vaxtanq Mixayloviç heç bir halda bunu yaxın buraxmayacaq. Nikolay Yevgeniyeviç dedi ki, daha üç ay mənə cibindən pul ödəyəcək, sonrasa mən özümə iş axtarmalıyam.

– İşdən çıxmağı o özü sizə təklif elədi? – Dronqo bunu bir qədər təəccüblə soruşub, şəraitə dəqiqləşdirməyə çalışdı.

– Hə. Görünür, o, «Rostan»ın perspektivinə çox da inanmırdı. Mən fikirləşdim ki, hamımız üçün belə yaxşı olacaq. Və dərhal da işdən çıxmaq haqqında ərizə verdim. O, ərizənin üstünü dərhal yazdı, hətta heç nə soruşmadı da. Yalnız axşamüstü, mən şeylərimi yığışdıranda o mənə yaxınlaşdı və çox məyuscasına dedi ki, dünyada gec-tez hər şeyin sonu çatır. Mən hətta onun səsinin məyusluğundan diksindim də. Sonra da mənə vida üçün öz kabinetindən bir rəsm əsəri hədiyyə etdi. Onu ertəsi gün səhər tezdən mənim evimə göndərmişdi. Mənə göndərdiyi rəsmi onun çox sevdiyini mən bilirdim. Bahalı rəsm deyildi, onu Sankt-Peterburqdan olan hansısa bir əyalət rəssamı çəkmişdi. Rəsmdə adicə çay və yarpaq təsvir edilib. Amma onun çox xoşuna gəlirdi. Və o, həmin rəsmi mənim evimə hədiyyə kimi göndərdi. Mən belə başa düşdüm ki, bu üzrxahlıq, ya da vidalaşma kimi bir şeydir.

– Daha onunla görüşmədiniz?

– Yox. Mən daha onu görmədim. Sonrasa öyrəndim ki, Nikolay Yevgeniyeviçi öldürüblər. Eşidəndə bütün gecəni ağladım. Rəhmətlik çox

yaxşı insan idi. Çox ləyaqətli və bir qədər də vasvası, hər şeyin kökünə gedən, incəliyinə varan. Vaxtanq Mixayloviç başqa cürdür. Lap düzünü bilmək istəyirsinizsə, bir qədər kobuddur, ötkəmdir, yaygındır. Nikolay Yevgeniyeviçsə həmişə adamı başa düşməyə, yanına gələn, ona müraciət edən hər bir adamı axıradək dinləməyə, dərini anlamağa çalışırdı. Bəziləri bundan istifadə də edirdilər.

– Deyirlər, arvadıyla onun problemləri olub, – Dronqo xatırlatdı.

– Mən onu tanımıram. Onlar çoxdan ayrılıblar.

– Mən birinci arvadını yox, ikinci arvadını nəzərdə tuturam. Larisa Kirillovnanı. Deyirlər, onların arasında böyük problemlər olub.

– Olub, – Alla başını tərpətib təsdiqlədi, – amma bu onun problemləriydi və biz Nikolay Yevgeniyeviçlə bu barədə heç vaxt danışmamışdıq. O özü danışmayana qədər. Ona görə də, mən doğrusu, heç bu qadının adını belə eşitmək istəmirəm.

YEDDİNCİ FƏSİL

Alla bunu hansısa daxili həyəcanla, canfəşanlıqla söylədi. Dronqo heyratlə onun üzünə baxdı.

– Siz bayaq telefonda mənə dediniz ki, əgər mən onun xanımının nümayəndəsi kimi gəlsəm, söhbətimiz alınmayacaq, mənimlə danışmayacaqsınız, – deyə Dronqo xatırlatdı, – indisə deyirsiniz ki, heç onun adını da eşitmək istəmirsiniz. Mən bunun niyəsini öyrənə bilərəmmi?

– Bu barədə danışmaq mənə xoş deyil.

– Amma mən bura məhz ondan ötrü gəlmişəm ki, həqiqəti bilim. Mən sizin söhbətinizdən belə başa düşdüm ki, öz keçmiş rəhbərinizə siz heç də pis münasibət bəsləmirsiniz. Amma onu öldürüblər və mən bilmək istəyirəm ki, bunu kim edə bilər.

– Əgər mən bunu bilsəydim, sizə mütləq deyərdim. Təəssüf ki, Nikolay Yevgeniyeviçə kimin atəş açdığını mən bilmirəm. Hərçənd, bu qətlə kimin günahkar olduğunu yaxşı bilirəm.

– Bəs həmin adı mənə söyləyə bilərsiniz?

– Əlbəttə. Bu onun hazırkı qadınıdır, yaxud dul qadınıdır, mən heç bilmirəm ki, hansı daha doğrudur. Onu bilirəm ki, təqsirkar Larisa Kirillovnadır.

– Siz onunla tanış idiniz?

– Hər halda, onu çox görmüşəm. O, hərdən Nikolay Yevgeniyeviçin yanına gəlirdi, tez-tez zəngləşib danışırılar. Kişi xarakterli çox güclü qadındır. Mənə elə gəlir ki, o, Nikolay Yevgeniyeviçi heç vaxt sevməyib. O bizə zəng vuranda və mən onları birləşdirəndə Nikolay Yevgeniyeviç sevincindən yerə-göyə sığmırdı. Düz sözümdür, kişi onu elə çox istəyirdi ki...

– Onlar evlənəndə Nikolay Yevgeniyeviçin yaşı artıq qırxı haqlamışdı. Deyirlər, gec məhəbbət çox möhkəm olur. Xüsusən də orta yaşın təhlükəli böhran dövründəki kişilər üçün.

– Mən bilmirəm bunu necə adlandırırlar, ancaq o, qadına çox yaxşı münasibət göstərirdi. Hələ qızları dünyaya gələndə Nikolay Yevgeniyeviç nə qədər sevinmişdi! Bu onun ilk uşağıydı və bu zaman o artıq qırx yaşı aşırmışdı.

– Onda məni başa salın görüm ki, arada nə baş verdi? Niyə onlar ayrıldılar?

– O qadın rəzilin, murdarın yekəsidir, – Alla qətiyyətlə dedi, – özü də düzələn şey deyil. Belə qaniçən qadınlar olur. Özünəməxsus enerji vampirləri. Nikolay Yevgeniyeviç iş başında olarkən yaxşı qazanırdı, öz şirkəti, vəzifəsi, cəmiyyətdə mövqeyi vardı, subay idi, başqa qadından uşağı yox idi – bax onda kişi bu qadının xoşuna gəlirdi. Şirkətin başının üstünü qara buludlar alanda, qara günlər başlanandasa, qadın üçün o, tamamilə maraqsız oldu. Üstəlik də, kişi ciddi xəstəlik tapmışdı. Bu barədə heç kəs bilmirdi, işdə bundan bircə adamın da xəbəri yox idi. Amma mən bunu dəqiq bilirdim. Bilirdim ki, Nikolay Yevgeniyeviç özünü yoxlatmaq, müayinədən keçmək üçün Kaşirkaya gedib. Bu ünvanı dilə gətirəndə, sanki ölüm hökmü oxuyursan. Mənim nənəm orda yatıb, ona görə də oranın necə bir yer olduğunu yaxşı bilirəm. Deyirlər, ordan sağalıb çıxanlar da olur. Yəqin, var belələri. Amma fərqi yoxdur, o yerin adı gələndə, «Kaşirkadakı onkoloji mərkəz» deyiləndə hər şeyi dərhal anlayırsan. Hamı elə bilirdi ki, onun adicə diabeti var, mənə başa düşürdüm ki, Kaşirkaya adi diabetə görə getmirlər.

– Siz bu barədə onunla danışmışdınız?

– Heç vaxt. Onunla belə şey barəsində mən heç danışa bilərdim? Sadəcə, hara getdiyini bilirdim və susurdum. Ona görə də məni yanına çağırıb deyəndə ki, özümə təzə iş axtarım – mən bir tikə də təəccüblənmədim. O elə bilirdi ki, mən xəbərsizəm. Mənsə hamısını başa düşürdüm. Məsələ heç də bizim kompaniyanın maliyyə çətinliklərində deyildi, məsələ onun özündəydi. O, ağır xəstəydi və bu onun işində öz sözünü deyirdi.

– Sizdən başqa bunu bilən, belə şeyi ağına gətirən kimsə vardı?

– Yox. Məncə, heç kim bilmirdi.

– Bəs arvadının bu məsələyə nə dəxli? Sizin niyə ondan belə zəhləniz gedir?

– Mən ona başqa nə cür münasibət bəsləyə bilərəm ki? Axı o, çox incə, həssas, ziyalı bir adam idi, xanımısıa onu dar gündə, ən çətin, ən dəhşətli məqamda atıb getdi. Nikolay Yevgeniyeviçin kompaniyada işləri çətinləşəndə və bu cür ağır bir xəstəliyə tutulanda. Heç bir ləyaqətli qadın belə hərəkət edə bilməz. Hətta lap kişini çox sevməsə də, yalnız özünü sevən kimi göstərsə də, dəxli yoxdur, belə bir məqamda buna yol vermək olmazdı. Lap hər şeyi bir qırağa da qoysaq, axı onların övladı vardı və Nikolay Yevgeniyeviç bu qadın üçün daha nələr eləməmişdi. Axı qadın heç yerdə işləmirdi, Nikolay Yevgeniyeviçə ərə gedəndən evdə oturmuşdu. Sonra da ona qarşı belə alçaq hərəkət!

– Onların arasında dava-dalaş, yaxud mübahisə olurdu?

– Yox. Mən heç vaxt belə şey eşitməmişəm və heç vaxt da bundan xəbər tutmazdım, əgər Nikolay Yevgeniyeviç özü mənə danışmasaydı. Yəqin, ona çox çətin idi, çox ağır olmuşdu. Mən ərizə verib işdən çıxdığımı bildirəndə o məni kabinetinə çağırdı. Hara gedəcəyimi və keçmiş ərimlə münasibətlərimi soruşdu. Öyrəndi ki, keçmiş ərim tez-tez bizə gəlir və İqorla məşğul olur. Bu xəbər hətta onu sevindirdi də. Sonrasa o birdən üzünü yana çevirdi və necəsə astadan, hətta inamsızlıqla mənə bildirdi ki, bəs onlar öz arvadıyla ayrı yaşamaq və boşanmaq qərarına gəliblər. Bunu eşidəndə heç bilirsiz mən necə şoka düşdüm?! Belə bir məqamda boşanma?! Həmin vaxtacan mən elə bilirdim ki, onlar bir-birinin dərdindən dəli-divanədirlər. Mən buna əmin idim.

– Bəs niyə o bu barədə sizə demək qərarına gəlmişdi?

– Bilmirəm. Yəqin, dərdini kiminləsə bölüşmək, ürəyini boşaltmaq istəmişdi. Axı həmin vaxt ona çox çətin idi. Nikolay Yevgeniyeviç mənə dedi ki, Larisa onun qızını da götürüb və yaşadıkları bağ evindən gedib, Moskvadakı mənzilə köçüb. O isə indi köhnə mənzillərində yaşayacaq. Dedi ki, əgər nəşə lazım olsa, mən həmin mənzilə zəng edirəm. Hələ onu da əlavə etdi ki, hər şeydə günahkar təkə o özüdür. «Mənim Larisam müqəddəs qadındır» – Nikolay Yevgeniyeviç belə dedi. Düz sözümdür, həmin anda mən hətta ağlamağa da hazır idim. Larisa onu atır, atıb gedir, o isə onu tək qoyub gedən qadın barəsində bu cür sözlər deyir. Bunu təsəvvür edirsiniz?

– Bəs siz onun köhnə mənzilinə zəng vurdunuz?

– Əlbəttə ki, yox. Onun mənsiz də problemləri bəs edirdi. Ona görə də mən işdən getdim və qərara aldım ki, Nikolay Yevgeniyeviçi bir daha narahat eləməyim. Amma həmin vaxt mən, sadəcə olaraq, sarsılmışdım. Mən axı onun onkologiyası barədə təxmin edirdim. Bu yandan da arvadının bu cür dönüklüyü. Bu dönüklük məni, sadəcə, mat qoymuşdu, onun bu xəyanəti məni gözgörəsi məhv edirdi. Az qalırdım mobil telefonuna zəng vurum, necə yaramaz olduğunu onun düz üzünə çırpım. Amma bunu eləmədim. Sonrasa, ümumiyyətlə, yaddan çıxartdım. Dəfndə onu görəndə, saçlarından yapışib sürüməkdən özümü zorla saxladım. Siz onun orda necə artistlik elədiyini görəydiniz! Sifətinə bir qəm-qüssə vermişdi ki, gəl görəsən. Guya bu itkidən sarsılıb, dərddən qaralıb. Mən belə düşünürəm ki, sifətinin qara görünməsi üçün hansısa xüsusi kosmetikadan istifadə eləmişdi. Biz qadınlar belə murdarlıqlara gedə bilirik, bu cür rəzil ola bilirik...

– Siz onunla danışmışdınız?

– Yox. Heç ehsan məclisinə də getmədim, onunla bir süfrə arxasında oturmaq istəmədim. Axı çoxlarının bilmədiyini mən bilirdim. Nikolay Yevgeniyeviçin xəstəliyi barədə də bilirdim, arvadının satqınlığından da xəbərim vardı. Bunu məndən başqa demək olar ki, heç kim bilmirdi. Mənsə bağışlamaq istəmirdim və bunu bacarmırdım.

– Bəlkə onların ayrılmasında Suteyev özü günahkar idi?

– Dünyasında inanmaram. O, dedikcə sakit, ədəbli, təmkinli və dözümlü adam idi. Öz qızını elə çox istəyirdi ki, gəl görəsən! Yox, yox. Sadəcə, arvadı dar gündə ona dönük çıxmışdı. Başqa söz yoxdur, başqa səbəb, sadəcə, ola bilməz.

– O, xanımına xəyanət edirdi?

– Əlbəttə, yox. Onun üçün Larisadan başqa, ümumiyyətlə, dünyada ayrı heç bir qadın mövcud deyildi. Mən bunu sizə təsdiqləyə bilərəm.

– İl yarım qabaq sizdə Marqarita Karvalis adında bir qız işləyib, sizinlə bir yerdə təxminən düz bir il ərzində eyni qəbul otağında oturub, sonra da Şukin adına peşə məktəbinə daxil olub. Hamısını düz dedimmi?

– Hə, qız birinci il imtahandan kəsilmişdi, instituta daxil ola bilməmişdi. Onun atası Nikolay Yevgeniyeviçin dostuydu, o da Ritani bizə işə götürmüşdü. Onda bizim işlərimiz yaxşı gedirdi, Nikolay Yevgeniyeviç də, sadəcə, təzə bir ştat açıb öz köməkçisi qismində dostunun qızını işə götürmüşdü. Hərçənd, o qızdan heç bir fayda yox idi, heç bir kömək gözləmək də lazım gəlmirdi. Qız heç Moskvanı da düz-əməlli tanımırdı. Nikolay Yevgeniyeviç bizim ofisin yaxınlığında ona birotaqlı mənzil tutmuşdu. Təsəvvür edin ki, hələ qızın kirayəhaqqını da öz cibindən ödəyirdi.

– Qəşəng qız idi, eləmi?

– Çox, çox qəşəng idi. Boylu-buxunlu, qəddi-qamətli, gözləri də yaşıl. Bədəni, fiqurası da çox yaxşıydı. Bir sözlə, çox gözəl qız idi. Artistliyə elə məhz belələri gedir.

– Qız sizdən gedəndə on səkkiz yaşı vardı?

– Düzdür.

– Yaxşı, bəs siz belə bir versiyaya necə baxırsınız – bəlkə öz dostunun qəşəng, cavan qızı üçün Nikolay Yevgeniyeviçin otaq kirayələdiyindən Larisa xəbər tutub? Özü də ofisin yaxınlığında. Hələ üstəlik də, Nikolay Yevgeniyeviç on səkkiz yaşlı bu qəşəng qızı müəmmalı «köməkçi» kimi öz yanında işə götürüb. Nəzərə alanda ki, həmin vaxt Larisa Kirillovnanın yaşı qırıxdan ötmüşdü və onun Marqarita yaşında oğlu var – razılaşın ki, ərinin bu hərəkəti, bu cür rəftarı ona toxuna bilərdi, qadının ürəyini yaralaya bilərdi. Siz bu fikri qəbul edirsiniz?

– Yox, qəbul etmirəm. Marqaritanın varlığından Larisa xəbərdar idi. Mən yerimdə olmayanda telefona adətən Rita cavab verirdi. Həm də Nikolay Yevgeniyeviçi tanımaq lazımdır. Dostunun qızıyla onun arasında hansısa münasibətin ola biləcəyini təsəvvür etmək, sadəcə, ağlasığan deyil. O, Ritaya öz qızı kimi yanaşırdı. Hətta kirayələdiyi mənzildə qızın daha bir il qalmasını xahiş etmişdi, ancaq qız özü yataqxanaya köçmək qərarına gəlmişdi.

– Deməli, onların qızla münasibəti yaxşıydı?

– Çox yaxşıydı. Hətta Marqarita hərdən dolaşdırırdı da, çaşıb Nikolay Yevgeniyeviçə «Kolya əmi» deyirdi.

– Aydınır. Bəs qızın atası harda yaşayır?

– Nijni Novqorodda. İndiyəcən də orda yaşayır. Rita mənə öz ailələrinin tarixçəsini danışır. Qızın ulu babası böyük alim olub, deyəsən burjua Litvasında. Müharibədən dərhal sonra onların ailəsini Sibirə göndəriblər. Orda, Sibirdə babası Uraldan olan nənəsi ilə tanış olub. Əlli altıncı ildən sonra ulu babasının ailəsinə Litvaya qayıtmaq icazəsi veriləndə, onlar nənəsinin valideynləri yaşayan Nijni Novqorodu seçiblər, orda məskunlaşmaq qərarına gəliblər. Ritanın nənəsi öz dövrünün məşhur aktrisası olub, hətta Rusiya Federasiyasının əməkdar artisti adına layiq görülüb. Elə qız da nənəsinə çəkib, onun yoluyla gedir. Ritanın atası da orda doğulub, Nijni Novqorodda, özü də ukraynalı qızla evlənib. Bu qızın nə qədər qan qatışığı olduğunu görürsünüz? Onun dördə biri litvalı, dördə biri rus, yarısa ukraynalıdır. Bəlkə elə buna görə belə gözəldir.

– O, ailənin yeganə qızıdır?

– Yox. Evdə hələ iki kiçik bacısı da var. Rita onların şəklini mənə göstərmişdi. Üç bacının üçü də gözəldir. Atalarının bəxti əcəb gətirib.

– Mən bu gün onunla görüşmək istəyirdim, amma dedi ki, məşğuldur.

– Təsəvvür edirəm ki, teatr məktəbində onun dərdindən dəli-divanə olanların sayı nə qədərdir, – Alla güldü. – Mənim cəmişi otuz yaşım var, amma bu qəşəng və cavan qızın yanında hətta mən də özümü qoca kaftar sayırdım. Onda o qədər enerji var ki, gəl görəsən. Yəqin harasa görüşə, yaxud kluba tələsirmiş. Bəyəm on doqquz yaşlı qəşəng qızla da axşamüstünə işgüzar görüş təyin edərlər?

– Bilmirdim, bundan sonra biləcəm, – Dronqo gülümsündü. – Deməli, öz xanımıyla ayrıldığını Nikolay Yevgeniyeviç özü sizə danışmışdı?

– Hə. Ona görə də mən belə hesab edirəm ki, baş verənlərdə əsas günahkar məhz onun xanımadır. Əgər Nikolay Yevgeniyeviç öz evində yaşasaydı, onda heç belə bir şey də baş verməzdi. Köhnə evdəsə qatil onu

çox asanlıqla tapdı. Bəlkə də bu qatil, indi çoxlarının dediyi kimi, lap təsadüfi bir soyğunçu imiş, amma yenə də təqsirkar Larisa Kirillovnadır. O, gərək ərini belə çətin məqamda atmayaydı, onu öz köhnə mənzilinə qayıtmağa məcbur etməyəydi.

Alla sözünü bitirməyə macal tapmamış kimsə qapının zəngini dalbadal basmağa başladı.

– Bu mənim İqorumdur, – Alla gülümsünüb yerindən qalxdı, cəld dəhlizə qaçıb qapını açdı.

Dəhlizdən oğlan uşağının səsi gəldi:

– Niyə gec açdın? Mən acından ölürəm. Biz bu gün qalıb gəlmişik...

– Afərin sizə. Amma yavaş danış, bizdə qonaq var. Sən keç öz otağına, orda mən sənə hər şey hazırlamışam. Amma əvvəlcə qonaq otağına keç və qonaqla salamlaş.

İqor otağa girdi. O öz yaşı üçün kifayət qədər iri, boylu-buxunlu uşaq idi. Artıq böyüməyə başlayan enlikürək, dağınıq saçlı qırmızıyanaq bir oğlan.

– Salam, – deyə o, qonağa başını silkələdi.

– Axşamın xeyir, – Dronqo yerindən qalxıb oğlanın əlini sıxdı.

İqor dönüb otaqdan çıxdı və öz otağına tələsdə, içəri girən anası da oğlunun arxasınca baxıb gülümsündü.

– Sizi çox yubatmayacam, – Dronqo söz verdi, – bilirəm ki, uşağı yedizdirməlisiniz. Onsuz da artıq gecdir. Yalnız bir neçə sualım qalıb. Necə bilirsiniz, Nikolay Yevgeniyeviçin düşmənləri vardı?

– Yox. Düşünürəm ki, onun düşmənləri olsun. O elə adam deyildi ki, kimsə ona nifrət eləsin.

– Onun əmisi oğlu Dmitri Romanoviç sizin ofisdə tez-tez olurdu?

– Tez-tez olmurdu, amma hərdən gəlirdi. Məncə, onlar dostluq edirdilər. Onlar əmioğlu yox, əsl dostlar idi. Tez-tez zəngləşirdilər.

– Bəs Marqaritanın atasıyla Nikolay Yevgeniyeviç tez-tez danışdı?

– Deyəsən, yox. Amma mən işdən çıxmazdan bir neçə gün qabaq Nikolay Yevgeniyeviç Nijni Novqoroda getmişdi. Amma orda Ritanın atasıyla görüşmüşdü, ya yox – mən burasını bilmirəm. Bu barədə Nikolay Yevgeniyeviç mənə bir söz deməmişdi.

– «Rostan» kompaniyasının əməkdaşları mənə dedilər ki, kreditor bankirlər öz adamlarını sizin ofisə göndəriblər və onlar sizin rəhbərlərinizə aşkar hədəqorxu gəliblər. Siz belə bir şeyi xatırlayırsınız?

– Yox. Mənim yanımda belə şey olmayıb. Bizdə böyük problemlər vardı, amma hədə-qorxu barədə bir şey eşitməmişəm.

– Sizin baş mühasibiniz Antonina Alekseyevna xatırlayır ki, Suteyevin qətlindən sonra onun kabinetinə girəndə otağı səliqə-sahmanlı görüb. Deyir, əvvəllər masanın üzərində həmişə nəsə bir səliqəsizlik olardı, sənədlər üst-üstə qalaqlanardı, indisə hər şey yığışdırılmışdı və bütün kağız-kuğuzlar səliqəylə öz yerinə qoyulmuşdu. Düz deyir? Nikolay Yevgeniyeviçin masası həmişə səliqəsiz olurdu?

– Son vaxtlar, hə. Baş açılmırdı, problemlər birbirinin üstünə gəlirdi. Həm də hamı bilirdi ki, Vaxtanq Mixayloviç, necə deyərlər, işdə yalnız ümumi rəhbərliyi həyata keçirir. Qalan bütün konkret işlərə görə əməkdaşlar Nikolay Yevgeniyeviçin yanına gəlirdilər. Nikolay Yevgeniyeviç nəinki maliyyə məsələlərindən baş çıxarırdı, həm də mühəndislərin işini bilirdi. Axı o, elmlər namizədiydi, hələ cavan vaxtı dissertasiya müdafiə eləmişdi. O, yeni kompyuter texnologiyalarıyla, ümumiyyətlə, hər cür yeniliklərlə maraqlanırdı. Tələb edirdi ki, biz hamımız İnternetlə işləyək, kompyuterdən baş çıxaraq. Üç il qabaq onlar Dmitri Romanoviçlə və onun oğlanlarıyla birgə Türkiyəyə getmişdilər. Orda Dmitri Romanoviçin oğlanlarından hansınınsa ayağı burxulub çıxmışdı, özlərinin də heç demə tibbi sığortaları yox imiş. Burdan gedəndə fikirləşiblər ki, onsuz da bir həftəliyə gedirik. Siz, yəqin, bilməmiş olmazsınız, turistləri Avropaya, Şengen zonasına tibbi sığorta olmadan buraxmırlar, Türkiyəyəsə indi heç viza da lazım deyil, istəsən onu lap sərhəddə də almaq olar. Ona görə də onlar sığortaya əhəmiyyət verməmişdilər. Türkiyədə müalicənin bütün pulunu Nikolay Yevgeniyeviç vermişdi, qayıdandasa mənə tapşırırdı ki, ona yaxşı bir sığorta kompaniyası tapım, ən yaxşısını. O vaxtdan, Nikolay Yevgeniyeviç harasa gedəndə həmişə əlavə tibbi sığorta götürürdü. Onun hətta Xarici Dövlət Sığortasıyla xüsusi müqaviləsi də vardı.

– Düzdür. Xaricdə bu, mütləq zərurətdir, – Dronqo razılaşdı. – Mənim sizə axırcı sualım. Nikolay Yevgeniyeviç Vaxtanq Mixayloviçlə nə cür münasibətdəydi, araları yaxşıydı.

– Hə. Çox yaxşıydı. Onlar bir-birini qiymətləndirirdilər. Hətta belə də yox. Lap düzü, Vaxtanq Mixayloviç Nikolay Yevgeniyeviçi yüksək qiymətləndirirdi, o isə Çağunavanı əsl lider sayırdı. Belə demək olar: Nikolay Yevgeniyeviç zəfər çələngini şüurlu surətdə Vaxtanq Mixayloviçə güzəştə getmişdi, baxmayaraq ki, Suteyev mühəndislik məsələlərindən daha yaxşı baş çıxarırdı və Çağunavadan qat-qat üstün idi. Amma son sözü həmişə Vaxtanq Mixayloviç söyləyirdi, bu onun hüququydu, hərçənd hamı bilirdi ki, onlar ikisi də kompaniyanın bərabər əsaslarla rəhbərləridir.

– Aydınır. Söhbətə görə sağ olun. Və qaçın mətbəxə, yoxsa İqor məni, sadəcə, öldürər. Mən gedirəm, xudahafiz.

– Sizə yaxşı yol, – deyə Alla onu qapıya qədər ötürdü. – Mən sizə demək istəyirəm ki, Nikolay Yevgeniyeviçin heç bir düşməni ola bilməzdi. Və ümumiyyətlə, mən Suteyevi öldürüb qaçan, cibindən heç nə götürməyən bu anlaşılmaz qatilə, onun varlığına inanmıram. Əgər o hansısa soyğunçu, qarətçi olsaydı, Nikolay Yevgeniyeviç mütləq onunla dil tapardı. Axı onun cibində pul olub. Yox, Nikolay Yevgeniyeviç alver eləməzdi, nə qədər istəsən verərdi, pula görə canından keçməzdi. O elə adam deyildi, lazım gəlsə, lap bütün pullarını quldura verərdi.

– Hə, mən də belə fikirləşirəm, – Dronqo mənzilin qapısından bayıra çıxarkən başını tərpədirib təsdiqlədi.

O aşağı düşdü, küçəyə çıxıb öz maşınına mindi, sürücüdən evə sürməsinə xahiş etdi. Bu gün apardığı bütün söhbətləri, bütün danışmaları təhlil etmək lazım idi. Hələ tam aydın olmayan, ancaq tədricən aydınlaşmağa başlayan bəzi şübhələr onu artıq incitməyə başlamışdı.

– Bağışlayın, – qəfildən sürücü dilləndi, – mən sizi xəbərdar etməliyəm. Deyəsən bizi izləyirlər.

SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Dronqo geri boylanmadı. Belə şey həmişə baş verə bilərdi. Yer kürəsinin istənilən nöqtəsində, istənilən yerdə, istənilən vaxtda. O, başını yuxarı qaldırdı.

– Dövrə vur, – deyə sürücüyə göstəriş verdi, – dəqiqləşdir.

Sürücü nə etmək lazım olduğunu yaxşı bilirdi. O, maşını sola döndərdi. Şəhərdə bir az fırlanmaq lazım idi ki, izlənilib-izlənmədiklərinə tam əmin olsun. Dronqo Veydemanisin nömrəsini yığdı.

– Edqar, mən deyəsən, vəhşi varlığa çevrilirəm, – deyə o bildirdi.

Veydemanis bunun nə demək olduğunu gözəl bilirdi – vəhşi varlıq, yəni quyruqlu heyvan. Bu o deməkdir ki, müşahidəçi qismində «quyruq»lar peyda olub.

– Çoxdan? – Edqar dəqiqləşdirdi.

– Bir az əvvəl. Amma istənilən halda xoşagəlməzdir.

– Hamısı aydındır. Siz indi hardasınız?

– Dövrə vururuq.

– İyirmi dəqiqədən sonra bizim tanıdığımız həmin yerə gəlin. Mən sizi orda gözləyəcəm.

Bu o demək idi ki, Veydemanisin avtomobili onlara məlum olan döngədə dayanacaq və onun yanından məhz hansı maşının keçəcəyini nəzarətə götürəcək və Dronqonu izləyən maşının nömrəsini biləcək. Belə müşahidəçilərin peyda olması həmişə xoşagəlməzdir. Bu o deməkdir ki, ya xüsusi xidmət, ya da rəqiblər sənə konkret maraq göstərir. Xüsusi xidmətlə uzun və mürəkkəb anlaşılmaya çıxmaq lazım gəlir; burda uğura heç bir təminat yoxdur, mümkün rəqiblərsə, mafioz klanların opponentləri ola bilər və onlarla anlaşmaq, ümumiyyətlə, mümkün deyil. Ya gərək dəqiqlədirəsən ki, onlara lazım olan, onların istədikləri məhz nədir, ya da onların kriminal maraqlarına tuş gəlməmək üçün gərək bir müddət şəhərdən itəsən. Ancaq hadisələrin bu cür inkişafının öz üstünlükləri də olur. Ssenarinin belə sürətli inkişafı zamanı konkret araşdırmada sənə qarşı durmağa can atan mümkün opponentləri kifayət qədər tez tanıyrsan.

– Bizim dalmızca gələn hansı maşındır? – Dronqo dəqiqləşdirmək istədi.

– Məncə, iki maşındır, – sürücü başını azacıq döndərüb cavab verdi. – Onlar bir-birini əvəz edirlər. Biri «Beşlik» «BMV»dir, biri də tünd rəngli «Mercedes», səhv etmirəmsə, «Üç yüz əlli».

«Necə də qəribədir, – Dronqo düşündü, – bir tərəfdən hardan tapdıqları və necə işlətdikləri bilinməyən köhnə «TT» tapançası, o biri tərəfdən də, bu cür bahalı avtomobillər». İndi onu izləyən adamların Suteyevin qətlinə iştirakçı olduqlarına inanmaq çox mürəkkəb məsələdir. Amma digər tərəfdən onların məhz bu işin təhqiqatı zamanı üzə çıxan konkret marağı da təsadüfi naxış ola bilməz.

– Bizim döngəyə gedirik, – Dronqo xatırlatdı, – iyirmi dəqiqədən sonra. Amma tələsmə ki, Edqar ora bizdən tez çıtsın.

Döngə keçidliydi və zərurət yarandıqda Edqar, sadəcə, yolu kəsməklə və beləcə, naməlum müşahidəçiləri mühasirəyə almaqla həyətdən girə bilərdi ki, bu da Dronqonun avtomobilinə onu izləyənlərdən rahatca qopmağa imkan verirdi. Ancaq hazırkı şəraitdə belə bir məsələ gözlənilmirdi, yalnız dəqiqləşdirmək lazım idi ki, onların dalınca gələn məhz kimdir və nəyə görə ekspertin avtomobili bu təqibçilərdə belə bir maraq doğurub.

– Sən heç nəyi qarışdırmırsan? – Dronqo bir daha sürücüdən soruşdu.

– Yox. Heç nəyi qarışdırmıram. Biz o evdən çıxandan bəri bu iki maşın bizi izləyir. Bəlkə təqibə ondan da qabaq başlayıblar. Mənə elə gəlir ki, bu gün baş çəkdiyimiz kompaniyanın ofisindən çıxandan sonra onlar bizi izləməyə başlayıblar.

– Mən də belə fikirləşirəm, – Dronqo razılaşdı. – Sürəti bir qədər artır. Onlardan qopmağa can atmaq lazım deyil. Biz onları görmürük, öz işimizlə məşğuluq.

– Qarşıda tıxac ola bilər, – sürücü xatırlatdı, – axşamlar ordan Koltsevoya dönmək çətin olur. Onlar bizi asanlıqla itirə bilərlər, onda biz onları öz döngəmizə aparıb çıxara bilmərik.

– Deməli, elə etməlisən ki, onlar bizi itirməsinlər. Narahat olma, əgər onlar mənim düşündüyüm adamlardısa, onda itməzlər. Harda olsaq, həmişə böyrümüzdə bitəcəklər, çalışacaqlar ki, bizi gözdən qoymasınlar. Lakin nəzərə al ki, sənə gərginləşmək və həyəcan keçirmək lazım deyil.

Onlar hərəkəti davam etdirdilər. Sürücünün güman etdiyi kimi, qarşıda kifayət qədər böyük tıxac vardı və onlar başqa avtomobillərlə birgə eyni «cərgəyə» qoşuldular. «BMV» onların arxasındakı maşından sonra gəlirdi, «Mercedes»sə demək olar ki, düz böyürlərlə hərəkət edirdi, hətta hansı məqamdası onların bir metrliyində peyda oldu. Dronqo maşının qabaq oturacağında əyləşmiş iki naməlum kişini gördü. Onlar irəli, düz qarşılarına baxırdılar və o qədər gərgin idilər ki, hətta başlarını tərpətməyə, yana döndərməyə də qorxurdular. İzlədikləri maşının böyründə peyda olduqlarından bərk əsəbilik keçirirdilər və onların təqib üçün tutulduqlarını anlamaq asanlıqla mümkün idi.

Daha otuz dəqiqədən sonra Dronqonun maşını tanış döngəyə yaxınlaşdı. Veydemanis artıq lazımı yerdə dayanıb gözləyirdi və «Volvo»nu təqib edən hər iki maşının şəklini çəkməyə imkan tapdı. Sonra Dronqoya zəng vurdu.

– Hər şey qaydasındadır. Hər iki maşının nömrəsi mənim aparatımdadır. İndi öyrənərəm ki, o maşınlar kimə məxsusdur.

– Kručkova zəng vur, Dövlət Avtomobil Müfəttişliyində onun çoxlu tanışları var. Qoy kompyuterlə yoxlasın, – deyə Dronqo göstərişlərini verdi. – Əgər bir şey çıxmasa, onda Talqanova zəng vurmaq lazım gələcək, amma mən bunu istəməzdim.

– Lazım gəlməz. Mən düşünürəm ki, biz tezliklə hamısını aydınlaşdırırıq, – Edqar söz verdi. – Sən ki bilirsən, bu çox da qəliz iş deyil. Tanış zabiti kompyuterlə tapmaq kifayətdir ki, bu bir cüt qəşəng maşının kimlərə məxsusluğunu dəqiqləşdirək. Sən indi hara gedirsən?

– Bizim restorana. Onları evə aparmaq istəmirəm. Qoy məni küçədə dayanıb gözləsinlər. Sən gələndə mən səni o biri üzdə qarşılayacam.

Bu da onların adi tryuklarından idi. Sürücü maşını restoranın qarşısında əyləyirdi və Dronqo düşüb restorana girir, ordan da yoxa çıxırdı. Restoranın böyründə beş-altı saat gözləyəndən sonrasa sürücü maşını sürüb gedirdi, küçədə saatlarla keşik çəkmiş müşahidəçilər yalnız onda ayılırdılar ki, onları, sadəcə, aldadıblar. Bu dəfə də belə oldu. Dronqo həmişəki kimi Veydemanisin avtomobilinə mindi və onlar sakitcə restorandan aralandılar.

– Maşınların kimə məxsus olduğunu dəqiqləşdirə bildin? – Dronqo soruşdu. – Amma yox, heç nə demə. Cavabı mən özüm tapmağa cəhd edərdəm. Hər iki maşın, yəqin ki, KTB bankının adına qeydiyyatdadır. Daha doğrusu, KTB-nin təhlükəsizlik xidmətinin adına. Düzdürmü?

– Tamamilə düzdür. – Edqar güldü. – Yox, səninlə işləmək əsla maraqlı deyil. Sən özün hər şeyi qabaqcadan bilirsən. Bunu necə hesablayıb tapdın ki?

– Çox bahalı maşınlardır, aşkar görünür ki, təqib üçün nəzərdə tutulmayıb. Bankın işləri nə qədər pisləşirsə, xarici nümayəndəliyin bahalı atributlarını da özlərinə bir o qədər çox rəva görürlər. Tipik situasiyadır.

– Hamısı düzdür. Hər iki maşın KTB bankına məxsusdur. Amma mən yaxşı başa düşürəm. Bu pisdir, yoxsa yaxşı?

– Mən hələ özüm də bunu yaxşı başa düşürəm. Ancaq baxaq görək onlar bizə sabah nə deyəcəklər.

Amma Dronqo ona elə bu gecə zəng vurulacağını fərz edə bilməzdi. O, evə qayıdanda artıq kifayət qədər gec idi. Duş qəbul edəndən sonra kompyuterin qarşısında əyləşdi, «Rostan» kompaniyasının artıq kifayət qədər çoxdan yenilənməyən saytına girib, qabaqkı illərdə son dərəcə uğurla işləmiş kompaniya haqqında bütün məlumatları axtarış sistemi vasitəsilə yenidən tələb etdi. Sonra həmin informasiyanı KTB bankı üzrə yoxlamağa başladı.

Onu bu məşğuliyyətdən mobil telefonun zəngi ayırdı. O, zəng edənin nömrəsinə baxdı – bu, Marqaritaydı. Qəribədir, qız ona nəyə görə belə gec zəng vururdu? Saat artıq gecə onu göstərirdi. O, telefonu qulağına apardı.

– Mən sizi eşidirəm, – Dronqo dedi.

– Bağışlayın ki, sizi narahat edirəm, – o, Marqaritanın tələskən səsini eşitdi, – amma mənim sabah sizinlə görüşüm heç cür alınmayacaq. Biz üç

günlüyə ezamiyyətə gedirik. O biri həftə qayıdacağıq, gələn kimi dərhal sizə zəng vuraram.

– Hansı ezamiyyətə? – Dronqo narazılıqla soruşdu. – Siz axı birinci kursun tələbəsiniz. Bizim teatr məktəbimizin tələbəsi hansı ezamiyyətə gedə bilər?

– Çəkilişə gedirik, praktikaya, – deyə qız tələsik izah etdi. Hətta sifətini görmədən də Dronqo qızın yalan danışdığını başa düşürdü. Amma o niyə belə etsin? Məsələ nədəydi? Nə baş vermişdi?

– Bəs üç gündən sonra siz qayıdacaqsınız?

– Yəqin ki, hə. Şənbə, ya bazar günü mən dostlarımla bağına gedəcəm. Bazar ertəsi biz sizinlə görüşə bilərik.

– Siz, yəqin ki, məni başa düşmədiniz, – Dronqo narazılıqla dilləndi. – Söhbət Nikolay Yevgeniyeviç Suteyevin qətlindən gedir. Sizin atanızın yaxın dostundan və sizə bu qədər kömək etmiş bir adamdan. Mən sizdən cəmi bir neçə söz soruşmaq istəyirəm.

– Əlbəttə, – qız razılaşdı, – mən hər şeyi başa düşürəm. Sadəcə, mən sabah gedirəm və şəhərdə yalnız üç gündən sonra olacam. Bağışlayın, məni çağırırlar. Amma söz verirəm ki, sizə mütləq zəng vuracam.

Qız telefonu tələsik qapatdı. Dronqo narazılıqla başını bulayıb telefonu masanın üstünə qoydu.

Fikirləşdi ki, nəyə anlaşılmaz bir şey baş verir. Marqarita niyə onunla görüşmək istəmirdi? Ondan hansı sirri gizlətməyə çalışırdı? Axı telefonda qızın yalan danışması aşkar hiss olunurdu, elə səbindən də bilinirdi ki, düzünü demir. Sabah mütləq onun məktəbinə getmək, yoxlamaq lazımdır ki, görək hara getməyə hazırlaşır. Amma orda mənim özümün peyda olmağım görək deyil.

O, yenə telefonu əlinə götürdü.

– Leonid, – deyə o, Kruçkova müraciət etdi, – sabah Şukin məktəbinə gedərsən, öyrənərsən ki, birinci kurs tələbəsi Marqarita Karvalis hardadır. Amma çalış ki, bunu heç kim bilməsin, ələlxüsus da qız özü. Çox ehtiyatla öyrən, görək, qız Moskvadadır, yoxsa harasa gedib? Sən məni başa düşdün?

– Öyrənərəm, – Kruçkov qısaca cavab verdi; o, ümumiyyətlə, çox danışmağı xoşlamırdı.

Qızın qəribə davranışı artıq məlum çərçivələrə sığışmırdı. Yoxsa Suteyevlə bu cavan qızın həqiqi münasibətləri barədə Alla heç nə bilmirdi? Belə də, aydın olur ki, Nikolay Yevgeniyeviç öz arvadını niyə müqəddəs adlandırırırdı və bütün günahları niyə yalnız özündə görürdü. Əlbəttə, əgər o öz arvadına bu cavan qızla xəyanət edirdisə, onda burda ürəkaçan şey azdı. Əgər arvadı bu əlaqəni öyrənibsə və ərindən ayrılıb gedibsə, onda hər şey öz yerini tapır. Və bir də... köhnə «TT» tapançası. Bax, tapmacanın cavabı burda gizlənmə bilər. Əgər fərz etsək ki, onların əlaqəsi barədə həm də Marqarita Karvalisin atası xəbər tutub, onda Allanı daha bir dəfə narahat etmək lazım gələcək. Başqa çarə yoxdur.

Dronqo Allanın telefon nömrəsini yığdı.

– Bağışlayın ki, sizi yenidən narahat edirəm, – o dedi, – siz bilmirsiniz Marqaritanın atası nə işləyir?

– Əlbəttə, bilirəm. O, Fövqəladə Hallar Nazirliyinin hansısa bölməsinin rəhbəridir. Məncə, rütbəsi polkovnikdir. Siz niyə soruşursunuz ki?

– Marqaritayla telefonla danışanda bunu ondan soruşmağı unutdum. İnformasiyaya görə sağ olun. Xudahafiz.

O, telefonu masanın üstünə qoydu. Deməli, əgər qızın atası Fövqəladə Hallar Nazirliyində işləyirsə, deməli, silaha icazəsi var. Üstəlik də, FHN sistemində heç də hamı təzə silahla gəzmir. Orda köhnə «TT» tapançasının olması tamamilə mümkündür. Həmin tapançadan, ola bilsin, ən yaxşı hissləri təhqir olunmuş ata atəş açıb. Bəs bir az da irəli getsək? Əgər Suteyev Marqaritanı özünün yaşadığı mənzilə gətiribsə və qızın atası da orda onların üstünə çıxıbsa, onda necə? Bəlkə qəzəblənmiş ata dərhal atəş açıb və qızını da götürüb gedib? Adamın beyninə necə əcaib fikirlər girir. Yox, bu ola bilməzdi. Axı o, Suteyevi görüb. Üstəlik, də belə rəftar bu gün Suteyev barədə eşitdiklərinin üstündən qalın bir xətt çəkir. Situasiyadan istifadə etmək, dostun qızını öz yanında işə düzəltmək, ona mənzil tutmaq, sonra da on yeddi yaşlı qızın etibarından sui-istifadə etmək. Yox, bu çox pis və çirkindir. Bu, Suteyevə qətiyyən oxşamır. Görünür, bu variantı

atmaq lazımdır. Marqaritanın atası bu iyrənc yalana yalnız o halda inana bilərdi ki, Suteyevin bədxahları bunu özlərinə sərf edən bir şəkildə düzüb-qoşub ona çatdıraydılar.

Hələlik bu kobud versiya yoxlanılmasına ehtiyac olan yeganə versiyadır. Soyğunçu-talançı versiyası mütləq qaydada istisnadır. Əgər bu, hadisə yerində sırf təsadüfən peyda olmuş hansısa quldurun əməlidirsə, onda belə bir qatili tapmaq son dərəcə çətin olacaq. Onda bu artıq sahə müvəkkilinin işi olacaq – cavabdeh olduğu ərazidə, rayonda yaşayan bütün narkomanları və ehtimal olunan oğruları tanımağa borclu olan sahə müvəkkilinin işi. Ya da öz agenturası vasitəsilə bu cür cinayəti kimin törədə biləcəyini öyrənməyə borclu olan cinayət-axtarış əməkdaşlarının vəzifəsi. Belədə, xüsusi ekspertlik bir iş qalmır, çünki burda məntiqi nəticə çıxartmaq yoluyla qatilin izinə düşmək, sadəcə, mümkün deyil.

«Rostan» kompaniyasının maraqlarını məhkəmədə məhz kimin təmsil edəcəyini dəqiqləşdirmək və prosesin uğurlu başa çatmasında onların nə qədər şansları olduğunu öyrənmək lazımdır. Hərçənd, hər şeydən göründüyü kimi, kreditorların məhkəmə iddiasının təmin olunacağı elə bir şübhə doğurmur və deməli, onda kompaniyanın sahibkarlarına öz borclarını bağlamaq üçün böyük pullar axtarmaq lazım gələcək.

O, düşüncələrinə davam edirdi ki, bu zaman telefon yenidən zəng çaldı. Amma bu dəfə şəhər telefonu. Dronqo zəngə qulaq asdı. Üçüncü zəngdən sonra səsucaldan işə düşdü və maqnitofon lentinə yazılmış şablon cavabı səsləndirdi: ev sahibi hazırda evdə yoxdur və məlumatı qoymağınızı sizdən xahiş edir.

– Cənab Dronqo, – qaba və sərt bir səs eşidildi, – mən sizə siz özünüzü təqdim etdiyiniz şəkildə müraciət edirəm. Başa düşürəm ki, siz bu restoran oyunuyla bizə yüngülcə atıb, nəzarətdən yayına bildiniz. Amma bu əsla yaxşı hərəkət deyil, gic hərəkətdir, ən azı ona görə ki, bu gecə sizin sürücünüz uzağa gedə bilməyəcək. Biz, sadəcə, sizin maşınınızın təkərlərində balaca dəşiklər açmalı olduq. Növbəti dəfə biz bu dəşikləri artıq başqa bir yerdə açə bilərik. Özü də təkə sizin avtomobilinizdə yox. Bu cür tez yoxa çıxmaq sizin tərəfinizdən heç də ağıllı hərəkət deyil. Dəstəyi qaldırın, mən bilirəm ki, siz evdəsiniz.

Dronqo dəstəyi götürdü.

– Mən danışığınızın lentini məhkəməyə verəcəm və təkərlərin təmir pulunu ödəməyi tələb edəcəm, – o, şən ovqatla bildirdi. – Bu barədə mənim səsyazan telefonuma danışmaq sizin tərəfinizdən heç də ağıllı hərəkət deyil.

– Məni qorxutmaq lazım deyil, – naməlum adam məsləhət gördü.

– Mən qorxutmuram. Sizin bu tərzdə cəzalandırdığınız sürücümə yazığım gəlir. İndi öz tanışlarımdan birini göndərərəm ki, maşını profilaktoriyaya qədər aparmaqda ona kömək etsin. Başa düşürəm, axı mənim sürücümün bura nə dəxli var? Öz aciz hirsinizi onun üstünə tökmək sizin nəyinizə lazım idi?

– Bəs siz niyə ehtiyat çıxışdan qaçıb getdiniz? – Zəng vuran adam cavab qaytardı. – Siz axı izləndiyinizi başa düşürdünüz. Lap qoy izləyənlər heç sizin səviyyənizdə olmasınlar. Yenə də onlara bu tərzdə badalaq gəlmək lazım deyildi. Təsəvvür edirsiniz bu onlara necə toxunub? Onlar sizin sürücünüzü eybəcər hala sala bilərdilər, bunun əvəzində hələlik yalnız sizin avtomobilinizin təkərlərini deşiblər.

– Hələ üstəlik, siz həm də çox nəcib adamlarsınızmış, – deyə Dronqo heyranlıqla bildirdi. – Onda hər şey aydındır. Yaxşı, bəlkə nəhayət, deyəsəniz ki, sizə məndən nə lazımdır, mənə göstərdiyiniz bu xəstə maraq hardandı?

– Siz niyə soruşmursunuz ki, sizə zəng vuran məhz kimdir?

– Çünki kimin zəng vurduğunu mən bilirəm. KTB bankının təhlükəsizlik xidməti. Yoxsa mən səhv edirəm?

Zəng vuran bir qədər çaşan kimi oldu. Heç şübhəsiz ki, o, bu reaksiyadan sarsılmışdı.

– Siz həqiqətən peşəkarsınız, – deyə zəng vuran aşkar təəssüflə bildirdi, – görünür, biz sizi, sadəcə, lazımınca qiymətləndirməmişik. Siz hər şeyi necə tez öyrənə bildiniz?

– Əslində mən sizi lazımınca qiymətləndirməmişəm. Mənim maşınımla təkərlərini doğramağa başlamısınız... Sizlər peşəkar deyilsiniz,

sadəcə, hansısa xuliqanlarsınız.

– Gəlin, bu müzakirəni bitirək, – zəng vuran əsəbi tərzdə təklif etdi, – bir halda ki, bizim kimi təmsil etməyimizi siz bilirsiniz, onda söhbətimiz daha məhsuldar olacaq. Siz başa düşürsünüz və bilməlisiniz ki, ödənişlərə görə müddətin artırılmasıyla bağlı sizin istənilən cəhdlərinizin qarşısı amansızcasına kəsiləcək. Hətta siz hər hansı möhlət tapmağa cəhd etsəniz də...

– Dayanın, – Dronqo artıq onların niyyətini anlamışdı, – siz elə hesab edirsiniz ki, mən məhkəmə qərarının sizin xeyrinizə çıxarılmaması üçün əsas tapmağa çalışıram?

– Əlbəttə. Bəs siz başqa nə ilə məşğul ola bilərsiniz? Cənab Dronqo, biz gözəl bilirik ki, siz ən yaxşı ekspertlərdən birisiniz...

– Ekspertəm, amma qətlərin təhqiqatı üzrə ekspert! Əbləhlər, – deyə Dronqo özünü saxlaya bilmədi. – Yəni doğrudanmı, mənim məhz nə işlə məşğul olduğumu müəyyənləşdirmək sizinçün belə çətin idi?

– Bağışlayın, mən sizi başa düşmədim.

– Siz, deyəsən, mən düşündüyümdən də səfehsinizmiş. Qulaq asın, sizin bankınızın «Rostan» kompaniyasıyla maliyyə çəkişmələri məni qətiyyən maraqlandırmır. Onların mənim işimə, ümumiyyətlə, heç bir aidiyyəti yoxdur. Mən öz adət etdiyim işlə məşğul oluram, indiki halda kompaniyanın baş direktorunun müavini Nikolay Yevgeniyeviç Suteyevin qətlinin təhqiqatıyla. Əgər sizin buna nə isə bir münasibətiniz varsa, yaxşı olar ki, onu mənə elə indicə bildirəsiniz. Yoxdursa, bunu da mənə birbaşa deyin ki, daha bu versiyanı axıradək yoxlamayım.

– Mən başa düşürəm ki, siz nədən danışırırsınız, – zəng vuran tələsik dedi.

– Çox yaxşı başa düşürsünüz. Ondan başlayaq ki, mən qanmaz adamlarla danışmağı xoşlamıram. Sizsə, açıq-aşkar bu qəbildən olanların kateqoriyasına mənsubsunuz. Əvvəla, gecə saat on ikidə zəng vurursunuz ki, bunun da ədəbsizlikdən başqa adı yoxdur. İkincisi, zəng vurub məni muştuluqlayırsınız ki, bəs maşınımı pis günə salmışınız – bu da məndə sizə qarşı hörmətsizlik doğurmaya bilməz. Üçüncüsü, artıq bir neçə dəqiqədir ki, mənimlə danışırırsınız, ancaq hələ də özünüzü təqdim etməmişiniz – bu da yaxşı deyil. Çox sadalamaq olar, lap sonsuzluğa qədər. Əgər məlum olsa ki, siz təkcə qanmazlar, axmaqlar və xuliqanlar yox, hələ üstəlik qatillərsiniz, mən, sadəcə, peşman olacam. Yoxsa belə deyil?

Zəng vuran adam dəstəyi atdı. Dronqo gülümsünüb ucadan dilləndi:

– Hər halda mən haqlıyam, çünki siz həqiqətən özünüzü qanmaz kimi aparırırsınız.

DOQQUZUNCU FƏSİL

Gecə Dronqo Kruçkova zəng vurdu və ondan xahiş etdi ki, evakuatorla maşının dalınca getsin. Sonra zəng ola biləcəyini nəzərə alıb hər ehtimala qarşı şəhər telefonunun səsucaldanını söndürdü və son xəbərləri bir neçə kanalda və bir neçə dildə dinləyəndən sonra səhərə yaxın, saat dördə yatmağa getdi. Yuxudan ayılanda əqrəblər artıq saat onu göstərirdi. Adəti üzrə duş qəbul edib üzünü səliqəylə qırıxdı. Bu gün onun Marqarita Karvalislə görüşü baş tutmalıydı, ancaq qız dünən gecə dedi ki, hansısa ezamiyyətə gedəcək. İndi Kruçkovun Şukin məktəbinə gedib hər şeyi yerində yoxlamasını gözləmək lazım gələcəkdi.

Dronqo masa arxasına keçdi. Bu onun təhqiqatlarında ən yaxşı vaxt sayılırdı. Belə ki, özüylə tək qalanda o, sakitcə düşünə, bu və ya digər versiyanı irəli sürərək, yaxud rədd edərək ona məlum olan faktları arxayın şəkildə təhlil edə bilərdi.

Beləliklə, hələlik məlum olan odur ki, Nikolay Yevgeniyeviç Suteyev yarım ay əvvəl çox qərribə şəraitdə qətlə yetirilib. Ondan başlayaq ki, qətl evdə baş verib – o yerdə ki, ehtimal olunan qəretçi təsadüfi uğura bel bağlamamalıydı. Bu evdə yaşayan orta təbəqənin nümayəndələri çətin ki, öz ciblərində böyük məbləğdə pul gəzdirsinlər. Lakin soyğunçu məhz belə bir evdə bəxtini sınamaq, qazanc güdmək qərarına gəlib və bundan ötrü hardan əldə etdiyi məlum olmayan köhnə «TT» tapançasıyla silahlanıb. Qərribədir ki, heç kəs səs eşitməyib, halbuki «TT» – nin atəşi qırma tufəngi kimi qulaq batırır. Və ən maraqlısı da budur ki, kimsə nə çığırtdı-bağırtı, nə də mübahisə səsi eşidib. Bunun qabağında sual işarəsi qoyub irəli gedək.

Qatil cəmişi bir dəfə atəş açıb və dərhal da yoxa çıxıb. Niyə? Ya o törətdiyi əməldən qorxan bir naşı olub, ya da qurbanlığını bir gülləylə öldürən özünə arxayın peşəkar. Yox, peşəkar heç vaxt belə bir tapançadan atəş açmazdı. Axı o, gilizi öz gözlərilə görmüşdü. Tapança istənilən vaxt kilidə düşüb atmaya bilərdi. Deməli, peşəkar versiyası ortadan çıxır. Güllə atanın peşəkardan daha çox idiot olması bəlkə daha inandırıcı, daha ağlabatan görünür. Və əlbəttə ki, qatilin pulu götürməməsi də atəş açanın «xeyrinə» deyil. İkinci bir sual işarəsi.

Bir az da irəli gedək. Hamı o fikirdədir ki, Suteyev öz ikinci arvadını və qızını çox sevirdi. Ancaq anlaşılmaz səbəblər ucbatından arvadı onu atıb. Dronqo bundan onun necə əziyyət çəkdiyini görmüşdü. Öz iztirabları barədə Suteyev heç şübhəsiz ki, çox yaxın olduğu əmisi oğluna və bir də öz katibinə – Allaya danışmışdı. Allaya bunu niyə danışması, ümumiyyətlə, başadüşülən deyildi. Axı o bilirdi ki, katibi işdən həmişəlik gedir, başa düşürdü ki, daha bir yerdə işləməyəcəklər. Onda niyə ona danışmışdı? Axı çox ehtimal ki, daha heç zaman görməyəcəyin yad bir adamı öz sirr dünyana dəvət etmək olduqca anlamsız və məntiqsiz görünür. Bəlkə o, elə bir vəziyyətdə imiş ki, ürəyini boşaltmaq zərurətə çevrilibmiş? Bu, tamamilə mümkündür. Belədə hər şey aydındır. Allahla danışanda demişdi ki, hər şeyə bais o özüdür, arvadısa mələk kimi müqəddəsdir. Maraqlıdır, niyə o özünü günahkar sayırdı, nədəydi onun günahı?

Fərz edək ki, bu heç də təsadüfi soyğunçu olmayıb, hərçənd belə bir tapança və cinayətin törədildiyi yer bunun məhz bu cür olduğunu təsdiq edir. Elədə, bəs motivlər hansılardır? Birinci – maliyyə amili. Suteyevi KTB bankının kreditorları aradan götürüblər ki, bununla Vaxtanq Mixayloviçi qorxutsunlar və onu borcları ödəməyə məcbur etsinlər. Qərribə versiyadır. Sənə borclu olan adamı axı niyə öldürəsən? Öldürməkdənsə, borcu ondan tez qoparmaq daha ağlabatan olmazdımı? Fərz edək ki, bu qədər pulun Suteyevdə olmadığını və yaxın vaxtlarda da olmayacağını onlar bilirdilər. Onda məsələ aydındır, belədə Suteyevi qətlə yetirmək ağlabatan görünür; onu məhz aradan götürmək yaxşıdır ki, bütün borcları kompaniyanın sağ qalmış digər sahibkarına ödətdirəsən. Amma bu versiya da tam inandırıcı deyil. KTB və digər kreditorlar məhkəməyə şikayət veriblər. Və əgər məhkəmə şərikli cavabdehlik barədə qərar çıxarsa, onda məlum olacaq ki, Suteyev artıq ödəmək imkanında deyil. Hərçənd onun ailəsinin əmlakını həmişə siyahıya ala bilərlər. Versiya çox da inandırıcı deyil, hərçənd uşaqlar kifayət qədər dəliqanlıdırlar. Dünən onlar çox da

baş işlətmədən, lap bu onların xeyrinə olmasa da, maşının dörd təkərindən dördünü də deşiblər.

İkinci motiv – şəxsi qisas. Amma kimin qisası? İşdən çıxarılmış əməkdaşın? Qətiyyəən ağlabatan deyil. Hamı bilirdi ki, kompaniyanın faktiki rəhbəri Vaxtanq Mixayloviç Çaqunavadır. Hamı bilir ki, Suteyev kompaniyanın hər bir əməkdaşıyla dil tapmağa çalışırdı, adamlara xeyirxahlıq edirdi, heç kəsin işdən çıxarılmasını istəmirdi, kiminsə işdən getməsinin əleyhinəydi. Bunu hamı bilirdi. Sonra da, harda görünüb ki, direktor özü dura-dura, kimsə gəlib müavini öldürsün? Çətin ki, kompaniyanın işdən çıxarılmış hansısa əməkdaşı öz rəhbərindən bu cür dəhşətli şəkildə intiqam alsın. Hamı başa düşürdü ki, iqtisadi böhran qəfildən qapını kəsdirib və bütün kompaniyaya ağır zərbə dəyib. Üstəlik də, çoxları bilirdi ki, zərbənin ən ağırı məhz «Rostan kompaniyasının sahiblərinə dəyib, onlar əllərində olan hər şeyi itiriblər, hələ filan qədər də borc ödəməlidirlər. Belə bir vəziyyətdə, hələ üstəlik, gəlib Suteyev kimi bir adamı da qətlə yetirəsən – yox, buna heç kəsin əli qalxmazdı.

Deməli, işdən çıxarılmışların qisası versiyasını da bir kənara qoyuruq. Onda qeyrət hissi təhqir olunmuş Marqaritanın atasını götürək. Bu, həqiqətə oxşayır. Ağlasığandır. Marqaritanın atası FHN-in vilayət bölməsində çalışır, onlardasa bu cür köhnə tapançaların olması mümkündür. Marqarita Suteyevin hesabına yaşayırdı, Nikolay Yevgeniyeviç qıza mənzil tutmuşdu, onu işə götürüb, birbaşa öz qəbul otağında oturtmuşdu. Düzdür, Alla hamısını təkzib edir, amma ola bilsin, o bunu öz keçmiş şefinə sevgi və hörmət xatirinə eləyir. Bu versiyanın yaşamaq hüququ var – ta o vaxtacan ki, o özü Nijni Novqoroda gedəcək və hamısını yerindəcə yoxlayacaq.

Üçüncü versiya – miras. Burda əsas varislərdən – Suteyevin arvadından və qızından söhbət gedə bilər. Arvadı kiçik yaşlı qızını da götürərək ərinə tərk edib. Təkcə elə bu fakt ərlə arvad arasındakı fikir ayrılığının, ziddiyyətin barışmazlığından xəbər verir. Deyirlər, o çox güclü qadındır. Ərinin dəfnində bərk iztirab keçirib. Mümkündür ki, özünü günahkar hiss eləsin. İrəlində onları boşanma gözləyirdi və bu, əmlaklarını yarıya böləcəkdi. Dayan! Bəs əgər Suteyevin arvadı KTB bankının «Rostan» kompaniyası əleyhinə məhkəmə iddiası qaldırmağa hazırlaşması barədə bilirdisə? Belədə o, boşanmaya ərizə verir və məhkəmə Suteyevlər ailəsinin əmlakını bərabər payda yarıya bölür. Bu halda kredit borcları əmlakın Suteyevin öhdəsində qalan yarısından çıxarılır. Sən, axı hüquqşünassan, – Dronqo özünü qınadı. Axı gün kimi aydındır ki, bu halda pul mirasın ikinci hissəsindən də tutulacaq, belə ki, ərlə arvad şərikli cavabdehlik daşıyırlar. Qazanılmış bütün əmlak yarıya bölünür, yığılmış borclar da eynən həmin qaydada iki yerə bölünür. Bəlkə bu onların münasibətlərini korlayan həlledici damcı olmuşdu? Qadın başa düşüb ki, əlində-ovcunda olan hər şeyi itirir və ona görə də müzdlü qatil tutub. Ya da bəlkə atəşi elə özü açıb?

Yoxlamaq lazım gələcək ki, həmin axşam qadın harda olub. Hərçənd, müstəntiq yəqin ki, bunu yoxlamış olar. Ehtimal olunan varislərdən daha kim qaldı? Dmitri Romanoviçin özü? Ona miras qalmış Nijni Novqoroddakı balaca bir evdən ötrü adam öldürmək? Bu versiya ümumiyyətlə, ciddi səslənmir. Hərçənd, Dmitri Romanoviç hərdən özünü çox qəribə aparır. Nə isə. Hər şeyi diqqətlə yoxlamaq, Dmitri Romanoviçlə ilk söhbətlərini bir də təhlil etmək lazımdır. Amma hər bir halda varislər ən yaxın qohumlardan ibarətdir və belə bir qətli törətmək üçün onlarda çox ciddi motivlər olmalıdır. Görünür, varis versiyası da kənara qoyulmalıdır, baxmayaraq ki, hələ tam qapanmayıb.

Qalır bircə versiya – onun ən əvvəldə kənara qoyduğu mümkün dördüncü versiya. Bədbəxt Suteyevin rastına çıxmış təsadüfi quldur. Onsuz da Nikolay Yevgeniyeviçin həyatda və işdə xeyli problemi ortaya çıxmışdı. Kruçkovun telefon zəngini gözləmək və Larisa Kirillovnayla danışmağa getmək lazımdır. Bu söhbət olmadan o, heç nəyi başa düşməyəcəkdi. Hərçənd, ola bilərdi ki, qadın heç onunla danışmaq istəməsin, onu rədd etsin, ümumiyyətlə, söhbətdən imtina eləsin. Qətlin üstündən hələ o qədər də çox vaxt keçməyib, mümkündür ki, Larisa Kirillovna baş verənlərin ağır təsiri altındadır. Amma bu qadınla görüşüb danışmadan Nikolay Yevgeniyeviçin Profsoyuz küçəsindəki köhnə evində

həmin axşam məhz nələrin baş verdiyini bilmək axıracan mümkün olmayacaqdı.

O, zəng vurmağa hazırlaşırdı ki, bu vaxt telefonu zəng çaldı. Mobil telefonu götürüb baxdı – zəng vuran Leonid Kruçkov idi.

– Mən hər şeyi öyrəndim, – Kruçkov tələsik bildirdi, – heç bir ezamiyyət-filan yoxdur, qız öz hesabına bir həftəlik məzuniyyət götürüb. Ərizəsində yazıb ki, bu onun ailə vəziyyətilə əlaqədardır. Bu gündən etibarən məşğələlərə gəlmir. Öz professorunu belə inandırırıb ki, evlərində kimsə ağır xəstədir.

– Bu haçan olub?

– Bu gün səhər. Səhər saat onda.

– Axı o mənə hələ dünən axşamdan zəng vurub, – Dronqo təəccüblə dedi. – Dünən axşam zəng vurub dedi ki, ezamiyyətə gedir, bu gün səhərsə öz hesabına məzuniyyət götürür?

– Hə. Bu gün səhər. Yolumuz ayrı düşdü. Mən təxminən on birə on beş dəqiqə işləmiş gəldim, bu vaxt qız artıq binadan çıxmışdı. Mənə belə dedilər.

– Aydınır. Onun harda yaşadığını təcili öyrən və cəld yataqxanaya get. Qorxuram ki, qızın başında bir iş olsun. Çox təcili. Sən məni başa düşdün?

– Hə, bu dəqiqə öyrənib ora gedərəm. Məncə, uzaqda olmalı deyil, nəsə, öyrənərəm.

Kruçkov telefonu söndürdü. Dronqo barmaqlarıyla masanı tiqqılatdı. Bircə elə bu çatmırdı. Görəsən, bu cavan qızcığaz hansı rolu oynayır? Onunla görüşdən belə cidd-cəhdlə qaçmaqla, görəsən, o nəyi gizlətmək istəyir? Ehtimal olunan bütün bu suallara cavab tapmaq üçün təcili olaraq Nijni Novqoroda getmək lazımdır. Elə bu gün axşam. Qoy Edqar qatara bilet sifariş etsin. Görəsən, ora nə qədər yol var? Yəqin ki, bir sutkadan çox olmaz.

Dronqo Edqara zəng vurdu və bu gün axşama bilet sifariş etməsini ondan xahiş etdi.

– Mən sənənin yanına gəlməyə hazırlaşırdım, – Veydemanis cavabında bildirdi. – Mənim başa düşdüyüm qədər, sənənin maşının qaydasında deyil. Dünən bizim təqibçilərimiz təkərlərin dördünü də sıradan çıxarıblar. Kruçkov deyir ki, sənənin maşınıni evakuatorun köməyiylə aparıblar.

– Təqibçilərimiz çox ziyalı adamlar olublar, – Dronqo köks ötürdü. – Əvvəl təkərləri xarab eləyirlər, sonra da gecəyarısı mənə zəng vururlar, hərgah təhqiqatı dayandırmasam, bundan da betərlərini vəd edirlər. Onlar qəti əmindirlər ki, mən «Rostan»a kreditorlarla qarşıdurmada kömək edirəm. Onların beyni o qədər boşdur ki, mənim məhz nə ilə məşğul olduğumu anlamağa da ağılları çatmır.

– Bəs boş deyilsə? – Edqar razılaşmadı. – Onlar, axı o qədər də səfeh deyillər. Əgər aralarında hüquqmühafizə orqanlarının sabiq əməkdaşları varsa, onda sənənin kimi bir ekspertin adını eşitməmiş olmazlar və deməli, kiminlə qarşılaşdıqlarını da çox yaxşı bilirlər. Bəlkə Suteyevin qətli onların fəaliyyətilə necəsə əlaqədardır və sən öz şəxsi təhqiqatınla onların uğurlu məhkəmə prosesini poza bilərsən? Əgər məhkəmədə sübut edə bilsən ki, Suteyevin qətli qabaqcadan düşünüülüb və kompaniyanın əsas sahibini – cənab Çaqunavanı qorxutmaq məqsədi güdüb, onda necə? Bu mümkündür?

– Tamamilə. Ancaq bunlar hələlik bizim mühakimələrimizdir. Baxmayaraq ki, mənim zərərçəkmiş maşınım artıq fərziyyə yox, kədərli faktdır. Elə onların gecə zəngi də mənimçün daha fərziyyə deyil. Amma gəl başqa cür edək. Sən indi mənim yanıma gəlmə. Mən düşünürəm ki, onlar mənim evimi izləyirlər. Ona görə də, yaxşı olar ki, sən həmişə elədiyin kimi edəsən – gözə çarpmadan bizim arxamızca hərəkət edib hamısını izləyəsən. Mənsə taksi çağıraram və taksiylə qonaq gedərəm.

– Sən kimə qonaq gəlməyə hazırlaşmısan ki?

– Larisa Kirillovnagilə, mərhumun dul qadınıyla görüşəcəm.

– Əgər o səni qəbul etsə.

– Hə, əgər o məni qəbul etsə. Amma mən bu qadınla danışmasam, onda digər bütün söylərim, sadəcə, səmərəsiz olur.

– Ehtiyatlı ol. Onlar sənənin o qadınla görüşməyinə mane ola bilərlər. Əlbəttə, əgər onların bu qətdə hər hansı şəkildə iştirakları varsa.

– Nə məsləhət görürsən?

– Silah götürməyi. Və hər necə olsa, məni gözləməyi. Biz iki nəfər olsaq və hər ikimiz də silahlansaq, onda inanmıram ki, onlar bizim təkərlərimizi dəşməyə cürət etsinlər.

– Yaxşı, – Dronqo bir qədər fikirləşəndən sonra razılıq verdi, – bəlkə də sən haqlısan. Amma evə dərhal gəlmə. Çatanda qonşu küçədən zəng vur. Mən aşağı düşüb girəcəkdə, bizim binamızın mühafizəçisinin yanında dayanaram. Danışdıq?

– Silah götürməyi unutma. Beş milyon dollara görə bu şəhərdə adamı yüz dəfə öldürərlər də, soyarlar da.

– Özün bilirsən ki, silahdan istifadə etməyi mən necə də xoşlamıram.

– Bunu deyən o adamdır ki, on atəşdən onunu da doqquzluğa vurur?

– Yalnız tirdə, Edqar, yalnız tirdə.

O, Dmitri Romanoviçə zəng vurmaq qərarına gəldi ki, Larisa Kirillovnanın telefon nömrəsini ondan öyrənsin. Zəng vuran kimi telefonda Dmitrinin səsinə eşitdi.

– Sabahınız xeyir. İşləriniz necə gedir?

– Təhqiqatla məşğulam, – Dronqo dodaqaldı mızıldandı. – Dünən axşam sizin əminiz oğlunun kreditorları mənim maşınımın dörd təkərindən dördünü də sıradan çıxarıblar. Evakuator çağırmalı olduq. Mən bu xərcləri sizin hesabınıza yazıram.

– Əlbəttə. Amma onlar hansı kreditorlardır, mən sizi yaxşı başa düşmədim.

– KTB bankından olanlar. Sizin qətlə yetirilmiş əminiz oğlunu məhkəməyə verənlər. Qorxuram ki, məhkəmənin qərarı heç də «Rostan»ın xeyrinə olmasın. Hər şey ona doğru gedir ki, onların əmlakının siyahısını tutsunlar və borcun ödənilməsi üçün hamısını satsınlar.

– Bədbəxtliyə bax, – Dmitri Romanoviç laqeydcəsinə dilləndi.

– Şübhə etmirəm ki, siz bundan bərk narahatlıq keçirirsiniz, – Dronqo hirsləndi, – amma dərindən ah çəkib köks ötürməklə onların işinə kömək etmək mümkün deyil. Siz bilmirsiniz bu Marqarita Karvalis hara yoxa çıxa bilər? Dünən o mənə zəng vurdu, dedi ki, bəs ezamiyyətə gedir, bu gün isə məktəbdən yeddi günlüyə icazə alıb.

– Sizdən eşidirəm, – Dmitri Romanoviç cavabında dedi.

– Aydındır. Bəlkə siz mənə əminiz oğlunun dul xanımının telefon nömrəsini verəsiniz?

– Siz onun yanına getmək istəyirsiniz? – Dmitri Romanoviç aşkar narahatlıqla soruşdu.

– Əlbəttə istəyirəm. Başa düşmürəm, siz bundan niyə belə təlaş keçirirsiniz?

– Necə yəni başa düşmürsünüz? Siz heç o yazığın nə vəziyyətdə olduğunu təsəvvür edirsiniz? Bütün bu haqq-hesabdan sonra o müsibət içindədir, baş verənlərdə özünü təqsirkar bilir. Hətta müstəntiq də onu öz kabinetinə çağırmaq istəmədi, gəlib evdə onu dindirdi. Yəni doğrudanmı, siz bu söhbətin necə çətin olacağını dərk etmirsiniz?

– Dərk edirəm, – Dronqo cavab verdi, – Mən də onu heç yerə çağırmaq istəmirəm. Amma onunla danışmadan mən heç nəyə zəmanət verə bilmərəm. O, bütün baş verənlərin əsas şahididir.

– Nə şahid? – Dmitri Romanoviç hətta özünü saxlaya bilməyib qışqırdı. – Siz elə düşünürsünüz ki, o bir böyükdə dayanmışdı və baxırdı ki, ərini necə öldürürlər?

– Yox, mən belə düşünmürəm. Sadəcə, qərara almışam ki, onunla danışım. Belə baxanda, bu hətta yaxşı da çıxmır ki, mərhumun qətlini araşdırasan, amma onun dul qadınıyla danışmayasan. Bu, sadəcə, axmaqlıq olardı. O, elə təfərrüatları bilə bilər ki, həmin şeyləri başqa heç kəs bilməsin.

– Amma indi onun halı çox pisdir və sizin suallarınıza cavab verə bilməz, – deyə Dmitri Romanoviç inadından dönmədi.

– Hər necə olsa, mən sizi başa düşmürəm. Siz istəyirsiniz ki, mən bu cinayətin üstünü açım, yoxsa yaxşısı budur qatil cəzasız qalsın?

– Əlbəttə, qatilin tapılmasını istəyirəm. Mən öz ayağımla sizin yanınıza gəldim ki, qatili tapasınız. Amma siz mənim iradlarımı da nəzərə almalısınız, axı Larisa indi çox pis vəziyyətdədir.

– Bizim sizinlə bu mübahisəmiz tamamilə əbəsdir. Mən hesab edirəm ki, Larisa Kirillovnayla görüşməyə mən, sadəcə, borcluyam. Siz onun

telefon nömrəsini mənə verirsiniz?

– Hə, əlbəttə. Bəlkə mən əvvəlcə ona zəng vurum, çalışaram onu sizin gəlişinizə hazırlayım.

– Lazım deyil. O, hər şeyi yanlış anlaya bilər, tərs başa düşər, sonra da mənimlə görüşməkdən imtina edər. Mənəsə onunla danışmaq çox vacibdir.

Dmitri Romanoviç telefon nömrəsini diqtə elədi.

– Sizə başqa heç nə lazım deyil ki? – o maraqlandı. – Bəlkə siz başqa kiminləsə də danışmaq istəyirsiniz?

– Hələlik, heç kimlə danışmaq istəmirəm. Amma əgər danışmaq istəsəm, sizə mütləq zəng vuracam, – Dronqo dedi.

O, Larisanın telefon nömrəsini yığdı. Bir xeyli gözləyəndən sonra nəhayət ki, dəstəkdə hansısa qoca bir kişinin səsi eşidildi. Qoca tənəffüs halda, bir qədər öskürə-öskürə danışdı.

– Vaxtınız xeyir, Nina Markovna. Mən sizə zəng vurmuşdum, – deyə naməlum adam dərhal bildirdi.

– Bu, Nina Markovna deyil, – Dronqo qocaya cavab verdi, – bağışlayın ki, sizi narahat edirəm. Larisa Kirillovnanı telefona çağırmaq olarmı?

– Hansı Larisa Kirillovnanı? – qoca bir şey anlamayıb təəccüblə soruşdu. – Burda belə adam yaşamır.

– Bağışlayın, – Dronqo dedi, – deyərsən, mən nömrəni səhv salmışam.

O, dəstəyə baxıb nömrəni təzədən yığdı. Yox, səhv edən o deyildi, görünür, Dmitri Romanoviç nömrəni yanlış vermişdi. Dronqo Dmitri Romanoviçin mobil telefonunun nömrəsini təkrar yığanda kəsik-kəsik signallar eşitdi – onun telefonu məşğul idi. Dronqo əsəbiləşdi. Görünür, Dmitri Romanoviç onunla hansısa axmaq bir oyun oynayırdı. Fikirləşdi ki, sakitləşmək və özünü ələ almaq lazımdır. Bəlkə Dmitri Romanoviç nömrəni səhv verdiyini başa düşüb, indi özü onun nömrəsini yığdı və telefonu da bu səbəbdən məşğul idi? Dronqo telefonu masanın üstünə qoydu. Bir dəqiqə gözləyəndən sonra təzədən Dmitri Romanoviçin nömrəsini yığdı. Amma onun telefonu yenə məşğul idi. Bayaقدan bəri məşğul idi. Lənətə gələrsən, bu artıq onu əsəbiləşdirməyə başlayırdı. Dronqo nömrəni üçüncü dəfə yığdı və nəhayət ki, Dmitri Romanoviç ona cavab verdi.

– Mən bayaقدan sizin nömrənizi yığdım, – deyə o, tələsik bildirdi.

– Hesab edək ki, mən sizə inandım, – Dronqo acıqlı səslə dedi. – Amma siz birinci dəfə nömrəni mənə deyəndə niyə onu qarışdırıb səhv saldınız? Həyəcandan, yoxsa mənə düzgün nömrəni vermək istəmədiyinizdən?

– Yox, nömrə məndə, sadəcə olaraq, səhv yazılıb, – deyə Dmitri Romanoviç özünə bəraət qazandıрмаğa çalışdı, – sizə dediyim axırncı rəqəm üç yox, səkkizdir. Mən dolaşdırmışam. Axırncı rəqəmi üçün əvəzinə səkkiz yığsanız, düzələcək, yoxsa nömrə düz olmağına düzdür.

– Yaxşı, – Dronqo özünü sıxıb cavab verdi.

O, qətlə yetirilən Suteyevin dul qadınının telefon nömrəsini yığdı və abonentin müəyyən müddətə zəngləri qəbul etmədiyi xəbərini eşitdi. Bu, onu təbdən çıxartdı. İndi artıq şübhəliyə siyahısında Dmitri Romanoviçin özü də olacaqdı. Doğrudanmı, o, bayaq qəsdən səhv nömrə vermişdi ki, həmin müddətdə öz əmisi oğlunun dul qadınına zəng vurub telefonu söndürməsinə ondan xahiş etsin? Yox, bu versiya, sadəcə, inanılmaz və ağlasığmaz idi. Ola bilsin, baş vermiş faciədən sonra Larisa Kirillovna telefonu özü qəsdən söndürmüşdü. Bəs onda Dmitri Romanoviç hara zəng vurmuşdu?

Dronqo Veydemanisin nömrəsini yığdı.

– Mənim bugünkü vizitim təxirə salınır, – o, Edqara bildirdi, – mənim dalımca gəlmək daha lazım deyil. Yaxşısı budur, bir telefon nömrəsi yaz. Bu, bizim ofisimizə təşrif buyuran cənab Suteyevin – Dmitri Romanoviçin nömrəsidir. Nə qədər istəyirsən pul ver, amma onun dünən və bu gün hansı nömrələrə zəng vurduğunu öyrən. Mümkündürsə, dəqiqəbədəqiqə. Lap yaxşı olar ki, onun son aydakı danışqlarının siyahısını əldə edərsən. Bütün çıxış zənglərini. Sən məni başa düşdün?

– Çətin olacaq, – Veydemanis mızıldandı, – bir günə alınmaz.

– Qoy iki günə, ya üç günə olsun. Amma olsun, onun bütün telefon zənglərinin siyahısını mütləq əldə elə. Xüsusən də çıxış zənglərinin çıxarışını, – deyə Dronqo xahiş etdi.

ONUNCU FƏSİL

İndi köməkçilərin ona nə vaxt zəng vuracaqlarını gözləmək qalırdı. Birinci Kruçkovdan zəng gəldi.

– Qız yataqxanada yoxdur, – o bildirdi, – şeyşüylərini hələ səhərdən yığışdırıbmiş, sonra da çıxıb gedib. Rəfiqəsi deyir ki, Marqarita bir həftədən sonra qayıdacaq.

– Öyrən ki, hara gedib, – Dronqo dedi.

– Mən buna cəhd elədim. Amma hara getdiyini heç kəs bilmir. Hamı təxmini belə hesab edir ki, qız NijniNovqoroda, öz qohumlarının yanına uçub.

– Lənətə gələsən, – Dronqonun dilindən çıxdı, – axmaq vəziyyət yaranıb. Belədirsə, onda öyrən ki, onun valideynləri harda yaşayır. Yataqxanada ünvan olmalıdır. Mütləq öyrən, hansı vasitəylə olur olsun. Mən bu gecə ora gedəcəm.

– Artıq öyrənmişəm, – Kruçkov sakitcə dedi, – yaza bilərsiniz. Hərçənd, siz onsuz da yadda saxlayacaqsız. Nijni Novqorodun Sovet rayonu, Abrikosovaya küçəsi.

– Əhsən sənə, – Dronqo onu təriflədi, – sadəcə, əhsən. İndi ofisə qayıt və mənim zəngimi gözlə.

O şübhə etmirdi ki, KTB bankının təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşları onun mənzilinə hələ də göz qoymaqla davam edirlər. Bu situasiyadan öz maraqları üçün istifadə etmək lazım idi. O, «Rostan» kompaniyasının qəbul otağına zəng vurdu. Telefona Mila cavab verdi; Dronqo onu səsindən tanıdı:

– «Rostan» kompaniyası. Direktorun qəbul otağı. Mən sizi eşidirəm, – deyə Mila əzbərləmiş kimi üyüdüb tökdü.

– Salam, Mila, – Dronqo qadınla salamlaşdı. – Danışan sizin tanışınızdır, mən dünən sizdə olmuşdum.

– Vergi müfəttişliyindən, – Mila sevincək dilləndi, – əlbəttə ki, siz mənim yadımdasınız.

– Zəhmət olmasa, deyin, sizin kompaniyanın işini vəkillərdən hansı aparır? Siz mənə onların telefonlarını verə bilərsiniz?

– Bizim öz vəkilmiz var. Çox məşhur və təcrübəli vəkildir. Siz yazırsınız?

– Əlbəttə.

– Eduard Aleksandroviç Feygelman.

– Siz onun telefon nömrəsini mənə verə bilərsiniz?

– İndi taparam. Sizin xəbəriniz varmı, məhkəmənin iclası artıq sabah olacaq?

– Yox, bilmirəm. Saat neçədə?

– Sabah günorta. Mən artıq bütün sənədləri Vaxtanq Mixayloviçə vermişəm. Siz yenə bizə gələcəksiniz?

– Mütləq gələcəm. Şefiniz necədir, kefi yaxşıdır? Mənim gəlişimdən sonra o sizin məvacibinizi artırmaq barədə düşünməyib ki?

– Deyəsən, yox. O sizə bu barədə eyham vurmuşdu?

– Açıq-aşkar. Kişi əməlli-başlı əzab çəkir ki, qabaqlar siz dollarla yüksək maaş alırdınız, indisə maaşınızı rublla almağa məcbursunuz. Amma dedi ki, vəziyyəti dəyişməyə çalışacaq.

– O elə belə də dedi? – Mila aşkar sevindi. – Bu əcəb yerinə düşərdi, çox əla olardı. Biz onunla artıq neçə ildi birlikdə işləyirik.

– Tezliklə böhran başa çatacaq, təcrübəli kadrlarasa hər yerdə ehtiyac var. Siz telefon nömrəsini tapmadınız?

– Əlbəttə, tapmışam. Bu dəqiqə deyərəm. Siz yazırsınız?

Mila telefon nömrəsini dedi, o da yadında saxladı. Nəzakətlə sağollaşandan sonra vəkilin nömrəsini yığdı və telefonda boğuş səs eşitdi.

– Mən sizi eşidirəm.

– Eduard Aleksandroviç? Salam.

– Kimdir danışan?

– Mənə sizin telefonunuzun nömrəsini Mila verib, Vaxtanq Mixayloviçin katibi.

– Eşidirəm sizi.

– Mən cinayətkarlıq məsələləri üzrə beynəlxalq ekspertəm. Dronqo. Məni adətən belə alandırırırlar. İcazənizlə, mən sizinlə görüşüb danışmaq istərdim.

– Nə mövzuda?

– Məndən xahiş ediblər ki, Nikolay Suteyevin ölüm faktı üzrə təhqiqat aparım. Şəxsi təhqiqat...

– Cavan oğlan, – Feygelman aşkar əsəbiləşdi, – mən axı uşaq deyiləm. Təmsil etmək şərəfinə nail olduğum «Rostan» kompaniyasını güdaza vermək üçün siz və sizin himayədarlarınız istənilən vasitələrlə məni təxribata çəkmək istəyir. Mən başa düşürəm ki, sizin kifayət qədər güclü hüquqi arqumentləriniz var, amma sizə düzünü deyirəm, bu cür metodlara əl atmaq, sadəcə, abırsızlıqdır. Bunun başqa adı yoxdur. İosif Borisoviç sizin maraqlarınızı lazımsız təxribatlara əl atmadan təmsil etmək üçün kifayət qədər güclü vəkildir. Kobudluğa görə məni bağışlayın, amma bu cür olmaz. Suteyevin qətlinin bizim çəkişməmizə heç bir aidiyyəti yoxdur. Və sizin bu dəhşətli cinayəti bizim sırf təsərrüfat məsələmizlə birləşdirmək niyyətiniz çox qərribə görünür.

– Siz məni başa düşmədiniz, – Dronqo tələsik iradəni bildirdi, – mənim onlarla heç bir münasibətim yoxdur. Məndən bu təhqiqatı aparmağı Nikolay Yevgeniyeviç Suteyevin öz ailəsi xahiş edib. Bu səbəbdən mən sizə zəng etmişəm. İnanın ki, mənim onlarla heç bir münasibətim yoxdur.

– Axı nə qədər olar, – Feygelman yorğuncasına mızıldandı, – əvvəlcə məni satın almaq istədilər, sonra mənim qızıma çıxdılar ki, müştərilərimin maraqlarını təhvil vermək üçün məni dilə tutub yola gətirsin. Doğru deyirəm, sizin davranışınız artıq bütün ağlasığan və ağlasığmaz əndazələri aşır.

– Gəlin belə edək. Onsuz da, mən şəxsən sizin yanınıza gəlməmiş və sizinlə söhbət eləməmiş siz mənə inanmayacaqsız. Deyin, mən hara gəlim və sizin şübhələrinizi dağıtmaq üçün mən dərhal siz deyən yerdə ola bilərəm.

– Yaxşı. Amma nəzərə alın ki, bizim söhbətimiz yazılacaq, qonşu otaqda da mühafizə xidmətindən olan mütəxəssis əyləşəcək. Əgər siz məni şantaj etmək, yaxud qorxutmaq fikrinə düşsəniz, o dərhal sizi bayıra ötürəcək.

– Danışdıq, – Dronqo razılaşdı, – harda olduğunuzu mənə deyin və mən bir saatdan sonra sizin yanınızda olaram.

Feygelman ünvanı dedi və nəzakətlə xudahafizləşib dəstəyi asdı. O, köhnə məktəbin vəkillərindən idi və belə hesab edirdi ki, əsl vəkil nəzakətsiz olmağı özünə rəva bilməməlidir.

Dronqo Veydemanisə zəng vurub geyinməyə başladı.

– Mən artıq Dmitri Romanoviçin telefon nömrəsini vermişəm, – Edqar bildirdi, – onlar söz verib ki, hamısını eləyəcəklər. Hərçənd bu informasiyanı əldə etmək hər dəfə əvvəlkindən daha çətin başa gəlir. Telefon şirkətləri onlardan bu cür informasiyaları əldə etmək cəhdlərini heç xoşlamırlar. Hələ onu demirəm ki, bu, heç müştərilərin özlərinə də xoş gələn iş deyil. Sənin yenə hansısa tapşırığın var?

– Var. Maşını götür və təcili olaraq mənim dalımca gəl. Mənə dediyin «oyuncağı» özün də götürməyi yaddan çıxartma.

– Yaddan çıxartmaram, – Veydemanis güldü.

O artıq otuz dəqiqədən sonra gəlmişdi. Dronqo evdən çıxdı və Veydemanisin avtomobilinə mindi.

– Pokrovkaya sür, – o, Veydemanisdən xahiş etdi, – «Rostan» kompaniyasının vəkili Feygelmanın ofisinə.

– Getdik, – Edqar razılaşdı.

Artıq bir neçə dəqiqədən sonra o, fikirli halda arxanı göstərən güzgüyə baxıb dedi:

– Deyəsən, bizim yenə də «quyruğumuz» çıxıb.

– Qoy olsun, bu həтта yaxşıdır, – Dronqo başıyla təsdiqlədi, – onlarla əməlli-başlı haqq-hesab çəkməyincə, bizə əngəl olacaqlar. Ona görə də sən Pokrovkaya istiqamət götür. Bu gün nəhayət, bu cənablarla qurtarmaq lazım gələcək.

Tanış «Mercedes» içindəki iki təqibçiylə aşkar həyasızlıqla onları izləyir, demək olar ki, heç gizlənməyə də çalışmırdılar. Beləcə, onlar dal-qənşər birlikdə Pokrovkaya gəlib çatdılar. Maşını pullu dayanacaqda

saxladılar ki, öz təqibçilərində təkərləri deşmək üçün növbəti qıcıq doğurmasınlar, sonra da ikilikdə yolu keçib vəkil Feygelmanın ofisinə tələsdilər.

Eduard Aleksandroviçin ən yaxşı illəri artıq arxada qalmışdı. İndi onun yaşı yetmiş haqlamaqdaydı. Feygelmanın adı, əvvəllərdə olduğu kimi, daha Moskvanın ən yaxşı on vəkili sırasında hallanmırdı. İndi tanınmış oliqarxlar və iri kompaniyalar ondan daha məşhur, həm də daha «diribaş» vəkillərə üstünlük verirdilər. Feygelman buna çox sakit münasibət bəsləyirdi, başa düşürdü ki, həmişə onluqda olmaq olmaz. Müvafiq olaraq da, onun qonorarı təkcə şəhərin deyil, həm də bütün ölkənin ən yaxşı vəkillərinin koqortasına aid olan həmkarları kimi on və yüz min dollarlarla yox, min dollarlarla hesablanırdı.

Ona həvalə edilən iş vəkillərin jarqonunda kifayət qədər «iylənmiş» sayılan «lax» işlərdən idi. Aydın idi ki, həmin o ən yaxşı ilk onluqda qərar tutan opponentinin – məşhur vəkil həmkarı İosif Borisoviç Plavnikin arqumentləri Feygelmanın əlində olanlardan xeyli inandırıcı və daha tutarlıydı. Ən azından ona görə ki, hakimlər də canlı adamlardır və hər bir vəkilin qiymətini yaxşı bilirdilər. Əgər məhkəmədə hansısa kompaniyanın tərəfində «gurultulu» soyadı olan adlı-sanlı vəkil çıxış edirsə, onda sözsüz ki, hakim daha çox onun arqumentlərinə qulaq asacaq, aşağı ranqlı digər vəkilin gətirdiyi dəlil-sübutlara, göstərdiyi faktlarasa o qədər də əhəmiyyət verməyəcək.

Bu azmış kimi, hazırkı konkret halda hər şey hələ üstəlik, bir sıra xoşagəlməz şəraitlə də mürəkkəbləşmişdi. Tikintisi üçün iki bankdan kredit götürülmüş zavodun inşası yarımçıq qalmışdı və artıq bir neçə ay idi ki, orda heç bir iş görülməmişdi. Hətta normal vəsait də yox idi ki, vəziyyətin düzələcəyi vaxtlara qədər onu müvəqqəti «dondurasan». Qarşı tərəf «Rostan» kompaniyasında öz borclarının yenidən strukturlaşdırılması üçün heç bir vəsaitin olmamasına istinadən haqlı olaraq fors-major şəraitinə inad edirdi. Bankların əsas narazılığı xüsusən ondan yanaydı ki, kompaniya özünün xarici kreditorlara olan borclarını ödəmiş, daxili kreditorların borcuyla bağlı məsələlərin həllinisə ikinci növbəyə saxlamaq qərarına gəlmişdi.

Bir sözlə, Feygelman başa düşürdü ki, məhkəmədə onun mövqeyi heç də möhkəm olmayacaq. Üstəlik də, yarım ay qabaq baş direktorun müavini, kompaniyanın şəriklərindən biri olan Nikolay Yevgeniyeviç Suteyev faciəvi şəkildə qətlə yetirilmişdi. Onun qətlə «Rostan»ın fəaliyyətilə bağlı xoşagəlməz assosiasiya doğurmuşdu, sanki kompaniya günahkar idi ki, rəhbərlərindən birini öldürmüşdülər. Lakin belə hallarda qətl öz fərziyyələrini qum üzərində qurmağa başlayan bir çox jurnalistlərdə getdikcə artan xəstə bir maraq doğurur. Çoxları əmin idi ki, belə bir qətl – kompaniya daxilindəki mafioz çəkişmələrin nəticəsidir. Bu da nə Feygelmana sərif edirdi, nə də «Rostan» əməkdaşlarının ürəyindən idi.

Heç kreditorlar özləri də, xüsusən də KTB bankının nümayəndələri ideal metodlarla hərəkət etmirdilər. Feygelman mümkün razılaşmaya iddia etməsin deyə, ona iyrənc bir təklif etmişdilər – əlli min dollar rüşvət boyun olmuşdular. Vəkil bu təklifdən qəti surətdə imtina edəndə rüşvətin məbləğini ikiqat artırmışdılar. Amma Feygelman yenə imtina etmiş və pulu götürməmişdi. Götürə də bilməzdi, axı həmin məbləğin müqabilində ortaya onun peşəkarlıq şərəfi qoyulmuşdu. Onda bankın təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşları Feygelmanın musiqi məktəbində tədris hissə müdiri işləyən qızını tapmışdılar və ona təklif etmişdilər ki, qoy atasından «Rostan» kompaniyasının işlərinin uğurla başa çatması və borcların etiraf edilməsi üçün lazımsız səylər göstərməməsini xahiş etsin. Qız can-dildən atasını dilə tutmağa cəhd etsə də, bunun heç bir nəticəsi olmamışdı, atası qıza barmaq silkələyib onun işlərinə qarışmamasını tələb etmişdi.

İndi Feygelman öz ofisində əyləşmişdi və ona özünü xüsusi ekspert kimi təqdim edən iki naməlum şəxsin gəlməsi xəbəri bildiriləndə, KTB bankının iddia ərizəsinin son səhifələrini oxumaqda idi. Vəkil gələnlərin içəri buraxılmasına icazə verdi. Yaşı əlliyə yaxınlaşan iki kişi. Fikirləşdi ki, əvvəlki vaxtlar belələrini artıq yaşlı adam adlandırırdılar, indisə yaşlı adam məhz altmış yeddi yaşlı özüydü. O, eynəyini gözüne taxıb, seyrək ağ saçlarını səliqəyə saldı və qonaqları sınaıçı nəzərlərlə süzdü.

– Sizə nə lazımdır? Cənab Dronqo sizlərdən hansınızdır?

– Mənəm, – deyə Dronqo cavab verdi, – təxminən bir saat qabaq Nikolay Suteyevin qətliylə əlaqədar sizə mən zəng vurmuşdum.

– Hə, yadımdadır. Mən də sizə dedim ki, mənim bu hadisəyə heç bir münasibətim yoxdur, bu barədə heç eşitmək də istəmirəm. «Rostan» kompaniyasının maliyyə məsələləri ilə məşğul olduğumdan, mən, əlbəttə ki, Nikolay Yevgeniyeviçi tanıyırdım. Ancaq sizi əmin edirəm ki, bizim KTB bankıyla maliyyə mübahisəmizə bu faciəli hadisənin heç bir aidiyyəti yoxdur.

– Mən buna şübhə eləmirəm, – Dronqo razılıqla başını tərpətdi, – amma mən sizin yanınıza buna görə gəlməmişəm. Məni sabah baş tutacaq məhkəmənin nəticələri maraqlandırır.

– Siz bunu hardan bilirsiniz?

– Mənim «Rostan» kompaniyasında öz mənbələrim var, – Dronqo gülümsündü.

– Düzdür. Sabah məhkəmənin iclası olacaq. Mən müddətin artırılmasını xahiş edəcəm, amma qorxuram ki, bizim mövqeyimiz kifayət qədər güclü olmasın. Bizim əleyhimizə şəxsən İosif Borisoviç Plavnik özü çıxış edəcək. O isə bu cür işləri aparmağı bilən və bacaran adamdır. Hələ onu demirəm ki, bizim onsuz da zəif olan mövqeyimiz mərhum Suteyevin qətlindən sonra istənilən məqamda uçulmağa hazır olan torpaq bəndi xatırladır.

– Biz də elə məhz buna görə sizin yanınıza gəlmişik, – deyə Dronqo bildirdi. – Məni bir məsələ maraqlandırır: «Rostan» kompaniyasının təsisçilərinə şərikli cavabdehlik necə şamil ediləcək? Axı Suteyev özü sağ deyil. Əlbəttə, mən yalnız fərziyyə əsasında bilmək istəyirəm, necə deyərlər, hər ehtimala qarşı. Çünki tamamilə mümkündür ki, məhkəmə sizin dəlillərinizlə razılaşsın və bu iddianın baxılması müddətini uzatsın. Ya da ona baxmaqdan imtina etsin.

– İddiyanın həvaləçisi kimi çıxış edən Plavnikə rədd cavabı vermək demək olar ki, mümkün deyil, – Feygelman məyus halda dedi.

– Onda xahiş edirəm, mənə deyəsiniz, bu şərikli cavabdehlik ortaqlar arasında necə bölünəcək?

– Necə bölünməliydisə, o cür də bölünəcək. Çaqunavanın və qətlə yetirilmiş Suteyevin ailəsinin sahib olduqları səhmlərə əsasən.

– Bu halda şərikli borc təxminən yarıbayarı, əlliəlliye bölünəcək, – deyə Dronqo nəticə çıxartdı.

– Doğrudur. Qanunda nəzərdə tutulduğu kimi. Amma mən sabah çalışacam ki, müddəti uzadım, iclası başqa vaxta keçirim və hakimləri borcun yenidən strukturlaşdırılmasının vacibliyinə inandırım.

– Bir anlığa fərz edək ki, maestro Plavnikin dəlilləri sizinkilərdən daha inandırıcı göründü, bəs o halda nə olacaq? – Dronqo inadında davam elədi.

– Bizim bu işi uğurla başa çatdırmaq şanslarımız var, – Feygelman qəfildən gülümsündü.

– Hansı şanslar?

– Mən hələlik bunu sizə deyə bilmərəm. Vəkil sirridir. Sabah məhkəmədə mən öz arqumentlərimizi təqdim edəcəm. Sizi əmin edirəm ki, onlar məhkəmədə müəyyən ab-hava yaratmalıdır. Bu barədə hələ ki, heç kəs bilmir. Məndən və cənab Çaqunavadan başqa heç kəs. Və ümidvaram ki, sabahkı məhkəmə iclasına qədər heç kəs də heç nə bilməyəcək.

– Lap yaxşı, amma hər necə olsa, birdən əgər sizin arqumentləriniz lazımi təsir göstərməsə, ya da az inandırıcı olsa, onda necə? – Dronqo hələ də sakitləşmək bilmirdi.

– Onda borcu ödəmək lazım gələcək, – deyə Eduard Aleksandroviç acıqlı tərzdə dilləndi, – bütün bu milyonları tapmaq və qaytarmaq lazım gələcək.

– Suteyevin ailəsində bu qədər pul yoxdur.

– Onda əmlakını siyahıya alıb müsadirə edəcəklər. Qanun belədir.

– Hətta belədə də onlarda bu qədər pul düzəlməyəcək.

– Mən bilmirəm. Mənə hələ baş verməmiş bir şey barədə danışmaq çətindir. Cavan oğlan, mən vəkiləm, ulduzlara baxıb fal açan münəccim deyiləm.

– Sizin yaxşı bir vəkil olduğunuza mənim zərrəcə şübhəm yoxdur, – Dronqo başını tərpətdi, – məni bura gətirən mərhumun ailəsinə görə

varmı, yoxsa biz öz mobil telefonlarımızdan istifadə edək?

– Var, – deyə vəkil cavab verdi, – amma mən bizim bu təsərrüfat xarakterli mübahisəmizə sizin calamağa çalışdığınız metodların qəti əleyhdarıyam.

– Artıq bu mübahisə təsərrüfat mübahisəliyindən çıxıb, – Dronqo vəkilin kabinetindən çıxarkən dedi.

ON BİRİNCİ FƏSİL

Onlar qəbul otağına çıxdılar və Dronqonun arxasınca gedən Edqar onun qolundan yapışdı.

– Bir dayan görüm, – Veydemanis dedi, – mən düşünürəm ki, bu düzgün deyil. Güzgüdə özünə bax. Əgər lap üzündə bir iz qalsa da, sənə inanmaya bilərlər.

– Nə mənada?

– Sənin boyuna, çəkinə, enli kürəyinə baxanda kim inanar ki, sən özünü müdafiə etməyi bacarmayıb zədələnmişən və bərk zərər çəkmisən? Sənin boyun neçədir? Bir metr səksən yeddi santimetr! Çəkin də doxsandan yuxarıdır. Belə bir nəhəngin döyüldüyünə kimi inandırmaq olar? Başa düş ki, buna inanmaq çətindir, hətta hakim sənin sifətində qaraltılar görsə də, heç kim buna inanmayacaq.

– Sən istəyirsən ki, sübut üçün onlar mənim əlimi ya ayağımı sındırsınlar? – Dronqo dəqiqləşdirdi. – Deyirsən, onda mənə inanarlar?

– Ümumiyyətlə, belə radikal varianta getmək lazım deyil. Sadəcə, sən öz nəzərəçarpan boy-buxununla «döyülmək üçün oğlan» qismində münasib görünürsən.

– Özünü təklif edirsən? Axı heç sən də balacaboy deyilsən.

– Mənim boyum bir səksən birdir. Çəkim də sənin çəkindən on beş kiloqram azdır. Bu öz yerində. Amma səninlə razıyam. Heç mən də bu rol üçün ideal namizəd deyiləm. Mənim münasib adamım var.

– Sən kimi nəzərdə tutursan?

– Leonid Kruçkovu. Nərmənazik, ortaboy, çəlimsiz. Üstəlik də, nəzərə al ki, Lyonya rusdur, bizim təqibçilərdən birininə asiyalı olmasına mənim şübhəm yoxdur.

– Sənə heç ayıb deyil?

– Stereotip təfəkkür barədə fikirləş. Əgər hansısa gəlmə qafqazlını, yaxud latışı döysələr, əlbəttə, bu pisdir, amma lap sən deyən qədər də toxunan şey deyil. Amma təsəvvür elə ki, «Mercedes»də gəzən bir asiyalı Leonid Kruçkovu döyürsə – bu artıq siyasətdir, – deyə Veydemanis güldü.

– Yazıq Lyonya. Hətta ona belə bir təklifi necə edəcəyimi ağıma da sığışdıra bilmirəm. Bax elə buna görə mən sənin keçmiş idarənə həmişə şübhəylə yanaşıram, Edqar. Siz hamınız potensial təxribatçılarsınız. Mən bu cür iyrənc kombinasiyanı fikirləşib qurmağı bacarmazdım, buna ağılım çatmazdı.

– Sən axı özünü güdaza vermək istəyirdin. Amma nəzərə al ki, sən əcnəbisən, bu isə artıq ayrı bir söhbətdir. Kruçkovun döyülməsi daha yaxşı olar, özü də həm asan, həm də inandırıcı görünər.

– Zəng vur Leonidə, – Dronqo razılaşdı.

Yarım saatdan sonra Kruçkov Pokrovkaya gəldi. Xəcalət təri basmış Dronqo öz məkrli niyyətlərini ona izah etdi və Kruçkov təklifə dərhal razılaşdı. Hətta sevindi də. O, Edqarın maşınının açarlarını alıb küçəyə çıxdı. Tanış «Mercedes» dayanacağıın böyründə eləcə keşik çəkirdi. Maşının içində iki müşahidəçi oturmuşdu və darıxdıqları aşkar hiss olunurdu. Onlardan biri qıyıq gözlü tipik asiyalıydı, o birininə slavyanlara xas görünüşü vardı.

Leonid dayanacağına gəlib Veydemanisin maşınına yaxınlaşdı, qapını açıb sükanın arxasına keçdi və maşını astaca sürüb dayanacaqdan çıxartdı. «Mercedes»də əyləşən müşahidəçilər bir-birilə danışa-danışa nədənsə ehtiyatlanırdılar. Gördüklərindən hiddətə gəlmişdilər; belə çıxırdı ki, dünən sürücünü maşında qoyub restorana girən və o biri qapıdan çıxıb gedən Dronqo həmin tryuku təzədən təkrar etmişdi. Kruçkov dayanacağıın haqqını ödəyib maşını küçəyə çıxarmaq istəyəndə «Mercedes» qabağa şığıyıb onun yolunu kəsdi. Açıq rəngli saçları olan müşahidəçi maşından çıxdı və sükan arxasında oturmuş Kruçkova yaxınlaşdı. Onlardan onca metr aralıda durmuş Dronqoyla Veydemanis hazır dayanıb heç nəyi gözdən qaçırmırdılar.

– Özünüzü hamıdan ağıllı hesab edirsiniz? – deyə həmin adam Kruçkova tərəf əyilib hiddətlə soruşdu. – Gicbəsərin biri, de görüm, hanı sənin sahibin? Hara yoxa çıxdı?

– Açı başımdan, – deyə Leonid dişlərini qıcadı, – bu da mənimçün lotuluq eləyir. Sən get hələ düzgün göz qoymağı öyrən, sonra gələrsən.

– Sən kimə deyirsən bunu? – o əməlli-başlı özündən çıxdı.

– Sənə deyirəm, – Kruçkov cavab verdi, – gicbəsər də özünsən. Elə sən o dostun da gicbəsərdir. İkiniz də axmağın yekəsisiniz. İki gündür adamı itirirsiniz, heç nə də əlinizdən gəlmir. Amma sizi yaxşı doladıq, adamın xətrinə də dəyir ki, gör biz nə cür axmaqlarla iş görürük.

– Ay səni, yaramaz, – deyə müşahidəçi əlini içəri soxub Kruçkovun yaxasından yapışdı. Bir neçə zərbə ilişdirdi.

Kruçkov avtomobildən çıxdı. Onun boyu rəqibinin çiyindən idi və həтта gülməli görünürdü. Amma Kruçkov kifayət qədər cəsur idi. Həm də, adam biləndə ki, onca addımlıqda iki dostu dayanıb, onda cəsur olmaq, ümumiyyətlə, çətin iş deyil. Kruçkov əyilib onun qarnına kəllə ilişdirdi; rəqibi qəfil ağrıdan həтта əyildi də.

– Bizim maşınımıza toxunmaq lazım deyildi, – Kruçkov sanki ona nəsihət verirdi, – sən ucbatından mən dünən gecə saat ikiyəcən yatmamışam.

Maşındakı asiyalı öz yoldaşının ağrıdan necə büküldüyünü görəndə cəld avtomobildən çıxıb Kruçkovun üstünə cumdu. O həтта öz yoldaşından da qamətli və daha cantaraq idi. Asiyalının birinci zərbəsindən Leonid yayına bildi, ikinci və üçüncü zərbələrsə hədəfə dəydi. Kruçkovun dodağı partladı, gözünün altında göyərti peyda oldu. Üçüncü zərbədən sonra o artıq asfaltın üstünə sərilmişdi.

Dronqonun qaşları düyünləndi və o qəti addımlarla dalaşanlara tərəf getdi.

– Bir az da gözləyək, – Edqar dedi.

– Kifayətdir, – deyə Dronqo tələsik küçəni keçib asiyalıya tərəf yönəldi.

– Sən də özünü yetirdin, – asiyalı xırıltılı səslə dedi, – indi payını alarsan.

O, qolunu havada yellədi, amma zərbə vurmağa imkan tapmadı. Zahirən onlar həтта oxşar idilər, hərçənd hücum çəkən boyda bir az balacaydı və daha enlikürəkdi. Amma məhz nəyin baş verdiyini kənardan heç kim başa düşə bilməzdi. Dronqo nə qolunu havada hərletdi, nə qışqırdı, nə də döyüş vəziyyəti aldı. O, sadəcə, sağ əlinin sərt və çevik hərəkətilə günəş kələfinə ölümcül zərbə endirdi. Hücum edən sinəsini tutub yerində silkələndi. Leonidin kəlləylə vurduğu zərbənin ağrısından sonra artıq özünə gəlmiş onun yoldaşı ayağa qalxıb hökmlə Dronqonun üstünə yeridi. Veydemanis qarışmaq istəsə də, Dronqo onu saxladı.

– Ehtiyac yoxdur, – o, Edqara astadan dedi, – bu qətiyyətlə çətin deyil.

Sonra özü ikinci müşahidəçiyə tərəf addımladı və onun dalbadal iki zərbəsini asanlıqla dəf edib sifətinə şillə ilişdirdi.

– Bu mənim maşınımaya görədir, – deyib ikinci şilləni ilişdirdi, – bu da bizim dostumuza görə. Adamı balaca görüb üstünə hücum çəkməzlər, üstəlik də iki nəfərin bir adamın üstünə düşməsi kişilikdən deyil.

Hücum edən silkələndi, Dronqo cəld onun qolundan yapışdı.

– Yıxılmaq da lazım deyil, yoxsa başını paralayarsan.

– Ay sən... – müşahidəçi onu vurmaq üçün bir də cəhd elədi, amma Dronqo onun sağ qolunu burub kürəyini özünə tərəf çevirdi.

– Xuliqanlıq etməksə qətiyyətlə lazım deyil, – Dronqo nəsihətamiz tərzdə ona xatırlatdı. – Bir bax gör, bizim dostumuzu siz nə kökə salmışınız. Milis çağırmaq lazımdır.

Dayanacaqda keşik çəkən mühafizəçi artıq onların yanına tələsirdi; o iki naməlum adamın «Mersedes»lə Kruçkovun əyləşdiyi maşının qarşısını necə kəsdiyini və ona necə hücum çəkdiyini görmüşdü. Ətrafda adamlar yığışmağa başladı. Dronqo hücum çəkənin qolunu buraxıb bir addım geri çəkildi. Milis patrul maşını özünü yetirəndə Veydemanis qabağa çıxıb burda məhz nəyin baş verdiyini danışmağa başladı. Dronqo gözəçarpmadan geri çəkildi. Köşkdən çıxan satıcı qadınsa öz «Mersedes»lərində oturmuş iki qaba tipin yazıq Kruçkova necə vəhşicəsinə hücum çəkdiqlərini qızgın və inandırıcı şəkildə birnəfəsə üdləyib tökməyə başladı, dayanacağın mühafizəçisi də satıcı qadının dediklərini təsdiq etdi. Veydemanis artıq üçüncü şahid idi. Milis əməkdaşları protokol tərtib etməkdən ötrü onlara milis bölməsinə getməyi təklif etdi. Qanı it qanına dönmüş hər iki müşahidəçi məyus halda öz

maşınlarının böyründə durmuşdular və hətta mübahisə etməyə də cəhd göstərmirdilər. Tezliklə onlar hamısı çıxıb getdilər. Partlamış dodağıyla gülümsəyən Kruçkov Veydemanisin maşınına əyləşdi.

Dronqo Feygelmanın ofisinə qayıtdı, vəkilin yanına keçmək üçün yenidən icazə istədi. Telefonda kiminləsə danışan Eduard Aleksandroviç ona əliylə işarə etdi ki, əyləşsin. Sonra telefon söhbətini bitirib Dronqoya baxdı.

– Yenə nə baş verib? – deyə o narazılıqla soruşdu. – Mənə dedilər ki, siz düz bizim ofisin pəncərəsinin qarşısında dava-dalaş salmısınız. Doğrudanmı, şilləyumruqsuz, bu cür eybəcər şeylərsiz keçinmək olmazdı?

– Olmazdı. Bunlar KTB bankının təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşlarıydılar, – deyə Dronqo ona izah etdi. – Onlar dünəndən mənim və dostlarıma maşınımı təqib edirlər. Dünən mənim maşınımın təkərini deşiblər, dörd təkərin dördünü də. Əgər biz bunu bilməyib yolumuza davam etsəydik, tamamilə mümkün idi ki, qəzaya düşək. Hələ onu demirəm ki, mənim sürücüm və köməkçim dünən gecə saat ikiyəcən yuxu yatmayıblar, maşını evakuasiyayla aparmağa məcbur olublar. Bu günə, onlar heç nədən mənim köməkçimə hücum çəkdiilər, onu möhkəmcə döyüb əzişdirdilər. Onlar ona orta ağırlıqda bədən xəsarətləri yetiriblər.

– Siz onları təxribata çəkmisiniz, – Feygelman əllərini yellədi.

– Qismən. Adamlar özlərini arxayın hiss edəndə, səhvə yol verməyə başlayırlar. Bu iki nəfər elə hesab edirdilər ki, məni gözədən qaçırdıqları üçün sürücümün maşınının qabağını kəsməyi özlərinə rəva görə bilərlər, maşından düşürüb acıqlarını onun üstünə tökə bilərlər. Belə baxanda, küçə xuliqanlarının dərslərini vermək bəyəm hər bir abırlı adamın borcu deyilmi?

– Və deməli, sizin dostunuzun üzündə bu qoçaqların yumruqlarının izi qalıb, – Feygelman anladı.

– Təəssüf ki, belədir. Onlar onun sifətini göyərdiblər, dodağını partladılar, onun üzündə qançır yerləri var. Mən düşünürəm ki, sabah cənab Kruçkovun – mənim köməkçimin nə kökdə olmasına baxmaq hakim üçün maraqlı olacaq. Hələ onu demirəm ki, bizim əlimizdə bankın təhlükəsizlik xidməti əməkdaşlarının Edqar Veydemanisin – mənim ortağımın maşınına hücumu haqqında milis protokolu olacaq. Mən güman edirəm ki, məhkəmə qərarı elan edilməzdən qabaq hakimi bu faktlarla tanış etmək sizə, sadəcə, zəruridir.

– Pis deyil, – Eduard Aleksandroviç qımışdı, – heç də pis deyil. Hücum faktı sizin dostunuzun partlamış dodağından daha çox milisin protokoluyla sübuta yetiriləcək. Yaxşı, bəs siz əminsinizmi ki, hücum edənlər həqiqətən KTB-nin təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşlarıdır?

– Yüz faiz əminəm.

– Yaxşı. Ümid edirəm ki, protokol sabah məhkəmə başlayana qədər məndə olacaq.

– Narahat olmayın, mənim adamlarım bu protokol olmadan milisin otağından çıxmazlar.

– Yaxşı, – deyə Feygelman stuldan qalxaraq başını tərpətdi, – deyəsən, biz heç də pis işləmədik. Amma nəzərə alın ki, təhlükəsizlik xidməti əməkdaşlarının hücum faktının özü hələ təyinedici sayılmır, baxmayaraq ki, onların sizin missiyanıza təzyiqindən söz açır. Xudahafiz, cənab Dronqo. Sabah səhər mən sizi gözləyəcəm.

Onlar bir-birinin əlini sıxdılar.

«Nijni Novqoroda səfərimi birisi günə keçirmək lazım gələcək, – Dronqo düşündü, – çünki sabah məhkəmə olmalıdır».

O, dərhal taksi saxlatdırıb evə getdi ki, bu iki qoçaqla xoşagəlməz toqquşmadan sonra düş qəbul etsin. Artıq avtomobilin salonunda oturarkən, o fikirləşdi ki, dava-dalaş vaxtı cavanlığın hansısa unudulmuş həvəsini hiss etdi, sanki iyirmi, yaxud otuz il əvvələ qayıtdı. Onun yaşında bu cür səfehçəsinə ortaya atılmaq lazım deyil, amma o öz gücünü yenidən sınaqdan çıxarmaq istəmişdi. Bu, cavanlığın unudulmuş bir hissiydi. Hə, onda təkbətək davaya çıxanda adam bilirdi ki, yalnız və yalnız öz yumruqlarına güvənə bilər.

«Kişilərin içində keçmişin bu atavizmi hələ də qalmaqdadır, – Dronqo düşündü, – biz savaşımaq imkanı ələ düşən kimi dərhal vəhşiləşirik;

içimizdə mürgüləyən təcavüzkarlığı oyatmaq, öz yerimizi tutmaqdan ötrü bir-birimizi didib parçaladığımız, milyon illərlə yaşadığımız mağaranı yada salıb xatırlamaq bizi dərhal vəhşiləşdirir. Yalnız güclülər sağ qaldılar, öz yeri, öz arvadları, öz bir parça ət payı, öz həyatı uğrunda başqalarından daha yaxşı vuruşmağı bacaranlar sağ qaldılar. Bir neçə min illik sivilizasiya bizi dəyişdirə bilmədi».

O yenə Larisa Kirillovnanın nömrəsini yığdı, amma yenə də cavab bu oldu ki, abonentə müvəqqəti olaraq zəng çatmır. Dronqo öz evinə qalxdı, soyundu, vanna otağına keçdi. Çiynində kiçik bir qançır yeri vardı. Birinci hücum edən, hər necə olsa, öz yumruğunu ona toxundura bilmişdi. Özünə, öz gücünə tam arxayın olmaq heç vaxt lazım deyil, yaşı otuzdan çox olmayan iki cavanla da dalaşmaq olmaz. O güldü. Qırx yaşı çoxdan aşırmış adamın bu cür davaya girişməsi səfehlikdir. O, sadəcə, öz üstünlüyünü bir daha nümayiş etdirmək istəmişdi. Bu çox da ağıllı hərəkətə oxşamır və Kruçkova hücum çəkmiş müşahidəçilərə münasibətdə qətiyyən ədəbli iş deyil.

Bir neçə dəqiqədən sonra o, vanna otağından çıxdı ki, KTB bankı haqqında bütün məlumatlara baxmaq üçün kompyuterini işə salsın. Edqar Veydemanisin milisdən gəlməsini gözləmək lazım idi. Amma yeni şərait barədə sakitcə düşünməyə ona, sadəcə olaraq, icazə vermədilər. Çünki şəhər telefonunun zəngi yenidən səsləndi və kiminsə kifayət qədər mədəni səsi nəzakətlə soruşdu:

– Siz zəhmət çəkib dəstəyi qaldırısaydınız, mən sizinlə danışmaq istərdim. Sizinlə danışan Hofmandır, mən KTB bankının vitse-prezidentiyəm.

Dronqo dəstəyi qaldırarkən qımışdı.

– Eşidirəm sizi, cənab Hofman. Ümid edirəm ki, sizin tam adınız Ernest Teodor Amadey deyil. Bu bir dahi alman yazıçısının adıdır, yazıçı bu adı çox sevdiyi Motsartın şərəfinə götürmüşdü. Əgər Hofman həqiqətən bankın vitse-prezidentdirsə, zənnimcə, o bu detalları bilməyə borcludur.

– Yox, təəssüf ki, mən yazıçı deyiləm, vur-tut bankirəm, – deyə Hofman cavab verdi, – hərçənd alman köklərim də var və əgər bilmək istəyirsinizsə, mənim adım Yozef Herhardoviçdir.

– Çox gözəl. Mənisə adətən Dronqo kimi çağırırlar.

– Mən bunu bilirəm, cənab Dronqo. Hərçənd, düzünü deyim ki, sizin bu anlaşılmaz ləqəbə həvəsinizin səbəbini yaxşı başa düşmürəm. Axı, sizin əsl adınız və soyadınız var. Doğrudanmı, bu ləqəblə çağırılmaq sizin xoşunuza gəlir? Açıq-saçıqlığa görə üzr istəyirəm.

Zəng vuran vitse-prezident ifrat dərəcədə nəzakətli adam idi.

– Mənim xoşuma gəlir, – Dronqo da nəzakətlə bildirdi. – Belə alınıb ki, məni bu adla artıq neçə ildi çağırırlar. Yəqin ki, mən buna öyrəşmişəm.

– Əgər sizin belə xoşunuza gəlersə, onda icazənizlə, mən də sizə məhz bu adla müraciət edəcəm, cənab Dronqo.

– Lütfən buyurun.

– Dünən bizdə xoşagəlməz hadisə baş verib, – Hofman təəssüflə xatırlatdı, – əfsuslar olsun ki, bizim təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşları özlərini adekvat qaydada aparmayıblar. Onlar bizim maliyyə məsələləri ilə məşğul olan bir əməkdaşımıza göz qoymalıydılar, onun əvəzində səhvən sizə çıxıblar. Təbii ki, siz çox incə şəkildə bizim əməkdaşların gözündən yayınanda, restoranın arxa qapısından çıxaraq onları pis vəziyyətdə qoyanda uşaqlar bir qədər başlarını itiriblər və özlərini düzgün aparmayıblar. Biz narahatlığa görə sizdən rəsmən üzr istəyirik və maşınınızın təmir haqqını da ödəməyə hazırıq.

– Heç bir təmirə ehtiyac qalmadı, – Dronqo gülümsünərək bildirdi, – biz, sadəcə, təkərləri dəyişdik. Yəqin ki, təkərlərdə mıxın sayı-hesabı yox idi, qaranlıqda biz onları, sadəcə, görməmişik.

– Bu sizin tərəfinizdən böyük alicənablıqdır, – Hofman heyranlığını bildirdi, – indisə mən sizinlə bugünkü dəhşətli hadisə barədə danışmaq istərdim. İnanın ki, baş verənlər barədə mənə danışanda, mən bundan çox mü təəsir oldum. Bu qətiyyən yolverilməzdir ki, bizim iki əməkdaşımız təsadüfən sizin köməkçinizin maşınıyla toqquşur, maşının sürkanı arxasında da, yeri gəlmişkən, həmin maşını sürməyə etibarnaməsi olmayan bir adam oturubmuş və onların arasında xoşagəlməz hadisə baş verib.

Əladır, Dronqo buna heyran qaldı – deməli, onlar artıq aydınlaşdırmağa imkan tapıblar ki, Veydemanisin avtomobilini idarə etmək üçün Kruçkovun etibarnaməsi yoxdur. Və hamısını da o şəkildə təqdim edirlər ki, guya özgənin maşınını lazımi icazəsi olmadan idarə edən Leonid Kruçkov, sadəcə, hücum edənlərin «Mercedes» maşınıyla toqquşub, vəssalam. Bu toqquşmanın nəticəsində onların arasında, adətən belə hallarda tez-tez rast gəlinən, balaca bir söz-söhbət olub. Gör, onlar bu vəziyyətə necə də çevik və incə reaksiya veriblər. Kruçkovun etibarnaməsi yox idi və əlbəttə ki, bu, Dronqonun və Veydemanisin səhvidir. İndi məlum opponentlər bu səhvi axıracan fırladacaqlar. Onların əlindəki bu “kozır”ı vurmaq lazım idi.

– Onun həqiqətən də özgənin maşınını idarə etmək üçün etibarnaməsi yox idi, – Dronqo razılaşdı, – buna görə də o, yalnız ofisə yaxınlaşmaq istəyirdi, çünki biz onu vəkil Feygelmanın ofisinin qarşısında gözləyirdik. Düşünürəm ki, Eduard Aleksandroviç və onun bütün əməkdaşları bu faktı təsdiqləyirlər. Eyni zamanda, həm də o faktı təsdiqləyə bilərlər ki, sizin bankın «Mercedes»də oturmuş iki əməkdaşı mənim köməkçimə nə cür həmlə edib. Mən özüm bir neçə addımlıqdaydım və hər şeyi öz gözümlə gördüm.

– Nə yaxşı ki, siz mənə hər şeyi izah etdiniz, – Hofman sevinən kimi oldu, – indi mən başa düşürəm ki, biz nə qədər haqsız olmuşuq. Biz cənab Kruçkovun müalicə haqqını ödəməyə və ondan rəsmi üzr istəməyə hazırıq.

– Siz heç bilirsiniz onu necə vəhşicəsinə döyüblər? Qorxuram ki, onun müalicəsi uzun çəksin. Sizin əməkdaşlarınız bizim adamı şikəst ediblər.

– Şışirtmək lazım deyil. Onun, sadəcə, dodağı partlayıb. Mənə deyiblər ki, o, başıyla zərbə endirib və tamamilə mümkündür ki, bu vaxt öz dodağını zədələsin.

– Cənab Hofman, – Dronqo nəzakətlə dilləndi, – siz orda olmamısınız, mənsə hadisənin baş verdiyi yerin düz böyründə dayanmışdım. Cənab Kruçkov ona hücum edənlərdən təxminən bir baş balacadır. Onun nərmənazik, çəlimsiz, cılız görkəmi var, ömründə heç kəslə dalaşmayıb. Sizin qartımış əməkdaşlarınıza və mənim köməkçimə baxmaq kifayətdir ki, istənilən hakim nəyin nə olduğunu dərhal anlasın.

– Siz işi məhkəməyə vermək istəyirsiniz?

– Biz hələ fikirləşirik. Amma sabah məhkəmədə biz sizin qarşı tərəfə əsassız təzyiqinizin sübutlarını təqdim edəcəyik.

– Elə mən də ona görə zəng etmişəm. Bəlkə biz dil tapa bilərik və bu işin lazımsız davamına da ehtiyac qalmaz?

– Hansı şəkildə? Siz öz iddianızı geri götürəcəksiniz? – Dronqo maraqlandı.

– Qətiyyə, heç bir halda. Ümid edirəm ki, sizin köməkçinizin partlamış dodağı beş milyon yarım dollar eləməz. Bu belə bir xəsarət üçün çox böyük qiymətdir.

– Baxır necə. Şəxsən mən, misal üçün, öz zədələnmiş sifətimi məhz belə bir məbləğə qiymətləndirərdim. Bəs siz necə, cənab Qoffman, öz sifətinizi neçəyə qiymətləndirərdiniz?

– Mən hələ dahilik xəstəliyinə tutulmamışam, – deyə bankir cavabdan ustalıqla yayındı, – amma güman edirəm ki, balaca bir cərimə bizim aramızdakı bütün fikir ayrılıqlarını yoluna qoyardı. Və nəzərə alın ki, biz sabah onsuz da, «Rostan» kompaniyasının vergi ödəmək qabiliyyətində olmadığını sübut etməyə çalışacağıq və öz kreditimizin əvəzini ödətdirməyə nail olacağıq.

– Söhbət borcun yenidən strukturlaşdırılmasından gedə bilərdi.

– Heç bir halda. Onlar artıq faktiki olaraq iflasa uğrayıblar, müflisdirlər, bu məbləğdə pulu havaya sovurmağasa, bizim, sadəcə, ixtiyarımız yoxdur.

– Siz onları divara qısnamısınız. Onlar zavodun tikintisini başa çatdırı bilərdilər...

– Siz yaxşı bilirsiniz ki, onlar buna qabil deyillər, belə şeylərə iqtidarları çatmaz. Onların kompaniyasının kapitallaşdırılması hələ iki il qabaq iyirmi milyon dollardan artıq təşkil eləmişdi. İndisə bu kompaniya, ümumiyyətlə, heç nəyə yaramır. Və bizim bu boyda məbləği itirmək, çölə atmaq, anlaşılmaz xeyriyyəçiliklə məşğul olmaq niyyətimiz yoxdur.

– Elədə sabab biz göstərərək ki, siz öz metodlarınızdan məhz nə cür istifadə etmisiniz. Mən buna təəssüf edirəm, cənab Hofman, ancaq bizim başqa çıxış yolumuz yoxdur.

– Siz onsuz da, uduzacaqsınız, – Hofman əminliklə dedi. – Və lap əgər sabah səhərəcən bizim əməkdaşlarımızı Kremlin yandırılmasında, yaxud Böyük Teatrın binasının partladılmasında günahkar bilsələr də, bu sizə kömək etməyəcək. Sabahkı məhkəmə prosesində «Rostan» kompaniyasının heç bir şansı yoxdur. Onlar faktiki olaraq müflisdirlər və yalnız mövcud reallığı etiraf etmək istəməyən Vaxtanq Mixayloviçin səfeh inadkarlığı, höcətliyi bu prosesin normal başa çatmasına imkan vermir.

– Zəngə görə sağ olun, – Dronqo xudahafizləşərkən dedi, – ümid edirəm ki, mən öz evimdə rahat dincələ bilərəm və məni daha heç kəs narahat etməyəcək.

– Əlbəttə. Biz lazımi nəticələr çıxartmışıq. Siz təhlükəli adamsınız, cənab Dronqo və bundan sonra bizim əməkdaşlarımız sizə rast gələndə yüz addım aralıdan keçəcəklər. Sağlıqla qalın.

– Xudahafiz.

Dronqo dəstəyi yerinə qoyub dərindən köks ötürdü. Görünür, bankın mövqeyi dəmir-beton kimi möhkəmdir və onlar sabah məhkəmədə öz iddialarının təsdiqini almağa ümid edirlər.

ON İKİNCİ FƏSİL

Axşama yaxın Veydemanis gəldi. O, Dronqoya milis bölməsində nələrin baş verdiyindən, KTB bankının təhlükəsizlik xidmətinin iki əməkdaşının xuliqanlıq hərəkətlərinə dair protokol tərtib etməyə necə çalışdıqları barədə yerli-yataqlı danışdı. Edqar dedi ki, gözlənilmədən vəkil Plavnik böyük bir dəstək qrupuyla bölmədə peyda oldu və bununla da dərhal hər şey dəyişdi. Vəkil əlüstü aydınlaşdırdı ki, bəs Kruçkovun Veydemanisin maşınını idarə etmək üçün etibarnaməsi yoxdur və deməli, sükan arxasında qanunsuz oturub. Edqarın ağlına gəlib desin ki, özü maşının sahibi kimi hadisə yerinin bir neçə addımlığında olub, ancaq İosif Borisoviçin tələbilə protokola artıq Kruçkovun yol təhlükəsizliyi qaydalarını pozması qeyd olunub.

Plavnik öz işinin ustasıydı. O, özgə maşını idarə etmək ixtiyarı olmayan Leonid Kruçkovun sükan arxasında əyləşdiyini, qəza şəraiti yaradaraq yola çıxdığını və «Mercedes»də əyləşən iki sərnişinin həyatı üçün təhlükə yaratdığını sübut etməklə vəziyyəti asanlıqla öz xeyrinə dəyişmişdi. Təbii ki, «Mercedes»də əyləşmiş sərnişinlər həyəcanlanıblar, bərk təlaş keçiriblər və maşından çıxaraq Kruçkovdan dayanmağı tələb ediblər ki, maşınları kəllə-kəlləyə toqquşmasın. Kruçkovsa onlara küçə söyüşlərilə cavab verib və tabe olmaqdan imtina edib. «Mercedes»in sərnişinləri onu sakitləşdirməyə çalışanda, Kruçkov kənarda dayanmış iki kişini köməyə çağırıb, onlardan birisə, heç şübhəsiz, keçmiş samboçu imiş və sonradan harasa yoxa çıxıb, ikincisə – Edqar Veydemanisdir, keçmiş Latviya vətəndaşı. Sonra uzun müddət vətəndaşlığı olmayıb və Rusiya vətəndaşlığını təzəlikcə alıb. Yaxşı ki, Plavnik hələ Veydemanisin əvvəllər məhz hansı işlə məşğul olduğunu dəqiqləşdirməyib, yoxsa bunu da protokola saldırdı.

Və Hofman həmlə barədəki milis protokolunu sabahkı məhkəməyə təqdim etməməsi üçün Dronqonu dilə tutmağa çalışanda vəkil Plavnik əlindən gələni etmişdi ki, protokolda hadisənin əsl mahiyyətini saxtalaşırsın. Nəticədə bank əməkdaşlarının xuliqanlıq hərəkəti indi adi yol hadisəsi kimi görünürdü, yəni qarşı tərəflər küçə söyüşlərilə söyüşüb, sonra da bir-birinə bir neçə zərbə endiriblər, vəssalam. Özü də hər iki hücum edən xəstəxanaya göndərilmiş və oradan bədənlərində müxtəlif xəsarətlər olduğunu təsdiq edən tibbi arayışla geri qayıtmışdılar. Sanki onların üstünə xüsusi təyinatlıların bütöv bir alayı tökülüşüb biçarələri bir neçə saat döyüb əzişdirmişdi.

Edqar bütün bunları ətraflı şəkildə, tam təfsilatıyla və İosif Borisoviç Plavnikin yaradıcı enerjisinə heyranlıqla danışdı – vəkil hər şeyi tərsinə fırladaraq, ziyanlarına olan rəsmi sənəddən özləri üçün tamamilə münasib və asanlıqla təkzib ediləsi bir protokol düzəltdirmişdi.

– Daha bir sözün qalmadı ki? – Veydemanis danışib qurtaranda hadisə barədə tam məlumat almış Dronqo məyus halda soruşdu.

– Demək olar ki, yox, hamısını dedim. Biz də xəstəxanaya baş çəkdik. Kruçkovun üzündəki göyerti sabah çəkilib gedəcək, paralanmış dodağı da sağalacaq. Həkim deyir ki, elə bir ciddi şey yoxdur, hərçənd yüngül bədən xəsarəti barədə arayış verdi.

– Onların xəsarətiyə, demək, ağırdır? – Dronqo qaşlarını düyünlədi.

– Yazılıb ki, orta ağır dərəcəlidir. Mən sənə deyirəm də, bu vəkilə halaldır. Hamısını yüz səksən dərəcə tərsinə fırlada bildi. Mənim heç ağlıma da gəlməzdi ki, o, Kruçkovdan sürücülük vəsiqəsi və etibarnamə tələb edəcək.

– Sənin ağlına gəlməmişdi, amma mənim ağlıma gəlməliydi. Mən bu variantı qabaqcadan bilməyə borcluydum. Unutma ki, mən peşəkar hüquqşünasam. Əgər Plavnik məni belə asanlıqla sıradan çıxara bildisə, deməli, çox pis hüquqşünasam.

– Sən vəkil işləmirsən, – Edqar onunla razılaşmadı, – sənin peşən başqadır. Qoy Plavnik sən açan cinayətlərdən bir-ikisinin üstünü açsın, onda baxaram ki, bu işi necə bacarır.

– Sən məni sakitləşdirməyə çalışma. Mən bütün variantları sonadək hesablamağa borcluydum. Sonrasına qalanda, universitetlərin hüquq fakültəsinin məzunlarını heç də vəkillərə, müstəntiqlərə, yaxud

hakimlərə ayıran bir bölgü yoxdur. Onların hamısı hüquqşünas adlanır. Belə ixtisaslar hüquq məktəblərində və institutlarında olur, universitet təhsili alan adamsa elementar şeyləri bilməyə borcludur. Eybi yox, gələn dəfə ağıllı olaram.

– Məhkəmə prosesi sabah başlayır, – Veydemanis bildirdi, mən səninçün Nijni Novqoroda aldığım bileti geri qaytardım. Daha doğrusu, sabahkı tarixə dəyişdim.

– Düz eləmişən. Sabah mən məhkəməyə gedirəm. Bir sözlə, bugünkü günümüzü biz cənab Plavnikə təmiz hesabla uduzduq. Hər şeydən göründüyü kimi, sabahkı gün də bizə yaxşı heç nə vəd eləmir. Qorxuram ki, Plavnik Feygelmanı üstələsin və bankın iddia ərizəsini tanımaq barədə qərar çıxarmağın vacibliyinə məhkəməni inandırсын.

– Mən də belə düşünürəm, – Edqar başını tərpətdi, – onların mövqeyi çox güclüdür və fenomenal vəkilləri var.

– Bu gün yaxşı heç nə olmadı. Marqarita Karvalisi əldən buraxdıq, Suteyevin əmisi oğlunun qəribə davranışı barədə heç nə öyrənmədik, vəkil bütün səylərimizi puça çıxartdı, nəhaq yerə arada Leonid Kruçkovu döydürdük, telefonu hələ də qapalı olan Larisa Kirillovnanısa tapmadıq. Bir sözlə, hər istiqamətdə uğursuzluq. Əlimiz hər yerdə boşa çıxdı.

– Heç də hər şey pis deyil, – Veydemanis bic-bic qımışdı, – mən Suteyevin dul qadınının şəhər telefonunun nömrəsini əldə etmişəm. Onu Feygelmanın qəbul otağından götürdüm. İndi Larisa Kirillovnanın şəhər nömrəsinə özün zəng vura bilərsən. Mən fikirləşdim ki, Feygelmanın katibində kompaniyanın hər iki ortağının şəhər nömrəsi olmalıdır.

– Əhsən, – Dronqo sevindi, – gün ərzində, deyərsən, bu ilk sevindirici xəbərdir.

O, Suteyevin dul qadınıyla danışmaq üçün Veydemanisin əldə etdiyi nömrəni – Larisa Kirillovnanın şəhər telefonunun nömrəsini yığdı. Kifayət qədər çox gözlədi, nəhayət, dəstəyi qaldırıb ona cavab verdilər.

– Alo. Danışın.

– Axşamınız xeyir, – deyə Dronqo tələsik sözə başladı, – bağışlayın ki, belə bir müsibətdən sonra mən sizi narahat edirəm, amma mən zəng vurmağa, sadəcə, məcburam.

– Kimdir danışan?

– Məni adətən Dronqo çağırırlar. Mən xüsusi ekspertəm...

Qadın ona qulaq asmaq istəmədi.

– Cənab Dronqo, mən hazırda elə bir vəziyyətdəyəm ki, hətta xüsusi ekspertlə də danışa bilmərəm. Mən başa düşürəm ki, siz mənim ərimi öldürmüş cinayətkarların axtarışıyla məşğul olursunuz, ancaq mənim bu işə heç bir aidiyyətim yoxdur. Və sizdən xahiş edirəm ki, daha bizə heç vaxt zəng vurmayasınız...

– Dayanın! – Dronqo qadının indicə dəstəyi yerinə qoyacağını və sonra heç şəhər telefonuna da cavab verməyəcəyini başa düşərək qışqırdı. – Mən sizə təkcə bununla əlaqədar zəng vurmuram. Sabah məhkəmə olacaq. Siz məni eşidirsiniz? Sabah «Rostan» kompaniyasının kreditörünün iddia ərizəsini təmin edə biləcək məhkəmə başlanır. Bu iddiaya əsasən, Nikolay Yevgeniyeviçin varisləri qismində cavabdeh tərəf sizin ailənizdir, məsuliyyət məhz sizin ailənizin üzərinə düşür. Sizin və qızınızın. Başa düşürəm, yəni doğrudanmı, öz qızınızın gələcəyinə siz bu qədər laqeydsiniz?

– Siz nə istəyirsiniz? – qadın yorğuncasına soruşdu.

– Yalnız sizinlə görüşmək və söhbət etmək. Başa düşün ki, vəziyyət çox gərgindir. Məhkəmə kreditörlerin iddia tələbini etiraf edə bilər və bu zaman məhkəmə qərarıyla sizin əmlakınızın üzərinə həbs qoyulması mümkündür. Doğrudanmı, sizi bu da narahat eləmir?

– Mən sizin nə danışdığınızı yaxşı başa düşürəm, – Larisa Kirillovna qısa fasilədən sonra dedi. – Amma əgər siz inad edirsinizsə...

– Çox inad edirəm. Mənə sizinlə görüşmək çox vacibdir.

– Yaxşı. Siz bizim harda yaşadığınızı bilirsiniz?

– Əlbəttə.

– Mən aşağıda konserji xəbərdar edirəm. Təxminən bir saatdan sonra gəlin. Amma nəzərə alın ki, sizə yalnız on dəqiqə vaxt ayıra bilərəm. Artıq xeyli gecdir və mən sizinlə uzun-uzadı danışmaq istəmirəm.

– Əlbəttə, – Dronqo onu əmin etdi, – amma mənim sizdən bir böyük xahişim var.

– Nə xahiş?

– Mənim gəlişim barədə heç kəsə bir söz deməyin. Çalışın ki, sadəcə, bunu heç kəsə deməyəsınız. Mənə inanın ki, mən yalnız sizin maraqlarınızdan çıxış edirəm. Siz mənə söz verə bilərsiniz ki, bu barədə heç kəsə bir söz deməyəcəksiniz?

– Mən çalışaram ki, heç kəsə bir söz deməyim, – Larisa Kirillovna dedi.

– Sağ olun. Deməli, düz bir saatdan sonra mən sizin evinizdə olacam. Xudahafiz.

– Xudahafiz.

Larisa Kirillovna dəstəyi yerinə qoydu.

– Yığış, – deyə Dronqo öz dostuna göstəriş verdi, – düşünürəm ki, artıq mənim evimdən müşahidəni çıxarıblar. Dul qadına birlikdə qonaq gedəcəyik. Amma nəzərə al ki, sən aşağıda qalacaqsan, maşında oturacaqsan. Belə başa düşdüm ki, o, yad adamın yanında mənimlə açıq danışmaz.

– Mən bunu artıq başa düşmüşəm, – Veydemanis başını tərpətdi.

Akademik Saxarov prospektində onlar qırx beş dəqiqədən sonra oldular. Bir qədər maşında oturmaq lazım gəldi ki, Dronqo Suteyevin dul qadınının evində təyin edilmiş vaxtdan qabaq peyda olmasın. Düz bir saatin tamamında o, maşından düşüb giriş qapısına yaxınlaşdı və Suteyevgilə qalxacağını konserjə izah elədi. Qonağın gələcəyi barədə artıq xəbərdar edilmiş konserj ona içəri keçməyə icazə verdi.

Dördüncü mərtəbəyə çatanda Dronqo liftin kabinəsindən çıxdı və üzərində «Suteyev N.Y.» lövhəciyi asılmış qapıya yaxınlaşdı. Lövhəciyə gözü sataşanda o, qeyri-iradi üz-gözünü turşutdu və qapının zəngini basdı. Təxminən bir dəqiqədən sonra qapı açıldı. Kandarda boylu-buxunlu çox gözəl bir qadın dayanmışdı. Üzündə kosmetikadan əsər-əlamət olmayan qadın saçlarını səliqəylə arxaya yığıb düyünləmişdi; gözlərinin altında qara çevrələr vardı, sifəti solğun idi. Son günlər baş verənlərdən onun necə sarsıldığı aşkar görünürdü.

– Salam, – Larisa Kirillovna kifayət qədər gur səslə dilləndi. – Siz həmin o ekspertsiniz?

– Bəli.

– Buyurun, – deyə o, bir qədər kənara çəkilib Dronqonu içəri buraxdı. – Mətbəxə keçək, mənim qonaq otağım yığışdırılmayıb.

– Əlbəttə, – Dronqo razılaşdı, – qoy mən ayaqqabımı çıxarım.

– Necə istəyirsiniz. Çəkələklər elə ordadır, amma yəqin ki, ayağınıza balaca olacaq.

Dronqo ayaqqabılarını çıxarıb çəkələkləri geyməyə çalışdı, amma həqiqətən də qırx bir ölçülü çəkələklər onun qırx altı ölçülü ayaqlarına açıq-aşkar dar idi. Axırda məcbur qalıb dəhlizdən mətbəxə ayağındakı corabın üstündən heç nə geymədən keçdi. Qadın da onun dalınca gəlib mətbəxdəki balaca masanın arxasında əyləşdi. Sonra Dronqo keçib onunla üzbəüz oturdu. Larisa Kirillovna onun üzünə ehtiyatla, eyni zamanda diqqətlə baxıb soruşdu:

– Sizə konkret nə lazımdır?

– Mənim başsağlığımı qəbul edin.

– Siz artıq bunu demisiniz.

– Hə, əlbəttə. Siz bilirsiniz ki, sizin rəhmətlik əriniz və cənab Çağunava «Rostan» kompaniyasının ortaqları olublar?

– Əlbəttə, bilirəm. Unutmayın ki, biz kifayət qədər çoxdan evlənmişik.

– Bilirsiniz ki, onların kreditorlarla böyük problemləri vardı, – Dronqo xatırlatdı.

– Siz ondan ötrü zəhmət çəkib bura gəlmisiniz ki, mənə kompaniyanın maliyyə fəaliyyəti barədə danışasınız? – Larisa Kirillovna üz-gözünü azacıq qırışdırıb kinayəli tərzdə soruşdu.

– Yox, – Dronqo cavab verdi. – Mən ondan ötrü gəlmişəm ki, sizə qarşıdakı məhkəmə prosesi haqqında danışım. Məsələ orasındadır ki, onlar iki banka böyük məbləğdə pul borcludurlar. Banklardan biri borcun qaytarılmasını israrla tələb etməsə də, ümitsiz vəziyyətdə qalan ikinci bank bunda israrlıdır, faizlərilə birgə bütün borcların təcili surətdə

ödənməsini tələb edir və əlindən gələn hər şeyi etməyə hazırdır ki, onların iddia tələbləri məhkəmə tərəfindən təmin edilsin.

– Mən bu barədə eşitmişəm.

– Onların çox təcrübəli vəkili var, – Dronqo sözünə davam elədi. – İosif Borisoviç Plavnik. Əgər sabah məhkəmə iddia ərizəsinin tanınması barədə qərar çıxartsa, onda şərikli cavabdehlik kompaniyanın iki ortağının üzərinə qoyulacaq. Siz bunun nə demək olduğunu başa düşürsünüz?

– Hə, – qadın başını tərpətdi.

– Bu o deməkdir ki, siz təxminən iki milyon yarım dollar həcmində pul ödəməlisiniz, – Dronqo davam elədi. – Sizdə bu qədər pul varmı? Ödəyə biləcəksinizmi?

– Başa düşürəm ki, siz nə üçün gəlmisiniz, – qadın gözlərini parıldadıb dedi, – öyrənmək istəyirsiniz ki, mənim pulum var, yoxsa yox? Mənim bildiyimə görə, siz Nikolay Yevgeniyeviçin qətlini araşdırmaqla məşğul olmalısınız, daha mənə bu cür suallar verməli deyilsiniz. İndi mənə dediklərinizin hamısını siz elə bayaq telefonda demişdiniz. Bundan ötrü bura gəlmək çox da vacib deyildi. Mən ərimin maliyyə işlərinə qarışmırdım və bu məsələlərdən qətiyyən baş çıxartmıram.

– Siz onun ölümündə kimdənsə şübhələnirsiniz?

– Yox. Bizim bu cür tanışlarımız ola bilməzdi. Əlbəttə, heç kimdən şübhələnmirəm.

– Mən öyrənə bilərəmmi siz niyə ayrılmışdınız?

– Yox, öyrənə bilməzsiniz. Bu bizim öz qərarımız idi. Sizin başqa sualınız yoxdur ki?

Qadın ünsiyyət üçün tam qapalıydı və heç bir suala cavab vermək istəmirdi. Dronqo başa düşdü ki, qadını açıq danışığa dəvət etmək ona müəssər olmayacaq. Deyəsən, belə vəziyyətlə o heç vaxt rastlaşmamışdı. Halbuki bu cür hallarda dul qadınlar adətən, özlərinə müsahib tapmaq, dərdlərini danışmaq, təhqiqata kömək etmək istəyirlər.

– Sabah məhkəmənin qərarı sizin xeyrinizə olmasa nə edəcəksiniz?

– Bilmirəm. Mən bu barədə düşünmək istəmirəm.

– Məndən Dmitri Romanoviç Suteyev xahiş edib ki, kömək göstərim, – Dronqo bildirdi, – siz heç olmasa deyə bilərsinizmi, onunla münasibətləriniz necədir?

Qadın fikrə gedib qaşqabağını tökdü, sonra Dronqonun üzünə baxdı.

– Normal, – deyə cavab verdi və deyəsən, bu vaxt dili azacıq topuq vurdu.

Dronqo onun səsindeki bu ani tərəddüdü sezə bildi.

– Bəs o biri qohumlar? Siz onları tanıyırdınız?

– Bəzilərini tanıyırdım.

– Dmitri Romanoviç bu axır vaxtlarda sizdən heç nə xahiş etməyib? – Dronqo dəqiqləşdirmək istədi.

Qadın dinmədi. Sonra qəfildən dilləndi:

– Gəlin artıq bu söhbəti bitirək. Siz söz vermişdiniz ki, söhbət on dəqiqədən çox çəkməyəcək.

– Siz mənim sualıma cavab vermədiniz.

– Deməli, cavab vermək istəmirəm, – deyə Larisa Kirillovna onun sözünü sərt şəkildə kəsdi. – Daha sualınız qalmadı ki?

– Yox, indi daha sualım qalmadı.

O, sakitcə yerindən qalxıb dəhlizə keçdi. Ayaqqabılarını geymək üçün aşağı əyildi. Sonra ev sahibəsinə tərəf döndü.

– Sizdə ayaqqabıgeyən yoxdur?

– Asılqanın o biri tərəfindədir, – deyə qadın göstərdi.

Onun öz ayaqqabılarını heç vaxt ayaqqabıgeyənin köməyiylə geymədiyini qadının bilməsi çox da vacib deyildi. O, guya ayaqqabıgeyənə tərəf uzandı və bu vaxt qonaq otağına boylanıb içərinin bir hissəsini görə bildi – komodun üstündə mərhumun iri portreti qoyulmuşdu. Dronqo ayaqqabılarını geyinib, sonra ayaqqabıgeyəni yerinə qoydu.

– Bağışlayın ki, sizi narahat etdim, – o, qapını açarkən dedi.

– Gözləyin, – arxadan qadının səsinə eşidib geri qanrıldı.

– Mən istəyirəm ki, siz məni, mənim vəziyyətimi başa düşəsiniz, – deyə Larisa Kirillovna bir qədər inamsızlıqla dedi. – Və məndən incimək lazım deyil. Mən bilirəm ki, siz dilxor olmusunuz, amma bizim dərdimizi çəkməyə ehtiyac yoxdur. Mən düşünürəm ki, biz öz başımızı birtəhər

gırləyərık. Məni də üzrlü bilin ki, sizi bu cür qəbul etdim. Mənim belə mövzularda uzunuzadı danışmağa qətiyyən həvəsim yoxdur.

– Mən sizi başa düşürəm. Xudahafiz.

– Xudahafiz.

Qadın qapını yavaşca çəkib örtüdü. Nə qədər yaşasan da, fərqi yoxdur, hər şeyi bilə bilməzsən. Dronqo qımışdı. Bu qadın barədə indi o, nə düşünsün? Bu qadın otuz yaşında Suteyevə ərə gedir, özü də oğlu ola-ola. Kişiyə bir qız doğur, aralarında böyük məhəbbət yaranır, sonra da ondan ayrılıb gedir. Hətta getmir, özü təzə mənzildə qərar tutub, kişini öz evindən çıxarır. Bununla belə, ərinin dəfnində vay-şivən qoparır, büsbütün qara geyinib yasa batır, hamıdan artıq dərd çəkir. Sonra da ərinin qətlini araşdıran ekspertlə danışmaqdan boyun qaçırır. Qəribədir, qonaq otağından öldürülmüş ərinin iri portretini asır, amma ekspertlə danışmır, ona kömək eləmək istəmir. Elə bir hiss yaranır ki, sanki bu qadın başdan-ayağa müəmmadan, ziddiyyətdən yığılıb.

Dronqo binadan çıxdı, həyətdən keçib Veydemanisin maşında oturub gözlədiyi küçəyə çıxdı. Maşın astaca gəlib onun yanında dayandı, Dronqo avtomobilin salonuna əyləşəndə Edqar təəccübünü gizlədə bilmədi.

– Belə tez? – o soruşdu.

– O mənimlə danışmaq istəmədi.

– Heç nə demədi?

– Heç nə demədi. Elə bil artıq bir kəlmə işlətməkdən qorxur.

– Sən ona başa saldın ki, sabah məhkəmədir?

– Hamısını başa saldım. Plavnik barəsində də dedim, KTB bankından da danışdım. Dedim ki, onu böyük xoşagəlməzliklər gözləyə bilər, onları iki milyon yarım dolları ödəməyə məcbur edə bilərlər. Amma görünür, onu belə problemlər narahat eləmir.

– Onu başa düşmək olar. O, ərini itirib və indi onu maliyyə problemləri çox da narahat eləmir.

– Əksinə. Hər şeydən göründüyü kimi, o çox ağıllı qadındır və məhz indi ailənin maliyyə problemləri onu dünyada hər şeydən çox narahat etməlidir. Unutma ki, qızından başqa, hələ onun himayəsində yekə bir oğlu da var. O, uşaqlarının gələcəyini düşünməlidir, amma əgər onun hər şeyini əlindən alsalar və özünü də evdən çıxartsalar, onda uşaqlarını necə böyüdəcək? Biz hələ onu da öyrənməliyik ki, Suteyevin öz ögey oğluyla münasibətləri necəydi? Mümkündür ki, onlar bir-birilə yola getməsin. Biz hələ bu versiyanın üzərində işləməmişik.

– Köhnə «TT» tapançası, – Veydemanis düşündü, – və tək-cə bir atəş, ola bilsin, təsadüfi atəş. Deyəsən, eyni şey barədə biz ikimiz də eyni düşündük?

– Hələ bilmirəm. Amma oğlanın artıq on altı yaşı var. Analarının təzə ərleri heç də bütün oğlanların xoşuna gəlmir. Və nəzərə al ki, onlar nədənsə bir yerdə yaşamırdılar. Oğlanın anası da öz ərindən ayrılmışdı. Bəlkə o, anasının xətrinə dəyən kişidən bu cür qeyri-adi tərzdə intiqam almaq qərarına gəlib?

– Bu versiyanı da yoxlamaq lazım gələcək, – Edqar razılaşdı.

– Mən indicə köhnə bir hadisəni xatırladım, – Dronqo dedi. – Oğlan dəhşət içərisində danışdı ki, atası demək olar ki, hər gecə onların birgə yatdıqları yataq otağına, anasının yanına gəlirmiş. Anası uşaqlarıyla bir otaqda yatırmış, onlar adi ikiotaqlı «xruşşov» evlərində yaşayırdılar. Hə, anası uşaqlarıyla birgə yataq otağında yatırmış, atasısa qonaq otağındakı divanda. Və hər gecə kişi yataq otağına gəlib anasını oyadır, yataqdan çıxarıb öz divanına aparırmış. Qonşu otaqda hər gecə onların söhbətini və oradan gələn səsləri eşidən yeniyetmənin vəziyyətini təsəvvür edirsənmi?

– Məncə, özünün böyüdüyünü hiss edən bütün oğlanlar tədricən bu cür sarsıntılardan keçməyə başlayırlar, – Veydemaniz fikirli halda dilləndi. – Qəfildən anlamağa başlayırsan ki, sən doğma atan doğma anana qarşı zorakılıq edirsən. Bunda pis bir şey olmadığını başa düşsən, hələ bu yaxşıdır. Bəs əgər başa düşməsən? Deyirlər seksual manyaklar və psixopatlar məhz öz atasına qarşı xoşagəlməz motiv zəminində, yaxud onun fiziki zorakılığı qarşısında qorxunun ucbatından yaranırlar.

– Bu, şüurun alt qatında gizlənmiş atavizmdir, – Dronqo əlavə etdi. – Axı güclü ata öz ətrafından, yaxud sürüsündən, artıq böyümüş oğlunu, qovur, çünki onun varlığında özünə rəqib görür. Milyon il heyvanlarda bu

cür olub, milyon il bizim əcdadlarımızda bu cür olub. Sonra bu praktika, necə deyərlər, bizim sivil əsrimizə də keçdi. Oğul öz atasını öldürürdü ki, onun taxt-tacına sahib olsun, onun sərvətini, hakimiyyətini əldə etsin.

– Onda belə alınır ki, bütün oğullar şüuraltı öz atalarından qorxurlar.

– Mümkündür, amma ilkin mərhələdə. Sonra dərk etməyə başlayırsan ki, yeniyetmənin həyatında atası hansı rolu oynayır? İllər ötdükcə bu güc və sabitlik hissi istənilən yeniyetməni yalnız möhkəmləndirir. Deyirlər ki, oğulun atayla münasibəti – bu, bir az insanın Allahla münasibətinə oxşayır. Ola bilsin, belə də var. Qızlarda bu bir az başqa cürdür. Onlar da atalarına vurğunluq və analarına anlaşılmaz qıcıq mərhələlərindən keçirlər, ancaq qız uşaqlarında oğlanlardakı qədər güclü emosiyalar yoxdur, – Dronqo dedi. – Ümumiyyətlə, Freydi və Yunqu çox oxumaq lazımdır. Bizsə bu barədə filosofluğu qurtaraq. Larisa Kirillovnanın oğlunun harada yaşadığını yoxlamaq lazımdır. Qəribədir ki, o məni ərinin böyük portreti olan qonaq otağına buraxmadı.

– İstəməyib ki, sən onu görəsən, – Edqar belə anladı.

– Məhz buna görə. Dmitri Romanoviç barədə də bizə hər şey aydın deyil. Larisa Kirillovna onunla danışib, aşkar danışib, amma bunu mənə bildirmək istəmədi. Bax, belə işlər. Qayıdaq evə. Deməli, bugünkü günü biz hər necə olsa, tam şəkildə uduzduq. Hər cəhətdən. Sabah da bizə yaxşı heç nə vəd eləmir.

– Düşünürsən ki, «Rostan» sabahkı məhkəməni uduzacaq?

– Demək olar ki, buna tam əminəm, – Dronqo kədərlə cavab verdi. – Və həm də elə bir vəziyyət yaranıb ki, biz heç nəylə kömək edə bilmərik. Əgər onların əlində Eduard Aleksandroviçin mənə eyhamla bildirdiyi münasib “kozır”ları yoxdursa.

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Səhər Dronqo adət etdiyindən tez oyandı. Baş verənlərin hamısını əvvəldən axıradək araşdırmağa, təhlil etməyə çalışaraq tavana baxa-baxa bir xeyli müddət çarpayıda, yerinin içində uzanıb qaldı. Başa düşürdü ki, axırncı sutka ərzində baş vermiş hansısa məqamlar onu narahat edir və öz narahatlığının məğzini dərk etməyə çalışırdı. Duş qəbul edib üzünü qırxandan sonra yenə kompyuterin arxasına keçdi ki, KTB bankı haqqında daha geniş, daha müfəssəl məlumat əldə etsin. Sonra «Rostan» kompaniyası barədəki informasiyaları təzədən bir də gözdən keçirtti. Saat onda sürücüyə zəng vurub təkərləri təzələnmiş maşınını çağırdı və Pokrovkaya, Feygelmanın ofisinə getdi ki, öz alayarımcıq protokolunu vəkilə göstərsin.

Eduard Aleksandroviç artıq səhər erkəndən öz kabinetindəydi. Protokola göz gəzdirəndən sonra o təəccüblə Dronqonun üzünə baxdı.

– Bu protokola görə hər şeydə günahkar sənin köməkçindir, – narazı halda dedi. – Siz bəyəm burda nə yazıldığını başa düşməmisiniz? Özgə maşını idarə etmək hüququ olmadan cənab Kruçkov maşının sükanı arxasına keçib və dayanacaqdan çıxmağa cəhd etməklə küçədə yol hərəkətinə təhlükə yaradıb, az qala maşınlarıyla toqquşacağı KTB bankının təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşları tərəfindən saxlanılıb. Onların arasında baş verən mübahisəni heç də iki nəfərin sizin köməkçinizə hücumu kimi deyil, iki sürücü arasındakı adi mübahisə kimi qiymətləndirmək olar. Belə protokoldan bizə kar aşmaz.

– Bilirəm, – Dronqo başını tərpətdi, – məsələ orasıdır ki, dünən milis bölməsinə İosif Borisoviç təşrif buyurub və protokolun tərtib olunmasıyla şəxsən özü məşğul olub.

– Onda hər şey aydındır, – deyə Feygelman protokolu geri qaytarıb qımışdı. – Mənim həmkarım çox təcrübəli vəkildir, öz opponentlərinin əlinə bu cür kozırın keçməsinə imkan verməz. Öz protokolunuzu götürə bilərsiniz, bu bizə heç cür kömək edə bilməz. Yalnız ziyan vurur.

– Mən hamısını başa düşürəm, – Dronqo razılaşdı. – Biz öz opponentimizin operativ fəhmini lazımınca qiymətləndirməmişik. Olarmı mən bu gün sizinlə məhkəmə iclasına gedim?

– Düşünürəm ki, olar. Amma nəzərə alın ki, siz orda dinc oturmalısınız. Mən sizi öz köməkçim kimi təqdim edərdəm. Ona görə də yerinizdə sakit oturun, məhkəmə iclasının gedişatına müdaxilə etməyin. Ümid edirəm ki, KTB bankının iddia ərizəsi üzrə qərarın çıxarılmasını heç olmasa təxirə salmağa biz nail ola bilərik. İş ondadır ki, onların «Alfa-bank»dan olan həmkarları heç də bu uşaqlar kimi barışmaz mövqedə dayanmayıblar.

– Siz Rusiya banklarının vəziyyəti barədə sonuncu informasiyanı görmüsünüz? – Dronqo soruşdu. – Bu informasiya İnternetdə var. Analitik icmalda gedib. Həmin sənədə əsasən, «Alfa-bank» büdcə vəsaitindən dövlət yardımı göstərilən bankların siyahısına düşüb, KTB bankına yardım göstərməkdən imtina edilib. Əlbəttə, dövlət öz çiynini sənin yükünün altına verəndə, borcun təcili qaytarılmasına inad göstərməmək mümkündür, amma sənin vəziyyətin az qala iflas həddinə çatıbsa, burda hər milyon dollar mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Mən düşünürəm ki, bu gün Plavnik dəridənqabıqdan çıxacaq, lap şir kimi döyüşəcək ki, işi udsun. Onun vəzifəsi məhkəmənin qərarını almaq və cavabdehdən iddia məbləğini qoparmaqdır.

– Mən də belə düşünürəm, – Eduard Aleksandroviç razılaşdı. – Bilirsiniz, məndə «Rostan» kompaniyasının öz mövqeyi də böyük şübhələr doğurur. Məsələ heç Suteyevin öldürülməsində də deyil. İş ondadır ki, tikintisi üçün kredit götürdükləri zavodun inşası faktiki olaraq dondurulub, bu isə o deməkdir ki, gələcəkdə bu pulların qaytarılmasına heç bir zəmanət yoxdur. Və mənim yerinə yetirilməsi demək olar ki, mümkünsüz olan vəzifəm ondan ibarətdir ki, məhkəməni zavodun tikiləcəyinin mümkünlüyünə inandırmağa çalışım.

– Siz ki, «Rostan»ın daha heç bir pulu, vəsaiti olmadığını gözəl bilərsiniz.

– Bilirəm. Amma məhkəməni bunun əksinə inandırmalıyam. Belə baxanda, KTB-nin bankirləri də bir o qədər etik davranmırlar. Kompaniyanın faktiki can verdiyini başa düşsələr də, sadəcə, onun axırına çıxırlar. Belə olmaz. Kompaniyaya böhrandan adlamağa imkan vermək lazımdır, bu cür iddialarla onun menecerlərini boğmaq gərək deyil.

– Lənətə gəlmiş kapitalizm, – Dronqo zarafata keçdi, – burda gərək hərə öz başının çarəsini qılsın.

– Elədir, – Feygelman təsdiqlədi, – bizim vəhşi kapitalizm şəraitimizdə hər nə desən gözləmək mümkündür. Gəlin yığışaq. Bizə gecikmək olmaz, hələ şəhərdə tıxaclar da ola bilər.

Onlar arbitraj məhkəməsinə vəkilin avtomobilində getdilər. Təsərrüfat hüquqlu subyektlər arasındakı mübahisələri adətən arbitraj məhkəmələri həll edir. Əgər sovet dövründə bu, «qəbul olunmuş qərarın məqsədəuyğunluğu» və «telefon hüququ» prinsipi üzrə həll edilən iki dövlət müəssisəsi arasındakı mübahisəydisə, indiki dövrdə hər şey kökündən dəyişib. Adətən, hakimlər cinayət proseslərində müəyyən məbləğdə «bəxşişə» ümid edə bilərdilər ki, bu və ya digər cinayətkara tərəfkeşlik edib cəzanın həddini aşağı salsınlar, yaxud şərti cəza müddətilə kifayətlənsinlər. Mülkiyyətçi kimi bütün hallarda dövlətin çıxış etdiyi təsərrüfat mübahisələrindəsə arbitraj məhkəmələri heç kəsin ciddi fikir vermədiyi münisflər məhkəmələri kimi bir şey sayılırdı; axı burda söhbət büdcə pulunun bir cibdən çıxarılıb o biri cibə qoyulmasından, dövlətin bir müəssisəsindən alınaraq o birinə verilməsindən gedirdi. Hər şey arbitraj məhkəmələrinin xüsusi müəssisələrin iddiaları üzrə dinləmələr apamağa başladığı doxsanıncı illərdə dəyişdi; bu dinləmələrdə nəinki iddiaçı tərəf, həm də cavabdeh tərəf konkret şəxslərə məxsus olan özəl şirkət, yaxud kompaniya ola bilərdi. Bu isə artıq kifayət qədər konkret iş və həmişə də böyük pul demək idi. Məhz buna görə də arbitraj məhkəmələrinin rolu doxsanıncı illərdə əhəmiyyətli dərəcədə artdı, bu məhkəmələrdə rüşvətin miqdarı yüz min və hətta milyon dollarlarla hesablanmağa, bu peşənin özüsə son dərəcə nüfuzlu sayılmağa başladı.

Artıq arbitraj məhkəmələrində çıxarılan qərarlar prosesi uduzmamaq və müvafiq olaraq, böyük məbləğdə pulları itirməmək üçün istənilən situasiyaya, hər bir şəraitə hazır olan oliqarxların, varlı nuvorişlərin və sadəcə, təminatlı adamların şəxsi mülkiyyət maraqlarına toxunurdu. Bu şəraitdə hər cür məntiqdən məhrum olan qanunsuz qərarlara, prosessual normaların kobud surətdə pozulması hallarına, hətta onların sonradan təsdiqlənməsi üçün mövcud sənədlərin saxtalaşdırılmasına rast gəlinirdi. Haçansa dünyanın ən böyük ölkəsi olmuş bir məmləkətin vəhşicəsinə özəlləşdirilməsi və kapitallaşdırılması erası başlanmışdı. Ayrı-ayrı adamlar ağlagəlməz dərəcədə varlanır, cəmiyyəti bir neçə ayın içində öz gəlirli müəssisələrini itirən bütöv şəhərlər və vilayətlər şəxsi əllərə keçərək talanırdı.

Ən kütləvi və ağlasığmaz pozuntular keçmiş Sovet İttifaqının bütün ərazisində, demək olar ki, bütün respublikalarda, özü də məhz arbitraj məhkəmələrində baş verirdi. Təsərrüfat qanunvericiliyinin təkmil olmaması, əsasən sürətlə dəyişən həyat reallıqlarıyla ayaqlaşa bilməməsi, dağılmaqda olan bir dövlətdə əvvəllər mövcud olması qeyri-mümkün sayılan özəl maraqların yaranması, hələ də dilənçi maaşı alan hakimlər arasında tüğyan edən kütləvi korrupsiya öz sözünü deyirdi. Bircə «düzgün» qərar bütün sonrakı ömrünü dəbdəbəli yaşamaq üçün hakimə imkan verirdi və çox az hakim bu şirnikdirici təklifin qarşısında duruş gətirə bildi. Nəticədə müəssisələrin özəlləşdirilməsi təkcə quldurcasına yenidən bölüşdürmələrlə, rəhbər personalın fırıldaqçılığıyla, aşkar fiksiya olan qondarma vauçerlərlə deyil, həm də özbaşınalığa və qanunsuzluğa hüquqi don geyindirən məhkəmələrin qərarıyla müşayiət olunurdu.

Əgər bunun üzərinə Yer üzünün quru hissəsinin altıda birini tutmuş bütöv bir ərazidə baş verən siyasi sarsıntıları, postsovet məkanında mövcud olan reyimlərin və rejim rəhbərlərinin tez-tez dəyişməsini, aşkar oğurluqları, xalq sərvətlərinin talanması və ən gəlirli müəssisələrin kütləvi surətdə mənimlənməsi faktlarını da də əlavə etsək, onda aydın olmağa başlayar ki, niyə doxsanıncı illərdə mülkiyyətin yenidən bölüşdürülməsi oğurluğun, korrupsiyanın, quldurluğun və siyasi terrorun bu cür

qulaqbatırıcı gurultusuyla müşayiət olunurdu. Hər bir situasiyada söhbət təsir dairəsinin yenidən bölüşdürülməsindən və böyük pullardan gedirdi.

Dəhlizdə Dronqo Plavnikin yaddançıxmaz canlı simasını gördü. Yaşı altmışa yaxın olan metrin daz başı, qısa bığ-saqqalı vardı. O, açıq mavi rəngli kostyum geyinmişdi və Feygelmanla salamlaşarkən çox iltifatlıydı. Kənardan baxanda elə görünürdü ki, sanki iki hörmətli metr bir-birilə öz dost xatirələrini bölüşürlər.

İddiaçı tərəfdən təkcə vəkillər deyil, həm də bankların nümayəndələri, bir neçə köməkçi və şahidlər, cavabdeh tərəfdənsə yalnız Vaxtanq Mixayloviç Çağunava və kompaniyanın baş mühasibi Antonina Alekseyevna Podrez gəlmişdi. Günorta üstü onları zala dəvət etdilər. Məhkəmə prosesi adətən olduğu kimi tərəflərin səlahiyyətlərinin, iddiaçı və cavabdeh tərəfindən təqdim olunan sənədlərin yoxlanıldığı rəsmiyyətçilikdən başlandı.

Zalda adam az idi, on-on beş nəfərdən çox deyildi. Dronqo birinci sırada əyləşmiş qadına diqqət yetirdi. Qadının qırx beş yaşı olardı. Qəşəng kəsilmiş tünd şabalıdı rəngli qısa saçları, qəhvəyi gözləri vardı. Profildən siması çox gözəl görünürdü. Qamətinin tarımlığından və ayaqlarının əzələsindən hiss olunurdu ki, özünə ciddi fikir verən qadınlardandı; yəqin ki, gecəgündüz fitnes zalından çıxmırdı. Əynində boz kostyum vardı. Dronqo qadının qıraqlarından iki cərgə xırda brilyant düzülmüş qol saatını və böyründəki boş kresloya qoyduğu çantasını da qiymətləndirdi. Bu sıırıqlı çantalar məşhur bir fransız şirkətinin istehsalıydı. Belə çantaları məhz hansı şirkətin istehsal etdiyini bilmək üçün heç onun loqotipinə baxmaq da vacib deyildi. Qəribədir ki, belə bir qadın arbitraj məhkəməsinə gəlib və məhkəmə iclasında iştirak edir, – Dronqo düşündü. Bu vaxt qadın başını döndərərək ona baxdı və Dronqo qadının necə diksindiyini gördü. Yox, səhv edə bilməzdi, qadın ona baxanda açıq-aşkar diksinmişdi. Sonra tez də gözlərini çəkdi, amma neçə saniyədən sonra yenidən dönüb Dronqoya baxdı.

O, and içməyə hazırdı ki, bu qadını artıq görüb, hardasa görüb, əvvəlki həyatında, ötən əsrdə görüb. Qadının indi neçə yaşı olardı? Yəqin ki, əlliyə yaxın. Ya da bir qədər az. Onlar haçan görüşə bilərdilər? Adətən, yaddaşı onu aldatmaz, heç zaman pis vəziyyətdə qoymazdı. Amma o, əynində qəşəng boz kostyum olan və ona nəzər yetirən bu gözəl qadını heç cür xatırlaya bilmirdi. Bu baxışlarda nəsə anlaşılmaz bir şey vardı. Köhnə dostu tanıyarkən üzdə peyda olan istehza qarışıq bir maraq. Adətən, bu cür baxışlarla çoxdan görüşmədiyin, son dəfə iyirmi il qabaq gördüyün aşnaya baxırsan. Ancaq bu qadınla onun arasında heç vaxt heç nə olmayıb, buna əmin idi. Qadını yada salmaq üçün hakim zaldakı iştirakçıları yoxlamasını gözləmək lazım gələcəkdi, başqa əlac yoxdu. Bir azdan hakim prosesdə iştirak edənlərin hamısının adını sadaladı, amma qadının adı çəkilmədi. Digər tərəfdən, Dronqo proses iştirakçılarının hamısının bu qadına çox hörmətlə yanaşdığını hiss edirdi. Axırda o, Vaxtanq Mixayloviçə tərəf əyildi.

– Siz birinci cərgədə əyləşmiş o qadını tanıyırsınız?

– Necə tanıyıram, əlbəttə ki, tanıyıram, – Çağunava narazı tərzdə cavab verdi. – Yuna Milaniçdir, KTB bankının vitse-prezidenti. Amma prosesdə şəxsən iştirak etməsi çox qəribədir. Adətən o, buralarda görsənməzdi. Deyirlər, onda bankın səhmləri var, mən dəqiq bilmirəm. Onu bilirəm ki, ictimai əlaqələr üzrə vitse-prezidentdir və daha hansısa vəzifəsi var. Menecment, mətbuat xidməti, xarici əlaqələr.

– Bəs niyə gəlib?

– Bilmirəm. Siz fikir verdinizmi ki, o elə hey bizim tərəfimizə baxır.

– Əlbəttə. Siz onunla tanışsınız?

– Az-maz. Amma o mənim indiyəcən rast gəldiyim elçilərin ən qəddarındır. Çox amansız qadındır, yaxşısı budur, beləsiylə heç əlaqəyə girməyəsən. Mən düşünürəm ki, bizə baxmağı da elə-belə deyil, bizi necə udmağı götür-qoy eləyir.

– Mənəşə elə göründü ki, siz onun xoşuna gəlibsiz.

– Deməli, o, xoşuna gələn xörəyi yemək istəyir, – Vaxtanq Mixayloviç zarafata keçdi. – Gözəl qadındır, amma çox qəddardır.

– O, ərdədir?

– Onun yanında hansı kişi duruş gətirər? Deyirlər, iki kişi artıq ondan başını götürüb qaçıb.

«Qəribədir, – Dronqo düşündü, – bu ad mənə heç nə demir. Mən bu adı heç vaxt eşitməmişəm. Yuna Milaniç. Yox, tam dəqiqdir, mən bu adı heç vaxt eşitməmişəm». Bəs onda niyə ona elə gəlirdi ki, onlar bu qadınla tanışdılar, niyə bu qadının sifətində ona tanış cizgilər peyda olur?

Hakim tərəflərin dinlənməsinə başladı. Birinci «Alfa-bank»ın vəkili çıxış etdi. Onun iradı pay üzrə faizlərin öz vaxtında ödənməsinə və verilmiş kreditin təminat imkanlarına aid idi. O, «Rostan» kompaniyasının imkanlarını önə çəkmədən və bağlanmış bütün müqavilələrin icrasının onların özləri tərəfindən müəyyənləşdirilməsini bildirərək kifayət qədər sakit danışdı. Onun çıxışı hüquqi cəhətdən əsaslı, ancaq sakit və təmkinliydə. Vəkil çıxışını bitirib öz yerində əyləşəndə, Plavnik nümayişkaranə şəkildə başını buladı.

– Deyəsən, hələlik işlər pis getmir, eləmi? – Dronqo Eduard Aleksandroviçdən soruşdu.

– Yalnız hələlik, – Feygelman razılaşmadı. – Hələ İosiv Borisoviç çıxış etməyib. Baxaq görək o nə deyəcək.

Plavnik öz yerindən qalxdı. O təkcə yaxşı vəkil deyildi, həm də əsl peşəkar idi. Bu təkcə onun işin bütün materiallarını əla bilməsindən deyil, həm də çıxış etmək bacarığından, natiqlik qabiliyyətindən, müdafiə, yaxud hücum sistemini məntiqi ardıcılıqla və qüsursuz şəkildə sıralamasından, nəhayət, opponentlərinə və hakimlərə heyranedici təsir göstərən adının məğiyasından anlaşıldı. İosif Borisoviç danışmağa başladı. O, təkcə Rusiyanın bank sistemini deyil, həmçinin işgüzar aləmin maliyyə sistemini sarsıdan böhran barədə hüznə məlumat verdi, neftin və qazın qiymətlərinin düşməsindən, rublun devalvasiyasından, Rusiya iqtisadiyyatının ürcah olduğu ümumi çətinliklərdən danışdı...

O, sadəcə, mənim bütün arqumentlərimi bircə-bircə əlimdən alır, – deyə Feygelman dərindən ah çəkdi, – bir qulaq asın, görün o nə oyun çıxardır.

Plavnik öz nitqinə davam edirdi. Əlbəttə, böhran «Rostan» kompaniyası kimi təşkilatlara da toxunub. Onlar həmişə pulları vaxtında ödəyən icraçı kreditorlar olublar. Lakin son ilin hadisələrini, ələlxüsüs də rublun devalvasiyasını və Moskvadakı yaşayış evlərinin tikintisinin kəskin azalmasını qəti şəkildə fors-major kimi yozmaq olar ki, bu da yeni binaların inşası üçün metal konstruksiyası tədarük edən «Rostan» kompaniyasının fəaliyyətinə öz mənfi təsirini göstərüb. Təbii ki, belə şəraitdə təkcə «Rostan»ın fəaliyyəti deyil, həm də tikintisi üçün kredit götürülən zavodun inşası da dayanıb. Tikinti işləri dayandırılıb və indi zavod heç müvəqqəti dayandırılmış vəziyyətdə də deyil.

Plavnik effektiv tərzdə iri bir şəkil çıxardıb onu məhkəmənin qərarına əlavə etməyi hakimdən xahiş etdi və şəkli baxılması üçün hakimlərə verdi.

– Amma «Rostan» kompaniyasının bütün kreditləri ödəmək üçün hələ vaxtı var axı – deyə hakim dəqiqləşdirdi. Bu, təxminən qırx yaşlarında xoşsima bir qadın idi. O, tərəflərin arqumentlərini çox diqqətlə dinləyirdi.

– Təəssüf ki, yox, – deyə Plavnik əlüstü cavab verdi, – bax, burda onların hesabat işlərinin bütün maliyyə sənədləri var. Onlar ikinci rübü böyük itkilərlə başa vurublar. Praktiki olaraq, personal min beş yüz nəfərdən təxminən yüz əlli nəfərə qədər ixtisar olunub və bizim məlumatlarımıza görə, bu hələ son hədd deyil. Onlar xarici kreditorlarla hesablaşmağı və öz borclarını yenidən strukturlaşdırmağı bacarıblar. Lakin biz «Rostan» kompaniyasının gələcəkdə bizim kredit məbləğimizi ödəmək üçün heç bir imkanının olmadığını görürük. Yalnız bir variant mümkündür – bu borcları qaytarmaq üçün sonrakı ləğvolma və bütün aktivlərin satılmasıyla kompaniyanın bankrotluğu.

– Hansı bankrotluq? – Vaxtanq Mixayloviç özünü saxlaya bilməyib qışqırdı. – Biz hələ işləyirik, biz hələ ölməmişik.

– Cənab Çağunava, əgər siz iddiaçı tərəfin vəkilinin sözünü bir daha kəsməyi özünüzə rəva bilsəniz, mən tələb edəcəm ki, siz məhkəmə iclasını tərk edəsiniz, – hakim qəti şəkildə bildirdi.

Çağunava yerində qurcalana-qurcalana dodaqaltı bir neçə gürcü söyüşü söydü.

– Siz qurtardınız? – deyə hakim İosif Borisoviçə müraciət edərək dəqiqləşdirdi.

– Xeyr, hələ qurtarmamışam, – Plavnik cavab verdi. – «Rostan» kompaniyasının təsis sənədlərinə əsasən, onu iki nəfər təsis edib – cənab Çaqunava və cənab Suteyev. Böyük təəssüf hissiylə bildirirəm ki, faciə baş verib, cənab Suteyev naməlum soyğunçuların qurbanına çevrilib və öz mənzilinin kəndərində qətlə yetirilib. Biz mərhumun dul qadınına, onun ailəsinə və bütün «Rostan» kompaniyasına dərin hüznə başsağlığı veririk. Lakin qüvvədə olan qanunvericiliyə əsasən, müəssisənin borclarına görə məsuliyyəti məhz onun mülkiyyətçiləri daşıyırlar. Cənab Çaqunava bu salondadır və biz bir neçə dəqiqə əvvəl onun zil səsini eşitdik. Lakin cənab Suteyev heç bir halda burda peyda ola bilməz. Buna baxmayaraq, onun birinci dərəcəli varisləri qalıb – xanımı və azyaşlı qızı. Bizim kreditin zəmanətli qaydışını təmin etmək məqsədilə biz məhkəmədən cənab Suteyevin ölümündən sonra qalan bütün əmlakına həbs qoyulması barədə qərar çıxarmasını xahiş edirik. Və biz əmin deyilik ki, bu əmlakın dəyəri kompaniyanın iki ortağının şərikli borcunu bağlamaq üçün yetərlidir.

– Necə yaramazdır, – Çaqunava özünü saxlaya bilməyib Dronqoya və Feygelmana üz tutdu, – dul qadının bütün pullarını əlindən almaq istəyir.

– O öz kreditinin qaytarılmasına zəmanət istəyir, – Dronqo razılaşmadı. – Yavaş danışın, yoxsa sizi həqiqətən zaldan çıxararlar.

Yuna Milaniç yenə onlara baxdı. Yox, Dronqo səhv etmirdi. Qadın onlara baxmırdı. Qadın ona baxırdı. Həvəs və maraqla baxırdı. Bəlkə qadına dünənki savaşı barəsində danışılar və öz təhlükəsizlik xidmətlərinin iki əməkdaşına müqavimət göstərmiş bir adamı yaxından görmək indi ona, sadəcə, maraqlıdır? Yox, bu cəfəng fikirdir. Bundan ötrü qadının burda peyda olmasına ehtiyac yoxdur. Onda niyə? Kimdir axı bu qadın? Axı nəyə görə Dronqoda belə bir hissiyyat var ki, bu qadınla haçansa görüşüblər?

– Biz məhkəmədən bizim iddia ərizəmizin təmin olunması barədə qərar çıxarmağı xahiş edirik, – Plavnik davam elədi. – Biz hesab edirik ki, hazırkı qeyri-sabit şəraitdə bizim borcumuzun geri qaytarılmasının mümkün variantı məqsədilə borcluların əmlakına həbs qoyulmasını bankın tələb etmək hüququ var.

– Bu sizin mövqeyinizdir? – hakim dəqiqləşdirdi.

– Bəli, sözsüz. Əks təqdirdə, kompaniya özünü müflisləşmiş elan edəndə biz, sadəcə olaraq, öz pullarımızı itirmiş oluruq. Həzırkı mürəkkəb iqtisadi şəraitdə bir neçə milyon dollar pulu itirməyi bank özünə heç cür rəva görə bilməz.

Hakim başını tərpədir Plavnikin əyləşməsinə icazə verdi, sonra saatına baxdı.

– Biz saat üçün yarısına qədər işləyirik, sonra yarım saatlıq fasilə elan olunacaq, – deyə o bildirdi. – Buna görə də cavabdeh tərəfin nümayəndəsinə qırx dəqiqə vaxt verilir. Hörmətli vəkıl, siz öz çıxışınızı qırx dəqiqəyə sığışdırabilərsiniz?

– Çalışaram, – deyə Feygelman cavab verdi və kağız-kuğazla dolu qovluğunu götürüb kürsüyə qalxdı; sənədləri özünə münasib qaydada düzərək çıxışına başladı.

Eduard Aleksandroviç öz çıxışına hələ qüvvəsini itirməyən, kreditin ödənmə müddətinin başa çatmadığını təsdiq edən müqavilənin təqdimatından başladı. O öz hörmətli opponentinin ötən ilin axırında baş verən rublun devalvasiyasının fors-major halı kimi qiymətləndirilməsi fikrinə şərik olduğunu bildirdi. Amma məhz elə bu səbəbdən də o, bankirlərin iddia ərizəsi üzrə çıxarılacaq qərarın təxirə salınmasını hakimdən xahiş etdi.

– Siz zəmanət verə bilərsinizmi ki, kreditin hamısı müəyyən olunmuş müddətdə tam şəkildə ödəniləcək? – deyə hakim soruşdu.

– Mən düşünürəm ki, əgər biz «Rostan» kompaniyasına öz borclarını yenidən strukturlaşdırmağa imkan versək, onların şansı yaranacaq ki...

– Dayanın, – hakim Feygelmanın sözünü kəsdi, – mən onların şansları barədə soruşmuram. Mən soruşuram ki, siz borcların tam şəkildə ödəniləcəyinə zəmanət verirsinizmi? Cənab Çaqunava, buyurun, bu suala cavab verin.

– Əlbəttə, biz bunu bacarırıq, – deyə Vaxtanq Mixayloviç öz yerindən qalxdı. – Əgər bizə vaxt və bir az pul versələr, biz hazırda inşasını dayandırdığımız zavodun tikintisini başa çatdırırıq. Siz özünüz bilirsiniz ki, heç bir böhrana baxmadan bizim şəhərimizdə yaşayış binalarının tikintisi, onsuz da, dayanmayacaq.

– Replika olarmı? – Plavnik dərhal müdaxilə etdi.

– Eşidirəm, – deyə hakim ona icazə verdi.

– Cənab Çağunava vaxt və pul xahiş edir, – İosif Borisoviç təkrar elədi, – ancaq qorxuram ki, bu şəraitdə heç bir bank onun yarımçıq zavodu üçün cənab Çağunavaya pul verməsin. Bu isə o deməkdir ki, «Rostan» kompaniyasının nə pulu var, nə də vaxtı.

– Aydınır. Cənab Çağunava, siz əyləşə bilərsiniz. Siz də əyləşə bilərsiniz, İosif Borisoviç. Sizsə, cənab Feygelman, kompaniyanın cari maliyyə vəziyyəti barədə sənədləri bizə təqdim edin. Sizdə doğrudanmı işləyən personalın əvvəlki kollektivdən yalnız on faizi qalıb?

– Ştatların ixtisar olunmasının təbii prosesi baş verir, – Feygelman öz mövqeyini necəsə müdafiə etmək cəhdində bulundu.

– Siz hesab edirsiniz ki, kompaniyada çalışan əməkdaşların birdən-birə doxsan faizi işdən çıxırsa, ixtisara düşürsə, bu, təbii prosesdir? – hakim soruşdu.

– Tam təbii deyil, lakin hazırkı böhranı nəzərə alın.

– Aydınır. «Rostan» kompaniyasında təşkilatı bu mürəkkəb vəziyyətdən çıxartmaq və əvvəllər götürülmüş bütün kreditlərin ödənməsi barədə konkret təkliflər varmı?

– Var, – deyə Feygelman cavab verdi, – bax, iki xarici təşkilatla hesablaşma haqqında sənədlər. Təcili hesablaşma barədə, möhtərəm hakim. Kompaniya, faizlər də daxil olmaqla, özünün bütün borclarını ödəyib. İsveçrə bankına borcun bir hissəsi yenidən strukturlaşdırılıb.

– Hansı hissəsi?

– Növbəti beş il üçün otuz faiz. Və indi biz təzə kredit üçün çoxillik işgüzar münasibətdə olduğumuz və özümüzü etibarlı və uğurlu partnyor kimi göstərdiyimiz Avstriya bankına müraciət etmişik. Biz artıq onlarla ilkin saziş imzalamışıq, – deyə Feygelman gülümsünərək bildirdi.

Dronqo dərhal anladı ki, bu, dünən Eduard Aleksandroviçin ona üstüörtülü eyham vurduğu həmin şansdır. O, Vaxtanq Mixayloviçin üzünün necə güldüyünü, qırışığının necə açıldığını gördü. Bu, həmin kozır idi, onların öz kreditorlarından gizlətdikləri kozır. Çağunava kifayət qədər ehtiyatlı tərpənmişdi. Bu mürəkkəb şəraitdə o, yeni kreditin ayrılması üçün Avstriya bankıyla dil tapa bilmişdi. Amma bu barədə heç kəsə, hətta öz baş mühasibinə də bir söz deməmişdi.

– Sizin ilkin sazişinizdə kreditin məbləği nə qədər razılaşdırılıb? – hakim dəqiqləşdirdi.

– On milyon dollar, – Feygelman qalibanə səslə dilləndi. – Onlar artıq gələn aydan etibarən üç tranşla pul ayırmağa hazırdırlar. Müvafiq sonuncu müqavilə cəmi dörd gündən sonra Vyanada imzalanacaq. Bu da ilkin razılaşmanın nüsxəsi. Məhz buna görə də biz sizdən məhkəmə tərəfindən çıxarılacaq qərarın Avstriya bankıyla bizim kompaniya arasında sonuncu müqavilənin imzalanacağı günədək təxirə salınmasını xahiş edirik.

Feygelman sevincək gülümsündü. Vaxtanq Mixayloviç hamıya dik-dik baxaraq yaranmış vəziyyətdən aşkar ləzzət alırdı. Bu müqavilənin varlığından xəbərsiz olan Antonina Alekseyevna özünü saxlaya bilməyib sevincdən qışqırdı. Amma Plavnikin davranışı Dronqonu bir qədər çaşdırırdı. İosif Borisoviç masa arxasında sakitcə oturub nəsə oxuyur, sanki öz opponentinin son sözlərini eşitməmiş kimi görünürdü. Bu, qəribəydi. Yuna Milaniç yenə dönüb Dronqoya tərəf baxdı. Heç o da narahatlıq keçirənə oxşamırdı. Deyəsən, Feygelman və Çağunava nədəsə səhvə yol vermiş, nəyisə axıradək hesablamamışdılar – nəsə onların düşündüyü kimi alınmamışdı.

– Siz sözünüzü bitirdiniz? – hakim soruşdu. – Fasiləyəcən bizim altı dəqiqəmiz var.

– Bəli, möhtərəm hakim, – Feygelman başını tərpətdi. – Mən güman edirəm ki, bizim nə qədər mühüm sənədlər təqdim etdiyimizi hamı başa düşür. Bu sənədlər bizim borclarımızla bağlı yaranmış vəziyyəti kəskin surətdə dəyişir.

– Çox da dəyişmir, – qəfildən Plavnikin gur səsi eşidildi. – Möhtərəm hakim, siz mənə başqa bir sənəd göstərməyə icazə verirsinizmi? Bax, bu məktub mənim hörmətli opponentimin adını çəkdiyi həmin o Avstriya bankındandır. Dünənki tarixlə imzalanıb. Onlar real şəraitə baxıblar və «Rostan» kompaniyasıyla müqavilə imzalamaqdan imtina etmək qərarına gəliblər. Şübhəsiz ki, avstriyalılar da belə hesab edirlər ki, onların pulları müflisləşmiş kompaniyaya kömək edə bilməz. Budur, bu da məktubun nüsxəsi, möhtərəm hakim, – İosif Borisoviç məktubu öz köməkçisinə, o da aparıb hakimə verdi.

Dronqo geri qanrıldı. Antonina Alekseyevna yenə qışqırdı, amma bu dəfə dəhşətdən. Çaqunavayasa adamın lap yazığı gəldi, o, sanki bir anın içində düz on il qocaldı. Feygelman burnunu çəkə-çəkə çox çətinliklə nəfəs alırdı. O, bugünkü prosesi uduzduğunu artıq başa düşmüşdü. Biryolluq və həmişəlik.

ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Məhkəmə yarım saatlıq fasilə elan etdi. Hamı öz yerindən qalxdı. Bircə Çaqunava oturduğu stuldan durmadı, eləcə heç nə görməyən gözlərini düz qarşıya zilləyib hərəkətsiz qaldı. Plavnik Feygelmana yaxınlaşdı və onu növbəti danışıqlar üçün çağırdı. Hər iki vəkil dəhlizlə harasa getdilər. O biri adamlar da dəhlizə çıxdılar. Kimsə siqaret çəkməyə, kimsə, sadəcə, hava almağa getdi. Zaldan çıxarkən Yuna Milaniç yenə də Dronqoya baxdı və bir söz demədən sakitcə qapıdan çölə çıxdı. Dronqo Vaxtanq Mixayloviçə yaxınlaşdı. O, təkə oturmuşdu. Hətta Antonina Alekseyevna da onun yanında qalmağa ürək eləməmiş, yəqin ki, bu çətin və mürəkkəb məqamda ondan nəşə soruşmasın deyə, aralanıb getmişdi.

– Onlar hamısını düzüb-qoşublar, – Vaxtanq Mixayloviç çətinliklə nəfəs alaraq dilləndi, – onlar bizim ilkin müqaviləmizdən xəbər tutublar və hər şeyi düzübqoşublar. Avstriyalıları son məqamda müqavilədən imtina etmək üçün dilə tutublar.

– Mən onların bu cür davranışlarının səbəbini yaxşı başa düşmürəm, – Dronqo etiraf etdi, – bilmirəm ki, niyə onlar sizin müflis olmağınızı belə inadkarlıqla istəyirlər... Axı onlar borcun yenidən strukturlaşdırılmasıyla razılaşa bilərdilər. Ya da, uzaqbaşı, siz avstriyalılardan pul alacağınız müddətə qədər gözləmək olardı. Onlarda sizin kompaniyanın əleyhinə bu xəstə maraq hardandır və neyçündür? Buna səbəb nədir?

– Mən hardan bilim? – Çaqunava əlini yellədi, – özüm də başa düşmürəm. Biz onlara borclarını hissəhissə qaytarasıydıq. Bu İosif Borisoviç kimi «ağır artilleriyanı» işə salmaq nəyə lazım idi? Siz bilirsiniz onun xidməti neçəyədir? Hamısı da ondan ötrü ki, mənim, yaxud Kolyanın əmlakını siyahıya aldırırsınlar? İnanmıram. Deməli, onların ayrı marağı var, bizə demirlər.

– Kompaniyanın başqa aktivləri, yaxud nəşə qiymətli bir şeyi qalıbmı? Torpaq, daşınmaz əmlak, bina, tikinti?

– Tulada iki yarımçiq binamız var. Amma bina deyil, elə-belə, iş otaqlarıdır. Onların, uzaqbaşı, hərəsinin əlli min dollar qiyməti ola, ya olmaya. Olan bir də bizim yarımçiq qalmış zavodumuzdur. KTB-nin bizimlə danışmağa gəlmiş əməkdaşlarından biri demişdi ki, o zavod heç onun həyətində otlayan inəklərin poxuna da dəyməz.

– Başqa heç nə yoxdur?

– Yox. Başqa heç nə yoxdur. Biz hamısını satmışıq. Kolyayla mənə elə gəlirdi ki, zavod bizə ciddi mənfəət gətirəcək. Axı biz əvvəllər öz sifarişlərimizi başqa yerlərdə edirdik, buna uyğun olaraq da pulumuzu metal konstruksiyanın üstünə qoyduğumuz satış qiymətindən qazanırdıq. Onda, həmin o şıdırgı yüksəliş-artım mərhələsində belə satışdan biz qırx faizə qədər qazanırdıq. Hə, bax biz də hesabladıq və qərara gəldik ki, öz şəxsi zavodumuzu tikmək lazımdır, çünki onda qazancımız yetmiş faizə qalxacaqdı. Amma görürsünüz axırda nə alındı?

– Hər necə olsa da, yenə aydın deyil ki, onlar sizi niyə bu qədər sıxırlar, – Dronqo fikirli halda dedi. – Mənim maşınımı təqib etmələri, sizin kompaniyayla bağlı hər şeyə şəksiz maraqları. Yəni doğrudanmı siz heç nə bilmirsiniz?

– Əgər bilsəydim, çoxdan deyərdim. Mən bu Avstriya bankını hamıdan gizlətmişdim. Biz onu üçlükdə işləyib hazırlamışdıq. Mən, Kolya və Eduard Aleksandroviç. Kolya ora düz iki dəfə getmişdi, hərçənd axırıncı dəfə, təxminən bir ay əvvəl ordan nəşə sönük qayıtmışdı. Amma bu sonra oldu – müqavilənin imzalanmasından sonra KTB bankından kimsə ona zəng vurdu və Nikolay vurub-çıxdı ki, onlar bizim ilkin müqaviləmiz barədə bilirlər. Mən buna inanmadım, Kolyanı da fikrindən daşındırdım, inandırtdım ki, bu ola bilməz. Belə çıxır ki, axmaq mən olmuşam, Kolyasa ağıllıydı.

Çaqunava əlini yellətdi və ayağa qalxıb cibindən siqaret qutusunu çıxartdı. Dronqo onun arxasınca dəhlizə çıxdı. Vaxtanq Mixayloviç siqaretini çəkmək üçün kişi tualetinə getdi. Binanın özündə siqaret çəkməyə icazə verilmirdi. Dronqo pəncərənin yanında dayanmış xanım Milaniçi gördü. Qadın dinməzəcə durub harasa aşağı baxırdı. Dronqo qadına

yaxınlaşdı, gəlib onun düz böyründə dayandı və qadın başını yüngülcə ona tərəf çevirdi.

– Cənab Dronqo, – bu sual yox, təsdiq idi, – elədir ki, var, mən yanılmamışam.

– Adətən, məni bu cür çağırırlar, – Dronqo təsdiqlədi.

– Mən bunu bilirəm, – qadın yüngülcə qımıışdı.

Bu qımıışma nəyə işarəydi? Doğrudanmı, onlar əvvəllər tanış olublar? Ola bilməz. Yox, ən azından Dronqo bu cür qeyri-adi adı yadında saxlayardı – Yuna. Soyadı da Milaniç. Onun heç vaxt Yuna Milaniç adlı qadınla tanışlığı olmayıb. Ancaq bəs onda qadın niyə ona bu qədər tanış gəlirdi?

– Siz məni tanımadınız? – qadın soruşdu.

– Sizi mənə bankın vitse-prezidenti kimi təqdim etdilər, – Dronqo bildirdi, – bildiyim qədər, mən KTB bankının müştərilərindən deyiləm. Ola bilsin, biz hardasa başqa bir məkanda, başqa bir zamanda görüşmüşük...

– Hələ ondan da artıq, – deyə qadın yenə gülümsündü. – Mən elə düşünürdüm ki, siz məni uzun müddət yadda saxlayacaqsınız. Hər halda, mən sizi ömrüm boyu yaddan çıxarmamışam.

– Bağışlayın. Bəyəm biz haçansa sizinlə tanış olmuşuq?

– Yadınıza salın, – qadın inadından əl çəkmədi, – doğrudanmı, siz məni xatırlaya bilmirsiniz? Hərçənd bu tanışlıq kifayət qədər çoxdan olub, amma məni tanıyacağınıza tam əmin idim.

Onun səsi, əlləri, başının yana dönməsi, qəribə tərzdə qımıışması. Bütün bunlar nəsə ona tanış gəlirdi. Yəni doğrudanmı, Dronqo heç cür xatırlaya bilmədiyi bu qadınla nə vaxtsa tanış imiş? Yox. Onun tanışları arasında heç vaxt Yuna Milaniç olmayıb.

– Bağışlayın, – o dedi, – yəqin, yaş öz sözünü deyir. Məndə erkən skleroz başlayıb.

– Yox, elə deyil, sadəcə, siz məni başqa adla tanıyırsınız, – qadın izah etdi, – həm də başqa saç düzümüylə. Siz, axı o vaxt mənim əsl adımlı öyrənə bilmədiniz.

– Başqa saç düzümüylə, – Dronqo qadını diqqətlə süzüb, dodağının altında çaşqın halda mızıldandı.

– Onda mənim saçlarımın rəngi açıq idi, özüm də başıma beretka qoyurdum, – Yuna Milaniç gülümsünərək dedi. – Və onda siz məni başqa adla tanıyırdınız, cənab ekspert, tamam başqa adla.

O, heyrlə qadına baxdı, diksinən kimi olub hətta bir addım arxaya çəkildi, sanki qorxdu ki, qadın onun üstünə atıla bilər. Yuna Milaniç kifayət qədər ucaboy idi, üstəlik də artıq bir dəfə onunla güləşməyə can atmışdı. Bir dəfə...

– İnnə Svetlova, – Dronqo çaşqın halda pıçıldadı, – siz onda özünüzü İnnə Svetlova kimi qələmə vermişdiniz.

Bu, podpolkovnik Slavinin rəhbərliyi altında əkskəşfiyyatçıların məhv edildiyi doxsan altıncı ilin ən səsküylü işiydi. Onda prezidentin ikinci müddətə seçilməsilə bağlı «Qoliafin qayıtması» adlandırılan plan hərəkətə gətirilmişdi və Slavinin əməkdaşları bu sirrə lazım olduğundan daha artıq dərəcədə yaxınlaşmışdılar. Demək olar ki, bütün dəstə məhv edildi, dəstəylə əlaqəyə çıxan Dronqo isə həqiqətən də xilas etməyə çalışdığı «İnnə Svetlova»yla tanış olmuşdu. Onda hətta ağına belə gəlməmişdi ki, ona tamam başqa bir adamı – adını axıracan da öyrənə bilmədiyi xüsusi xidmət zabitini «sırıyıblar».

O vaxt Dronqo qadını mənzilə gətirmişdi, çünki artıq başa düşmüşdü ki, bu qadın başqa adamdır. Ayağında çapığın olub-olmamasını yəqinləşdirmək üçün qadını soyunmağa məcbur etmiş və onunla ehtirash sevgi-məhəbbət oyununa girişmişdi. Dronqo bilirdi ki, həqiqi Svetlovanın ayağında çapığı olmalıdır və qadın başa düşəndə ki, Dronqo onun sirrini faş edib, qışqırıb köməyə çağırmışdı, hətta onunla əlbəyaxa döyüşə atılmağa cəhd edib, çox asanlıqla da məğlub olmuşdu. Dronqo qadının əl-qolunu bağlayıb onu elə çılpaq vəziyyətdə qoyub getmək istəmişdi, amma qadın dil töküb yalvarmışdı ki, onu bu cür rüsvayçı şəkildə buraxmasın. Hə, qadın onda necə də yalvarmışdı! Və Dronqonun ona rəhmi gəlmişdi, qadını yuxu dərmanı içməyə məcbur edib, əvəzində getməzdən qabaq əl-qolunu açaraq onu geyindirəcəyinə, öz həmkarlarının qarşısında rüsvayçı vəziyyətdə qoymayacağına söz vermişdi. Vədinə xilaf çıxmayıb o cür də eləmişdi – qadın yuxuya gedəndə Dronqo onu gətirib divana

uzatmış, geyindirmiş və yatmış vəziyyətdə qoyaraq nəzərə çarpmadan mənzili tərk edib getmişdi. Bu çoxdan olmuşdu. O vaxtdan düz on üç il keçib və Dronqo fikirləşdi ki, indi, yəqin, qadın ona nifrət edir. Axı o, qadının zəif damarından istifadə etməklə, o vaxt, sadəcə, ona badalaq gəlmişdi.

Və budur, indi qadın onun qarşısında dayanıb. Amma büsbütün başqa imicə malik və tanınmaz dərəcədə dəyişmiş tamamilə özgə bir qadın.

– İnnə Svetlova, – qadın başını tərpəyib təsdiqlədi, – siz həqiqətən də mənə bu adla tanıyırdınız.

– Sizi tanımamağım təəccüblü deyil. Onda sizin saçlarınız açıq rəngliydi və bir qədər yöndəmsiz görünürdünüz, çox da səliqə-sahmanlı gənc qadın deyildiniz. İndisə hər şey başqa cürdür. Deyəsən, burnunuzun formasını da bir az dəyişmişsiniz?

– Adi əməliyyatdır. Mən, sadəcə, balaca qığırdağı rədd eləyib, üzümün dərisini yüngülcə dartdırmışam. Mənim yaşım da bu, normaldır.

– Sizin yaşınız o vaxt hardasa otuz beş idi?

– Otuz üç, – qadın gülümsündü.

– Demək, indi qırx altıdır, – Dronqo cəld hesabladı.

– Düzdür.

– Və siz KTB bankının vitse-prezidentisiniz. Demək, siz əks-kəşfiyyatdakı xidmətinizdən ayrılmısınız?

– Çoxdan, lap çoxdan. Demək olar ki, on iki il qabaq. Siz o vaxt mənim daxili tarazlığıma elə bir zərbə endirdiniz ki, mən öz peşəmə uyğun gəlmədiyimi başa düşdüm və artıq bir ildən sonra işdən getdim. Elə o saat da mənə Gömrük Komitəsində işə götürdülər, altı ilə yaxın gömrükdə işlədim. Hətta bölmə rəisliyinə qədər yüksəlmişdim. Sonra orda ciddi kadr dəyişiklikləri baş verdi, mən də Rabitə Nazirliyinin maliyyə idarəsində işə düzəldim. Dörd ildən sonra nazirlikdən KTB bankına keçdim, hazırda bankın vitse-prezidentiyəm. Belə demək olar ki, siz mənə karyera qurmaqda kömək etmişsiniz, – deyə qadın gülümsündü.

– Düşünürəm ki, bu sizin öz söylərinizin nəticəsidir, – Dronqo razılaşmadı. – Siz, yəqin ki, bizim sonuncu görüşümüzdə görə mənə indiyəcən də acıqlısınız.

– Əksinə. Mən indiyəcən özümü sizə borclu bilirəm və çox-çox təəssüf edirəm ki, indiyəcən sizə öz minnətdarlığımı bildirməmişəm.

– Nə mənada? – Dronqo anlamadı.

– Yadınızdan çıxıb ki, mən hansı rüsvayçı vəziyyətdə qala bilərdim? – qadın istehzayla güldü. – Xalis gicbəsər kimi: lümlüt və əl-qolu sarınmış halda; üstəlik də sizin şirin dilinizə aldanmış bir vəziyyətdə. İdarənin bütün əməkdaşları mənə gülərdilər, mənə lağa qoyub ələ salardılar. Siz onda söz verdiniz ki, mənə bu görkəmdə buraxıb getməyəcəksiniz və sözünüzdə də kişi kimi əməl etdiniz. Onda mən yuxudan ayılanda özümü divanda yatmış vəziyyətdə gördüm. Geyinmiş halda və üstümü örtüyünüz adyallın altında. Həmkarlarım mənə məhz bu vəziyyətdə tapdılar. Onda hamı elə düşünmüşdü ki, siz yuxu dərmanı qatmaqla mənə hiyləgərcəsinə aldatmışınız. Bunu az sonra məndən qan və sidik analizi götürən ekspertiza da təsdiq etdi. Siz hər şeyi düzgün eləmişdiniz, yalnız bir detal istisna olmaqla – görünür, tələskənlikdən trusiki əynimə tərsinə, astar üzünə geydirmişdiniz, – qadın bu sözləri düz onun gözlərinin içinə baxaraq və bir tikə də utanıb-qızarmadan söylədi.

– Bağışlayın, – Dronqo qaşlarını düyünləyib dedi, – mən onda həqiqətən bərk tələsirdim.

– Siz mənə başa düşmədiniz, – Yuna gülümsündü, – əksinə, mən sizdən inciməmişəm, çünki bu təəssüfə layiq faktı yalnız mən özüm görə bilərdim, bu yalnız mənim gözümə sataşa bilərdi. Təsəvvür edirsinizmi, sizin bu səhvini aşkar edəndə nə qədər gülmüşdüm?

– Demək, sizdə hər şey yaxşı qurtarıb.

– Məndə – hə. Mən düşünürdüm ki, əksinə, siz mənə nifrət edirsiniz, buna görə də bu neçə ildə sizinlə əlaqəyə çıxmağa cəhd etməmişəm. Hərçənd, mütəmadi olaraq sizin uğurlarınız barədə eşidirdim. Siz məndən yaxşı bilirsiniz ki, bizim idarədən heç də həmişəlik getmirlər. Bizim əlaqələrimiz qalır, hərdən hətta rütbələrimiz də, – deyə qadın müəmmalı şəkildə gülümsündü.

– Həqiqətən, bu qədər illərdən sonra bu, ağlagəlməz bir görüşdür, – Dronqo razılaşdı. – Və üstəlik, siz hələ KTB bankının vitse-prezidenti də seçilmisiniz. Amma deməyin ki, burda, bu məhkəmə iclasında peyda olmağınız təsadüfidir.

– Əlbəttə ki, yox. Bizdə maliyyə problemləriylə adətən Yozef Herhardoviç məşğul olur, ancaq bu gün ondan xahiş etdim ki, mənim məhkəməyə gəlməyimə icazə versin. Mən, axı dəqiq bilirdim ki, siz burda olacaqsınız. Sizi bu neçə ildən sonra görmək istədim; sizinlə danışmaq keçdi ürəyimdən. Hətta adamın inanmağı da gəlmir ki, biz sizinlə on üç il qabaq tanış olmuşuq. Sanki bütöv bir ömür, böyük bir dövr keçib.

– Amma siz çox yaxşı qalmısınız, – deyə Dronqo qadını komplementə qonaq etməyi unutmadı.

– Öz yaşıma görə, – qadın əlavə elədi. – Bunu utanmadan deyə bilərsiniz. Mənim oğlum artıq zabitdir, özüm də ötən il nənə olmuşam. Mənim yaşımda belə bir cavan nənə.

– Təbrik edirəm. Hərçənd yaş barədə düz demirsiniz. Qırx altı yaş qadın üçün ən yaxşı yaşıdır.

– Sağ olun. Siz komplement deməyi həmişə bacarmısınız. Yoxsa o vaxt məni soyundurmaq sizə müyəssər olmazdı.

Dronqo qızardığını hiss etdi. Bu qadın nəyi lazım bilirdisə, ürəyindən nə keçirdisə hamısını birbaşa deyirdi. Kompleksizliyin kompleksi belədir.

– Mən sizə bir işgüzar sual verə bilərəm? – Dronqo soruşdu.

– İstəyirsiniz ki, mən sizə öz sirlərimizi verim, – Yuna dərhal anladı. – Yaxşı, buyurun verin sualınızı. Əgər bacarsam, çalışaram ona cavab verim.

– Siz bu bədbəxt kompaniyanı niyə bu qədər sıxışdırırsınız? Onlar sizə neyləyiblər, axı? Əgər siz yalnız öz pullarınızı geri almaq istəyirsinizsə, onda onların dirçəlməsinə, ayağa qalxmasına niyə mane olursunuz? Axı onların avstriyalılarla ilkin müqaviləsi artıq imzalanmışdı, sizsə onlara aşkar mane olmaq qərarına gəldiniz. Neyçün? Nədən ötrü? Bu, şəxsi qisasdır, yoxsa nəsə başqa şeydir? Sizin bu təhlükəsizlik xidmətinin əməkdaşları, mənim maşınımın anlaşılmaz təqibi. Məni başa sala bilərsinizmi ki, nə baş verir? Yoxsa Suteyevin qətlinin arxasında da sizin bank dayanır? Mən başa düşürəm ki, siz mənə cavab verməyəcəksiniz. Amma heç olmasa izah etməyə çalışın ki, bu təcavüzkar davranış nəyə görədir?

– Suteyevin qətlinə bizim qətiyyən aidiyyətimiz yoxdur, – qadın çiyinlərini çəkib dedi, – düzünü deyirəm, heç bir aidiyyətimiz. Hərçənd aidiyyətimiz olsaydı da, mən yenə belə deyəcəkdim. Hətta «köhnə dostluq» əsasında. O ki qaldı pressinq məsələsinə, sizin dediyiniz qısma-boğmaya – mən sizə təkcə bir sirri açə bilərəm. Bütün bu kompaniya öz rəhbərlərilə qarışıq bizi çox az maraqlandırır. Bizim marağımız tamamilə başqadır. Ona görə də Plavnik onları axıracan sıxacaq. Ta ki, onlar bizim şərtlərimizi qəbul edəndək.

– Bəlkə mən onları sizin şərtlərinizlə razılaşmağa inandıra bilərəm? Deyin, onlar məhz neyləməlidirlər?

– Siz niyə onlar üçün bu qədər can yandırırırsınız?

– Suteyevin ölümündən sonra onun dul qadınının himayəsində iki uşaq qalıb, o cümlədən bir azyaşlı. Əgər bu gün hakim sizin bankınızın iddia ərizəsinin tanınması barədə hökm çıxarsa, onda onların əmlakına həbs qoyula bilər. Onlarınsa mənzildən və bağdan başqa ayrı heç nəyi yoxdur.

– Siz narahat olmayın, – Yuna müəmmalı şəkildə dilləndi, – onlar heç də kasıb deyillər.

– Yenə sirr?

– Yox, artıq sirr deyil. Mən düşünürəm ki, indi bizim İosif Borisoviç sizin Eduard Aleksandroviçə məhz elə nə etmək lazım olduğunu başa salır. Hər şey çox sadədir. Biz iddianı geri götürürük və bütün borcları silməklə, ümumiyyətlə, bu kredit haqq-hesabını biryolluq qapayıırıq. Bundan əlavə, biz «Rostan»ın digər banka olan borcunu da tam ödəyirik. Mən «Alfa-bank»ın borcunu nəzərdə tuturam. Siz görürsünüzmü, biz təkcə bütün borclarımızı bağışlamaqla kifayətlənmirik, həm də Rostan» kompaniyasının əvəzinə onun başqa banka olan borcunu da bağlayırıq, necə deyərlər, özünəməxsus xeyriyyəçi rolunda çıxış edirik.

– Təmənnasız? – Dronqo kinayəylə dəqiqləşdirdi.

– Siz təmənnasız adamları harda görmüsünüz? – Yuna güldü. – Bizim zamanəmizdə təmənnasızlıq heç də şərəf sayılmır. Bu, işgüzar adamların özlərinə rəva görmədikləri səfehlikdir. Üstəlik də, unutmayın ki, bizim bankın da öz problemləri var.

– Ancaq bununla belə siz bu boyda borcu uf demədən silirsiniz və «Rostan»ın o biri borcunun bir hissəsini də ödəmək istəyirsiniz. Deməli, burda konkret səbəb var.

– Özü də necə səbəb! Çəkisi ağır olan bir səbəb. Onların tikdikləri zavod. Bizə onların zavodu lazımdır.

– Siz bu tikintisi yarımçıq qalmış zavodu götürmək və onu özünüz tikmək istəyirsiniz? – Dronqo eşitdiklərinə inanmadı. – Yəni siz doğrudanmı elə düşünürsünüz ki, bütün xərcləri belə tez çıxartmağı və «Rostan»ın bütün borclarını bağlamağı bacararsınız? Dünyasında inanmaram.

– Və düz də eləyərsiniz. Görün, sizə hələ başqa nə deyirəm. Biz orda tikilən zavodu, ümumiyyətlə, söküb uçuracağıq.

– Onda bütün bunlar sizin nəyinizə gərəkdir? Amma dayanın. Deyəsən, mənə aydın oldu. Sizə bu obyektin altındakı torpaq sahəsi lazımdır, eləmi?

– Siz dərrakəli adamsınız, – qadın sevincək başını yellədi. – Əlbəttə ki, bizə torpaq lazımdır. Orda demək olar ki, dörd hektar torpaq var. Bilirsiniz, məsələ ondadır ki, qonşu şəhərcikdə alman şirkəti avtomobil istehsalı üçün nəhəng bir zavod tikməyi planlaşdırmışdı. Artıq işlənib hazırlanmış və təsdiq edilmiş plan ləngiyib, hərəkətsiz qalıb. O səbəbdən ki, hərbi idarə tikintiyə razılıq vermir, çünki yaxınlıqda hansısa hərbi baza yerləşir. Amma bax, bu dörd hektar – avtomobil zavodu üçün ideal meydançadır. Üstəlik də, şose və dəmir yolu onun lap yaxınlığındadır. Necə düşünürsünüz, almanlar bu ərazi üçün nə qədər verər? Mən düşünürəm ki, məbləğ hətta yeddirəqəmlidən də çox ola bilər.

– Hə, indi nəhayət ki, sizin bu kompaniyaya niyə bu cür təzyiq göstərməyinizin səbəbi mənə aydın oldu. Bəs əgər birdən onlar bu torpağı satmaqdan imtina etsələr?

– Satmaq yox, – qadın gülümsündü, – borc qismində vermək. Onların onsuz da, bu zavodun tikintisini başa çatdırmağa nə gücləri var, nə də vəsaitləri. İndisə torpağın elə bir dəyər-qiyəti yoxdur. Almanlar alternativ meydança axtarmaq qərarına gələndə, onlar gec və ya tez hökmən bizə çıxmalı olacaqlar.

– Vaxtanq Mixayloviçə belə bir təklif etməkdən qorxmursunuz ki? Axı o gürcüdür, cənubludur, bu onun şəstinə toxuna bilər.

– Artıq gecdir, – qadın razılaşmadı, – onsuz da, onların heç bir şansı və heç bir pulu yoxdur. Biz onların avstriyalılarla olan ilkin razılaşmasını puça çıxarmağa nail olandan sonra daha heç bir şansları qalmır.

– Bankda işləmək sizin aşkar xoşunuza gəlir, – Dronqo hiss elədi.

– Özü də necə xoşuma gəlir, – qadın gülümsündü. – Mən, ümumiyyətlə, belə hesab edirəm ki, nəhayət, öz peşəmi tapmışam. Əgər bacarsanız, Vaxtanq Mixayloviçi öz inadkarlığının perspektivsizliyinə inandırmağa çalışın. Elədə tərəflərin barışıqla əlaqədar hər şey çox tez və elə günü bu gün həll olunar.

– Qorxuram ki, razı olmasın, – Dronqo mızıldandı, – «Rostan» kompaniyası Çağunava üçün həyati məsələdir. Əgər yarımçıq tikilini uçurtsalar, deməli o, həyatının son illərini həsr etdiyi hər şeyi itirmiş olur.

– Əgər razılaşmasa, onda daha çox şey itirəcək, – Yuna arxayınlıqla dedi. – Onda məhkəmə onun əmlakına həbs qoyar. Doğrudanmı, ona belə münasib olacaq?

– Hər halda, mən onunla danışaram, – Dronqo qadından aralanarkən dedi.

«Mən onu necə də görən kimi dərhal tanımadım», – o düşündü. Qəribədir ki, üstündən keçən bu qədər illər qadını demək olar ki, heç dəyişdirməyib. Hiyləgərlik və artistlik – bu xanımın sifətləridir.

Dronqo zala daxil oldu. Vaxtanq Mixayloviçin böyründə indi Feygelman əyləşmişdi və ona astadan nəsə deyirdi. Çağunavanın necə qıcıqlandığı, necə qızarıb pörtdüyü, hirsindən dodaqlarını necə çeynədiyi aşkar görünürdü. Dronqo yaxına gəldi. Vəkil baş direktoru kreditorların təklif etdikləri şərtlərlə razılaşmaq üçün dilə tuturdu.

– Siz heç nə itirmirsiniz, – Eduard Aleksandroviç müsahibini inandırmağa çalışırdı, – sadəcə, yarımçıq tikilini torpaqla birgə kreditorlara verirsiniz, vəssalam. Onlar sizin bütün borclarınızı ödəyirlər, sizin əvəzinizə «Alfa-bank»la hesablaşırlar, iddia ərizələrini də geri götürürlər. Siz sakitcə öz işlərinizi davam etdirirsiniz, kefiniz necə istəyirsə, o cür də işləyirsiniz.

– Mən necə işləyəcəm axı? – Vaxtanq Mixayloviç cinləndi. – Əgər mənim zavodum yoxdursa, mən necə işləyəcəm? Biz onun tikintisinə nə qədər can qoymuşuq, onu tikmək üçün nə qədər kredit almışıq. Artıq təməlini qoymuşuq, fundament hazırdır. İndisə mənə deyirlər ki, hamısını təhvil vermək lazımdır. Onlar lap əvvəl gündən məhz bu zavoda göz dikiblər, məhz onu ələ keçirmək istəyiblər. Onlar hər şeyi lap əvvəldən bilirdilər. Onlara mənim zavodum lazımdır...

– Yox, – deyə Dronqo bu yerdə söhbətə qarışdı, – onlara sizin zavodunuz yox, zavodun altındakı torpaq sahəsi lazımdır, həmin torpağınsa indi bir quruş qiyməti yoxdur. Amma bir və ya iki ildən sonra o yer çox qiymətli ola bilər. Və onlar da bu səbəbdən öz pullarını sizin torpağınıza qoymaq istəyirlər.

– Nədən ötrü? – Vaxtanq Mixayloviç başa düşmədi.

– Almanlar qonşu şəhərcikdə, sizin yaxınlığınızda avtomobil zavodu tikirlər, – deyə Dronqo izaha başladı, – lakin sizdən fərqli olaraq, almanlar əvvəl yol və kommunikasiya işlərini görürlər, zavodun tikintisinə bundan sonra başlayırlar. İndi məlum olub ki, bütün kommunikasiyalar var, ancaq zavod üçün başqa yer axtarmalı olacaqlar. Sizin meydançanız onların işinə tam yararır. Planın razılaşdırılması və layihənin yerində yoxlanılması bir və ya iki il çəkəcək. Ancaq sonra sizin yerinizin qiyməti ən azından on beş, yaxud iyirmi milyon dollar olacaq. Razılaşın ki, bu çox sərfəli qazandır.

– Ancaq onda onlara bizim zavodu sökmək lazım gələcək, – Çağunava hirsələndi.

– Lazım gələcək, – Dronqo başıyla təsdiqlədi. – Ancaq bu sizin borclarınızın qiymətidir.

Vaxtanq Mixayloviç baş barmağını şəhadət barmağıyla orta barmağının arasına soxub yumruğunu düyünlədi və ideal bir şiş düzəldib onu öz müsahiblərinə nümayiş etdirdi.

– Onlar zavodu yox, bax bunu görəcəklər. Rəhmətlik Nikolay da bu təklifdən imtina edərdi. Heç bir danışıq, heç bir razılıq ola bilməz. Qoy hakim özünə nə xoşdursa onu eləsin. Qoy lap məni birbaşa məhkəmə zalında həbs eləsinlər və qoluma qandal keçirsinlər, mən onsuz da, heç nəyi imzalayan deyiləm. Bizim bu soyğunçularla aramızda heç bir razılaşma olmayacaq.

– Arbitraj məhkəməsində qola qandal vurmurlar, – Dronqo gülümsündü.

– Bu, o qədər də ağıllı iş deyil, – deyə Feygelman baş direktoru qandırmağa, fikrindən döndərməyə cəhd etdi. – Onlar kifayət qədər münasib şərtlər təklif edirlər. Yoxsa sizin böyük problemləriniz yaranacaq...

– Qoy yaransın. Hər şeyi sataram, amma bu köpək uşaqlarının acığına zavodu tikəcəm və işləyəcəm. Avstriyalılarla alınmadı, fransızlarla işləyəərəm, onlarla da alınmasa başqalarını taparam, amma zavodu tikib başa çatdıracam və öz məhsulumu buraxmağa başlayacam. Vəssalam. Danışqları bitirdik. Mənim qərarım belədir.

Adamlar zala toplaşmağa başladı. Antonina Alekseyevna içəri keçdi; o, zaldakı bütün iştirakçıların üzünə elə qorxa-qorxa baxırdı ki, sanki kimsə üstünə atılıb onu dişləyə bilərdi. Çağunava hirsindən pörtmüşdü və yenə dodaqlarını çeynəməyə başlamışdı. Feygelman Dronqonun üzünə baxıb dərinlən köks ötürdü.

– Mən neyləyim? – Eduard Aleksandroviç soruşdu.

– Heç nə, – Dronqo sakitcə cavab verdi. – Vəkil kimi siz öz müştərinizin iradəsini yerinə yetirməyə borclusunuz. Yerinə də yetirin. İosif Borisoviçə çatdırın ki, bəs Çağunava sazişdən imtina etdi. Qoy bundan sonrasını məhkəmə özü həll etsin. Mən, sadəcə, başqa heç bir variant görmürəm.

Feygelman dərindən ah çəkərək ayağa qalxdı və zaldan çıxdı. Bir dəqiqədən sonra onlar Plavniklə geri qayıtdılar. Feygelman ümitsizcəsinə əllərini yelləyir, Plavnik narazılıqla başını bulayırdı. Onlardan hər birinin nə dediyi aydın idi.

Məhkəmə iclası təzəcə başlanan kimi, hakim dərhal «Alfa-bank»ın maraqlarını təmsil edən vəkil də daxil olmaqla, hər üç vəkili yanına çağırırdı. Hakimə bildirmişdilər ki, bəs tərəflərin barışıqı səbəbindən məhkəmə prosesi dayandırıla bilər. Ancaq Feygelman bu bildirişi təsdiqləməkdən imtina etdi və bununla da məhkəmə prosesi öz davamına başladı. Tərəflərdən hər biri arqumentlərini təqdim etdi, bankların və «Rostan» kompaniyasının nümayəndələri çıxış etdilər. Bankların nümayəndələri qismində hüquq şöbələrinin rəhbərləri, «Rostan» kompaniyasının nümayəndəsi qismində Vaxtanq Mixayloviçin şəxsən özü çıxış etdilər. O özünü ələ almağa çalışdı, iki ayağını bir başmağa dirəyib inadından dönmədi və kompaniyanın öz işini davam etmək iqtidarında olduğunu sübut etməyə çalışdı. Hakimin vəsaiti hardan əldə edəcəkləri barədəki sualına baş direktor qızıqıb belə cavab verdi ki, bu onların öz işləridir və bununla da öz rabitəsiz nitqinin təəssüratını biryolluq korladı. Saat beş tamamda hakim bildirdi ki, məhkəmənin qərarı yarım saatdan sonra elan olunacaq.

Bu dəfə heç kəs zaldan çıxmadı, hamı böyük nigarənçiliklə oturub məhkəmənin nə qərar çıxaracağını gözlədi. Plavniklə digər vəkil öz aralarında astadan nəsə danışdılar. Feygelman telefonu çıxarıb kimsə zəng vurdu və sakitcə danışmağa başladı. Antonina Alekseyevna çantasından buterbrod çıxarıb nəzərə çarpmadan yeməyə başladı. Yuna Milanoviç qalxıb Dronqoya yaxınlaşdı.

– Deyəsən, hər şey aydındır, – deyə o, yırtıcıtək qımışdı. – Mənim sizə təklifim var.

– Ümid edirəm ki, siz mənim heç nəyimi müsadirə etməyə hazırlaşmırsınız? – Dronqo dedi.

– Yox. Mən sizi şam yeməyinə dəvət edirəm, – deyə Yuna Milaniç birbaşa bildirdi.

– Nə? – Dronqo heyrlətlə soruşdu. – Siz məni şam yeməyinə dəvət edirsiniz?

– Sizi şam yeməyinə heç vaxt qadın dəvət etməyib?

– Əlbəttə, dəvət edib. Ancaq...

– Qorxursunuz, – Yuna bir qədər acıqla dedi. – Hələ də mənə inanmırsınız. Düşünürsünüz ki, qisas almaq istəyirəm?

– Yox, düşünmürəm. Sadəcə, məni qəfil yaxalayan qeyri-adi təklifdir. Haçan və harda?

– Əgər etirazınız yoxdursa, bu gün «Nostalji»də. İstəsəniz, mən sizin dalınızca gələrəm.

– Üstəlik, bir dəstə gül də göndərsəydiniz, mən lap mütəəssir olardım, – deyə Dronqo təntənəli surətdə başını tərpətdi. – Ümumiyyətlə, yaxşı olardı ki, siz mənə görüşümüzdən xatirə kimi bir hədiyyə bağışlayaydınız.

Qadın gülümsündü.

– Siz heç dəyişməmişsiniz.

– Eynən sizin kimi, – Dronqo öcəşdi. – Deməli, bu gün «Nostalji»də. Saat neçədə?

– Yeddidə.

– Yaxşı olar ki, səkkizdə.

– Danışdıq, – deyə qadın onun yanından aralandı.

– Siz onu yaxşı tanıyırsınız? – Antonina Alekseyevna aşkar dəhşət içində Dronqodan soruşdu.

– Əvvəllər tanıyırdım. Amma çox da yaxşı yox.

– O, qaniçəndir, – Anna Alekseyevna bildirdi. – Mən onların mühasiblərini tanıyıram, həmişə mənə deyirdi ki, Yuna Borisovna xalis enerji vampiridir. Doğru sözumdür.

– Ah, enerji vampiri, – Dronqo sözü uzatdı, – çox təəssüf. Mənsə düşünürdüm ki, o əsl vampirdir. Bu həтта adama toxunur.

– Nə danışdığınızdır, – Antonina Alekseyevna ondan bir addım kənara çəkildi, – görmürsünüz burda nələr baş verir. Bizi indicə cəzalandıracaqlar, sizsə hələ zarafat da edirsiniz.

O, qadına cavab vermədi. Bir müddətdən sonra hakim öz yerində peyda oldu. O, yeknəsəq səslə məhkəmənin qərarını oxudu. Qərara görə bankların iddia ərizələri əsaslı hesab olunurdu və yeddi günün ərzində «Rostan» kompaniyası beş milyon yeddi yüz altmış dörd min dollar on dörd sent miqdarında pulu kreditorlara ödəməyə borcluydu. Bu zaman borcun təminatı qismində «Rostan» kompaniyasının hər iki ortağının şəxsi əmlakı göstərilirdi. Beləcə, məhkəmə başa çatdı. Hamı narazı Plavniki təbrik etsə də, təcrübəli vəkil yaxşı anlayırdı ki, o, qarşısına qoyduğu başlıca məsələnin həllinə nail olmayıb, çünki ona zəruri olan şey yarımçıq zavodun torpaqla birgə bankın mülkiyyətinə keçməsinə razılıq alınmasıydı.

Çağunavasa, əksinə, məhkəmənin çıxardığı qərardan razı kimi görünürdü. O bu qərarın mətnini kirmişcə, yalnız üzündəki kinayəli təbəssümlə dinlədi. Hökmü eşidəndə Feygelman yalnız çiyinlərini çəkdi. Bəli, artıq hər şey bitmişdi. Düzdür, onlar hələ məhkəmənin qərarından şikayət verə bilərdilər, ancaq, görünür, cavabdehin bu addımı atmayacağına heç kəs şübhə etmirdi.

Dronqo çıxışa tərəf yönəldi. Hardasa irəlində Yuna Milaniçin biçimli fiquru gözə dəyib, sonra yoxa çıxdı. Heç şübhəsiz, aşağıda onu maşın gözləyirdi. Dronqo küçəyə çıxdı və öz mobil telefonunu yandırdı. Demək olar ki, elə həmin dəqiqə də telefonun zəngini eşitdi. Zəng vuran Edqar Veydemanis idi.

– Bizdə bəd xəbər var, – o bildirdi. – Sən inanmazsan, mənim qızımın işlədiyi xəstəxanaya bu gün ürək tutmasıyla bir qadın gətiriblər. Ağlına gələr ki, bu kimdir?

– Suteyevadır? – Dronqo soruşdu.

– Hə, özüdür ki, var, Larisa Kirillovnadır. Bir halda ki, onu xəstəxanaya yerləşdirmək lazım gəlib, onda özün təsəvvür et ki, yazıq nə haldadır?

– Lənətə gələsən, – Dronqonun dilindən qopdu, – mən artıq onu düşünməyə başlayıram ki, cıdır atları kimi boynumuza ip salıb bizi dövrə boyunca fırladırlar. İndicə gəlirəm, məni gözlə.

ON BEŞİNCİ FƏSİL

Dronqo öz ofisinə gəldi. Veydemanislə Kruçkov artıq burda onu gözləyirdilər. Edqarın Moskva xəstəxanalarının birində işləyən qızından təsadüfən aldığıları xəbərin nə qədər vacib olduğunu onlar hər ikisi çox yaxşı başa düşürdü. Əgər Larisa Kirillovna öz ərinin ölümündən belə dərin sarsıntı keçirirdisə, onda onların qətdən qabaqkı ayrilmalarını necə izah etmək olardı? Və nəyə görə ərini köhnə mənzilə köçməyə məcbur etməklə, o özündən asılı olmayaraq mərhumun bu cür bəisinə çevrilmişdi?

– O məni qonaq otağına buraxmadı ki, ərinin həmin otaqdakı iri portretini mən görməyim, – Dronqo fikirlifikirli yadına saldı. – Deməli, istəmirdi mən biləm ki, o öz ərinə necə münasibət bəsləyir. Amma niyə? Onun vəziyyətinə düşən adam özünə bəraət qazandırmaq üçün şüuraltı istənilən səbəbə əl atardı. Ən azından özü üçün. Öyrənmək lazımdır ki, evdə onun qızıyla kim qalıb.

Telefonunun dəstəyini qaldırıb böyründə dayanmış Veydemanisə baxdı və Suteyevlərin şəhər telefonunun nömrəsini yığdı. Dəstəkdə təxminən altmış-yetmiş yaşlarında olan bir qadın səsi eşidildi.

– Salam, – Dronqo dedi, – bağışlayın ki, mən sizi narahat edirəm. Nikolay Yevgeniyeviçin kompaniyasından danışırıqlar. Mən onların vəkiliyəm. Larisa Kirillovna özünü necə hiss edir? Bizə xəbər verdilər ki, o bu gün xəstəxanaya düşüb.

– Hə, – deyə qadın cavab verdi, – biz hamımız çox narahatıq. Onda hipertoniya krizi var. Bu çox dəhşətlidir.

– Mən, yəqin ki, onun anasıyla danışiram, eləmi? – Dronqo dəqiqləşdirdi.

– Bəli, mən onun anasıyam, – deyə qadın cavab verdi.

– Lap yaxşı. Siz bilmirsiniz, biz ona nə vaxt baş çəkə bilərik?

– Yox. Həkimlər onu narahat etməyə icazə vermirlər. Bu gün Kolyanın əmisi oğlu da zəng vurmuşdu – Dmitri Romanoviç. O da çox narahatdır, Larisanın yanına getmək istəyir. Ancaq həkimlər bizə deyiblər ki, xəstənin yanına heç kəs buraxılmır, qətiyyətlə olmaz. Əgər Larisaya bir şey lazım olsa, mənim nəvəm səhər tezdən xəstəxanadadır. Ana-bala ikisi də Nikolay Yevgeniyeviçin ölümündən sarsılıblar.

– Yəqin, nəvənizin öz ögey atasıyla münasibətləri yaxşı olub.

– Yaxşı nədir, əla olub! Lap doğma ata-bala kimi dolanıblar. Nikolay Yevgeniyeviç oğlan üçün əsl ideal idi. Onun ölümü elə hamımız üçün böyük itkidir. Çox mehriban ailəydi, hamısı çox mehriban yaşayırdı. Bu ay dördü də bir yerdə Valdaya getməyi planlaşdırmışdılar, qismət olmadı.

– Bizimçün də çox böyük itkidir, – Dronqo dedi. – Bağışlayın ki, sizi narahat etdim.

Və dəstəyi yerinə qoyub sınaıçı nəzərlə Veydemanisə baxdı.

– Ya mən heç nə başa düşmürəm, ya da nəsə qəribə bir şey baş verir. Suteyev mənə özü dedi ki, arvadı ondan ayrılıb. Əmisi oğlu da mənə eyni şeyi bildirdi. Di gəl ki, Nikolay Yevgeniyeviç öz katibi Allaya arvadıyla ayrılmasından danışıb. İndisə aydın olur ki, bir-birlərindən ötrü dəli-divanə olublar.

– Ölümdən sonra hamı bir-birini çox istəyir, – Edqar dedi.

– Yox, burda nəsə ayrı şeydir. Başa düşürsən, biz onunla görüşəndə onun davranışı mənim gördüyüm Suteyevin psixotipiylə heç cür uyuşmurdu, bu mənim beynimə yerləşmirdi. Nəsə şəxsiyyətin ikiləşməsi. Özü də təkcə onda yox, bu onu əhatə edən hər bir kəsdə belədir. Onun əmisi oğlunda, onun xanımında. Bəyəm belə şey olur?

– Yəqin ki, olur, – Veydemanis başını tərpətdi. – Bizim məhkəməmiz necə keçdi, nəylə bitdi?

– Yerli-yataqlı uduzdular. Heç bu xəbəri Larisa Kirillovnaya nə cür bildirəcəklərini də təsəvvür etmirəm. Heç demə, «Rostan» kompaniyasının on milyon dollarlıq kredit almaq barədə Avstriya bankıyla ilkin razılaşması varmış, amma KTB bankı bundan xəbər tutub, avstriyalıları inandıra biliblər ki, müqavilə bağlamasınlar. Təsəvvür edirsən, necə alçaqlıqdır?!

– Amma nədən ötrü? Axı onlara sərf edərdi ki, «Rostan» böyük məbləğdə kredit alsın.

– Heç demə, yox. Mənə KTB bankının niyə heç bir danışığa getmədiyini, iki ayağını bir başmağa dirəyib kreditin qaytarılmasını tələb etmələrinin əsas səbəbini, onları niyə küncə qısnadıqlarını müfəssəl danışdılar. Onlara «Rostan»ın sahib olduğu quru torpaq sahəsi lazımdır. Zavod özü yox, məhz bir quruşa dəyməyən torpaq sahəsi. Almanlar onun böyründə avtomobil zavodu tikirlər, KTB bankındakılar da öyrəniblər ki, almanların qabaqcadan seçdikləri torpaq sahəsi təsdiqlənməyəcək. Almanlar orda artıq kommunikasiya işlərini görüblər, yolları da çəkiblər. Deməli, tikinti üçün nəzərdə tutulan qonşuluqdakı torpaq sahəsinin qiyməti dərhal kəlləçarxa qalxır, axı almanlara mütləq qonşuluqdakı torpaq sahəsi təklif ediləcək. KTB bankında bundan xəbərdardılar, ona görə də çox qısa müddətdən sonra xalis qızıl qiymətinə qalxacaq həmin torpaq sahəsini əldə etmək istəyirlər.

– Siz bunu hardan öyrəndiniz?

– Onlar özləri bu təklifi elədilər. Öz vəkillərinin və «Rostan» kompaniyasının vəkili Feygelmanın vasitəsilə onlar baş direktor Vaxtanq Mixayloviçi ilə tutmağa çalışdılar ki, tikintisi yarımçıq qalmış zavodu bütün torpaq sahəsi ilə birgə onlara təhvil versin. Əvəzində onlar borcu tam şəkildə bağlamağa və iddia ərizəsini geri götürməyə hazır idilər.

– Çaqunava da razılaşmadı?

– Əlbəttə ki, razılaşmadı – bu, onunçün ölüm-dirim məsələsidir; kompaniyasının, iş-gücünün, şəxsi həyatının məğzi, mənasıdır. Zavodu təhvil vermək kompaniyanın bütün fəaliyyətinin üstündən qalın bir xətt çəkmək deməkdir, Çaqunavanın son on-on beş ildəki həyatını onun ömründən silmək deməkdir. Avstriyalılarla bağladığı müqaviləyə yazıq elə arxayın idi ki. Amma onu nə qədər çox sıxırlarsa, o da daha çox müqavimət göstərir. Gürcü damarı üstün çıxdı. Vaxtanq Mixayloviç indi prinsipə düşüb KTB bankına heç nə verməyəcək, lap onu didib-dağıtsalar da.

– Bəs məhkəmənin qərarı nə oldu?

– Nə olacaq ki?! Məhkəmə iddia tələbini qəbul edib tanıdı və cavabdehə yeddi gün vaxt verdi ki, yığılmış faizlə və məhkəmə xərclərilə birgə bütün kredit məbləğini ödəsin. Əgər məbləğ ödənməsə, onda onlar «Rostan»ın hər iki ortağının əmlakına həbs qoyacaqlar.

– Bəyəm Suteyevlərin üç milyon dollarlıq mülkiyyəti var? – Veydemanis üz-gözünü turşutdu. – Onların mənzillərindən ən yaxşısı akademik Saxarov prospektindəki mənzildir ki, onun da qiyməti, uzaqbaşı, bir milyon olar, ondan artıq olmaz. Profsoyuz küçəsindəki köhnə mənzilsə, ümumiyyətlə, üç yüz mindən baha getməz, hələ bəlkə bir qədər də az olar. Bir də bağları var. Əgər o bağ Rublyovkada olsaydı, başqa məsələ, onda onun bir neçə milyona qiymətləndirilməsi mümkün idi. Amma Dmitri Romanoviç bizə dedi ki, bağın qiyməti də iki yüz mindən çox deyil. Beləliklə, Suteyevin bütün əmlakının ümumi dəyəri milyon yarımından o tərəfə keçmir. Boyunlarından borc kimi asılacaq yerdə qalan məbləği bəs yazıqlar hardan tapacaqlar? Mebellərini satacaqlar, yoxsa uşağın paltarlarını?

– Uşaq geyimləri müsadirəyə aid edilmir, – Dronqo bildirdi. – Bir də kitablar. Bakı “sexovşik”lərinin şəhərdəki ən yaxşı kitabxanaları necə toplusmaları mənim yaxşı yadımdadır. Dəqiq bilirdilər ki, əmlak müsadirəsi olsa, onların nadir kitablarına heç kəs toxunmayacaq. Bu da özünəməxsus kapital qoyuluşuydu. Onda kitabların qiyməti bahaydı, xüsusən də əntiq kitablar çox dəyərli sayılırdı. Xatırlayıram ki, maşını, yaxud bağı yaxşı kitabxanaya necə dəyişirdilər.

– Bu çoxdan olub və düzgün deyil, – Edqar köks ötürdü. – İndi kitabxana kimə lazımdır? Adamlar lazımsız kitabları öz evlərindən bayıra atırlar. Evdə yaxşı kitabxana toplamaq əvvəllər nüfuzlu iş sayılırdı. İndi buna idiotizm kimi baxırlar. Öz mənzilini toz yığan, mikrob yayan qalın-qalın kitablarla doldurmaq. Ondansa bu gün evdə bir dənə noutbuk saxlamaq daha sərfəlidir ki, onun vasitəsilə bütün dünyanın kitabxanalarında saxlanılan istənilən əsəri oxuya bilərsən.

– Biz səninlə, sadəcə, keçmişdən gələn, ötən əsrlərdən qalma iki nəhəng dinozavriq, – Dronqo zarafata keçdi, – oturub keçmiş zamanların xiffətini çəkirik. Əgər indi bizim söhbətimizi bir kənar adam eşitsə, dərhal anlayar ki, sən sabiq “kaqəbeşnik”sən, mən də Sovet İttifaqının İnterpoldakı keçmiş əməkdaşı. Və biz hər ikimiz öz dövrümüz üçün

qəribsəmişik, oturub həmin illərin xiffətini çəkirik. Bizə təzyiq etmək lazımdır, Edqar, bizi sıxmaq lazımdır, qovmaq lazımdır, köhnə süpürgəylə biryolluq süpürüb atmaq lazımdır ki, xalqın öz nurlu gələcəyinə, işıqlı kapitalizminə getməsinə mane olmayaq.

– H-m, kapitalizmə, – Veydemanis dedi. – Almaniyada necə deyirlər: «Bizə sosializm haqqında deyilənlərin hamısı səhv, kapitalizm haqqında deyilənlərinə hamısı düz çıxdı». Bilmirəm ki, biz necə inkişaf edəcəyik, amma bu gün puldan ötrü, pul naminə insanlar hər şeyə hazırdılar.

– Yaxşı, xiffəti qurtaraq və indən sonra neyləyəcəyimizi qərarlaşdıraraq. Ondan başlayaq ki, sabah səhər mən hökmən Nijni Novqoroda uçmalı və orada Karvalisi, Marqaritanın atasını tapmalıyam. Eyni vaxtda, mən Nikolay Suteyevin tələbəlik həyatı barədə də nəsə öyrənərəm. Bu məsələ get-gedə məndə daha çox suallar doğurur.

– Niyə qatarla getmirsən ki?

– Bu axşam görüşüm var, – Dronqo bildirdi. – Özün də inanmazsan ki, kiminlə. Məni şam yeməyinə KTB bankının vitse-prezidenti Yuna Milaniç dəvət edib.

– Onlar sənə vasitənlə Çaqunavanı yola gətirmək istəyirlər?

– Yox, yox, bu tamam ayrı məsələdir. Biz xanım Milaniçlə mən sənənlə tanış olduğum vaxtlarda tanış olmuşuq. Tanışlığımız çox qərribə şəraitdə baş verib. Mən bu hadisə barədə sonra sənə daha ətraflı danışaram, sən heç belə bir şeyin mümkünlüyünə inanmazsan da. Amma fakt budur ki, üstündən on üç il keçəndən sonra biz onunla görüşdük. O indi xalis biznes qadınıdır, mənə on üç il qabaqki kimi adi ekspert.

– Aydındır. Demək, mən bileti sabah səhərə sifariş edirəm. Daha nə tapşırıq var?

– Xəstəxanaya zəng vur və qoy sənə qızın Suteyeva barədə hər şeyi öyrənsən. Ona kim baş çəkir, yanına kim gəlib-gedir, onun xəstəliyini nədir, orda nələr baş verir – qoy hamısını dəqiqləşdirdən. Yeri gəlmişkən, sənə qızın Suteyeva barədə hardan bilir? Qoca vaxtında sənə çərənçilik elədiyinə inanmağım gəlmir, qabaqlar bunu sənə müşahidə etməmişəm.

– Mən ona sənə maşınının təkərlərini necə dəşmələri barədə danışmışdım, – Edqar güldü. – Mən bizim nə işlə məşğul olduğumuzu ona danışdım. Suteyevə elə onun rayonunda yaşayır. Saxarov prospektində.

– Bizim əlimizdə daha nə var? Oğlanla, Larisa Kirillovnanın oğluyla bağlı versiyanı hələ yoxlamaya bilərik. Nənəsi bizə yalan danışmaz. O, onların xoş münasibətləri barədə ürəkdən elə xoş sözlər söylədi ki, gəl görəsən. Deməli, bu versiyanı hələlik kənara qoyuruq. O ki qaldı banka – buna da böyük şübhəm var. Əlbəttə, mən bu gün xanım Milaniçi söhbətə tutub ondan hamısını öyrənməyə çalışacam, amma əminəm ki, onlara sağ Suteyev daha sərfəliyi. Əvvəl mən elə düşünürdüm ki, onlar Çaqunavanı qorxudaraq və pul almağa cəhd edərək ona təzyiq göstərirlər. İndi öyrəndim ki, onlara puldan daha çox, alayarımcıq zavod və torpaq lazımdır. Üstəlik də, şübhə yoxdur ki, Çaqunavala müqayisədə Nikolay Yevgeniyeviçlə dil tapmaq qat-qat asan olardı. Çaqunavanın mentaliteti də başqadır, enerjisi də. Suteyevsə öz şərikindən daha sakit, daha mülayim, daha dözümlüydü. Amma hələlik biz bu versiyanı tamam atmırıq. Və nəhayət, bizim bu Dmitri Romanoviç. Onun davranışları mənim heç xoşuma gəlmir. Mənim ona çoxlu suallarım var, həm də bizim ilk danışığımıza aid suallar. Mənim sonrakı söhbət üçün saxladığım hansısa «yaddaş düyünləri». Biz onun telefon danışığının çıxarışını haçan əldə edəcəyik?

– Sabah səhərə söz veriblər. Mən artıq onların haqqını da ödəmişəm, – Edqar bildirdi.

– O çıxarışlar mənə çox lazımdır. Şüuraltı hissim mənə deyir ki, Marqarita Karvalisi şəhərdən tez yığılıb getməyə məhz o məcbur edib, bu, yüz faiz onun işidir. Larisa Kirillovnaya da telefonunu söndürməsinə və mənimlə görüşməməsinə o tapşırıb. Başa düşürəm ki, cəfəng şeylər danışaram və məntiqlə belə şey olmamalıdır. Amma neyçünsə mən buna əminəm.

– Sən düşünürsən ki, onun öz əmisi oğlunun qətlinə necəsə bağlılığı var?

– Mümkündür. Ola bilsin. Hələlik mənim əlimdə konkret faktlar yoxdur, amma yığılan məlumatların inersiya kütləsi Dmitri Romanoviçin

heç də xeyrinə deyil.

– Onda niyə o bizim yanımıza gəldi? Niyə səndən xahiş etdi ki, onun əmisi oğlunun qətlinin təhqiqatını aparasan? Sənin onu ifşa etməyindən ötrü? Yoxsa onun başı xarab olub, dəlidir?

– Mən özüm də heç nə başa düşmürəm. Sabahacan gözləyək, qoy onun telefon danışqlarının çıxarışını əldə edim, sonra danışarıq. Amma əvvəlcə bizim onunla danışmağımız lazımdır.

Dronqo mobil telefonunu cibindən çıxarıb Dmitri Romanoviçin nömrəsini yığdı.

– Sizi eşidirəm, – Dmitri Romanoviç ona dərhal cavab verdi, sanki elə bu zəngi gözləyirdi.

– Salam, – Dronqo dedi, – sizin xəbəriniz varmı ki, Larisa Kirillovna xəstəxanaya düşüb?

– Sizdən eşidirəm, – Dmitri Romanoviç dərhal yalana keçdi.

– Deməli, belə çıxır ki, mən bu xəbəri sizə çatdıran birinci adamam, eləmi? – Dronqo hirsləndi. – Siz bəyəm bilmirdiniz ki, o, xəstəxanadadır?

– Yox, bilmirdim. Əslində bu bizi az maraqlandırır. Larisa Kirillovna ərindən ayrılıb və indi...

– Bəsdir məni aldatdığınız, yetər, – Dronqo sərt şəkildə onun sözünü kəsdi, – siz çox gözəl bilirsiniz ki, Larisa Kirillovna hazırda xəstəxanadadır. Özü də bu, sizin hamınızı bərk narahat edir. Siz bu gün bütün səhəri onların Saxarov prospektindəki evinə zəng vurmusunuz və Larisanın anasından öyrənməyə çalışmışınız ki, o özünü necə hiss edir. Siz niyə mənə düzünü demirsiniz?

Araya sükut çökdü. Dmitri Romanoviç öskürüb boğazını arıtladı. Heç şübhəsiz ki, o, belə bir söhbəti gözləmirdi.

– Hə, – deyə nəhayət, o, yavaşdan dilləndi, – mən bilirəm ki, Larisa xəstəxanadadır. Mən həqiqətən də onların evlərinə zəng vurmuşam ki, öyrənim görüm o özünü necə hiss edir. Siz məni başa düşməlisiniz. Orda Nikolayın qızı qalıb, o hələ tamam balaca bir uşaqdır. Məni uşağın taleyi narahat edir. O ki qaldı Larisa Kirillovnanın özünə, doğrusu, ərindən ayrılandan sonra mən, ümumiyyətlə, onunla heç bir əlaqəyə malik olmalı deyiləm. Ancaq neyləmək olar, mənə xəbər çatanda ki, bəs uşağın anası qəfildən xəstəxanaya düşüb, bərk narahat olmağa başladım. İnanın ki, ən çox da uşağa görə, Larisaya görə yox. Bax elə bu niyyətlə də bir neçə dəfə ora zəng vurmuşam.

– İzahatınız çox da inandırıcı deyil, – Dronqo dedi, – amma hələlik müvəqqəti olaraq qəbul ediləndir. Yaxşı, bəs siz onun xəstəxanaya düşməsi faktını nəylə izah edə bilərsiniz? Doğrudanmı o, sizin əminiz oğluna görə bu cür sarsıntı və iztirab keçirir? Axı qətdən cəmisi birçə ay qabaq Larisa Kirillovna sizin əminiz oğlundan ayrılmışdı, onu atmışdı.

– Düzü, mən özüm də heç nə başa düşmürəm. Qadınların qəribə məntiqləri olur.

– Hazırda qəribə olan sizin məntiqinizdir, Dmitri Romanoviç, – Dronqo sərt şəkildə bildirdi, – Larisanın yasda, dəfn mərasimində necə sarsıntılar yaşadığını, nə qədər əzab çəkdiyini siz özünüz mənə demişdiniz. Başqa şahidlər də bunu təsdiqləyirlər. Belə çıxır ki, Larisa onu həqiqətən sevirmiş. Bəs elədə onlar niyə ayrıldılar? Bəlkə siz bir yaxın qohum və mərhumun dostu kimi bunu bizə izah etməyə çalışsınız?

– Bilmirəm, – Dmitri Romanoviç dərinə köks ötürdü, – mən özüm də baş açmıram. Onu bilirəm ki, son aylar onların münasibətləri pisləşmişdi.

– Əmin deyiləm, – Dronqo dedi, – ərinin portreti bugünəcən də Larisanın qonaq otağından asılıb. Heç bir qadın ayrıldığı adamın portretini otağında saxlayıb başının üstündən asmaz və bu cür sarsıntılardan xəstəxanaya düşməz. Bəlkə siz mənə nəyisə deməyə imkan tapmamısınız? Fikirləşin, sizin mənə deyiləsi bir sözünüz qalmayıb ki? Mənə başqa heç nə danışmaq istəmirsiniz ki?

– Yox, mənim deyiləsi bir sözüm yoxdur. Sadəcə, mən düşünürəm ki, biz bir-birimizin qanını yaman çox qaraldırıq. Əgər siz hesab edirsinizsə ki, bu çox dolaşlıq və mürəkkəb işdir, onda işdən imtina edə bilərsiniz. Gördüyünüz işə görə mən sizə pulun bir hissəsini ödəyəyəm...

– Xeyr, mən işdən imtina etməyə hazırlaşmıram, – Dronqo onun sözünü kəsdi, – o ki qaldı xoşagəlməzliklərə, qan qaraldan şeylərə – indi

siz bunu məndən eşidəcəksiniz. Bu gün səhər arbitraj məhkəməsi bankların «Rostan» kompaniyasına qarşı iddia tələblərini haqlı saydı və kompaniya rəhbərlərinə bütün borcları qaytarmaq üçün bir həftə vaxt verdi. Sizin mərhum əminiz oğlunun ailəsində lazım olan üç milyon dollar varmı?

– Onlar belə bir qərar çıxartdılar? – Dmitri Romanoviç az qala dəhşətə gəldi.

– Nəinki qərar çıxartdı. Borcun qaytarılmasını təmin etməkdən ötrü Nikolay Yevgeniyeviçin bütün əmlakına həbs qoyulacaq. Onun Moskvadakı iki mənzilinə və Moskva ətrafındakı bağına. Hətta sizin almaq istədiyiniz Nijni Novqoroddakı evə də. Hamısı müsadirə olunacaq və borcun ödənilməsinə gedəcək.

– Siz öz qonorariniza görə narahatsınız? – deyə Dmitri Romanoviç ehtiyatla soruşdu.

– Mən hazırda xəstəxanada yatan dul qalmış bədbəxt qadının və onun iki uşağının taleyinə acıyıram. Bu uşaqlardan biri sizin qohumunuzdur. Yoxsa siz mənim dediyimi yaxşı anlamadınız? Düz yeddi günün tamamında məhkəmə qərarlarının icraçısı sizin mərhum əmioğlunuzun bütün əmlakına həbs qoyacaq. Mən düşünürəm ki, bu heç də borcun ağzını bağlamağa kifayət etməyəcək. Hətta Larisa Kirillovna evin mebellərini və hər iki mənzildəki, bağdakı əşyaları satsa da, bəs olmayacaq. Yenə ən azından bir milyon dollar borcu qalacaq. Sizin əlavə bir milyon dollarınız varmı? İki milyon olsa, lap yaxşı – onda heç olmasa sizin əmioğlunuzun mənzilini onun ailəsi üçün saxlamaq mümkün olardı. Yoxsa onların küçədə qalması sizə sərf edir?

– Belə danışmaq lazım deyil, – Dmitri astadan xahiş etdi, – biz bir şey fikirləşərik. Mən indi Vaxtanq Mixayloviçə zəng edəram. O məni əmin etmişdi ki, belə bir qərar olmayacaq. Demişdi ki, avstriyalılar böyük məbləğdə kredit verməyə hazırdılar.

– Vaxtanq Mixayloviç arzu ediləni reallıq kimi qələmə verib. «Rostan» kompaniyasının Avstriya bankıyla həqiqətən müqaviləsi vardı, ancaq KTB bankının kreditorları işə qarışıblar və avstriyalıları müqavilənin perspektivsizliyinə və kredit ayırmaqdan imtina etməyə inandıra biliblər.

– Bəs indi necə olacaq?

– Mən məhz necə olacağını artıq sizə dedim. Və sizdən çox xahiş edirəm ki, bundan sonra mənimlə öz qəribə oyunlarınızı oynamayasınız. Ümid edirəm ki, məndən gizlətdiyiniz daha başqa sirriniz yoxdur. Xudahafiz.

O, telefonu söndürdü.

– Belə də lazımdır, – Veydemanis razılıqla başını silkələdi. – Sən yaxşı eləyib onu divara qısnadın.

– Hətta onu yüz dəfə yalançılıqda və əclaflıqda tutsam da, bundan mərhumun dul qadınına heç bir kömək yoxdur, – Dronqo qaşlarını düyünləyib dedi. – Onunla nə baş verəcəyini təsəvvür edirsən? Mənə bu barədə hətta düşünmək də xoşagəlməzdir.

ON ALTINCI FƏSİL

Çistoprudniy bulvarında yerləşən «Nostalji» restoranı Moskvanın ən yaxşı restoranlarından sayılırdı. Onun baş aşpazı David Desso özünün xüsusi səriştəsi və sibasdan, strelyaddan, dəniz dilindən klassik balıq yeməkləri hazırlamaq qabiliyyətilə seçilirdi, «kavalδος» sousunda qızardılmış ördək böyrəyindən hazırladığı məşhur qülləsə müştəriləri lap heyran qoyurdu. Restoranın uğurlarına içərisində hər qiymətdən növbənöv içkilərin saxlandığı çaxır anbarını da əlavə etmək olar. Qiymətlər restoranın ən həssas yeri idi, hamı bilirdi ki, bu restoranda, qiymətlər sadəcə, baha yox, hədsiz dərəcədə bahadır. Üstəlik, restorandakı bir çox yeməklərin qiyməti Parisin, Berlinin, yaxud Vyananın restoran qiymətlərini də üstələyirdi.

Dronqo restorana düz saat səkkizdə gəldi. Yolüstü ağ qızılgüllərdən qəşəng bir gül buketi də götürmüşdü. Onu artıq gözləyirdilər; gələn kimi qarşılayıb Yuna Milaniçin küncdə seçib əyləşdiyi balaca masaya apardılar. Qadının əynində Balansiaqi firmasının son kolleksiyasından olan tünd göy rəngli paltar vardı. Dronqo bunu da dərhal sezdi ki, sırğa və kulondan ibarət «kartye» dəsti onun geyimini çox gözəl tamamlayır. Zinət əşyalarına yaraşan çantası və ayaqqabısı isə gümüşü rəngdəydi.

– Nə gözəl buketdir, – Yuna heyranlığını gizlətmədi. – Gülləri suya qoyun, – deyə o dərhal ofisiyanta göstəriş verdi.

– Axşamınız xeyir, – Dronqo irəli yeriyib qadının əlini öpdü.

Qarşılıqlı salamlaşmadan sonra hər ikisi masa arxasına keçdi. Kənardan elə görünə bilirdi ki, sanki birbirini çoxdan və çox yaxşı tanıyan iki köhnə dost birgə şam eləyir. Yeməyi və şərabi Yuna özü sifariş verirdi. Növbə əsas yeməklərə çatandasa o öz qonağından nəyi xoşladığını soruşdu.

– Quzu əti yeyək, – Dronqo təklif elədi.

– Əla, – qadın sevindi. – Deməli, biz quzu yeyəcəyik, – qadın ofisiyanta dedi, – amma mənim sifariş etdiklərimin hamısını gətirəndən sonra.

– Fiquranızı korlamaqdan qorxmursunuz? – Dronqo soruşdu. – Mən elə bilirdim siz saat səkkizdən sonra şam eləmirsiniz.

– Mən elə yalnız saat səkkizdən sonra şam edirəm, – Yuna bildirdi, – sonra da ta üzülüncəyə qədər məşğul olduğum fitnes mərkəzində hamısını əridirəm. Mən biləni, siz məndən bir neçə yaş böyüksünüz.

– Mən öz bədənimə çoxdan fikir vermirəm, – Dronqo etiraf etdi, – sadəcə, çalışıram ki, qədərindən artıq yeməyim. Avropada olanda səhərlər idmanla məşğul oluram, piyada mümkün qədər çox gəzməyə çalışıram. Bu da mənim reseptimin sirri.

– Və heç bir diet, heç bir dərman? – qadın dəqiqləşdirdi.

– Belə şeylərə hələ çox var.

– Onda mən sizə, sadəcə, həsəd aparıram. Mən öz əvvəlki paltarıma sığışmaq üçün bəzən həftələrlə aclıq keçirməli oluram. Sarsaq və zəhlətökən dietlər. Ancaq neyləyəsən, gözəllik qurban tələb edir. Kişilərin diqqətini cəlb etməkdən, onların dönüb mənə baxmasından xoşum gəlir, – Yuna bildirdi. – Siz mənə inanmaya bilərsiniz, amma mən öz iyirmi yeddi yaşlı oğlumla yanaşı gedəndə, hamı elə bilirdi ki, onun sevgilisiyəm. Onun arvadı, mən biləni, hətta qısqanır da. Nəzərə alsaq ki, öz iyirmi beş yaşında onun çəkisi mənimkindən ağırdır, onda bu inək öz çəkisinin qayğısına qalsaydı, daha yaxşı olardı.

– Oğlunuz nə işlə məşğul olur? Siz dediniz ki, o, zabitdir.

– Hə. Federal mühafizə xidmətində işləyir. Artıq kapitan rütbəsini alıb. Ümid edirəm ki, qırx yaşında general olacaq. Anasında alınmayan onda alınacaq.

– Bəs atasında necə?

– Atas, ümumiyyətlə, idiotun yekəsiydi. Biz hətta öz nikahımızı heç rəsmiləşdirmədik də. Mən tələbəydim, o isə bizim cavan müəllimimiz. Mən onun heç nəyə yaramayan lovğa və hap-gopçu olduğunu anlayana qədər bütün ili bir yerdə yaşadım. Anlayan kimi də təcili ondan aralanmaq lazım gəldi. İlk beş ili oğlum valideynlərimlə yaşadı. Uşaq mənim heç üzümü görmürdü, hətta məni evdə görəndə təəccüblənirdi. Sonra, gənc kadrları işlə təmin edəndə məni FTX-yə işə götürdülər. Mən onlara hər cəhətdən yarayırdım, mənim atam hərbiçiydi, sərhəd zabiti olmuşdu. Beləcə, məni

işə götürdülər. Sonrasa siz məni elə ustalıqla ifşa etdiniz ki, federal xidmətdən getmək qərarına gəldim. Getdim ki, təzə bir kişi məni geyindirmək fikrinə düşməsin. Onu da deməliyəm ki, siz soyundurmaqda daha peşəkar idiniz.

– Bu mənim ilk geyindirmək təcrübəm idi. Qorxuram ki, həm də sonuncu təcrübəm olsun, – Dronqo mızıldandı.

Ofisiant gətirdiyi qəlyanaltıları süfrəyə düzdü. Bir şüşə şərab gətirib açdı və xanımın qədəhinə azacıq süzdü. Görünür, qadın bu restoranın ofisiantlarını öyrətmişdi ki, seçim etmək üçün əvvəlcə o özü şərabın dadına baxmalıdır.

– Gedər, – Yuna başını tərpətdi və bundan sonra ofisiant hər iki qədəhi doldurdu.

– Bizim sağlığımıza, – Yuna qədəhi qaldırıb dilləndi və qədəhlər bir-birinə toxunub astadan cingildədi.

– Bəs sizin oğlunuzun ayrı «dədəsi» olmadı? – Dronqo soruşdu.

– Mənə baxın, – qadın dedi, – siz doğrudanmı, elə hesab edirsiniz ki, iyimi yaşından sonra məni soyunduran təkə siz olmusunuz? Yəni doğrudanmı, mən belə pis görünürəm?

– Yenə kompliment qopartmaq istəyirsiniz? Mən artıq dedim ki, siz çox, son dərəcə gözəl görünürsünüz. Amma mənim sualıma cavab vermədiniz.

– Əlbəttə ki, olub. Amma hamısı sizin doğru ad qoyduğunuz «dədə» olmayıb. Onlardan yalnız ikisi uyğun gəldi, mən də onlara ərə getməyə razılıq verdim. Biri vergi xidmətinin generalıydı. Belə görkəmli, sanballı gicbəsinin biri idi, onu yalnız şəxsi səhhəti və bıqlarının qoxusu maraqlandırır. Ona vur-tut il yarım dözə bildim. Hərçənd, məndə maliyyə məsələlərinə marağı məhz o oyatdı. Bilirsiniz, o, general rütbəsini çox tez almışdı. Otuz səkkiz yaşında. Və səmimi qəlbədən elə düşünürdü ki, guya dünya bunun gic başına fırlanır. Mən onun ikinci arvadıydım. İndi dördüncü dəfə evlənib. Hər dəfə də aldığı arvad əvvəlkindən cavan olur. İndi onun əlli yaşı var, arvadısa iyirmi altı yaşındadır. Əgər belə davam eləsə, onda növbəti arvadı nəvəsi yerində olacaq.

Dronqo gülümsündü.

– Sonra ikinci kişiye ərə getdim, – deyə Yuna sözünə davam elədi. – Bu artıq iri məmurlardan idi. İndi deyildiyi kimi, az qala oliqarx kimi bir şey. Ağillı, bic, diribaş, fərasətli. Özü də necə diribaş! Çox varlıydı. O mənə xəyanət edirdi, özü də kiminlə istəsən. İstər katibəsi olsun, istər bizim ev qulluqçumuz, istər mənim rəfiqələrim. Bir sözlə, xalis seks xəstəsi. Bu həтта məni əyləndirirdi də. Həm də belə baxanda, bu cür varlı və tanınmış kişidən sədaqət gözləmək ağilsızlıqdır. Əgər kişinin imkanı varsa, həтта onu qızıl qəfəsə salsan da, xeyri yoxdur, o həmin imkandan istifadə edəcək. Amma bu bəs deyilmiş kimi, hələ içkiyə də qurşandı və qırx beş yaşa çatanda, necə deyərlər, «öz potensialını» büsbütün tükətdi. İndi o öz ərlək borcunu yalnız lazımi dava-dərmanı qəbul edəndən sonra yerinə yetirə bilirdi. Bu, artıq dözülməz idi. Üstəlik də, həblərdən başı ağrıyırdı və o, həbləri yalnız başqa qadınlarla görüşə gedərkən qəbul edirdi. Evdə olarkən isə, özünü bu cür formada saxlamağı çox da vacib saymırdı. Amma biz onunla mehriban ayrıldıq. O mənə mənzil və bağ qoyub getdi.

– Daha iddia edənlər olmadı?

– Nə qədər istəsən. Ancaq yaşım artıq qırxı haqlamışdı. Mən karyera düzəltməyə girişdim. Bu yaşda hörmət bəsləyə biləcəyin münasib kişi tapmaq çətin olur. Yalnız qoca ipləmələr. Amma belələrinə cavan arvaddansa, yaşlı dayə daha çox lazımdır. Ona görə də qərara gəldim ki, daha riskə yol verməyim. Dostlarım, əlbəttə ki, vardı. Yeri gəlmişkən, axırncı iyirmi səkkiz yaşındaydı, mənim oğlumdan cəmi bir yaş böyük idi. Görürsüz, mən hələ ki, cavan kişilərin arasında uğur qazana bilirəm.

– Həm də təkə cavanların arasında yox. Mən buna şübhə eləmirəm, – Dronqo qədəhini qaldırıb dedi, – sizin sağlığınıza.

– Sağ olun, – Yuna şərabdan bir neçə qurtum alıb qədəhi yerə qoydu. – Yaxşı şərabdır, söz ola bilməz.

– Siz seçim etməyi yaxşı bacarırsınız.

– Mən burda tez-tez nahar edirəm, evim də bura yaxındır. Yaxşı restoran, dadlı yemək – bu, cavanlıqda bizə qismət olmayan xoşbəxtlikdir.

Dronqo gülümsündü.

– İstəyirsiniz sizə ağlasığmaz bir fakt söyləyim? Bir dəfə mən Moskvaya gəlmişdim və şam eləmək üçün bütün Tver bulvarını bu başından o başınacan gəzib dolaşdım. Amma boş yer tapmadım. Düzdür, onda bu küçə Qorkinin adını daşıyırdı. Mən sizə köhnə vaxtlardan danışiram. İlk «Makdonalds»a düşmək üçün adamların bir neçə kilometrlik növbələrə durması mənim yaxşı yadımdadır.

– Onda heç də hər şey normal deyildi. Sosializmin eybəcərlikləri, – Yuna qımıışdı. – Hazırkı dövr mənim daha çox xoşuma gəlir.

– Mənim sə az xoşuma gəlir, – Dronqo etiraf etdi. – Onda mal-dövlət hərisliyi və sərvətə pərəstiş yox idi, pul da insan ləyaqətinin və vicdanının başlıca ölçüsü hesab edilmirdi. İndisə hər şey başqa cürdür. Bu, adama bir qədər toxunur.

– Nə danışdığınızdır?! – qadın əllərini yellədi. – O dövrdə nə qədər yalan vardı, riyakarlıq vardı. Doğrudanmı, siz elə hesab edirsiniz ki, əvvəlki vaxtlar daha yaxşıydı?

– Mənə elə gəlir ki, o vaxt abırlı adamların sayı daha çox idi. Bəlkə də mən yanılıram.

– Heç şübhəsiz ki, yanılırsınız. Onda hamı yalan danışdı, riyakarlıq edirdi və buna uyğunlaşırdı. Düşündüyünü dilə gətirmək olmazdı. Yox, yox, heç müqayisə də aparmayın. İndi tamam başqa zamanədir. Əgər siz gündəlik bir parça çörəyinizi qazana bilirsinizsə, sərbəst adamsınız, heç bir məmur dan, hətta öz rəhbərliyinizdən də asılı deyilsiniz.

– Asılısan, özü də necə lazımdırsa! – Dronqo qəti şəkildə razılaşmadı. – Məhz indi asılısan! İş yerini itirmək qorxusu insanları rəhbərliyin qarşısında iflic etdiyi bir vaxtda sərbəst olmaq necə mümkündür? Xüsusən də, əgər bu, özəl müəssisədirsə.

– Lap necə olsa da, bu, məmurlara tabe olmaqdan yaxşıdır. Bir halda ki, pul qazanmağı bacarır, deməli, həmin o özəl müəssisənin sahibkarı heç olmasa ağıllı adamdır.

– Bax, görürsünüz, pul qazanmaq qabiliyyəti ağılın ölçüsünə çevrilir.

– Bu, bütün dövrlərdə belə olub. Qorxuram ki, həmişə də belə olsun, – qadın güldü. – Sizin sağlığınıza, cənab ekspert.

– Sağ olun.

Ofisiant tələsik özünü yetirib yenə qədəhlərə şərab süzdü.

– Hə, bu bədbəxt «Rostan» kompaniyasının da siz bu gün sıxıb suyunu çıxartdınız, – Dronqo xatırlatdı.

– Onlar özləri günahkardır, – qadın çiyinlərini çəkdi, – əgər torpaq sahəsini bizə verməyə razılaşsaydılar, heç bir pis şey baş verməzdi. Başlarını aşağı salıb sakitcə işləyə bilərdilər.

– Necə işləyə bilərdilər? Zavodun inşası onların axırncı ümid yeridir.

– Daha bu bizim problemimiz deyil.

– Siz bu Avstriya bankıyla onları əcəb yerində oturtdunuz. Bəlkə də bu barədə onları qabaqcadan xəbərdar etsəydiniz, münasib bir çıxış yolu tapardılar. Amma siz ultimatumu birbaşa məhkəmə vaxtı verdiniz.

– Bunu kim sizə dedi? – Yuna Milaniç təəccübləndi. – Necə yəni məhkəmə vaxtı? Məhkəmə vaxtı bunu mən sizə dedim. O məqsədlə ki, bəlkə siz Çağunavanı dilə tutub inandırasınız. Amma onlara biz bunu vaxtında bildirmişdik, xəbərdar etməyə, başa salmağa çalışmışdıq ki, avstriyalılara müraciət etməsinlər, çünki bundan heç nə çıxan deyil. Axı Avstriya bankı bizim partnyorumuzdur və biz «Rostan» kompaniyasının real maliyyə vəziyyətini açıb onlara göstərəndə, əlbəttə ki, onlar risk etmək istəməyəcəkdilər.

– Siz «Rostan» kompaniyasını hansı şəkildə xəbərdar etməyə çalışmışdınız ki? – Dronqo təəccüblə soruşdu. – Mənim başa düşdüyümə görə, Vaxtanq Mixayloviç son dəqiqəyəcən Avstriya bankıyla müqavilə bağlamağın mümkünlüyünə inanırdı.

– Bu, onların problemidir, – Yuna iradəni bildirdi, – bizim Yozef Herhardoviç şəxsən Çağunavanın müaviniylə görüşmüşdü, həmin o öldürülənə. Onun adı necəydi...

– Nikolay Suteyev.

– Doğrudur. Hə, bax onunla görüşmüşdü. Biz Suteyevi xəbərdar etməyə çalışmışdıq ki, Avstriya variantı ölü variantdır. Amma o nədənsə bu barədə öz kompanyonuna bildirmədi. Biz neyləyə bilərdik, bu onların problemidir, bizə bunun dəxli yoxdur. Üç gündən sonra Suteyevi qətlə

yetirdilər, Çağunavasa axıradək getməyə qərar verdi. Onda biz də qərar verdik ki, axıracan gedəcəyik.

– Siz Suteyevi xəbərdar etmişdiniz ki, avstriyalılarla müqavilə alınmaya bilər? – Dronqo təəccüblə soruşdu.

– Hə, – qadın başını tərpətib təsdiqlədi, – əlbəttə ki, xəbərdar etmişdik. O, bizim Hofmanla görüşmüşdü. Amma görünür, bizim təkliflərimizi müzakirə etməyə, bu barədə danışmağa Suteyev, sadəcə, imkan tapmamışdı. Deyirlər, Vaxtanq Mixayloviç həmin vaxt SanktPeterburqda olub. Hərçənd yenə də axıradək aydın deyil, nəyə bir anlaşılmaqlıq var. Söhbət kompaniyanın taleyindən gedirdi və Suteyev öz ortağına zəng vura bilərdi.

– Mənə indi çox şey aydın olmağa başlayır, – deyə Dronqo heyranlığında bildirdi. – Deməli, Suteyev kompaniyanın çıxılmaz vəziyyətdə olduğunu bilirdi və başa düşürdü ki, əgər onlar zavodu torpaq sahəsi ilə birgə təhvil verməsələr, onda siz iddianın icrasında inad göstərəcəksiniz?

– Əlbəttə bilirdi. O məhz o adam idi ki, hamısını bilirdi də, anlayırdı da. Ona görə, əgər kimsə bizim bu qətdə iştirakımızın mümkünlüyünü düşünürsə, mən ona, sadəcə, təəccüb edirəm. Biz onu niyə öldürək axı? Nədən ötrü? Suteyevlə yola gəlmək bu höcət gürcüylə dil tapmaqdan qat-qat asan idi.

Dronqo kirmişcə başını tərpətdi. O artıq başa düşürdü ki, baş verənləri bir qədər başqa yöndən qiymətləndirməlidir. Ofisiant isti yeməklər gətirdi. Sonra desert təklif etdi, amma hər iki qonaq desertdən imtina etdi. Bir şüşə şərab artıq içilmişdi, ikinci şüşə yarıyadək boşalanda qadın soruşdu:

– Bəs siz evlisiniz?

– Hə. Mənim iki uşağım var, amma onlar burdan uzaqda yaşayırlar. Mən onları öz təhqiqatlarımdan aralı saxlayıram.

– Arvadınız da uzaqda yaşayır? – Yuna soruşdu.

– Hə, uzaqda yaşayır, – Dronqo başını tərpətdi.

– Deməli, siz Moskvada tək qalırsınız. Sizin burda kiminizsə var, yoxsa siz türki-dünya mömin həyat tərzinə üstünlük verirsiniz?

– «Türki-dünya mömin həyat tərzinə» üstünlük verirəm.

– Maraqlıdır, – qadın mənalı şəkildə dedi, – deməli, biz öz eksperimentimizi təkrar edə bilərik? Siz necə hesab edirsiniz?

– Bilmirəm, – o, doğrusunu söylədi, – mənə elə gəlir ki, biz bu cür eksperimentlər üçün münasib yaşda deyilik.

– Heç xəcalət çəkmirsiniz? Qadına belə söz deyirsiniz? Mən hələ özünəməxsus tərzdə dediyiniz bu özünü təhqirdən, bu özünü alçalaltmadan danışmıram.

– Mən arvadıma xəyanət etmirəm, – Dronqo dodağının altında mızıldandı, – amma bu sözlərin çox da qətiyyətli səslənmədiyini özü də hiss etdi.

– Bu nağılları başqalarına danışarsınız, – Yuna istehzayla güldü. – İmtina üçün daha hansı səbəbləriniz var? Qulaq asın, bu yaxşı çıxmır, hətta abırlı da görsənmir. Mən artıq on dəqiqədir sizi dilə tuturam. Sizdə vicdan var? Mən axı, sadəcə, özümü ən azından alçaldılmış, təhqir olunmuş sayı bilərəm.

«Yaxşı da eləyərsiniz» – Dronqo düşündü.

– Lazım deyil, – Dronqo dedi, – təhqir olunmaq lazım deyil. Siz məni, sadəcə, başa düşməlisiniz. Bu gecə mən uçuram. Yalnız bir neçə gündən sonra qayıdacam. Əgər icazə versəniz, mən sizə zəng vuraram.

Yuna Milaniç peşman halda güldü.

– İmtinanın yumşaq forması, – o dedi. – Olsun, cəhənmə ki! Hərçənd bu da adama toxunur. Siz mənim yaşımı mənə xatırlatdınız, bu isə həmişə xoşagəlməz şeydir.

Onlar restorandan çıxanda, Dronqo gül buketini xatırlatmağa ürək eləmədi, Yunasa bunu xatırlamaq istəmədi. Ayrılarkən qadın qəfildən dedi:

– Ancaq hər halda təəssüf. Bizim görüşümüz iki dəfə alınmayıb. Necə düşünürsünüz, biz on üç ildən sonra yenə görüşəcəyikmi? Onda sizin neçə yaşınız olacaq? Altmışa yaxın. İki köhnə tanışın görüşü üçün ideal yaş. Əlvida, cənab ekspert.

Yuna Milaniç öz «Mersedes»-inin sükanı arxasına keçib, maşını astaca sürüb getdi. Yalnız bu zaman ofisiant Dronqonun yanına tələsdi.

Telegram: @cinciva

– Orda xanımın buketi qaldı. Biz onu neyləyək?
– Heç nə. Qorxuram ki, daha ona buket lazım olmasın, – Dronqo maşının arxasınca baxa-baxa dedi.

ON YEDDİNCİ FƏSİL

Nijni Novqoroda Dronqo səhər tezdən uçu. Təyyarədən düşən kimi, aeroportdan birbaşa FHN-in vilayət idarəsində işləyən Robert Karvalisin evinə getdi. Təxi sürücüsü onu düz Karvalisin yaşadığı binanın qarşısına gətirdi. O, binaya daxil olub üçüncü mərtəbəyə qalxdı. Qapının zəngini basıb içəridən gələn addım səslərinə qulaq asdı. Qapını təxminən on altı yaşlarında olan çox qəşəng bir qız açdı. Qızın əynində gödək xalat vardı.

– Oy, bağışlayın, – qız çaşan kimi oldu, – mən elə bildim atamın sürücüsüdür. Sizə kim lazımdır?

– Bura Robert Karvalisin mənzilidir?

– Hə, onun mənzilidir. Amma özü evdə yoxdur, işə gedib. Ana, atamı soruşurlar! – deyərək qız üzünü otağa tutub səslədi.

Otaqdan əynində açıq rəngli kostyum olan bir qadın çıxdı. Görünür, qadın işə tələsirdi. Anasının əynən qızıninkı kimi iri, açıq rəngli gözləri vardı. O, Dronqoya yaxın gəldi.

– Sizə Robert lazımdır? O indi işdədir. Siz onun iş yerinə gedə bilərsiniz.

– Bağışlayın, siz onun xanımısınız?

– Bəli, – qadın başını tərpətdi, – sizə nə lazımdır?

– Mən xüsusi ekspertəm, Moskvadan gəlmişəm. Sizin ərinizin dostu Nikolay Suteyevin qətlə yetirilməsi faktı üzrə.

Qadın bir addım geri çəkilib əlini ürəyinin üstünə apardı.

– Bu elə böyük bir dəhşətdir ki, – o, mütəəssircəsinə dedi, – Kolyanı biz hamımız çox istəyirdik. Bu, əsl müsibətdir.

– Elədir, – Dronqo razılaşdı. – mən Nikolay Yevgeniyeviçin qətlini araşdırıram. Siz deyərək bilərsiniz ki, mən sizin qızınızla necə əlaqə saxlayım?

– Hansı qızım? – qadın təəccübləndi.

– Marqaritayla. Sizin böyük qızınızla.

– O burdadır, – qadın geri qanrıldı, – bir neçə günlüyə evə gəlib. Deyəsən, onun məzuniyyəti var. Rita, sənın yanına gəliblər.

Başqa otaqdan boylu-buxunlu çox gözəl bir qız çıxdı. O öz kiçik bacısına çox oxşayırdı. Gözləri əynən anasının gözlərinə bənzəyirdi, sifətinin girdəliyə bacısınıninkına. Qızın əynində cins mayka vardı. O, bir qədər yaxına gəlib qaşlarını düyünlədi.

– Siz kimsiniz?

– Mən xüsusi ekspertəm, adım Dronqodur – adətən mənə belə deyirlər.

– Mən sizinlə danışmaq istəmirəm, – Rita sərt şəkildə dedi.

– Rita, – anası narazı halda dilləndi, – bu nə deməkdir. Bu cür yaramaz. Sən, yəqin, başa düşmədin. Bu cənab Kolya əminin qətlini araşdırır. Sən ona kömək etmək istəmirsən?

– Mən onunla danışmaq istəmirəm, – deyərək qız anasına tərəf dönüb arxasını Dronqoya tərəf çevirdi və öz otağına sarı addımladı.

– Siz ona görə mənimlə danışmaq istəmirsiniz ki, bunu sizə Dmitri Romanoviç qadağan edib! – Dronqo qızın arxasınca ucadan dedi.

Marqarita Karvalis yerində donub qaldı. Sonra Dronqoya tərəf dönüb soruşdu:

– Dmitri Romanoviçin bura nə dəxli var?

– O sizə zəng vurub məzuniyyət götürməyinizi tapşırırdı ki, siz mənimlə görüşməyəsınız.

Dronqo öz sözlərinin doğruluğuna tam əmin deyildi. Amma ona vaxt udmaq lazım idi.

– Siz hardan bilirsiniz? – Marqarita soruşdu.

– Mən hamısını bilirəm, – Dronqo yorğun səslə dedi. – Amma inanın ki, Dmitri Romanoviç haqlı deyil. Mənə sizdən cəmi bir-iki sualın cavabını soruşmaq lazımdır. Mən sizi çox saxlamayacam. Yalnız bir neçə sual. Siz mənimlə ananızın yanında da danışa bilərsiniz.

– Keçin içəri, – anası dedi.

– Lazım deyil, – Dronqo razılaşmadı, – mənim yalnız bir neçə sualım var, bu da beş dəqiqədən çox çəkməz. Sonra sizin atanızın yanına

gedəcəm. Mənə deyin görüm, siz Nikolay Yevgeniyeviçin çox ağır xəstə olduğunu bilirdiniz?

– Yox, bilmirdim. Amma hamımız nəsə hiss eləmişdik. Sonra Kolya əmi bizə gəldi və hamısını atama danışdı, – deyə Marqarita cavab verdi.

– Siz onun işindən təxminən bir il qabaq çıxmısınız. İşdən çıxandan sonra onun ofisinə gəlməmisiniz?

– Demək olar ki, yox. Vaxt olmayıb.

– Siz Allanın işdən çıxdığını bilirdiniz?

– Bilirdim.

– Bəs Nikolay Yevgeniyeviçin öz arvadıyla münasibəti necəydi?

– Çox gözəl. Onlar bir-birini çox sevirdilər.

– Larisa Kirillovna bilirdi ki, əri sizə kömək eləyir?

– Əlbəttə, bilirdi. Mən bir neçə dəfə onların evində olmuşdum. Bizimkilər də onlara gəlmişdi.

– Sağ olun, – Dronqo başını razılıqla silkələdi, – mənim sizə başqa sualım yoxdur. Bağışlayın ki, sizi narahat etdim.

– Vəssalam? – Marqarita anasına baxıb təəccüblə soruşdu.

– Vəssalam, – Dronqo təkrar başını tərpətdi. – Siz atanızın mobil telefonunun nömrəsini mənə verə bilərsinizmi ki, mən onu tapa bilim?

– Əlbəttə, – deyə Marqaritanın anası ərinin telefon nömrəsini ona diqtə elədi.

– Sağ olun, – Dronqo qadına təşəkkürünü bildirdi. – Sizsə, Marqarita, Moskvaya qayıdın. Sizə oxumaq lazımdır, müəllimlər öz tələbələrinin dərs prosesindən uzun müddət yayınmasını xoşlamırlar. Söz verirəm ki, daha sizi narahat etməyəcəm. Xudahafız.

O, aşağı düşdü və taksiyə əyləşdi.

– Mərkəzə yaxın bir yerə sürün, – deyə taksi sürücüsündən xahiş etdi.

– Məhz hara? – sürücü soruşdu.

– Sizdə mərkəzi küçə hansıdır?

– Böyük Pokrovskaya.

– Sür həmin istiqamətə. Amma yox. Birbaşa FHHnin vilayət bölməsinin binasına gedək. Taparsan?

– Taparam, – cavan sürücü başını tərpətdi.

Dronqo Robert Karvalisin mobil telefonunun nömrəsini yığdı. O dəqiqə də telefonda kişinin səsinə eşitdi. Robert Karvalis rus dilində ləhcəsiz, hətta tipik nijninovqorodlular kimi danışdı.

– Allo. Kimdir danışan?

– Danışan xüsusi ekspertdir, mən Moskvadan gəlmişəm, – Dronqo izah elədi. – Məni adətən Dronqo adlandırırlar. Mən sizinlə təcili görüşmək istəyirəm.

– Hansı məsələyə görə? – Mən sizin dostunuz Nikolay Suteyevin qətli üzrə təhqiqat aparıram.

– Aydınır. Mən hara gəlirəm?

– Mən indi elə sizin yanınıza gəlirdim.

– Gəlin. Mən sizi gözləyəcəm. Növbətçiyə deyərsiniz ki, mənim yanıma qalxırsınız, o sizi buraxacaq. Dərhal üçüncü mərtəbəyə qalxarsınız.

– Sağ olun.

Artıq yarım saatdan sonra o, Robert Karvalisin kabinetində əyləşmişdi. Kabinetə girəndə Dronqo yüngülcə qımışdı. Qızlar eynən atalarına çəkmişdilər, bircə gözləri analarınınkıydı. Robert sağlam sifətli, gözəl, ucaboy bir kişiydi. Qızlar da ona oxşamışdılar – eynən onun kimi gözəl, onun kimi qamətli və ucaboy.

– Bağışlayın ki, sizi narahat etməyə məcburam, – Dronqo dedi, – amma mənə sizin köməyiniz lazımdır.

– Əgər bu, qətləin araşdırılmasına kömək edərsə, mən sizə lazım olan hər şeyi danışmağa hazıram.

– Siz onu kifayət qədər çoxdan tanıyırsınız, eləmi?

– Demək olar ki, otuz ildir, – Robert bildirdi. – Biz politexnikə onunla birlikdə girib, institutu billikdə də başa vurmuşduq. Beş il eyni qrupda oxumuşuq.

– Demək, bir-birinizi çox yaxşı tanımısınız. O, necə adam idi?

– Çox mühakiməli, dözümlü, təmkinli və abırlı. Son dərəcə abırlı. İnstitutda oxuyanda o başçımız, qrup nümayəndəmiz idi. Beş il ərzində bir tələbənin bircə qəpiyinə də toxunmadı, özünə beş qəpik də olsun

saxlamadı. Tələb edirdi ki, hamı öz pulunu son qəpiyinəcən götürsün. Ondan ötrü beş qəpik də pul idi. Deyirdi ki, beş qəpiyə beş stəkan qazlı su, iyirmi qəpiyəsə bir dənə baton çörək almaq olar.

– Hə, mənim də yadımdadır. Sonra işləmək üçün o, Moskvaya getdi?

– Yox. Əvvəlcə Tulaya təyinat almışdı. Orda üç il işlədi, ondan sonra Moskvaya gəldi. Kolya savadlı tələbəydi, çox böyük qabiliyyəti vardı. Hələ siz onun bizim tələbə tamaşalarımızda oynadığı rolları görəydiniz. Onun oyunu hamının xoşuna gəlirdi. Biz onunla neçə tamaşada birgə çıxış etmişik. Hərdən qəfildən yuxudan ayılında inana bilmirəm ki, o yoxdur. Amma hər şey bu cür də olmalıymış. Son vaxtlar Nikolay özünü çox qərribə aparırdı.

– Hansı mənada qərribə aparırdı?

– Nəsə anlaşılmazlıqlar vardı. Marqaritanın mənə dediyi xəstəlik, onların işdəki çətinliyi. Adamlar hətta hansısa yalan-palanlar uydurmuşdular. Təsəvvür edirsinizmi, onun keçmiş katibi Alla hətta danışdı ki, guya Nikolayla Larisa ayrılıblar. Alla Marqaritaya birbaşa elə bu cür də demişdi. Qızım mənə zəng vurdu, mən də dərhal ona dedim ki, bu boş şeydir, şayiədir. Mən, axı bu hadisə baş verəndən, onun qətlindən qabaq, demək olar ki, hər axşam onların evinə zəng vururdum. Saxarov prospektindəki evi deyirəm. Evdə olanda həmişə onunla danışdım. Dəstəyi ya o özü götürürdü, ya da Larisa. Amma camaat şayiə uydurmağı xoşlayır.

– Dayanın. Bəyəm o, axırncı ay başqa yerdə yaşamırdı?

– Qətiyyən. Nikolay həmişə öz ailəsilə, Larisayla bir yerdə yaşayırdı. Larisanı o, çox sevirdi. Mən dəqiq bilirəm ki, o, bütün axşamları öz ailəsinin yanında keçirirdi. Mənə inana bilərsiniz.

– Mən sizə inanıram, əlbəttə. Bəs onun xəstəliyi barədə siz nə bilirdiniz?

– Əvvəl bilmirdim. Amma iki ay qabaq o mənim yanıma gəldi və bildirdi ki, həkimlər onda hansısa nadir bir xəstəlik tapıblar. Dedi ki, bu xəstəliyi aşkara çıxarmaq çox çətinidir. Sonra da dedi ki, Almaniyaya gedəcək. Mən ona təskinlik verdim, amma o, çox əsəbiləşirdi.

– Niyə əsəbiləşirdi ki? Xəstəliyin ucbatından?

– Yox. Onun işlədiyi kompaniyada xoşagəlməz şeylər ortaya çıxmışdı. Deyirdi ki, işdə kalan borcları əmələ gəlib və o bilmirdi bundan sonra necə mövcud olacaqlar. Buna görə çox narahat idi, çox əsəb keçirirdi. Deyirdi Larisa iki uşaqla pulsuz qala bilər. Mən onu sakitləşdirirdim ki, Moskvada iki mənzili, bağ, maşınları ola-ola, axı Larisa necə pulsuz qala bilər...

– Hələ üstəlik, bir ev də Nijni Novqorodda... – Dronqo xatırlatdı.

– O ev çoxdan yoxdur, – Robert gülümsündü. – Siz, yəqin, onların Sormovsk rayonundakı, 8 Mart küçəsindəki köhnə evlərini deyirsiniz. Həmin ev çoxdan sökülüb. Amma onsuz da, Nikolayın Moskvadakı bir mənzilinin qiyməti, yəqin ki, bir milyon dollardır. İntəhası, yenə narahat idi.

– Və siz bir daha onunla görüşmədiniz?

– Görüşdük. Qətdən, bir həftə qabaq o yenə gəlmişdi. Belə birtəhər idi, çox pis gözə dəyirdi. Bizim arvad hətta ona məsləhət gördü ki, çoxlu meyvə yesin, nə bilim, cürbəcür vitaminlər qəbul eləsin. Rəhmətlik onda hələ necə də gülümsəmişdi.

– Axırncı görüşünüzdə onunla nədən danışdınız?

– O, nəsə qərribə olmuşdu. Məndən sığorta kompaniyasında tanışım olub-olmamasını soruşdu. Mən düzünü boynuma aldım ki, belə bir tanışım-filanım yoxdu. Sonra nəyə görə məndən cidd-cəhdlə soruşub öyrənməyə başladı ki, bəs yangınsöndürənlər evdə yangın olduğunu necə bilirlər. Mən də dedim ki, çox asanca. Bir var ki, məftillər yansın, bir də var yangını şüurlu şəkildə özün törədəsən, qəsdən törədəsən. Nəyə görəsə bu məsələ onu yaman çox maraqlandırırırdı. Mən indiyəcən də başa düşürəm ki, bu təfəsilatlar onun nəyinə lazım idi. Hə, sonra kiməsə zəng vurdu. Yadımdadır, həmin adama dedi ki, gəlmək və danışmaq istəyir. Çox qərribə bir səslə, qərribə tonda danışdı. Mən hətta dözməyib onun kiminlə danışdığını da soruşdum, dedi ki, bəs oğlunu xilas etdiyi bir tanışdır. Qızımsa mənə danışmışdı ki, Kolya əmi öz əmkdaşlarından hansınınsa çox ağır xəstələnmiş oğlunu ölümdən xilas edib...

– O, həmin adamla sizin yanınızda danışdı?

– Hə. Onun soyadı deyəsən Qnediç idi. Qnediç, ya da Qaliç, belorus soyadıydı...

– Bəlkə Geveliç?

– Doğrudur. Geveliç. Bax həmin o Geveliçlə danışdı. O bizdə cəmisi üç saat oturdu, dedi ki, bəs təyyarəyə gecikir və dərhal da çıxıb getdi. Mən həтта onun nəyə gəldiyini də düz-əməlli başa düşmədim.

– Ondan sonra daha görüşmədiniz?

– Yox, daha görüşmədik. Elə ona görə də mən hər axşam ona zəng vururdum. Elə bil nəşə pis bir şeyin olacağı ürəyimə dammışdı. O, nəşə əzgin idi, huşsuz olmuşdu. Mən onu heç vaxt elə görməmişdim. Biz onunla ayrılanda qəfildən dönüb məni qucaqladı, çoxluçoxlu öpdü. Mən həтта təəccübləndim də, axı biz heç vaxt öpüşməzdik.

– Əgər onu bir sözlə səciyyələndirmək lazım gəlsə, siz necə deyərdiniz – o, necə bir adam idi?

– Tək bir sözlə? – Robert Karvalis fikrə getdi. – Mən sizə deyərəm. Abırlı. Çox abırlı adam idi. İndi bu söz elə də dəbdə deyil. Amma o, abırlı adam idi. Ləyaqətli və abırlı. Bax, belə daha düzgün olar.

– Sağ olun. – Dronqo ayağa qalxdı və öz mü sahibinin əlini sıxdı.

O, küçəyə çıxdı. Təyyarəsinin vaxtına hələ dörd saat vardı. Deməli, şəhərə baxa bilər, bir az gəzə bilər.

– Bolşoya Pokrovskaya küçəsinə sür, – o, taksi sürücüsünə dedi.

Maşın yerindən tərpənəndə Dronqo əmanət bankının, sonra sığorta kompaniyasının lövhələrini gördü. “Sığorta kompaniyası”, – Dronqo düşündü. Robert dedi ki, Suteyevi sığorta kompaniyası maraqlandırmışdı. O bu fikrin dərinliyinə getməyə macal tapmamış telefonu zəng çaldı. Bu, Veydemanis idi.

– Mən telefon çıxarışlarını aldım, – o, həyəcanla bildirdi, – sən haqlı çıxdın. Həmin gün Dmitri Romanoviç hər ikisinə zəng vurub – həm Marqarita Karvalisə, həm də Larisa Kirillovnaya. Özü də bir neçə dəfə. Sonralar da zəng vurub. Bu qancıq oğlu bizə həmişə yalan danışır. Yəqin, öz əmisi oğlunun qətlini elə o özü təşkil edib ki, Nijni Novqoroddakı evi ələ keçirə bilsin.

– Ev artıq yoxdur. Onu çoxdan söküblər, – Dronqo bildirdi.

– Heç nə başa düşmürəm. Onda bizə niyə gəlmişdi? Qorxub ki, prokurorluq onu ifşə eləsin, ona görə də özünə bu tərzdə alibi düzəltmək istəyib? Yəni ki, buyurun, özüm xüsusi detektiv tutmuşam?

– Yox, – deyə Dronqo qəti şəkildə cavab verdi, – hər şey daha mürəkkəbdir. Mən qayıdanda sənə hamısını danışaram. Onun danışdıqlarının çıxarışınısa mənə saxla.

Dronqo böyründən ötüb keçdikləri evin səmtinə bir də nəzər yetirdi. Yadına saldı ki, o vaxt aeroportda Moskvadakı məşhur sığorta kompaniyasının rəhbəri Markeviçlə rastlaşmışdı. Telefonu çıxarıb Markeviçin nömrəsini yığdı.

– Günaydın, Semyon Alekseyeviç, – Dronqo sözə başladı.

– Nə yaxşı ki, zəng vurdunuz, – Markeviç sevincək dilləndi. – Mən özüm sizə zəng vurmağa hazırlaşırıdım.

– Hansı məsələyə görə?

– Bizdə burda xoşagəlməz bir hadisə baş verib. Bizim üç milyon dollarlıq sığortası olan bir müştərimizi öldürüblər. İndi onun qohumları bizdən həmin pulu tələb edirlər, bizsə müştərimizin ölümü haqqında prokurorluğun verəcəyi rəsmi rəyi gözləyirik. Sizə müraciət etməyi düşünürük. Bəlkə bu işə siz özünüz baxasınız?

– Müştərinin adı Nikolay Yevgeniyeviç Suteyevdir? – Dronqo cavabın nə olacağını bildiyindən inamla soruşdu.

– Elədir. Onun əmisi oğlu Dmitri Romanoviç Suteyev az qala hər gün gəlib pulu nə vaxt verəcəyimizi soruşur. Burda belə alınıb ki, biz bu il onu tibbi müayinədən keçirməyə imkan tapmamışıq. Suteyevi də elə məhz bundan bir həftə qabaq öldürüblər. Ancaq qanuna görə biz onsuz da, pulu ödəməliyik. Sizə də bu məsələyə görə zəng vurmaq istəyirdim.

– Təəssüf edirəm ki, mən Moskvada deyiləm, – Dronqo cavab verdi. – Çox təəssüf ki, sizə kömək edə bilmərəm.

– Doğrudan da, çox təəssüf. Bəs niyə zəng vurmuşdunuz?

– İstəyirdim sizinlə danışım ki, Moskvaya qayıdanda görüşək. Sizi görmək mənə həmişə xoşdur.

– Sağ olun. Mənə də xoşdur, – Markeviç sevindi.

Dronqo Veydemanisin telefon nömrəsini yığdı.

– Mən artıq hamısını bilirəm, – o dedi, – təhqiqat başa çatdı. Dmitri Romanoviçə zəng vur və onu sabah saat on iki üçün bizim ofisimizə çay içməyə dəvət elə.

– Yaxşı, – Edqar cavab verdi, – ümid edirəm ki, sən orda nələr baş verdiyini mənə izah edəcəksən.

– Bu elə ağlasığmaz bir əhvalatdır ki, onu səninlə ömrümüzün axırınacan xatırlayacağıq, – Dronqo dedi.

ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Edqar ertəsi gün Dmitri Romanoviçə zəng vurdu və onu Mir prospektindəki ofislərinə dəvət etdi. Edqar ona səhər tezdən, görüşəcəkləri vaxtdan üç saat əvvəl zəng vurmuşdu. Dronqosa Geveliçlə görüşə getdi, amma ordan tam boşalmış, yorğun və üzgün halda, hansısa anlaşılmaz ovqatda qayıtdı.

– Mən səni heç vaxt belə görməmişəm, – Veydemanis dedi, – nə baş verib?

– Geveliçlə danışdım, – Dronqo izah etdi, – bunun nə qədər ağır olduğunu sən bilsəydin.

– Nə baş verib axı? – Edqar həyəcanla soruşdu.

– Mən sənə sonra hamısını danışaram, özün hər şeyi başa düşərsən, – Dronqo ona söz verdi.

Təyin olunmuş vaxtda Dmitri Romanoviç ofisdə peyda oldu. O, içəri çox inamsız girdi, sanki nədənsə ehtiyat edirdi. Sakitcə Dronqonun kabinetinə keçdi və yenə də inamsızlıqla başını tərpədir salamladı, görüşmək üçün əl uzatmağa ürək eləmədi. Sonra Dronqonun üzünə nigarənciliklə baxıb qonaqlar üçün nəzərdə tutulan yerdə əyləşdi. Dronqo telefonun dəstəyini qaldıraraq Edqar Veydemanisi kabinetə çağıraraq Veydemanis içəri girəndə Dmitri Romanoviç geri qanrırdı.

– Siz dediniz ki, təhqiqatı başa çatdırmısınız, – qonağın səsi azacıq titrədi, – və mənim əmioğlumun qatilinin kim olduğunu bilirsiniz. Siz bu barədə mənə danışa bilərsiniz?

– Mən güman edirəm ki, siz mənə birinci görüşümüzdə olduğundan daha maraqlı şeylər danışa bilərsiniz, – deyərək Dronqo sözə başladı. – Mən hələ o vaxt düşünmüşdüm ki, siz çox da səmimi deyilsiniz və öz söhbətinizdə bəzi şeyləri dolaşmaq salırsınız.

– Mənlik burda nə var? – Dmitri Romanoviç təlaşa düşdü. – Mən öz əmioğlumu öldürməmişəm və bu işə heç bir aidiyyətim yoxdur.

– Qətl barədə sizinlə razılaşa bilərəm, – Dronqo başıyla təsdiqlədi, – o ki qaldı «heç bir aidiyyət» məsələsinə, bu barədə biz daha ətraflı danışarıq. Beləliklə siz, cənab Suteyev Dmitri Romanoviç, bir neçə gün qabaq mənim yanıma gəldiniz və xahiş etdiniz ki, mən sizin əminiz oğlunun qatillərinin axtarışıyla məşğul olum. Amma icazənizlə, gəlin söhbətə bir az uzaqdan başlayaq. Bir aydan bir qədər artıq olar ki, mən aeroportda təsadüfən sizin əmioğlunuzla rastlaşmışdım. Amma əmioğlunuzdan qabaq elə həmin aeroportda mən sığorta kompaniyasının rəhbəri cənab Markeviçə rast gəlmişdim. O, səsinə başına atıb bütün zal boyu qışqırır, məni necə sevdiyini və öz sığorta kompaniyasında məni nə qədər qiymətləndirdiklərini bildirirdi. Sonra Markeviç uçub getdi, mənə tualetə girdim. Bu vaxt orda sizin əmioğlunuz peyda oldu. Əlbəttə, o, Markeviçin kim olduğunu bilirdi, həm də Markeviçin özü bunu bütün zalda ucadan qışqıraraq bildirmişdi. Üstəlik də, həmin vaxtadan sizin əminiz oğlunun artıq iki il idi ki, Markeviçin məşhur kompaniyasında sığortası vardı: o özünü üç milyon dollara sığorta etdirmişdi.

– Mən bu barədə bilmirdim, – Dmitri Romanoviç dərhal dedi.

– Yaxşısı budur ki, siz susasınız və heç nə danışmayasınız, – Dronqo alnını turşutdu. – Sizin yalanlarınızı üzə çıxartmaq çox asandır. Mən bilirəm ki, siz artıq sığorta kompaniyasına gedib mərhum əmioğlunuza görə sığortanı nə vaxt almaq mümkün olacağını soruşmusunuz. Üç milyon dollar, cənab Suteyev. Bu, zarafat-filan deyil, çox böyük puldur. Və sizin əminiz oğlu başa düşürdü ki, bu cür iri məbləğdə ödənişin yoxlanılması üçün sığorta kompaniyası heç şübhəsiz ki, ölümün təsdiqini istəyəcək. Bu cür cinayətlərin təhqiqatı üzrə Markeviçin dediyi ən yaxşı ekspertə sizin qarşınızda oturan mü sahibiniz idi. Məhz buna görə Suteyev mənim arxamca tualetə girmişdi. Onda Nikolay Yevgeniyeviç həqiqətən çox üzgün və ümitsiz vəziyyətdəydi, axı öz xəstəliyinin necə ciddi bir xəstəlik olduğunu başa düşürdü. Ancaq Markeviçin sözlərini eşidəndə və məni orda görəndə qəfildən dərk etmişdi ki, öz ailəsini xilas etmək üçün hansısa şans yaranıb. O, mənim arxamca tualetə girdi və hətta ağladı da. Mən bunun hansısa bir tamaşa olduğunu hələ onda başa düşmüşdüm. Onunla

bir kursda oxumuş tələbəlik dostu Robert Karvalis mənə bildirdi ki, tələbə tamaşalarında onlar birgə çıxış edirlərmiş və ən yaxşı rol ifaçısı da məhz Nikolay Suteyev sayılırmış. Amma məsələ bunda deyil. Əlbəttə, onun vəziyyətini nəzərə alanda, mən hətta o göz yaşlarının həqiqi olmasına da inana bilərəm. Kompaniyası dağılmaq həddində, ailəsinin əlindən bütün var-yoxlarını alacaq külli miqdarda borc, üstəlik də ona heç bir şans qoymayan ağır xəstəlik. Mən hələ onda düşünmüşdüm ki, o mənim vizit kartımı əldə etməyə yaman çox inad göstərir. Mənim ona borc verdiyim cib dəsmalı bu cür inadkarlığa aşkar dəyməzdi. Amma ona vacib olan təkcə mənim vizit kartımı əldə etmək deyildi, həm də guya ki, arvadıyla aralarında olan fikir ayrılığını mənim diqqətimə çatdırmaq idi. Sizin qohumunuz hər şeyi düzgün hesablamışdı. Onun intiharı barədə versiyanı və sığorta məbləğinin ailəsinə ödənməsini yalnız öz xanımıyla mümkün fikir ayrılığı şəraitində heç kəs ciddi qəbul etməzdi. Üstəlik də, bu yaxşı düşünülmüş tamaşada o həm də məni işə qoşmaq qərarına gəlmişdi. Heç şübhəsiz, bütün bunların barəsində o sizə danışmağa imkan tapmışdı. Axı qətdən iki gün qabaq siz onun evində olmuşdunuz, özü də köhnə mənzilində görüşmüşdünüz. Halbuki əslində o, Saxarov prospektindəki öz təzə mənzilində yaşayırdı. Elə Robert Karvalis də axırncı günlər məhz həmin mənzilə zəng vururdu və həmişə də onu öz ailəsinin yanında tapırdı. Deməli, onların Larisa Kirillovnayla ayrılması və Nikolay Yevgeniyeviçin guya özünün köhnə mənzilinə köçməsi barədə məlumat düzgün deyildi. Amma ehtiyatsızlıq edib mənə bildirdiyiniz kimi, siz həqiqətən də onun ölümündən iki gün qabaq əminiz oğluyla görüşmüşdünüz və plan da elə onda hazırlanmışdı, belə ki, Suteyevin ölümündən dərhal sonra siz qatilin tapılması xahişilə mənə müraciət etməliydiniz. Eyni vaxtda siz həm də mənə bunun təsadüfi bir qətl olduğunu aşılamahtınız, qatilsə, guya səfehliyi, yaxud başıboşluğu üzündən mərhumun cibindəki pulları aparmağa imkan tapmayıb.

Dmitri Romanoviç irad bildirməyə cəsarət etmədən susurdu.

– Sığorta barədə siz, əlbəttə ki, bilirsiniz. Mən hətta bunu hardan bildiyinizi də sizə deyərəm. Siz Türkiyəyə gedəndə orda oğlanlarınızdan birinin ayağı burxulmuşdu, həkimin haqqını da əminiz oğlu ödəməli olmuşdu. Bax, sığorta barədə ilk dəfə elə onda fikirləşmiş, ağına gəlmişdi ki, öz həyatını ürəkdən sevdiyi öz istəkli ailəsinin təhlükəsizliyi naminə sığortalasın. Əslindəsə, heç bir ayrılma, heç bir dava-dalaş yox idi. Onlar, sadəcə, bir-biri üçün dəli-divanə idilər və Larisa Kirillovna öz ərinin ölümünü çox ağır keçirir, Nikolay Yevgeniyeviçin yoxluğu onu əməlli-başlı sarsıdıb. O, ərinin portretini indiyəcən də qonaq otağında saxlayır. Razılaşın ki, bu cür olmur – sevmədiyin kişini evdən qovub, sonra da onun portretini otağın yuxarı başından asmaq ağlabatan iş deyil. Bir az məntiqə sığmır.

Dmitri Romanoviç hələ də susurdu.

– Gerisinə baxaq. Mənimlə söhbət vaxtı siz həmişə vərəsəlik hüququnun ədalətsizliyindən gileylənirdiniz. Qanuna görə, sizin əmioğlunuzun bütün mülkiyyəti və pulları onun ailəsinə keçirdi. Amma siz bir qədər həddi keçmişdiniz. Mən sizin sözlərinizə və əmioğlunuzun tədbirliliyi barədə dediklərinizə diqqət yetirdim. Fikirləşdim ki, əcəba, nəyə görə sizin əmioğlunuz həmtəsisçisi olduğu «Rostan» kompaniyasının ayağındakı külli miqdarda borcun sonradan onun ailəsinin boynundan asılıb qalacağı barədə düşünməyib. Bəyəm Nikolay Yevgeniyeviç anlamırdı ki, səhhətinin ümitsizliyi ucbatından öz ailəsinə bu çətin vəziyyətdən çıxmaqda heç bir kömək edə bilməyəcək? Yəni doğrudanmı, o bu qədər səfeh adam olub? Doğrudanmı, ürəkdən sevdiyi öz istəkli ailəsinin taleyinə o, bunca biganə və hissiyyatsız imiş? Yeri gəlmişkən, nəzərinizə çatdırım ki, Larisa Kirillovnanın oğlu da nənəsigidə yox, elə onlarla birgə yaşayırdı, baxmayaraq ki, siz məni bunun əksinə inandırmağa çalışırdınız. Daha bir neçə fakt. Sizin əminiz oğlu iki daşın arasında Nijni Novqoroda uçmuşdu ki, öz evini necə yandırmağı dostu Robert Karvalisdən yaxşı-yaxşı soruşub öyrənsin. Ola bilsin, o öz həyatına əvvəlcə bu tərzdə son qoymaq niyyətindəymiş. Amma köhnə dostu ona izah edib ki, evin qəsdən yandırılmasının üstü həmişə açılır və bunu gizlətmək faktiki mümkün deyil. Onda Nikolay Yevgeniyeviç bu ideyadan dərhal vaz keçib və soyğunçuluq niyyətilə ediləcək qətlə üstünlük verib. Bu qətlin

səhnələşdirilməsi üçün konkret icraçı lazım idi. Bu səbəbdən də Nikolay Yevgeniyeviç cibinə pul qoymuşdu ki, həmin pulu ondan götürsünlər. O, hətta xahiş etmişdi ki, pulun cırıqları onun cibində qalsın; yeni guya qatil bərk tələsirmiş və pulları da cibdən tələsik qapıb qaçıb. Amma «qatil» pullara toxunmayıb. Sadəcə, onları götürə bilməyib.

Dronqo yüngülcə ara verib, sonra sözünə davam elədi.

– Bir maraqlı fakt da var, – o aramla dilləndi. – «Rostan» kompaniyasının baş mühasibi mənə bildirdi ki, kağız-kuğuzun bolluğundan mərhumun masasının üstü adətən həmişə səliqəsiz olurdu. Amma qətdən dərhal sonra onlar iş yerində bir komissiya yaradıblar və Nikolay Yevgeniyeviçin kabinetinə daxil olublar. Qəribədir ki, içəri girəndə onlar otağı da, masanın üstünü də heyrətamiz dərəcədə səliqə-sahmanlı görüblər, sanki Nikolay Yevgeniyeviç özünün qətlə yetiriləcəyini qabaqcadan bilirdi və bütün sənədlərini nizama salmaqla öz ölümünə hazırlaşmış. Onun keçmiş katibi Allasa bildirdi ki, Nikolay Yevgeniyeviç onu kabinetinə çağırıbmış; qadına burda daha üç ay işləyəcəyini deyərək, ondan özünə təzə iş yeri axtarmasını xahiş edibmiş. Özü də həmin üç ayın pulunu Allaya öz cibindən ödəməyə hazırmış. Nəhayət, o da bəllidir ki, kompaniyanı xilas etməli olan avstriyalılarla müqavilə barəsində Nikolay Yevgeniyeviç hamıdan qabaq xəbər tutub. Bu barədə ona KTB bankının vitse-prezidenti Yozef Hofman şəxsən bildiribmiş, Nikolay Yevgeniyeviçi xəbərdar edibmiş ki, avstriyalıların «Rostan» kompaniyasına kredit ayırması barədəki müqaviləni onların bankı istənilən vasitəylə pozacaq. Siz bunu bilmirdiniz, ancaq bu barədə mənə bankın vitseprezidenti Yuna Milaniç məlumat verdi. Beləliklə, dairə qapandı. Nikolay Yevgeniyeviç başa düşürdü ki, bu çətin məqamda öz ailəsinə kömək etməyə onun heç bir şansı yoxdur. Bəs neyləməli? Axı o öz ailəsini küçədə qoymayacaqdı ki! Bax elə ona görə də öz planını düşünür, Markeviçin aeroportda peyda olmasına yalnız bu məsələnin həllini sürətləndirmiş olur. Nikolay Yevgeniyeviç mənə öz arvadından ayrılmasını danışır, arvadının onu atmasını bildirir. Bundan əvvəl o bu barədə öz katibinə, Allaya bildirməyə də macal tapmışdı, qalanlarasa hələlik heç nə demir. Sonra o sizi, bərk dostluq elədiyi öz əmisi oğlunu yanına çağırır. Yaranmış vəziyyəti, mövcud şəraiti bütün təfəsilatıyla sizə izah edir, sizi başa salır. Ola bilsin, siz bunun əleyhinə olmusunuz, bəlkə də onu dilə tutmağa, bu dəhşətli işdən çəkəndirməyə çalışmışınız, lakin o başa düşürdü ki, istənilən dəqiqə ölə bilər. Nikolay Yevgeniyeviçin vaxtı, möhləti az idi, çox az. Və o sizdən xahiş edir ki, onun əlinə oynayasınız və qətdən dərhal sonra guya kömək üçün mənə müraciət edəsiniz. Bir məzəli fakt da var – sizə guya miras kimi vəsiyyət edilən ev çoxdan sökülüb. Nijni Novqorodda olarkən mən bunu da öyrəndim.

– Əgər siz öz qonorarınıza görə narahatsınızsa... – deyərək Dmitri Romanoviç sözə başlamaq istədi, lakin Dronqo onun sözünü ağzında qoydu:

– Mən sizin ruhunuza, vicdanınıza görə narahatam, Dmitri Romanoviç, axı sizə çətindir. İnsana, ümumiyyətlə, yalan çox baha başa gəlir. Həmişə, hər zaman dəqiq xatırlamaq lazım gəlir ki, sən məhz nə demisən, kimə demisən və danışdığın yalanı hansı ardıcılıqla danışmışsan. Əslində, daim yalan danışmaq çox çətin məşğuliyyətdir. Siz qorxurdunuz ki, Marqarita Karvalislə danışmaqla mən onun atasına çıxaram və o da mənə xeyli maraqlı şeylər danışa bilər, o cümlədən Nikolay Yevgeniyeviçin qeyri-adi xahişini. O xahiş ki, dostu imtina etmişdi. Sizə çox vacib idi ki, mən Marqaritayla görüşməyim, bundan ötrü siz əlinizdən gələn hər şeyi etməyə hazır idiniz – ta o vaxtacan ki, sığorta kompaniyası pulun verilməsi barədə qərar qəbul etsin. Ona görə də siz Marqaritaya zəng vurub xahiş etdiniz ki, şəhərdən harasa çıxıb getsin. Mən Larisa Kirillovnayla görüşmək istəyəndəsə, siz ona zəng vurub mənim mümkün zəngim barədə qadını xəbərdar etdiniz. Siz başa düşürdünüz ki, Larisa Kirillovna «atılmış qadın» səhnəsini oynaya bilməyəcək, çünki o öz ərini – sizin əminiz oğlunu ürəkdən sevirdi. Bax, elə ona görə də təklif etdiniz ki, Larisa Kirillovna telefonunu söndürsün...

– Bunlar hamısı sizin uydurmalarınızdır, – Dmitri Romanoviç dodaqalı mızıldandı.

Dronqo siyirmədən kağızı çıxarıb masanın üstünə qoydu. Bu, Dmitri Romanoviçin telefon danışığının çıxarışındı.

– Buyurun, bu da sizin mobil telefon zənglərinizin siyahısı, – Dronqo dedi. – Məni bütün bunların uydurma olduğuna inandırmaq sizə çətin olacaq. Dəqiqəbədəqiqə yoxlaya bilərsiniz, mən hamısını dəqiq qeyd etmişəm.

Dmitri Romanoviç kağıza baxdı, sonra onu özündən geri itələdi.

– Siz nə istəyirsiniz? – o, narazılıqla soruşdu, – Nikolayın bu dünyada olmaması bəyəm sizə azdır? Onun ailəsini dağıtmaq, var-yoxdan çıxarmaq istəyirsiniz?

– İstəmirəm, – Dronqo cavab verdi, – mən, sadəcə olaraq, öz işimi vicdanla yerinə yetirmişəm. Bu gün mən artıq hər şeyin necə olduğunu bilirəm və Nikolay Yevgeniyeviçin Profsoyuz küçəsindəki köhnə evində məhz hansı hadisənin baş verməsi mənə bəllidir. Mən yalnız bütün bunları sizə bildirmək istəyirdim; istəyirdim başa düşəsiniz ki, belə işləri ört-basdır etmək üçün peşəkar ekspert tutmaq nə qədər təhlükəlidir. Təhqiqat hərdən dəhşətli nəticələri üzə çıxarır, cənab Suteyev.

– O, belə hesab edirdi ki, siz onun sözlərini, arvadı haqqında özünün sizə danışdıqlarını təsdiq edə bilərsiniz, – Dmitri Romanoviç gözlənilmədən dedi. – Nikolay qorxurdu ki, sığorta kompaniyası bu işin yöndəmsizliyindən şübhələnmə bilər və pulu ödəmək istəməz. O, ölümə məhkumluğunu, tezliklə öləcəyini dəqiq bilirdi və bu planı çoxdan fikirləşmişdi. Ona vacib idi ki, kimsə onu güllələsin, deyirdi ki, hətta özünü güllələyə də bilməz, çünki belədə sığorta kompaniyası onun ailəsinə pul ödəməyəcək. O, bunu hansısa hüquqşünasdan öyrənmişdi. Hüquqşünas ona demişdi ki, bəzəndə barıtın yanıqları qala bilər və aydın olar ki, tapança birbaşa sinəyə sıxılmış vəziyyətdə olub, atəş də yaxın məsafədən açılib. Münasib adamısa o tapa bilmirdi. Mən dərhal imtina etdim, buna mənim cəsarətim çatmazdı. Öz arvadından, əlbəttə ki, bunu xahiş edə bilməzdi. Bircə Robert Karvalis qalırdı, amma o da imtina etdi. Mən onun bu iş üçün məhz kimi tapdığını heç indiyəcən də bilmirəm; ağıma da gəlmir ki, bu adam kim ola bilər.

– Əvəzində mən bilirəm, – Dronqo bildirdi, – iki saat qabaq mən həmin adamla görüşmüşəm və o mənə hamısını danışdı.

– O, Nikolayı qətlə yetirməsini boynuna aldı? – deyə heyranət içində olan Dmitri Romanoviç diksindi.

– Hə, – Dronqo başını tərpədir təsdiqlədi, – etiraf etdi, hər şeyi də mənə danışdı. Həm sizin əminiz oğlunun ağır xəstəliyi, həm kompaniyanın mümkün iflası, həm də kompaniya rəhbərlərinin borcları barəsində. Hamısını danışdı.

– Siz neyləmək niyyətindəsiniz? – Dmitri Romanoviç soruşdu.

– Heç nə. Təhqiqat başa çatıb. Əgər siz qatil barədə nəşə bilmək istəyirsinizsə, bəribaşdan deyim ki, mən onun adını sizə heç vaxt bildirməyəcəm. Bu adam qatil deyil, o yalnız və yalnız sizin əminiz oğlunun istəyini, iradəsini yerinə yetirib. Və mənə inanın ki, ən ağır dərd elə onun dərdidir; o, hamıdan çox əzab çəkib və indi də ona çox ağırdır.

– Deməli, siz sığorta kompaniyasına heç nə bildirməyəcəksiniz?

– Əgər məndən soruşsalar, onda mən deyəcəm ki, Nikolay Suteyevin qatillərinin axtarışıyla məşğul olmuşam, amma heç bir nəticə əldə edə bilməmişəm. Sizinçün və mərhumun ailəsindən ötrü mənim edə biləcəyim yalnız budur.

– Sağ olun, – Dmitri Romanoviç stuldan qalxaraq həyəcanla dilləndi. – Siz narahat olmaya bilərsiniz. Sizin qonorarınızı biz onsuz da, ödəyəcəyik. Sizinlə acıqlı danışdığı üçün Larisa çox peşman olub, amma siz onun vəziyyətini başa düşməlisiniz.

– Mən başa düşürəm, – Dronqo dedi. – Yastığı yüngül olsun. Ümid edirəm ki, Larisa Kirillovnaya daha öz mənzilindən getmək lazım gəlməyəcək. Onsuz da ağır itki verib, çəkdiyi özünə bəsdir.

– Onların ayrılması barədə danışmaq mənə elə çətin idi ki, – Dmitri Romanoviç gülümsünərək etiraf etdi. – Siz heç təsəvvür də edə bilməzsınız ki, bunu demək mənə necə pis idi. Onlar ideal ər-arvad olublar. Öz ailəsini xilas etməkdən ötrü o hətta buna da getdi, belə bir ağlasığmaz, inanılmaz addım atmaqdan çəkinmədi. Siz heç bilirsiniz, o, Allaya öz ailəsindən, Larisadan ayrıldığını deməyin necə əzabını, peşmançılığını çəkirdi? Ona elə gəlirdi ki, kimsə onun istəkli arvadı haqqında həqiqətən də nəşə pis

şeylər düşünə bilər. Təsəvvür edirsiniz bu adam nəyin dərdsini çəkirdi? İndi özünüz fikirləşin ki, o, Larisaya necə münasibət bəsləyirdi.

– Bəs o öz həyatını sığortalayanda, bəyem həkimlər ona baxmamışdılar? – Veydemanis dəqiqləşdirdi.

– Əlbəttə baxmışdılar, – Dmitri Romanoviç başını tərpətdi. – Lakin iki il qabaq onda heç nə tapmamışdılar. Bir il qabaq da ciddi bir şey aşkar olunmamışdı, həkimlər müayinə vaxtı yalnız onun qanında şəkərin artdığını qeyd etmişdilər. Deyirlər, mədəaltı vəz xərcəngini qabaqcadan diaqnozlaşdırmaq çətindir, bu, demək olar ki, mümkün deyil. Bundan ötrü əlavə analizlər lazımdır. Amma onda kimin ağlına gəlirdi? Bu ilsə sığorta kompaniyasının tibbi müayinəsi məhz elə bu aya təyin edilmişdi. Nikolayın daha vaxtı qalmamışdı. O daha gözləyə bilməzdi, yoxsa onlar hamısını başa düşərdilər. Yazıq artıq elə bir vəziyyətdəydi ki, bunu başa düşmək həkimlər üçün çətin olmayacaqdı və onun ağır xəstəliyi barədə rəy verə bilərdilər. Onda kompaniyanın rəhbərliyi də Nikolayla bağladıkları sığorta müqaviləsinə xitam verərdi. Siz bilirsiniz belə bir ağlasığmaz işə qol qoyduğuna, belə bir addıma qərar verdiyinə görə o, necə əzab keçirirdi? Öz şəxsi qətlini planlaşdırmaq. Amma ailəsini xilas etmək üçün onun başqa çıxış yolu, sadəcə, yox idi. O mənə deyirdi ki, onsuz da ölümə məhkumdur, amma öz həyatını qurban verməklə, heç olmasa, Larisanı və uşaqları xilas edə bilər. Axı «Rostan» kompaniyasında baş verənlərə görə Nikolay özünü qismən günahkar bilirdi. O deyirdi ki, onlar böhranı qabaqcadan görə bilməyiblər və öz düşünülməmiş iqtisadi gəlir-çıxarlarının bütün nəticələrini hesablaya bilməyiblər.

Dronqo Veydemanisə baxdı. O, çiyinlərini çəkdi.

– Lənətə gəlmiş kapitalizm, – deyə Edqar dodağının altında mızıldandı.

– Bir də ki, – Dmitri Romanoviç xatırladı, – Nikolay xahiş etmişdi ki, cib dəsmalınızı sizə qaytarım. Hər şey başa çatanda. Özü belə demişdi. Mən onu özümlə götürmüşəm. Ötən gəlişimdə də dəsmal məndəydi, amma onda verə bilməzdim, çünki siz başa düşərdiniz ki, Nikolay öz qətlinə qabaqcadan hazırlaşmış. Buyurun, bu da sizin dəsmalınız.

Dmitri Romanoviç səliqəylə ütülənmiş və şəffaf sellofan paketə qoyulmuş cib dəsmalını çıxarıb Dronqoya uzatdı.

– Abırlı adam, – Veydemanis özünü saxlaya bilməyib gülümsündü, – özgənin dəsmalını qaytarmağı da unutmayıb.

DM İ TR İ ROMANOV İ Ç SUTEYEV L Ə

SÖHB Ə TD Ə N İ K İ SAAT ÖNC Ə

Metronun Kaluqa-Rıqa xətti istiqamətindəki sonuncu dayanacaq – «Bitsev parkı» stansiyasıdır. Dronqonun maşını metrostansiyanın yanında dayandı və sürücü maşından çıxdı ki, onlara lazım olan küçəni soruşub öyrənsin. Öyrənəndən sonra təzədən maşına qayıtdı və onlar lazımı istiqamətə tərəf getdilər. On dəqiqədən sonra sürücü maşını saxlayıb beşmərtəbəli köhnə evi göstərdi:

– Buradır.

– Sən mənə elə burdaca gözlə, – deyə Dronqo sürücüyə tapşırıb maşından düşdü.

Sonra başını yuxarı qaldıraraq göyə baxdı. Səhər tezdən bir az yağış yağmışdı. Dronqo evə tərəf getdi. Erkən olduğundan həyətdə demək olar ki, heç kəs yox idi. O, divarları sürtülüb cızılmış köhnə bloka girdi, bir neçə pillə yuxarı qalxıb, birinci mərtəbədəki on bir nömrəli mənzili tapdı. Qapının zəngini basıb gözlədi. Bir xeyli müddət gözləyəsi oldu. Nəhayət, qapı açıldı. Kəndə qırx yaşlarında bir kişi dayanmışdı. Kişi hündürboy və möhkəm əzələli idi; əynində cins şalvar və tünd göy rəngli mayka vardı. Sifət cizgiləri kifayət qədər qabarıq, saçları tünd rəngdəydi. Dodaqları bərk bərk sıxılmış, çənəsi bir az qabağa çıxmışdı. O, Dronqonu sinayıcı nəzərlə süzdü.

– Salam, – Dronqo dedi, – Pyotr Daniloviç Geveliç sizsiniz?

– Bəli, – deyə kişi sakitcə başını tərpətdi, – mənəm.

– İçəri keçmək olar?

– Əlbəttə. Bəs siz təksiniz?

– Hə. Bu sizi təəccübləndirir?

– Bir az təəccübləndirir, – deyə Gevelic çiynlərini çəkdi, – mən düşünürdüm ki, mənim dalmca iki, ya üç nəfər gələcək. Kinoda adətən belə göstərilər. Həbs eləyəndə.

Dronqo ev sahibinin üzünə baxdı.

– Siz niyə bu qərara gəldiniz ki, mən sizi həbs etməyə gəlmişəm?

– Siçan-pişik oynamaq lazım deyil, – Gevelic dedi, – mən onsuz da hər şeyi yüz dəfə götür-qoy eləmişəm. Siz, axı mənə qonaq gəlməmisiniz. Keçin qonaq otağına, mən bu dəqiqə köynəyimi geyib gəlirəm.

Dronqo qonaq otağına keçdi. Otaq tərtəmiz yığışdırılmışdı, hər tərəfdə səliqə-sahman gözə dəyirdi. Divardan hansısa qadının böyük fotosu asılmışdı. Servantın üstündə iki qızın fotosəkli vardı, onun böyründə də beş nəfərin bir yerdə çəkilmiş şəkli – ev sahibinin özü, qucağında balaca bir oğlan uşağı tutmuş onun xanımı və iki gülümsər çöhrəli qız. Fotoqrafa gülümsünən beşnəfərlik xoşbəxt ailə. Dronqo qaşlarını düyünləyib stulda əyləşdi. Bu vaxt əyninə tünd göy rəngli köynək geymiş Gevelic də otağa daxil oldu və masanın arxasına keçib ağır-ağır stula çökdü.

– Mənim dalmca gəlmisiniz, – o yenə dedi, – mən axı bilirdim ki, gec-tez gələcəksiniz.

– Mən milisdən deyiləm, prokurorluqdan da gəlməmişəm, – Dronqo bildirdi. – Mən yalnız xüsusi ekspertəm.

– Nə fərqi var ki, indi sizi necə adlandırırlar, – Gevelic çəpəki qımışdı, – artıq hamısı birdir. Bir halda ki, gəlmisiniz, deməli, tapmısınız. Belə də olmalıydı.

– Sizin oğlunuz hardadır? – Dronqo gözlənilmədən soruşdu; istədi ki, ev sahibinin ovqatını dəyişsin.

– Nə?

– Deyirəm, sizin oğlunuz indi hardadır?

– Mənim oğlumun bura nə dəxli? O indi kənddə, mənim bacımğıldədir. Siz niyə onu sorşursunuz ki?

– Mən eşitmişəm ki, o bir neçə ay əvvəl bərk naxoşlayıbmiş.

– Elədir, – Gevelic köks ötürdü, – çox ağır xəstələnmişdi. Həkimlər demişdi ki, sağ qalacağına ümid yoxdur. Hansısa yoluxucu xəstəlik tutmuşdu. Anası yanında olmayanda uşağa tək çətin olur...

O, üzünü yana çevirdi. Onun necə əsəbiləşdiyi aydın görünürdü.

– Özünüzü ələ alın, – Dronqo xahiş etdi, – deyəsən, siz məni düzgün başa düşmədiniz. Mən bura məhz nə baş verdiyini aydınlaşdırmaq istəyən bir adam kimi gəlmişəm. Siz, axı Nikolay Yevgeniyeviçlə bir yerdə işləmisiniz, elə deyilmi?

– Elədir, – Gevelic başını tərpətdi, – bir neçə il bir yerdə işləmişik. Mən kompaniyada çoxdan işləyirdim, onlarda birinci iş icraçısı mən idim, bütün tikinti işləri məndən keçirdi.

– Şübhə eləmirəm. Hamı deyir ki, siz xalis peşəkarsınız, öz işinizin həqiqi ustası olmusunuz. Bağışlayın ki, soruşmağa məcburam. Bu qəza haçan baş verdi?

– Üç il qabaq, – Gevelic dərindən köks ötürdü. – Sükan arxasında özüm oturmuşdum, yük maşını qəfildən qabağıma çıxanda maşını mən özüm sürürdüm. Adamı yandıran odur ki, hava hələ işıq idi, ətrafda hər şey aydın görünürdü, o isə qəfildən qarşı yola, düz bizim üstümüzə çıxdı. Toqquşmadan qaçmaq üçün mən hələ maşını böyürə də qaçıрмаq istədim, sükanı döndərib yana çıxdım, o da düz böyrümüzdən vurdu...

O, dərindən köks ötürdü.

– Qızlar elə yerindəcə keçindilər. İkisi də. Onlar ekiz idilər. Deyirlər ekizlərin taleyi də eyni cür olur. Bilmirəm. Bəlkə də belədir. Arvadım xəstəxanada sutka yarım əzab çəkdi. Ona nə baş verdiyini demədilər. Oğlanasa, demək olar ki, heç bir xətər toxunmamışdı, yalnız yüngülcə sıyrıntısı vardı. Mən sağ qaldım, heç bircə yerim də cızılmadı. Siz bunu təsəvvür edə bilərsinizmi? – o, ağlamasın deyə dodaqlarını çeynədi. – Bax təsəvvür edin ki, hərdən bu cür ədalətsizliklər də baş verir. Onlar öldülər, mənə sağ qaldım.

Gevelic yumruqlarını düyünlədi. Onun ağır və güclü fəhlə yumruqları vardı.

– Mən onda fikirləşirdim ki, dəli olacam, başıma hava gələcək. Əgər oğlum olmasaydı, özümü asardım. Mütəlakə asardım. Ya da içkiyə

qurşanardım. Bilmirəm. Amma bundan sonra daha Allaha inanmıram. Mən, axı xaç suyuna salınmış xristian idim, elə uşaqlarım da xaç suyuna salınmışdı. Bu hadisədən sonra xaçı boynumdan çıxarıb atdım. Dedim ki, Allah heç vaxt belə şeyə yol verə bilməzdi. Deməli, o, ümumiyyətlə, yoxdur. Mən demək olar ki, yarım il işə çıxmadım. Düz altı ay. Və siz bilirsiniz onlar neyləyirdilər? Maaşımı evə göndərirdilər. Heç vaxt bircəciyi də məndən soruşmadı ki, sən işə nə vaxt çıxacaqsan. Heç bircə dəfə də soruşmadılar. Bunun hamısını eləyən Nikolay Yevgeniyeviç idi. Sonradan uşaqlar mənə danışdılar ki, o, ümumiyyətlə, mənə toxunmağı hamıya qadağan edib. Nəhayət, işə çıxdım. Daha nə qədər evdə oturub havayı maaş alacaqdım ki?

Dronqo qarşısında oturan insanın etiraflarını kırımışcə dinləyirdi.

– Sonra bir az toxtadım, – Gevelič sözünə davam elədi, – çətin idi, amma çalışdım, özümü məcbur elədim ki, hamısını unudum, yaddan çıxarım. Amma necə unutmaq olar ki, evə gələndə dörd tərəfdən sənə arvadının, qızlarının gözləri baxır? Bu yandan da oğlan yavaş-yavaş hər şeyi qanmağa başlayırdı, soruşurdu ki, bəs anam hardadır. Nə deyəsən, uşağı necə qandırasan. Hərdən fikirləşirdim ki, dözə bilməyəcəm, sadəcə, bacarmayacam, qazı açacam və oğlumla birlikdə ikimizi də partladacam. Sonra birtəhər özümü ələ aldım. Nikolay Yevgeniyeviç kömək eləyib uşağı baxçaya düzəltdi. Qışdasa Saşa xəstələndi. Qızdırması qırxa qalxdı. Götürüb xəstəxanaya apardım. Uşaq od tutub yanırdı. Həkimlər dedilər ki, gərək çoxdan gətirəydin, bu hansısa infeksiyadır. Az qaldı başıma hava gəlsin. Axı o mənim həyatda yeganə ümidim idi, əlimdə-ovcumda ondan başqa heç nəyim qalmamışdı. Əgər uşağın başına bir iş gəlsəydi, mən dəli olardım. And olsun ki, həmin gün özümü öldürərdim. Bir halda ki, Allah onu da aparacaqdı, onda mən niyə yaşamalıydım? Amma sonra xəstəxanaya Nikolay Yevgeniyeviç gəldi. O, dərhal uşağı başqa palataya köçürtdürdü və öz tanışlarına zəng vurmağa başladı. Heç demə, hansısa bahalı dərmanlar tapmaq mümkün imiş. O, hamını ayağa qaldırdı, nazir müavininə kimi gedib çıxdı. Həkimlər tökülüşüb gəldilər, hansısa məşhur professor da gəlmişdi. Nikolay Yevgeniyeviç ona bizim müsibətimizi də danışdı, ailəmiz haqqında da danışdı. Siz o professorun nə hala düşdüyünü görəydiniz – heç demə, onun özünün də bir neçə il qabaq qızı ölübmüş. Hə, bax o yazıq palataya yapışıb qaldı, oğlumun böyründən çəkilmədi, bir can yandırdı ki, gəl görəsən. Məni də əmin etdi ki, Saşanı mütləq sağaldacaq. Dərmanlar gətirirdilər, sonra dedilər ki, əməliyyata aparacaqlar. Mən dəhlizdə durub elə ağlayırdım, elə böyürürdüm ki, bütün xəstəxanadakılar başıma toplaşmışdı. Hamısı mənə dəli kimi, başdanxarab kimi baxırdı. Elə hönkürürdüm ki, qonşu palatadan adamlar mənim səsimə çıxırdılar. Sonra məni ordan götürüb apardılar, dedilər ki, bu şokdur. İynə vurdular, dərman verdilər, mən, sanki yuxudaydım. Mən qayıdanda artıq əməliyyat başa çatmışdı. Sonra professor palatadan çıxdı və mənim əlimi sıxıb dedi ki, hər şey yaxşı olacaq. Elə də oldu. Saşa həmin gündən yaxşılaşmağa başladı. Mən onda Nikolay Yevgeniyeviçin kabinetinə gəldim və qarşısında diz çökdüm. O mənim üçün Allah kimiydi. Axı mənim uşağımı o xilas etmişdi.

Gevelič gözyaşını sildi. Sonra Dronqonun üzünə baxdı.

– Sizin adınız necədir?

– Dronqo. Adətən, mənə belə deyirlər.

– Deməli, Dranko. Siz bağışlayın ki, mən bütün bunları sizə danışram. Bəlkə də sonuncu dəfə etiraf edirəm, sonra daha heç kəsə danışmağa həvəsim olmayacaq. Bir sözlə, mənim oğlumu xilas etdilər və cəmisi iki həftədən sonra uşaq artıq evdəydi. Sonra isə, günlərin bir günüsə Nikolay Yevgeniyeviç özü bizə gəldi. Özü öz ayağıyla bax bura, mənim evimə gəldi. Saşa öz otağında yatmışdı, mənsə əziz qonağı elə bu otağa dəvət etdim. Bizim indi oturduğumuz bu otaqdaca oturmuşduq.

Gevelič yenə dərinə ah çəkdi.

– Heç bilmirəm o məni necə dilə tutdu. Amma mənə hamısını vicdanla danışdı. Düzünü söylədi. Həkimlər onda ağır xəstəlik tapmışdılar. Sağalmaz xəstəlik. Mən ona təsəlli vermək istədim, dedim ki, indi istənilən xəstəliyin müalicəsi var. Bilirsiniz o mənə nə cavab verdi? Dedi: «Məndə dördüncü dərəcəli mədəaltı vəz xərçəngi var və mən istənilən dəqiqə, istənilən saniyə huşumu itirib ölə bilərəm». Almaniyada həkimlər onu müayinə etmişdilər və demişdilər ki, əməliyyat aparmaq artıq gecdir. Daha heç nə kömək etməz.

Gevelič gözünü yerə dikdi. Sonra başını qaldırıb Dronqoya baxdı.

– Bax mənə deyin, bu dünyada ədalət hardadır? Axı nəyə görə bu cür yaxşı insan belə bir dəhşətli xəstəliyə məruz qalmalıydı? Axı o, hələ çox cavan idi, cəmi qırx yeddi yaşı vardı.

– O sizə nə dedi?

– Öz həyatı barədə danışdı. Arvadını və uşaqlarını necə çox sevdiyindən danışdı. Hər iki uşağını necə çox sevdiyindən. O, axı ögey oğlunu oğulluğa götürmüşdü. Sonra kompaniyadan, işdəki çətinliklərdən danışdı. Ona kimsə xəbər vermişdi ki, avstriyalılar bizə pul verməyəcək. O da bundan bərk əzab keçirirdi. Sonrasa məndən xahiş elədi ki, ona kömək edim. Mən hansı köməyi eşidəndə, qulaqlarıma inanmadım. Elə bildim ki, ya onun, ya da mənim başıma hava gəlib. O dəqiqə də imtina elədim. Dedim ki, siz mənim oğlumu xilas etmisiniz və mən bu hərəkətə yol verə bilmərəm. Başladı məni dilə tutmağa. Yalvardı ki, onun ailəsini xilas edim. Başa saldı ki, əgər məhkəmə bankirlərin xeyrinə qərar çıxartsa, onda onlar onun ailəsinin hər şeyini əlindən alacaq. Bu isə ona çox əzab verirdi. Onun nə pulu qalmışdı, nə də əmlakı. Dedi ki, Vaxtanq Mixayloviçə, onun kompaniyanı təkbəşinə ayağa qaldıracağına inanır. Amma özünün hər dəqiqə ölə biləcəyindən qorxur. Biz həтта onunla mübahisəyə də çıxdıq. Mən dedim ki, bu cür düşünmək günahdır. O isə bizim o artisti mənə xatırlatdı. O məşhur artisti. Oleq Yankovskini. Dedi ki, onun da belə bir ağır xəstəliyi vardı və ən yaxşı həkimlər də heç nə edə bilmədilər. Sizə düzünü deyəcəm: o, nə illah eləsəydi də, məni ömründə dilə tuta bilməzdi, lap nə desəydi də, xeyri yoxdu, mən dünyasında buna getməzdim. Amma siz bilirsiniz o neylədi? Bax bu döşəmənin üstündəcə diz çökdü. Başa düşürsünüz, o mənim qarşımda diz çökdü və bu işi görməyimi məndən xahiş etdi. Yalvardı. Mən axı onun qarşısında özümün necə diz çökdüyümü, oğlunun xilasına görə ona necə minnətdarlıq etdiyimi xatırlayırdım. İndi mən ona necə rədd cavabı verə bilərdim, necə imtina edə bilərdim? Həmin anda mən başa düşdüm ki, bu işi görməliyəm. Onun ailəsini bu uçurumdan xilas etməyə borcluyam. Mən, axı onu necə eşitməyə bilərdim? Axı ona necə qulaq asmayaydım? Axı o mənim oğlumu xilas etmişdi! Bax, onda mən razılaşdım.

Gevelič bir anlıq susub, sonra sözüne davam elədi.

– Mənə dedi ki, istənilən anda ölə bilər və çantasından yekə bir tapança çıxartdı. Köhnə bir tapançaydı, içində cəmisi üç patronu vardı. Biz danışdıq ki, birlikdə onun evinə gedəcəyik və mən ona atəş açacam. Köhnə mənzilinə gedəcəyik ki, bizi heç kəs görməsin. Amma xahiş elədi ki, hər üç gülləni ona vurum.

– Başa saldı ki, nəyə görə?

– Hə, hamısını mənə danışdı. Bir həftədən sonra o, tibbi komissiyanın müayinəsindən keçməliydi. İki il qabaq o öz həyatını üç milyon dollara sığorta elətdirmişdi ki, ona bir şey olsa, ailəsi pulsuz qalmasın. Onda tibbi komissiya onu sağlam hesab etmişdi. Bir ildən sonra onu yenidən müayinə eləmişdilər və yenə də səhhəti qaydasında olmuşdu. Həkimlər yalnız qanında şəkərin artdığını qeyd etmişdilər. İndisə Nikolay Yevgeniyeviçin gözləməyə vaxtı yox idi; o yol verə bilməzdi ki, həkimlər onu təzədən müayinə etsinlər, çünki müayinədən sonra hər şey bəlli olardı və onu sığortadan məhrum edə bilərdilər, onda ailəsinə heç nə çatmazdı. O dedi ki, hər şeyi fikirləşib və əgər mən ona kömək etsəm, ailəsini fəlakətdən xilas etmiş olaram. O istəyirdi ki, bu qətlə hamı inansın. Mənə hamısını başa saldı, izah etdi ki, gözləyə bilməz, buna onun macalı yoxdur, ömrünəsə tamam az qalıb. Həm də mənə söz verdi ki, mənim barəmdə heç kəsə bir söz deməyəcək; nə əmisioğluna, nə arvadına – heç kəsə.

– Deməli, o, sığortanı almaq istəyirdi və tibbi baxışdan qorxurdu, çünki müayinə onun onkologiyanın son həddində olduğunu üzə çıxara bilərdi, – Dronqo başa düşdü, – ona görə də öz şəxsi qətlini düzüb-qoşmaq qərarına gəlmişdi.

– Hə, – Gevelič başını tərpətdi. – Doğru sözümdür, mənim əllərim əsirdi. Biz birlikdə onun evinə getdik. Evə hərəməz bir tərəfdən girdik ki, bizi görən olmasın. Səs bərk çıxmasın deyə o mənə qabaqcadan tapşırırmışdı ki, tapançanı əskiyyə sarıyım. Amma onsuz da, atəşin səsi çox bərk çıxdı. Biz liftin qarşısında, pilləkən meydançasında dayanmışdıq və mən atəş açə bilmirdim. O mənə elə baxırdı ki...

– Mənə kömək elə, – Nikolay Yevgeniyeviç yalvardı, – axı sən hər şeyi başa düşürsən.

Onda mən tətiiyi çəkdim. O, dərhal yığıldı. Biz danışmışdıq ki, mən onun cibindən pulları götürüm, amma mən bunu eləyə bilmədim. Hələ onu da demişdi ki, pulları cırım, cırıq yerlərini onun cibində qoyum qalsın. Amma mən bunu eləyə bilmədim. Onu qan içində görəndə bunu tamam yaddan çıxartdım. Pərvərdigara, mən bunu ömrüm boyu unutmayacam. Mən, axı adam öldürmüşdüm, lap onun istəyilə olsa da, axı öldürmüşdüm. Lap qoy bu onun ailəsinin xilasını üçün olsun. Nə fərqi var, onsuz da, cəhənnəm odunda yanacam.

Nikolay Yevgeniyeviç yığılan kimi mən onun üstünə atıldım, kömək eləmək istədim. Amma o artıq ölmüşdü. Pak möminlər kimi. Üzündə təbəssüm. Bircə atəşdən. Mən başa düşdüm ki, daha ona heç nəylə kömək edə bilmərəm. Dönüb aşağı cumdum. Sonra tapançanı hardasa çaya atdım. Və kilsəyə qaçdım. Doğru sözumdür, düz kilsəyə qaçdım. Nikolay Yevgeniyeviçin ruhuna dua eləməyə başladım. O, pak insan idi, təmiz adam idi. Axı onun günahı deyildi ki, hər şey bu cür olmuşdu. Bu lənətə gəlmiş böhrana, bu xəstəliyə görə o günahkar deyildi ki. O öz ailəsini uçurumdan, fəlakətdən xilas etmək istəyirdi. Mən düşünürəm ki, əgər bizi o dünyada cənnət, ya cəhənnəm deyilən bir şey gözləyirsə, yəqin ki, Nikolay Yevgeniyeviç cənnətə düşəcək. Onun günaha yazılası, xəcalətli bir işi yoxdur, o, hər şeyi düzgün etmişdi. Amma mən cənnətlik deyiləm. Mənim dayanacağım başqa stansiyada olacaq.

Gevelič susdu. Sonra yenə Dronqonun üzünə baxdı.

– Məni həbs edəcəksiniz? – o soruşdu. – Mən hazıram. Mənimçün bu həyatda daha heç nə qorxulu deyil.

– Həbs etməyəcəm, – Dronqo sakitcə cavab verdi, – bu mənim səlahiyyətlərim çərçivəsində deyil.

O, yerindən qalxdı və qapıya tərəf getdi.

– Dayanın, – Gevelič onu saxladı, – siz mənə başqa heç nə deməyəcəksiniz?

– Yox, – Dronqo cavab verdi, – deməyəcəm. Əgər siz mənim şəxsi fikrimi bilmək istəyirsinizsə, onda mən bilmirəm belə hallarda nə demək lazımdır. Xudahafiz.

O, qatilə əl uzatdı. Bu onun həyatında ilk hadisəydi ki, başqa adamın qətlində günahını indicə etiraf etmiş adama əl uzadırdı. Gevelič ona uzadılmış ələ baxdı və hər şeyi başa düşdü. Bu, əfv kimi, bağışlanma kimi bir şey idi. Ya da anlama kimi bir şey. Ya da dərdə şərik olma kimi bir şey. Qonağın bu jestində günahların bağışlanması vardı. Hərdən çox danışmaq vacib deyil. Yalnız əl uzatmaq yetər. Gevelič kirmişcə ağladı. Göz yaşları yanaqları boyunca axıb tökülürdü. O səntirlədi, sonra Dronqonun qolundan yapışdı.

– Siz hesab edirsiniz ki, mən hər şeyi düzgün etmişəm? Amma mənə düzünü deyin. Sizdən xahiş edirəm.

– Mən düşünürəm ki, sizin yerinizdə, ola bilsin ki, mən də belə hərəkət edərdim, – Dronqo etiraf etdi. – Amma mən hakim deyiləm. Sizin artıq başqa hakiminiz var və doğru hərəkət edib-etməməyinizi həll etmək indi onun ixtiyarındadır.

– Hansı hakim? – Gevelič başa düşmədi.

Və onda Dronqo yuxarını göstərdi.